

CHE

20 ΧΡΟΝΙΑ

Equation

ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
Ο ΤΣΕ ΣΤΗΝ ΚΟΥΒΑ, ΤΟ 1964

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΧΟΛΙΑ **2 ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ **4** ΗΠΙΟ ΚΛΙ... ΜΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ **6** ΤΣΕ ΓΚΕΒΑΡΑ

ΕΡΕΥΝΑ **13** ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

16 ΑΛΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΡΥΤΣΑ

17 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ Μ. ΦΟΛΙΝΙ

18 ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ ΚΑΙ ΕΣΣΔ

19 ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΓΥΡΙΖΕΙ...

ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ **20** ΛΕΥΚΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

ΣΧΟΛΙΑ **22 ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

25 ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ

ΙΔΕΕΣ **28** ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ

31 ΓΡΑΜΜΑΤΑ

33 Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

36 ΒΗΜΑ-ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΙΣΩ

39 ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΑ ΤΕΛΟΣ;

40 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ

42 ΟΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΙΝΤΕΡΠΟΛ

ΑΡΚΑΣ **45** Ο ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

ΣΧΟΛΙΑ **46 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**

48 ΜΙΑ ΦΩΤΙΑ ΣΤΟΥΣ 92,6

49 BLUE OYSTER CULT

50 ΒΙΒΛΙΟΨΙΑ

53 44ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

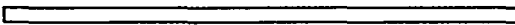
Ν. ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ **54** Ο ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

σχολιαστής

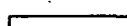
55

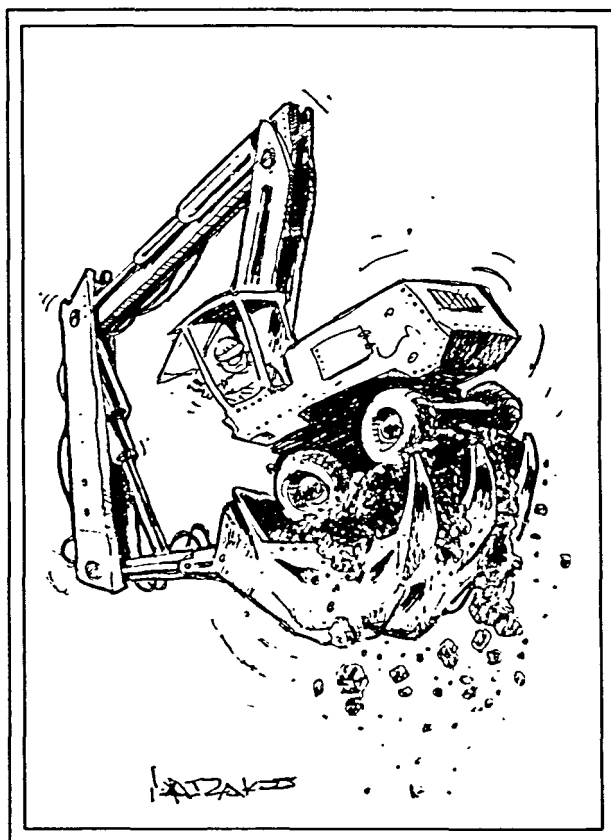
Ο Κάστρο έκοψε τα πούρα, όμως τα μπλουζάκια Τσε πουλιούνται πάντα στην Αβάνα. Είκοσι χρόνια μετά ποιος θυμάται τους Γκεβαριστές και τα βουνά της Βολιβίας;

20 ΧΡΟΝΙΑ
C H E
M E T A

Ο Λευτέρης Βερυβάκης έφυγε από το υπουργείο Δικαιοσύνης χωρίς να υπογράψει την έκδοση του Μαουρίτσιο Φολίνι. Το νου σας στον Κουτσόγιωργα!

Το καλοκαίρι πέρασε, αλλά η ζέστη μένει. Μαζί και η ανταπόκριση από τη δερινή Πανευρωπαϊκή Συνάντηση Νεολαίας στη Χαλκιδική.

Τι Πολυκλαδικά, τι οπισθοδρομικές αλλαγές στα Πανεπιστήμια, τι Αρχαία, όποιο δέμα κι αν σηκώσεις έχει λίγο από Τρίτη. Συγγνώμη...

Ο μοντερνισμός στην ποίηση, η απόπειρα πραξικοπήματος στις Φιλιππίνες, συνέχεια της έρευνας για τις προβληματικές, οι ταυτότητες της Ιντερπόλ.

Και η περεστρόικα συνεχίζει να προετοιμάζεται πυρετωδώς. (Στο Σχολιαστή εννοείται...)

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

● Στα ΝΕΑ της Παρασκευής 18.9. ο κ. Γεωργουσόπουλος ειρωνεύεται τον «σεβαστό καθηγητή κ. Εμμ. Κριαρά» που στα «Ανοιχτά Χαρτιά» (ΕΡΤ-1, 14.9.) υποστήριξε ότι η αρχαία και η νέα ελληνική αποτελούν δύο γλώσσες. Δεν θα απορούσαμε για την άποψη αν στη συζήτηση αυτή δεν ήταν και ο ίδιος παρών. Αναρωτιόμαστε πάντως αν ήταν σεβασμός προς τον κ. Κριαρά ή κάτι άλλο που εμπόδισε τον μάχιμο εκπαιδευτικό να εκφράσει αμέσως τις αντιρήσεις του. Verba Volant.

● ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ. Διαβάζουμε στην ΕΠΟΠΤΕΙΑ του Σεπτεμβρίου σε σχόλιο για το «Ποντίκι»: «Δυσφορία επίσης προκαλούσαν και οι έμμεσες πλην σαφείς και συνεχείς επιθέσεις του «Ποντικίου» κατά συνεργατών και διευθυντικών στελεχών του Δ.Ο. Λαμπράκη, όπως οι κ.κ. Σ. Ψυχάρης, Μιχ. Δημητρίου, Γιάννης Μαρίνος, Α. Παπανδρόπουλος, Ρ. Μητροπούλου και Ζ. Χατζηφωτίου, οι οποίοι χαρακτηρίζονται με επίθετα (πρακτοράκος, Χατζηπαπάρας κλπ.)». Όλοι βέβαια γνωρίζουμε ποιος είναι ο Χατζηπαπάρας. Αλλά τον «πρακτοράκο» μας τον καρφώνει άθελά της (!) η Εποπτεία. Εφόσον η κ. Μητροπούλου είναι γυναίκα, οι δε κ.κ. Ψυχάρης και Μαρίνος, ως διευθυντές ποτέ δε θα είχαν την κατάληξη -άκος, μένουν δύο ονόματα, ποιόν απ' τους δύο καρφώνει η Εποπτεία; ● Δεν επανερχόμεθα στο άχαρο έργο να πείσουμε το Ποντίκι ότι έγραψε αυτά που έγραψε για την υπόθεση Φολίνι. Αρκεί η έμμεση αυτοκριτική του και η αποκρήση των επίμαχων σχολίων...

● Ως έργο «αυστηρώς ακατάλληλον» έκρινε το Ποντίκι τη συνέχεια του «Τρίτου Δρόμου» του Γιάννη Ιωάννου την Παρασκευή 25 Σεπτεμβρίου. Και βέβαια, η εφημερίδα που δε φημίζεται για έλλειψη χιούμορ και για τον πουριτανισμό της, δεν μας έχει συνηθίσει σε παρόμοιες κινήσεις. Ποιό ακριβώς ήταν το «ακατάλληλο» στο έργο αυτό, και κυρίως: για ποιούς ακατάλληλο; Νομίζουμε ότι η εξήγηση που οφείλει η εφημερίδα στους αναγνώστες της πρέπει να είναι μεγαλύτερη από δύο αράδες.

ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο ΤΡΙΤΟΣ

ΔΡΟΜΟΣ

ΑΚΑΤΑΛΗΛΟΝ

Κ Κ Ε Ε Σ Α - Α

ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

Αισιόδοξα επέστρεψαν από τις διακοπές τους τα κόμματα της Αριστεράς.

Και παράλληλα με τη διοργάνωση των φθινοπωρινών φεστίβάλ επαναφέρουν στην κυκλοφορία τις ρνοιζιάτικες πολιτικές τους προτάσεις: Η «συμπαράταξη» του ΚΚΕ, η απόρριψη της από την Ε.Α. φρεσκάρονται με τους χαριτωμένους διαλόγους παροιμιών Κύρκου-Φλωράκη...

Τον ίδιο καιρό στο Κάπα (4/9/87) ο Γιάννης Μπανιάς αισιόδοξει πως «η Αριστερά μπορεί να αναστρέψει την παρέα». Καμία αντίρρηση, το ερώτημα είναι πώς;

Μα με τη «συνάντηση και την αγωνιστική συσπείρωση των δυνάμεων της Αριστεράς... που συνεδιποποίησαν την ανάγκη συγκρότησης ενός νέου φερέγγυου πόλου».

Και οι δυνάμεις αυτές, εκτός από το ΚΚΕ εσ. — Α.Α., περιλαμβάνουν βέβαια τη ΣΣΕΚ, την ΕΜΑΣ, όσους εγκαταλείπουν το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ, το ΕΚΚΕ καθώς και όσους «πάλεψαν παλιότερα από τις γραμμές της Β' Πανελλαδικής».

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η «συνάντηση και αγωνιστική συσπείρωση» των παραπάνω δυνάμεων είναι επιθυμητή και ευκαία. Αμφίβολο είναι αν επαρκεί για να αντιμετωπιστεί το πολιτικό πρόβλημα που έχει σήμερα μπροστά της η Αριστερά.

Εξάλλου δεν δάταν υπερβολή να ισχυριστούμε πως σε μεγάλο βαθμό η συνύπαρξη και η, λίγο ως πολύ, ενιαία δράση του χώρου που περιγράφει στο άρθρο του ο Γ. Μπανιάς είναι δεδομένη.

Τα προβλήματα αρχίζουν δυστυχώς εκεί που το άρθρο σταματά. Γιατί ο περιγραφόμενος χώρος πολώνεται σήμερα ως προς τη στάση που κρατάει ή θα κρατήσει απέναντι στην πρόταση «συμπαράταξης» που εκφωνεί το ΚΚΕ. Και θα εξακολουθήσει να πολώνεται μέχρις ότου καταφέρει να επεξεργαστεί μια ενωτική πρόταση που να περιέχει εν δυνάμει και το ΚΚΕ, χωρίς ωστόσο να αποτελεί «συμπαράταξη».

Κ.Β.

ΑΝΤΙΠΡΟΤΑΣΗ

ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ

ή....

Η κοινή πρωτοβουλία ΚΚΕ εσ. Α-Α και ΣΣΕΚ για την οργάνωση του κινήματος εναντίον των βάσεων, αλλά και οι παράλληλες διεργασίες στον ακόμα πιο εξωκοινοβουλευτικό χώρο, είναι ενδεικτικές κάποιων αδιεξόδων: Πολιτικές παρατάξεις με βαθύτατες ιδεολογικές διαφορές προς το ΚΚΕ, επιλέγουν να συγκροτηθούν — ενδεχομένως και να συγκλίνουν — πάνω σε ένα θέμα κατεξοχήν προνομιακό για το ΚΚΕ...

Το πολιτικό αυτό παράδοξο δεν είναι ανεξήγητο. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια επιδίωξη του συντηρητισμού, αντιμετώπιζουμε καθημερινά δεξιάς ή και οπισθοδρομικές κυβερνητικές πρωτοβουλίες, χωρίς ορατή διέξοδο προς τα Αριστερά.

Είναι λοιπόν λογικό όλες οι αριστερές δυνάμεις να προτάσουν στόχους αμυντικούς, υπερασπίζοντας κάποια κεκτημένα από προηγούμενες εποχές, τότε που το λαϊκό κίνημα είχε ακόμα ισχύ. Μπροστά στο φάσμα μιας νέας συντριβής (είτε με το ΠΑΣΟΚ είτε με τη Δεξιά) οι αριστεροί βρίσκονται δέλοντας και μη σε κοινές θέσεις άμυνας.

Στο γόνιμο αυτό έδαφος περπατάει η πρόταση «συμπαράταξης» του ΚΚΕ. Με τη διαφορά ότι δεν αρκείται στην πολιτική καταγραφή μιας αμυνόμενης Αριστεράς, παρά επιχειρεί ένα τεράστιο άλμα στο κενό με το να οραματίζεται μια Αριστερά κυβερνητική δύναμη...

Η «συμπαράταξη» είναι μια πρόταση ενόπλη με χαραγμένη πάνω της τη σφραγίδα της ηγεμονίας του ΚΚΕ, και γι' αυτό απαράδεκτη. Η απόρριψη της όμως από τον εκτός ΚΚΕ χώρο προϋποθέτει μια εναλλακτική πολιτική πρόταση για την ενιαία αντιμετώπιση της συντηρητικής επίθεσης που δέχεται και θα συνεχίσει να υφίσταται και στο μέλλον συνολικά η Αριστερά.

Κ.Β.

Β Ρ Υ Κ Ο Λ Α Κ Ε Σ

ΠΑΣΟΚ ή ΔΕΞΙΑ

Αλλά ο Γ. Μπανιάς στο άρθρο του στο Κάπα (4/9/87) φαίνεται αισιόδοξος και για το μέλλον του ΠΑΣΟΚ:

«Η ΝΔ δεν φαίνεται ικανή να αμφισβητήσει με σοβαρές ελπίδες επιτυχίας σ' αυτή τη φάση την εξουσία του ΠΑΣΟΚ».

Πρόδυμα θα στοιχημάτizza για το αντίθετο. Ότι δηλαδή η ΝΔ φαίνεται και παραφαίνεται ικανή. Το πρόβλημα όμως δεν περιορίζεται στις διαφορετικές εκτιμήσεις. Ο κίνδυνος είναι να ξαναπιστέψει η Αριστερά στην παντοδυναμία του ΠΑΣΟΚ και να βρυκολακιάσει το οδυνηρό δίλημμα του 81 και του 85.

Κι αυτό ειλικρινά παραπάει! Το ΠΑΣΟΚ μόνο του χρεωκόπησε και μόνο του καταρρέει. Δεν χρειάζεται καμία αριστερή τύχη γι' αυτό.

Κ.Β.

Π Ο Κ Ο Ρ Ν Υ

ΒΟΥΠΕΡΤΑΛ, ΕΞΑΡΧΕΙΑ...

... ΚΑΙ ΑΜΒΟΥΡΓΟ;

Το αστυνομικό θρίλερ με τον σπληνέο μάρτυρα (βλ. Σχολιαστής 53, σελ. 9 και 54, σελ. 3) έχει συνέχεια:

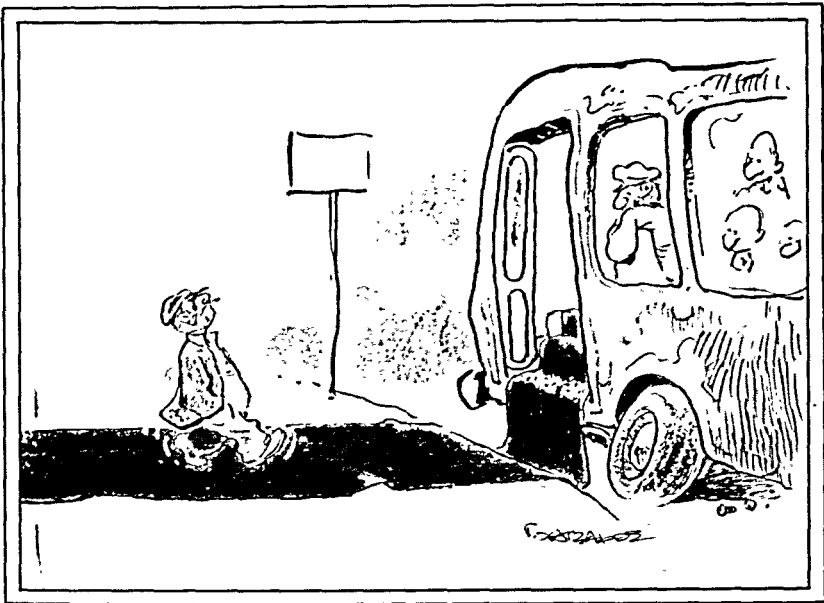
Στο Ντίσελντορφ άρχισε η δίκη κατά των δέκα κατηγορουμένων με την παρουσία πολλών αστυνομικών με πολιτικά που παρίσταναν το «κοινό» μιας δημόσιας δίκης. Κάποιοι άλλοι παρόντες κατάφεραν να δημιουργήσουν σχετική ταραχή με κραυγές «γουρούνι, προδότη», μόλις εμφανίστηκε ο σπληνέος «μάρτυρας» (συγκληγορόμενος για το δικαστήριο) Γκ. Ποκόρνυ. Περισσότερες λεπτομέρειες στο επόμενο τεύχος.

Εδώ στην Ελλάδα μάθαμε από τον δικηγόρο του ότι το ένα από τα τρία συλληφθέντα στην Αθήνα «στελέχη των οργανώσεων "RAF" και "Μπάαντερ-Μάινχοφ" (κατά τη Βραδυνή της 27.3.86) έχει ελληνική υπηκοότητα και (γι' αυτό;) παραπέμπεται σε δίκη. Τα δύο άλλα — γνήσιοι Γερμανοί, αλλά υποτιθέμενα «παιδιά του γνωστού τρομοκράτη» (και πάλι Βραδυνή), απαλλάσσονται όμως κάθε κατηγορίας με το ίδιο βούλευμα, πράγμα που ο αναφερόμενος δικηγόρος θεωρεί σημαντικό.

Ακόμα σημαντικότερο φαίνεται ότι από τη δικογραφία ακριβώς και μόνον αυτών των δύο «παιδιών» λείπει το ποινικό μητρώο — συμπεριλαμβάνεται όμως το δημοσίευμα της Βραδυνής. Φαίνεται επομένως, ότι κανένας αστυνομικός και κανένας δικαστής δεν ενδιαφέρεται για κατηγορίες όπως «στελέχη της RAF» κλπ. κλπ. Για τα δύο «παιδιά» λείπει επιπλέον κάθε επιβαρυντική μαρτυρία αστυνομικών. Κι εδώ «ξεχασμένα» πράγματα;

Το δεύτερο «παιδί» έχει δύο ονόματα: Ραλφ Ντρκ Μάγερ, γεν. 1965. Πατέρας: Χάμπουργκ (Αμβούργο). Μητέρα: Έσενμπουργκ. Δύο ονόματα πόλεων, όχι υποχρεωτικά ονόματα προσώπων. Υπάρχουν αρκετά «χάμπουργκερ», όχι μόνο του Μακ Ντόναλντς, αλλά και επώνυμα — όπως και Έσενμπουργκ. Αλλά Χάμπουργκ; Μήπως ο επόμενος σταδμός του αστυνομικού θρίλερ θα είναι το Αμβούργο;

Ρ.Π.

Τ Α Μ Υ Σ Τ Η Ρ Ι Α
Τ Ο Υ Μ Ι Κ Ρ Ο Μ Ε Σ Α Ι Ω Ν Α

ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ ΑΝΕΣΗ ΚΑΙ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΟΤΣΗ

Δ Α Φ Ν Ι Α Ν Τ Ι Ρ Η Σ Ι Ε Σ

ΕΝ ΕΞΕΛΙΞΕΙ

ΕΞΟΝΤΩΣΗ

Άρχισε να εφαρμόζεται ο νέος νόμος για τα ναρκωτικά. Όχι βεβαίως οι υποπιδεμένες ευεργετικές του διατάξεις για τους τοξικομανείς. Άρχισε στην ουσία να τροφοδοτείται ραγδαία η μεγάλη αποθήκη του Δαφνίου με τοξικομανείς για τους οποίους αποφασίζει η εισαγγελία ότι πρέπει να «νοσηλεύονται» εκεί επί ένα έτος (άρθρο 23) για να αποτοξινωθούν εν μέσω μυχωσικών, διανοητικών καθυστερημένων, γερόντων και επιληπτικών (ειδικά κέντρα προβλέπει το άρθρο 14). Μπροστά στην απέλπιδα ανακούφιση των άμεσα ενδιαφερομένων που δεν θα πάνε στον Κορυδαλλό, οι εργαζόμενοι στο Ψυχιατρείο καλούνται εκ των πραγμάτων να βγάλουν το φίδι από την τρύπα. Ήδη ξεκίνησε διαδικασία διώξης εναντίον δύο ψυχιατρών που δεν δέχτηκαν να παραλάβουν τέτοιες εισαγωγές. Ήδη εβδομήντα γιατροί έχουν υπογράψει κείμενο παραιτήσης, διεκδικώντας ει μη τι άλλο το δικαίωμα στην ιατρική τους συνείδηση.

Ε.Σ.

Το αμόκ του φαντάρου στην Καβάλα και οι νέες διώξεις του Μιχάλη Μαραγκάκη δεν είναι συμπτώσεις χρονικές αλλά συμπτώματα της κατάστασης του στρατιωτικού μηχανισμού. Τη λύση θα κληθεί να δώσει η στρατιωτική δικαιοσύνη — ένας ψευδής γραφάρας ανεξάρτητος δικαστικός μηχανισμός — καταδικάζοντας τον ένα σαν μοναδικό υπεύθυνο και τον άλλο σαν αντεθνικό εγκληματία. Όσο είναι σίγουρο πως δεν πρόκειται να αμφισβητηθούν οι δομές του στρατού στην αντιμετώπιση των αυτοκτονιών ή των αμώκ, άλλο τόσο απίθανο είναι να σταματήσει ο «ειρηνιστής» πρωθυπουργός τα σχετικά συνέδρια και το κυνήγι του Νόμπελ στα έξι και να μελετήσει τις θέσεις του ειρηνιστικού κινήματος για την άμυνα και την κοινωνική εναλλακτική διπλωματία.

Έτσι φυσικά δε θα πάψει να ρισκάρει η κυβέρνηση διεθνείς καταδίκες σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όταν ο Μαραγκάκης θα δικάζεται στην Καβάλα (13.10), η χώρα θα καταδικάζεται με μύφισμα του Ευρωκοινοβουλίου, ενώ πιθανότατα έπεται καταδίκη και από το Ευρ. Δικαστήριο.

Όπως όμως η Κύπρος — που για να αποφύγει σχετική καταδίκη ακύρωσε ταχέως ως αντισυνταγματικές τις αποφάσεις κατά αντιρρησιών και τους απελευθέρωσε — έτσι και η Ελλάδα θα συρθεί κάποτε στην αναγνώριση του δικαιώματος της ελευθερίας της συνείδησης.

Η διαδικασία εξόντωσης του Μιχ. Μαραγκάκη είναι αντισυνταγματική (η ύπαρξη των στρατοδικείων και μάλιστα κατά πλειοψηφία από αξιωματικούς), *αντίδικη και παράνομη* η νομική κατασκευή να αγνοηθεί η μέχρι τώρα φυλάκισή του — που ανοίγει τη δυνατότητα να επιβληθεί και μεγαλύτερη ποινή, *απάνθρωπη* η μεθόδεση που του επιβάλλει είτε τρελόχαρτο είτε κατηγορία για λιποτάξια.

Η συμπαράσταση εδώ δεν αφορά μόνο την καθυστερημένη αναγνώριση — και στη χώρα μας — ενός δικαιώματος, αλλά είναι αντίσταση στην εξόντωση ενός ανθρώπου που, έχοντας γνώμη διαφορετική από τους κάθε μορφής κρατούντες, έχει και το κουράγιο αντί να λουφαρεί, να το φωνάζει.

Θόδωρος Μιχαλοπούλος

Η μετά βαΐων και κλάδων επιστροφή του Μένιου Κουτσόγιωργα στην κυβέρνηση αποτέλεσε για την εφημεριδιακή φιλολογία ό,τι πιο σημαντικό σημειώθηκε στον 13ο κυβερνητικό ανασχηματισμό. Και, βεβαίως, έτσι που ορίστηκε, ως αντιπρόεδρος, γενικός επόπτης και κουμανταδόρος (μερικοί διάσπκταν να τον δουν και «πρώτο στην κούρσα της διαδοχής») το γεγονός έχει, όντως, τη σημασία του. Γιατί, επί τέλους, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ απέκτησε το προφίλ, που της ταιριάζει. Γιατί ακόμη (αφού και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος θα είναι) η υπνώπουσα μονίμως Βουλή θα ζωντανέψει. Γιατί, επίσης, με τις προβλεπόμενες βίαιες συγκρούσεις του με τον Κων. Μπισσατάκη, οι νεοέλληνες θα μάθουν καλά, από πρώτο χέρι, την προ τριακονταετίας και εικοσαετίας πολιτική ιστορία. Γιατί, επιπροσθέτως, λύνεται οριστικά το πρόβλημα της γλώσσας, αφού είναι βέβαιο ότι η πλεόραση θα προβάλλει ως γλωσσικό πρότυπο τις χειμαρρώδεις και χυμώδεις εκρήξεις του. Και γιατί, επί τέλους, ως υπουργός Δικαιοσύνης, αδέκαστος, έντιμος και αδιάφορος καθώς είναι, θα ανοίξει το δρόμο για να ξεκαθαριστούν δικαστικά όλος ο θόρβος των σκανδάλων και η ρεμούλα του μικρομεσαιώνα...

Για άλλους, ωστόσο, το πλέον εντυπωσιακό στοιχείο και στις τελευταίες αλλαγές στον κυβερνητικό και κομματικό μηχανισμό του ΠΑΣΟΚ είναι η άνεση με την οποία «ανακατεύει τη σούπα», όποτε και όπως του καπνίσει, ο Ανδρέας Παπανδρέου. Κορυφαία κομματικά στελέχη και κοινοβουλευτικοί άνδρες με πείρα δεκαετιών χρησιμοποιούνται στο ασανσέρ της ιεραρχίας ως ανδρείκελα και δέχονται αδιαμαρτύρητα, σαν παιδιά για όλες τις δουλειές, να αναλάβουν όποια καθήκοντα τους αναθέσει ο αρχηγός. Και είναι και ευγνώμονες, διότι του οφείλουν την ανάδειξη, αλλά και διότι γνωρίζουν καλά ότι υπάρχουν και χειρότερα: από τις ροβεσπερικές διαθέσεις του ηγεμόνα δεν γλυτώνει κανείς, ούτε οι στενότεροι συνεργάτες του — όπως φάνηκε και στις περιπτώσεις Μαχαιρίτσα και Παπανικολάου. Με βάση το αξίωμα «Μένιοι, Άκηδες και Γεννηματάδες έρχονται και παρέρχονται, μόνον ο Ανδρέας μένει» ο ηγεμών αναμορφώνει κάθε τόσο τα κομματικά και κυβερνητικά επιτελεία, με την ίδια άνεση, με την οποία δημοσιοποιεί προκλητικά τα συζυγικά του προβλήματα και άλλες ιδιαιτερότητες της προσωπικής ζωής του ή επιβραβεύει την ευτέλεια στην επιλογή των κάθε φορά «εξ απορρήτων» του.

Αλλά δεν είναι άνετος μόνον ο Ανδρέας Παπανδρέου στο να ρυθμίζει τα εσωτερικά προβλήματα των μικρομεσαιών της εξουσίας, να διαμορφώνει προσωποπαγή συστήματα διακυβερνήσεως και να επιβάλλει πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς. Όσο κι αν φαίνεται περίεργο, διαπνέεται και από μια σιγουριά και αισιοδοξία ότι και η επόμενη εκλογική νίκη θα είναι δική του.

Για να εξηγήσουν αυτή την αισιοδοξία, παρά τη διευρυνόμενη λαϊκή δυσφορία και δυσανεξία, στενοί συνεργάτες του πρωθυπουργού αναπτύσσουν μια αξιοσημείωτη συλλογιστική:

Το ΠΑΣΟΚ, λένε, μπορεί να ξανακερδίσει τις εκλογές όχι μόνο γιατί υπάρχουν κάποια περιθώρια για μια φιλολαϊκή πολιτική παροχών, περισσότερα για μια δημαγωγική εκμετάλλευση προβλημάτων της εξωτερικής πολιτικής (αμερικανικές βάσεις, ελληνοτουρκικές σχέσεις) και όλες οι δυνατότητες για την επιλογή του κατάλληλου εκλογικού συστήματος. Διαθέτει και άλλα «ατού».

Εγγυάται, πρώτον, περισσότερο από τη δεξιά την κοινωνική ειρήνη, που είναι αναγκαία για μια μακρόχρονη «σταθεροποιητική» οικονομική πολιτική. Οι αντιδράσεις και απεργιακές κινητοποιήσεις των εργαζομένων είναι σε ανεκτό και ελεγχόμενο επίπεδο και δεν οδηγούν σε κοινωνική αναταραχή.

Εγγυάται, δεύτερον, ασφαλέστερα από τη δεξιά την πολιτική σταθερότητα και την ομαλή λειτουργία του δικομματικού συστήματος — ανηττηθεί εκλογικά το ΠΑΣΟΚ κινδυνεύει να διαλυθεί και να ανοίξει ο δρόμος για πιο ριζοσπαστικά πολιτικά σχήματα.

Κι αν αυτές τις εγγυήσεις τις παρέχει μια δεξιόστροφη πολιτική, το μεγάλο «ατού» για το ΠΑΣΟΚ παραμένει ότι έχει καλυμμένα τα νότια του από αριστερά: Το ΚΚΕ, κύρια δύναμη της αριστεράς, φωνάζει αλλά δεν δαγκώνει. Τα όρια της αντιπολίτευσης που ασκεί είναι πεπερασμένα — δεν οδηγούν στη ρήξη. Διότι, απλούστατα, ο Ανδρέας Παπανδρέου, που έχει αναπτύξει στο έπαρκος τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, έχει και την απόλυτη εύνοια και υποστήριξη και της Σοβιετικής ηγεσίας. Ο Βίκτωρ Στουκαλιν δεν αφήνει γι' αυτό καμιά αμφιβολία στους εγχώριους κομμουνιστές (όλου του φάσματος) συνομιλητές του: Άπλως τους αφήνει άφωνους.

ΗΠΙΟ ΚΛΙ.ΜΑ

ΤΟΥ ΓΙΑΝΗ ΛΩΝΟΥ

ΚΥΡΙΕ ΥΠΟΥΡΓΕ...
ΑΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΟΥΜΕ ΤΗ
ΕΥΣΗΤΗΣΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ
ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ....
ΑΣ ΜΗΝ ΕΠΕΚΤΑΘΟΥΜΕ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΡΑΪΧ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΧΑΡΤΙΑ

CHE

20 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

ΤΟΥ Μ.Ν. ΡΑΠΤΗ

Τον Τσε τον γνώρισα προσωπικά στο Αλγέρι περί το τέλος της εποχής του Αχμέτ Μπεν Μπελά. Είχε έρθει μια πρώτη φορά το καλοκαίρι του 1963 για να παραβρεθεί σ' ένα σεμινάριο σχετικό με τα τεχνικά προβλήματα της σχεδιοποίησης της εθνικοποιημένης οικονομίας και μια δεύτερη φορά στα τέλη του 1964 απ' όπου περιοδεύει στην Αφρική και συνδέεται στενότερα ιδίως με το αντάρτικο του Κογκό, το κατευθυνόμενο από τον Gaston Soumialot και τον Pierre Mulele, της σχολής του Lumumba. Ο Τσε θεωρούσε τον τελευταίο σαν τον Jaje Marti της Αφρικής.

Θυμάμαι ότι ζήτησα και τον είδα μια ολόκληρη βραδιά στον κήπο της Κουβανικής πρεσβείας στο Αλγέρι, συζητώντας μαζί του για τα πιο διάφορα θέματα στα οποία δεν είμασταν σε όλα σύμφωνοι. Ιδίως στο θέμα της «Αυτοδιαχείρισης» εγώ όντας από τότε οπαδός της «Γενικευμένης Κοινωνικής Αυτοδιαχείρισης» σαν το νόημα και περιεχόμενο του όρου «Σοσιαλισμός» στην εποχή μας και ο Τσε οπαδός ακόμα της συγκεντρωτικής σχεδιοποίησης της κρατικοποιημένης οικονομίας.

Αλλά η εξαιρετική φυσιογνωμία, η αγνότητά του, η αυθόρμητη διαθεσιμότητά του για την επαναστατική πάλη σε διεθνή κλίμακα, το πάθος του για μια άμεση πρακτική εκδήλωση αλληλεγγύης στο μαχόμενο Βιετνάμ, γρήγορα παραμέρισαν κάθε άλλη διαφορά, και μας συνένωσαν κυρίως στην κοινή προσπάθεια για την ενίσχυση του αντάρτικου στο Κογκό.

Είχα το προαίσθημα, παρατηρώντας τον εκείνη την αξέχαστη νύχτα, ότι ο Τσε προέβλεπε το θάνατό του, τον αποζητούσε κατά κάποιο τρόπο, όχι από κούφιο ρομαντισμό, αλλά σαν την πιθανότερη έκβαση της νέας αγωνιστικής του ζωής.

Όπως γράφω στα Απομνημονεύματά μου («Μια Ζωή Επαναστάτης») πραγματικά εκείνη τη νύχτα θυμήθηκα τους στίχους του Άγγλου ποιητή Swinburne:

Στην καρδιά του μια άγρια επιθυμία ζωής

Στα μάτια του προάγγελμα του θανάτου

Πέρασαν τόσα χρόνια από τότε, αλλά η μνήμη του Τσε, απ' ό,τι καλύτερο έβγαλε εκείνη η επαναστατική εποχή, παραμένει ανεξίτηλη μέσα μου.

Μ.Ν.Ρ.

ΠΑΝΕ 20 ΧΡΟΝΙΑ από τότε που σκοτώθηκε ο Τσε Γκεβάρα και η μνήμη του και το παράδειγμά του εξακολουθούν να εμπνέουν γενεές ολόκληρες επαναστατών στη Λατινή Αμερική, στον «Τρίτο Κόσμο», αλλά και στις ανεπτυγμένες λεγόμενες χώρες του κόσμου.

Βέβαια η αίγλη του Τσε ήταν στο κατακόρυφο στη δεκαετία κυρίως 1960-1970, με την άνοδο του κύρους της κουβανικής επανάστασης, την παγκόσμια απήχηση του πολέμου του Βιετνάμ και διάφορες επαναστατικές εστίες στη Βενεζουέλα, την Κολομβία, τη Βραζιλία, το Κογκό, τη Γουινέα και αλλού.

Παρά την εχθρική στάση απέναντί του εκείνη την περίοδο από πολλά επίσημα κομμουνιστικά κόμματα, τη Μόσχα (αλλά και το Πεκίνο), η δράση, το παράδειγμα, και οι απόψεις του Τσε είχαν βρει μεγάλη απήχηση και είχαν προκαλέσει ένα είδος πράγματι «επανάστασης μέσα στην επανάσταση», όπως τιτλοφόρησε την περίφημη προσούρα του ο Γάλος Regis Debray, που θεωρήθηκε η βίβλος του «Καστρισμού και του Γκεβαρισμού» (1967).

Βέβαια στη βίβλο αυτή εισχώρησαν ιδέες που πολύ λιγυ σχέση έχουν με τις πραγματικές ιδέες του Κάστρο και του Γκεβάρα, έτσι όπως είχαν διαμορφωθεί τελικά εκείνη την εποχή (1967) και διατυπωθεί στα κείμενά τους και στα κείμενα της Tricontinentale π.χ. και του OLAS. Η προσούρα του R. Debray ήταν μια ελεύθερη ερμηνεία των

20 ΧΡΟΝΙΑ CHE ΜΕΤΑ

πραγματικών τους απόψεων από ένα Γάλλο, παρτιζάνο διανοούμενο, που χωρίς να το θέλει και να το καταλάβει βαθιά μπλέχτηκε σε μια τριτοκοσμική περιπέτεια που του προξένησε θανάσιμο φόβο και πήγε να του στοιχίσει τη ζωή του. Κατά τη γνώμη μου και το είχα γράψει λίγους μήνες μετά τον ηρωικό θάνατο του Τσε (στο τεύχος 42, Νοέμβρη Δεκέμβρη 1967 του «Sous Le Drapeau du Socialisme») δεν υπάρχει στον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκε η σκέψη του, καθώς κι εκείνη του Κάστρο, η βασική ιδέα της μπροσούρας του R. Debray, ότι αυτό που λύνει το ζήτημα της επανάστασης σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής και του «Τρίτου Κόσμου» γενικότερα συνοψίζεται στο ακόλουθο: Προέχει η δημιουργία μιας περιορισμένης επαναστατικής εστίας στην ύπαιθρο από λίγους, αλλά αποφασισμένους αντάρτες, που με το παράδειγμα της ένοπλης πάλης γενικεύουν σιγά-σιγά την ένοπλη εξέγερση ολόκληρης της αγροτιάς και επιβάλλονται σε μια στιγμή και στις πόλεις, καταλύοντας έτσι και σ' αυτές την олигархική δικτατορική εξουσία.

Το «Κόμμα» σχηματίζεται από την ενιαία πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του αντάρτικου και δεν χρειάζεται, δεν είναι αναγκαίο ή απαραίτητο, να «προϋπάρχει». Για να εξηγήσει κανείς αυτή την αντίληψη, τόσο αντίθετη σε βασικές προτάσεις του Μαρξισμού, πρέπει να πάρει υπόψη του το εξής: Τον τρόπο με τον οποίο θριάμβευσε η кубανική επανάσταση, την πείρα από τη νίκη της κινέζικης και βιετναμέζικης επανάστασης, τη συγκεκριμένη κοινωνικοπολιτική κατάσταση σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής και του Τρίτου Κόσμου εκείνη την εποχή. Ίσως το τελευταίο αυτό στοιχείο είναι το σπουδαιότερο.

Εκείνη την εποχή σε πολλές χώρες του κόσμου διατηρείται ακόμα μια ιδιαίτερη, φτωχή απέραντη αγροτιά (έως και το 80% του πληθυσμού) αποτελούμενη από ακτήμονες ή πολύ φτωχούς ή μικρούς αγρότες. Η τάξη αυτή περικλείει πραγματικά μεγάλο επαναστατικό δυναμισμό, και ήταν δυνατό στηριζόμενος κανείς σ' αυτή να προετοιμάσει και να ξεκινήσει μια ένοπλη πάλη, ικανή να οδηγήσει, υπό ορισμένες συνθήκες, κάποτε στη γενική λαϊκή ένοπλη εξέγερση. Ο Τσε λογάριζε δυνατότητα δεκαετιών τέτοιας πάλης. Έτσι η «ύπαιθρος», η «αγροτιά», και η «ένοπλη πάλη» υποκαθιστούσαν τις παλιές έννοιες της «Προλεταριακής Σοσιαλιστικής Επανάστασης» καθοδηγούμενης από το «Κόμμα» και στηριζόμενης κυρίως στις «προλεταριακές μάζες των πόλεων». Ήταν το σχήμα που χε επικρατήσει στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες και που φαινόταν να στηρίζεται στην πείρα της Ρωσικής Επανάστασης.

Όμως, μετά το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο η «Επανάσταση» υποχωρεί στις καπιταλιστικές χώρες, ενώ προβάλλεται στις χώρες του «Τρίτου Κόσμου». Η σημασία και ο ρόλος της «ειδικής επαναστατικής αγροτιάς» και της «ένοπλης πάλης» με τη μορφή του «αντάρτικου», άρχισε να επιβάλλεται ήδη στο διάστημα του 2ου πολέμου από τα διάφορα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα αντίστασης.

Ότι η προσοχή στράφηκε στο τεράστιο επαναστατικό δυναμικό της ειδικής αγροτιάς του «Τρίτου Κόσμου» δεν ήταν λάθος ούτε παρεκτροπή από το Μαρξισμό. Λάθος και παρεκτροπή ήταν να υποβαθμίζεται η σημασία της «προλεταριακής» πολιτικής ηγεσίας του «Κόμματος» και απαραίτητος συγχρονισμός, υπό ειδικές μορφές, της πάλης στην ύπαιθρο και τις πόλεις, όπως έγινε με την μπροσύρα του Regis Debray και στην πρώτη περίοδο του «Καστριισμού». Όποιος μελετά κριτικά το συνολικό έργο του Τσε καταλήγει στο συμπέρασμα ότι παρά ορισμένες ασάφειες και παλινδρομήσεις, ο Τσε δεν απέρριπτε μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη του επαναστατικού προτσέσου στο σύνολό του.

Εκείνο πάντα που προείχε κατά τη γνώμη του ήταν η ανάγκη να ξεκινήσει το προτσέσο από ένα μικρό πυρήνα ένοπλων επαναστατών ριζωμένων στην ύπαιθρο και που με το παράδειγμά τους, την προπαγάνδα τους και τις επι-

τυχίες τους εναντίον του τακτικού στρατού συμπαρασέρνουν στον ένοπλο αγώνα ένα μεγάλο μέρος, αν όχι την πλειοψηφία της αγροτιάς, σε στενή πάντα επαφή με την οργάνωση και τις κινητοποιήσεις στις πόλεις. Δηλαδή τελικά η σφυρηλάτηση ενός ενιαίου μαχητικού μετώπου συμμαχίας αγροτών-εργατών, υπό «προλεταριακή» ιδεολογική καθοδήγηση.

Για τον Τσε προέχει η ανάγκη ν' αρχίσει η πάλη χάρη στο παράδειγμα μιας ομάδας από υποδειγματικούς ένοπλους επαναστάτες, θεωρώντας ότι οι αντικειμενικές αλλά και υποκειμενικές συνθήκες για πολλές χώρες του «Τρίτου Κόσμου» ήταν τότε ώριμες, ικανές να οδηγήσουν στη γενίκευση της πάλης. Ο Τσε θεωρείται, και δικαιολογημένα, ότι πολύ μελέτησε και σκέφτηκε το θέμα του ανταρτοπόλεμου με βάση την ειδική αγροτιά και τις γεωγραφικές συνθήκες σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής και αλλού (στο Κογκό π.χ.) της εποχής του.

Τα έργα του πάνω σ' αυτό το θέμα, και το ημερολόγιο που κράτησε από το Νοέμβρη του 1966 μέχρι τη μοιραία ημέρα της 7 Οκτώβρη 1967, παραμονή της σύλληψής του, αποτελούν πολύτιμα ντοκουμέντα. Τα ντοκουμέντα αυτά καταδεικνύουν ότι η προσπάθειά του ν' ανοίξει σ' εκείνη την περίοδο ένα «δεύτερο Βιετνάμ» στη Βολιβία, δεν ήταν «καθαρή αυτοκτονία» ή ρομαντισμός κλπ., γιατί παρά διάφορες αντίξοες συνθήκες, παρά τον πολύ μικρό αριθμό των οπαδών που ξεκίνησαν μαζί του το τόλμημα, παρά την έλλειψη αυθεντικών στελεχών ινδιάνικης κυρίως καταγωγής (όπως είναι η πλειοψηφία των Βολιβιανών) και κατάλληλης ιδεολογικής και υλικής προετοιμασίας στο χώρο

που άρχισε να εξελίσσεται η επιχείρηση, επί 6 τουλάχιστον μήνες η τελευταία αυτή κατήγαγε συνεχείς μικρές επιτυχίες με πολύ μεγάλη απήχηση σ' ολόκληρη τη χώρα. Αν ένας μεγαλύτερος αριθμός ανταρτών (εκατό ακόμα έγραψε ο Τσε) ενίσχυαν τις γραμμές του, αν το διασπασμένο κομμουνιστικό κόμμα της Βολιβίας οργάνωνε τις συνδέσεις, την απαραίτητη υλική υποδομή, και ιδίως την πολιτική εκμετάλλευση της επιχείρησης, αν γενικά η αριστερά στις πόλεις και στις μάζες σφυρηλατούσε ενιαίο μέτωπο, αποφεύγοντας μονομερείς συγκρούσεις στις πόλεις (όπως εκείνη τον Αύγουστο με τους μεταλλωρύχους), ήταν δυνατό η ασταθής στρατιωτική κυβέρνηση του Μπαριέντος να πέσει και να γενικευθεί η επαναστατική κρίση στη χώρα. Όμως η ιστορική αλήθεια είναι ότι η επιχείρηση του Τσε, αγνοήθηκε, δυσφημίστηκε και ακόμα σαμποταρίστηκε από το επίσημο κομμουνιστικό κίνημα εκείνης της εποχής το εντεταγμένο στη Μόσχα (και στο Πεκίνο για διαφορετικούς λόγους). Θεωρήθηκε «αιρετική», «αυτοβόδοξη» και «επικίνδυνη περιπέτεια» είδος «πολέμου ηρώων» «ρομαντικών» και «ανεύθυνων».

Ο ίδιος ο Κάστρο δεν ήταν ακόμα τόσο «εντεταγμένος» στη Μόσχα, τόσο πειθήνιος στη γραμμή της. Πολύ περισσότερο βέβαια ο Τσε που απ' όλο του τον χαρακτήρα και την αντίληψη που είχε του «επαναστάτη», διέφερε βασικά από τους γραφειοκράτες των επίσημων ηγεσιών, τον συντηρητισμό, τον οπορτουνισμό, τη δουλοπρέπεια και τον μυωπικό «ρεαλισμό» τους. Ο Τσε είναι το γνήσιο προϊόν

μιας εποχής που δονήθηκε από μεγάλους επαναστατικούς αγώνες στην περιοχή ιδίως του «Τρίτου Κόσμου» πριν οι αντικειμενικές συνθήκες αλλάξουν βασικά και οδηγήσουν στη νέα σημερινή κατάσταση.

Σήμερα πράγματι παντού σχεδόν η ειδική επαναστατική αγροτιά έχει αριθμητικά και ποιοτικά μεταβληθεί, σε τρόπο που δεν επιτρέπει να στηριχθεί πάνω της η στρατηγική και τακτική του επαναστατικού ανταρτοπόλεμου. Μόνο σε περιορισμένους χώρους ισχύουν ακόμα, εν μέρει, τέτοιες συνθήκες, όπως στην Κεντρική Αμερική, στο Περού, σε ορισμένες χώρες (ή μάλλον περιοχές χωρών) της Αφρικής και της Ασίας. Παντούς αλλού το νέο βασικό φαινόμενο είναι η διαρκής συρρίκνωση της αγροτιάς και η συρροή της στις τεράστιες μεγαλουπόλεις του «Τρίτου Κόσμου», με τη δημιουργία από ευρύτατες περιφέρειες «τενεκεδομαχαλάδων» στους οποίους στοιβάζονται εκατομμύρια ανέργων μόνιμων ή προσωρινών.

Η νέα επομένως επαναστατική συμμαχία δεν είναι πια η συμμαχία αγροτών-εργατών με τη μορφή της ένοπλης πάλης που ξεκινώντας από ένα αρχικό πυρήνα στην ύπαιθρο κατακτά σιγά-σιγά ολόκληρη την αγροτιά, εισβάλλει και επικρατεί σε μια στιγμή και στις πόλεις, αλλά μια νέα ευρύτερη κοινωνικοπολιτική συμμαχία με βάση τις πόλεις. Η συμμαχία του παραδοσιακού και νέου εργαζόμενου προλεταριάτου με τους άνεργους και φτωχοποιημένους στις περιφέρειες των πόλεων, τους αγρότες που απομένουν και τα νέα κοινωνικά κινήματα στις πόλεις ιδίως των Νέων και Γυναικών κλπ.

Για μια τέτοια νέα πλατειά πολιτικοκοινωνική συμμαχία

χρειάζεται νέο πρόγραμμα νέες οργανώσεις νέες μορφές πάλης και τακτικής. Με την έννοια αυτή η εποχή του Τσε έχει κλείσει σε μεγάλο βαθμό. Όμως δεν έχει κλείσει το κεφάλαιο το σχετικό με τον άνθρωπο και το παράδειγμά του. Ο άνθρωπος υπήρξε από κάθε άποψη εξαιρετικός, υποδείγμα επαναστάτη αφοσιωμένου στην επανάσταση, δηλαδή τη ριζική κοινωνική αλλαγή σε παγκόσμια κλίμακα για την απελευθέρωση ολόκληρης της ανθρωπότητας και τη δημιουργία ενός νέου τύπου κοινωνικού ατόμου.

Γι' αυτό και η ανάμνηση που άφησε, δεν πρόκειται να σβήσει στις νέες γενεές όσο η ανθρωπότητα θα αγωνίζεται για να βγει από τη βάρβαρη προϊστορία της. Γι' αυτό η ιδέα του Τσε, ότι σημασία δεν είχε η με οποιοδήποτε τρόπο παράταση της ζωής του, αλλά ο τρόπος που τη μεταχειρίστηκε και τη θυσίασε τελικά, μακρόχρονα αποδεικνύεται σωστή. Οπουδήποτε, είπε, κι αν μας ξαφνιάσει ο θάνατος, φτάνει νάχει ακουστεί στο μεταξύ η φωνή μας που καλεί στην πάλη και να προβληθεί το παράδειγμα μας: μυριάδες άλλοι θ' ακολουθήσουν στο δρόμο μας και χιλιάδες άλλα χέρια θ' αδράξουν τα όπλα της απελευθέρωσης του ανθρώπου.

Αισθάνεται κανείς βαθιά ολική ευχαρίστηση, διανοητική, ηθική, αισθητική, μπροστά σε τόσο, σπάνια ακόμα, ολοκληρωμένα όντα, όπως υπήρξε ο Τσε, και στερεώνεται μέσα του η ελπίδα, ότι σε τέτοια όντα θ' ανήκει το μέλλον της ανθρωπότητας.

Οκτώβρης 1987
Μ.Ν. Ράπτης

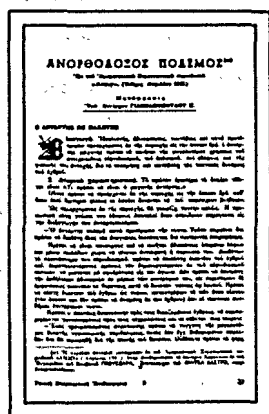

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

Ο ΤΣΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΣΕ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Η πρώτη δημοσίευση κειμένου του Τσε στην Ελλάδα δεν έγινε ούτε απ' την «έπσημη», ούτε απ' την «εξωκοινοβουλευτική» αριστερά. Τρία μόλις χρόνια μετά την επανάσταση στην Κούβα, τον Ιανουάριο του 1962, η *Γενική Στρατιωτική Επιθεώρησης* (Μηνιαία έκδοσις γενικού επιτελείου στρατού) με τίτλο **ΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ** αναδημοσίευσε «το δεύτερον κεφάλαιον εκ του εγχειριδίου του Κουβανού Γκουεβέρα, επιτελάρχου του Φιντέλ Κάστρο, περί ανταρτοπολέμου», από το Αμερικανικό Στρατιωτικό περιοδικό «ARMY». Η τιμή, λοιπόν, του πρώτου μεταφραστή του Τσε στα ελληνικά ανήκει στον αντισυνταγματάρχη Π. Γιαννακόπουλο!

Η πρώτη έκδοση του Τσε στα ελληνικά!

Το κείμενο αυτό παρέμεινε το μόνο δημοσιευμένο, μέχρι τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας. Στα 1969 κυκλοφόρησε το πρώτο βιβλίο. Ήταν *Επανάσταση στην Κούβα* που κυκλοφόρησε απ' τις «Εκδόσεις Φως». Εκδότης, ο Χρήστος Καρανάσης, που μέχρι τότε ήταν επαγγελματίας τυπογράφος. Ακολούθησε το *Ημερολόγιο Βολιβίας*, μετά τα *Πολιτικά κείμενα* και μέχρι το '72 βγήκαν όλα, στις «Εκδόσεις Καρανάσης» πια.

«Αναστάτωθηκε η χούντα με την πρώτη έκδοση», μας είπε ο Χ. Καρανάσης. «Ήρθαν στο τυπογραφείο μου με πολιτικά και έψαχναν τις εκδόσεις "Φως". Με κάλεσαν στην Ασφάλεια. —Γιατί το βγάδετε, ξέρετε ποιος είναι ο Τσε, με ρώταγαν. —Ένας ληστής της Λατινικής Αμερικής. —Όνγε και μην ξαναβγάλες τίποτα. Φυσικά εγώ δε σταμάτησα...». Οι ιδιώξεις του βιβλίου δε σταμάτησαν, ούτε και του εκδότη. Μέχρι που το 1974 εκτοπίστηκε στη Γιάρο...

Τον Αύγουστο του 1971, στο δεύτερο τεύχος του περιοδικού «Νέοι Στόχοι», δημοσιεύτηκε το γνωστό μανιφέστο του Τσε: *Εμπρός για δύο, τρία, πολλά Βιετνάμ!* Ο εκδότης Θύμιος Παπανικολάου μας περιγράφει την εποχή: «Είχαν ξεκινήσει ορισμένα μικρά προοδευτικά εκδοτικά, ο «Κάλβος», τα «Κείμενα», οι «Εκδόσεις 70», ο «Στοχαστής», η «Επικαιρότητα», κλπ. Είχε σταματήσει η προληπτική λογοκρισία, και ξεφύτρωναν οι εκδοτικοί οίκοι και τα βιβλιοπωλεία-στέκια σαν μανιτάρια. Τότε ξεκίνησε μια εκστρατεία του χουντικού τύπου (Ελεύθερος Κόσμος - Πολιτεία - Βραδυνή - Εστία) ενάντια στο προοδευτικό βιβλίο. Ιδιαίτερη αναφορά γινόταν στα βιβλία του Τσε...».

Από τότε μέχρι σήμερα τα βιβλία του έχουν κυκλοφορήσει σε αλλεπάλληλες εκδόσεις και δεκάδες χιλιάδες αντίτυπα.

ΣΗΜΕΡΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

- **Η Επανάσταση στην Κούβα** (μετάφραση Φ. Κομνηνού - Θεώρηση Σ. Σιδεράς).
- **Πολιτικά Κείμενα, τ.α'** (μετάφραση Λιλής Ζωγράφου).
- **Πολιτικά Κείμενα, τ.β'** (μετάφραση Μπάμπη Λυκούδη).
- **Ο ανταρτοπόλεμος** (μετάφραση Φ. Χατζιδάκη - Σ. Σιδεράς).
- **Ημερολόγιο Βολιβίας** (μετάφραση Φ. Κομνηνού).

ΕΞΙ ΜΗΝΕΣ σχεδόν μετά την επιβολή της Απριλιανής δικτατορίας, οι έλληνες αριστεροί πληροφορήθηκαν το θάνατο του Ερνέστο Τσε Γκεβάρα από τις εφημερίδες που εκδίδονταν κάτω από καθεστώς λογοκρισίας: «Η βολιβιανή κυβέρνηση ανακοίνωσαν επισήμως τον θάνατον του «Τσε» Γκεβάρα, όστις ηγείτο ανταρτικών ομάδων εις Βολιβία και ήτο άλλοτε "η δεξιά χείρ" του Κουβανού δικτάτορος Φιντέλ Κάστρο... Τα πτώματα του Γκεβάρα και των υπολοίπων εξ κομμουνιστών συμμοριτών μεταφέρθησαν δι' ελικοπτερόν εις την πόλιν Βίλλε Γκράντε. Μετά την λήψιν των αποτυπωμάτων του, εκ των οποίων διεπιστώθη και τυπικώς η ταυτότης του, αι αρμόδιαι αρχαί εταρίχευσαν τον νεκρόν» (ΤΟ ΒΗΜΑ, 11/10/67).

Αν και έχουν περάσει είκοσι ολόκληρα χρόνια από τότε, ο Τσε δεν ξεχάστηκε. Συνεχίζει να λειτουργεί σαν μαζικός λαϊκός μύθος και να συμβολίζει πάντα την επανάσταση. Αυτή η πασιγνωστή, όμως, μορφή, δεν αποτυπώθηκε μόνο σε μπλουζάκια και αφίσες που στόλιζαν τα δωμάτια των επαναστατημένων εφήβων δυο δεκαετιών. Χαράχτηκε, παράλληλα, στις μνήμες χιλιάδων αγωνιστών σ' ολόκληρο τον κόσμο και επηρέασε θεωρητικά, αλλά και πρακτικά, την πορεία διάφορων ομάδων και κινημάτων. Μια πρόχειρη ματιά στα μεταπολιτευτικά φεστιβάλ των πολιτικών νεολαίων δημιουργεί την εντύπωση ότι ο Τσε είναι μια μορφή καθολικής αποδοχής με «οπαδούς» ή και «θαυμαστές», σ' όλο το πολιτικό φάσμα της αριστεράς. Αυτή όμως η αποδοχή δεν εκφράστηκε παρά μόνο μετά το θάνατο του Τσε, όταν ο μύθος είχε φροντίσει να εξαλείψει (ή έστω να απαλύνει) ορισμένες «ενοχλητικές» πλευρές της δράσης του αγωνιστή.

Αλλά ας προσπαθήσουμε να πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά. Η σχέση της ελληνικής αριστεράς με τον Τσε Γκεβάρα, ακολούθησε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα τη σχέση της με την επανάσταση της Κούβας. Από το 1959 μέχρι το 1965, μια και η επίσημη εκδοχή της αντιμετώπιζε επιφυλακτικά έως αρνητικά την κουβανέζικη εμπειρία, μόνο μικρές ομάδες αναφέρονταν στον Τσε. Όσο όμως κι αν το ΚΚΕ και η ΕΔΑ έπαιρναν μέρος στη διακριτική απομόνωση που είχε επιβάλλει στον Κάστρο η Μόσχα, διάφορα κομμάτια της νεολαίας ακόμη και μέσα στους Λαμπράκηδες είχαν αρχίσει να βλέπουν με διαφορετικό μάτι την επανάσταση της Κούβας και να επηρεάζονται από τις απόψεις των πρωταγωνιστών της. Όπως μας εξηγεί ο Γιώργος Χατζόπουλος, εκδότης σήμερα του «Κάλβου», «την περίοδο του εκλογικού πραξικοπήματος του '61 και με την ανάπτυξη του σπουδαστικού αγωνιστικού κινήματος δεν μας αρκούσε πια η λεγκαλιστική πολιτική της ηγεσίας της αριστεράς. Η δικιά μας μεταμφυλιακή γενιά δεν κουβαλούσε την ήττα και τις αναστολές ης προηγούμενης. Η αντικαταμανλική πάλη και ο κυπριακός αγώνας μας βοήθησαν να ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση. Η επανάσταση στην Κούβα μας έδωσε τα χέρια, μας απελευθέρωσε...».

Εκείνη την εποχή το Τσε και η Κούβα χρησιμοποιούνται στην εσωκομματική πάλη στο χώρο της νεολαίας σε αντίθεση με το ιταλικό μοντέλο. Η πολιτιστική επανάσταση της Κίνας αργούσε ακόμα. Πολλοί Λαμπράκηδες, αλλά και διάφοροι ανοργάνωτοι νεολαίοι με

αγωνιστικές διαθέσεις, διάβασαν το πρώτο βιβλίο που αναφερόταν στην Κούβα και είχε εκδοθεί από τις εκδόσεις «Κούστας» το 1963 με τίτλο «Η επανάσταση της Κούβας», όπως επίσης και την μπροσούρα των «Φίλων της Κούβας» που επιγραφόταν «Η 2η συνδιάσκεψη της Αβάνας». Σ' αυτή, μάλιστα την έκδοση, είχε βοηθήσει και ο Ανδρέας Λεντάκης, ηγετικό στέλεχος της νεολαίας.

Η Κούβα, λοιπόν, σταδιακά άρχισε να επηρεάζει όσους προσανατολίζονταν στη δυναμική δημοκρατική αντίσταση και βρίσκονταν είτε μέσα στην ΕΔΑ, είτε έξω από αυτήν. Ειδικά για το χώρο εκτός ΕΔΑ και ΚΚΕ, ο Λουκάς Αεζελός, εκδότης του «Στοχαστή», μας είπε, ότι «αν εξαιρέσει κανείς τους τροτσκιστές, οι οποίοι είχαν πάρει από την αρχή θετική στάση, στην αντιπολιτευτική αριστερά είχαν διαμορφωθεί δυο ρεύματα: Το μαοϊκό-φιλokinέζικο-φιλοαλβανικό που εκφραζόταν με το περιοδικό «Αναγέννηση» και ένα ευρύτερο, αλλά αρκετά ρευστό, στο οποίο συμμετείχαν οι Φίλοι Νέων Χωρών (Φ.Ν.Χ.). Το 1965, όμως, ξέσπασε μια σκληρή διαμάχη ανάμεσα στην Κούβα και στην Κίνα σχετικά με τις εμπορικές τους σχέσεις, η οποία είχε και σ' αυτό το χώρο τις επιπτώσεις της.

Η «Αναγέννηση» αποδέχτηκε από το τέυχος 15-16 του Δεκέμβρη του '65 την κινέζικη επιχειρηματολογία και αργότερα ενέταξε τον Κάστρο και τον Τσε στην κατηγορία των μικροαστών υπερεπαναστατών».

Εκείνοι, πάντως, που έμειναν προσανατολισμένοι μέχρι τέλους στην υπόθεση της Κούβας ήταν οι Φ.Ν.Χ. (Ηγετική μορφή τους ο γνωστός ιστορικός Νίκος Ψυρούκης την μαρτυρία του οποίου παραθέτουμε σε άλλη στήλη). Ο «Αντιιμπεριαλιστής», το περιοδικό που εξέδιδαν, αναφερόταν τακτικώς στον Τσε και προγραμμάτιζε, μάλιστα τα «προβλήματα της Κουβανέζικης επανάστασης».

Η επιβολή της δικτατορίας, η αδυναμία της επίσημης αριστεράς και η ουσιαστική διάλυση των μηχανισμών της ήταν η αιτία που δημιουργήθηκαν πολλές οργανώσεις και μικροομάδες με στόχο την άμεση, δυναμική ρήξη με το καθεστώς. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, ο Γκεβάρα δεν είναι πλέον μόνο ένα σύμβολο αγώνα και επανάστασης. Είναι ο άνθρωπος της πράξης, που μαζί με το παράδειγμα, προσφέρει και τις γνώσεις για τον τρόπο που μπορεί μια μικρή ομάδα να ανάψει επαναστατικές εστίες (ισοο).

«Δεν υπήρξε οργάνωση απόλυτα γκεβαρική», θα μας πει ο Γιάννης Σερίφης, μέλος τότε της 20ής Οκτώβρη. «Όσοι συγγένευαν με τις απόψεις του Τσε αξιοποιούσαν αυτή την πρακτική. Με τη χούντα ξεβρακώθηκε το ΚΚΕ και διάφορες αριστερές τάσεις άρχισαν να ενεργοποιούνται. Στη δική μας οργάνωση επέδρασε αρκετά ο Τσε, αλλά και γενικότερα στην επαναστατική αριστερά εκείνης της εποχής. Υπάρχουν βέβαια προβλήματα με την οργανωτική μορφή που υποστήριζε. Προσωπικά δεν πιστεύω στο μοντέλο του συγκεντρωτισμού, με το σχήμα πυραμίδας. Όμως ο Τσε ήταν ένας πραγματικός επαναστάτης. Δεν είχε καμιά σχέση με τον "υπαρκτό σοσιαλισμό", γι' αυτό το ΚΚΕ τον αντιμετώπισε σαν περιθωριακό. Μετά το θάνατό του τον αντιμετώπισαν βέβαια όπως τον Βελουχιώτη».

Μια απ' τις πρώτες αντιστασιακές οργανώσεις ήταν η «Λαϊκή Πάλη» που έδρασε στη Θεσσαλονίκη. Μιλήσαμε με τον Στέργιο Κατσαρό, τον μόνο (απ' όσο ξέρουμε)

20 ΧΡΟΝΙΑ
CHE
ΜΕΤΑ

αγωνιστή που συνελήφθη ένοπλος κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Τον Ιανουάριο 1970 καταδικάστηκε σε ισόβια, μαζί με τους συντρόφους του:

«Η επίδραση του Γκεβάρα έχει αρχίσει πριν την δικτατορία. Το φθινόπωρο του '66 είχαν προσανατολιστεί ομάδες προς δυναμικές ενέργειες. Είναι οι περίφημοι "προβοκάτορες" των Ιουλιανών. Στην τελευταία απεργία των οικοδόμων, μια βδομάδα πριν τη δικτατορία φάνηκαν αρκετές ενέργειες. Ήταν μια μέρα οδοφραγμάτων. Η επιρροή του Γκεβάρα ξεκινούσε απ' τον παθητικό θαυμασμό και έφτανε μέχρι πλήρους αποδοχής της γκεβαρικής θεωρίας του "εστιασμού" (Focismo). Αυτή η επιρροή, βέβαια, δε σημαίνει ότι κάποιοι πείστηκαν απ' τα έξω να διχοτετεύσουν την κουβανική εμπειρία στην Ευρώπη. Οι μορφές αυτές δράσης γεννήθηκαν μέσα στο δικό μας κίνημα.

Η δική μας ομάδα ξεκίνησε απ' τις ομάδες περιφρούρησης της ΕΔΑ, την περίοδο των Ιουλιανών. Με τον ερχομό της δικτατορίας πέρασα στην παρανομία. Όταν στένεψε ο κύκλος γύρω μας, έφυγα στο εξωτερικό με πρώτο προορισμό στο Παρίσι και τέλος την Αβάνα».

Η Κούβα, εκείνη την εποχή ήταν ακόμα η μητρόπολη της επανάστασης. Το Μάρτη του 1968 που ο Στ. Κατσαρός

βρέθηκε στην Αβάνα, το περιοδικό REVISTA με αφιέρωμα για το θάνατο του Τσε έγραψε: «Ο Τσε πέθανε, υπάρχουν όμως άλλοι στο Βιετνάμ, Βενεζουέλα, Βραζιλία και Ελλάδα».

Εκείνη όμως την περίοδο είχε αρχίσει η Κούβα να μη βοηθάει πια τα αντάρτικα. Σε λίγο θα υπέγραφε και τη συμφωνία με την οποία δε θα δεχόταν πια αεροπειρατές στο έδαφός της. Οι εμγκρέδες από την Ευρώπη, αλλά και

τις ΗΠΑ συζητούσαν μέσα σ' ένα κλίμα έντασης και δυσареσκειας. Το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν ήταν πώς θα μεταφερθεί το αντάρτικο που «φρακάρησε» από την ύπαιθρο στην πόλη. Πρόκειται για το πρόβλημα που τέθηκε αργότερα απ' τους Τουπαμάρος στην Ουρουγουά, αλλά κατά κάποιο τρόπο και στη Βραζιλία και την Ελλάδα. «Γυρίσαμε το Μάη του '68 στην Αθήνα», συνεχίζει ο Στ. Κατσαρός, «ακριβώς πριν τα γεγονότα. Παραμένω φαινομενικά στο ΚΚΕ μετά τη διάσπαση, ουσιαστικά ήμουν στην πρώτη συνωμοτική ομάδα που είχε καθαρά γκεβαρικό χαρακτήρα, ακολουθούσε δηλαδή την πολιτική του "εστιασμού" συνυδρατή. Η τακτική αυτή συνίσταται στο εξής. Προμήθεια υλικού, διάθεση του υλικού σε οργανώσεις και τεχνική βοήθεια στις οργανώσεις αυτές. Οι γνώσεις και η εκπαίδευση ήταν απ' το στρατό, το πανεπιστήμιο. Στην πράξη, στο νταμάρι.

Προσωπικά ήρθα σ' επαφή με τη Λαϊκή Πάλη στη Θεσσαλονίκη καθώς και με δυο άλλες οργανώσεις, μια μαθητών και μια φοιτητών στην Αθήνα. Οι οργανώσεις αυτές δεν πείσθηκαν από μας για τη χρήση της ένοπλης πάλης, αλλά έψαχναν μόνο να βρουν τα υλικά μέσα. Χαρακτηριστικό ότι αυτή η ομάδα των μαθητών μου έφερε προσπέκτους για εκρηκτικά».

Η πρώτη ενέργεια της Λαϊκής Πάλης ήταν η απόπειρα κατά του αγάλματος του Τρούμαν στις 29 Αυγούστου. Δεν ολοκληρώθηκε, όπως και το σχέδιο εκτέλεσης του υπουργού δημ. τάξεως Τζεβελέκου. Το εκρηκτικό υλικό ήταν αμμονίτης και δεν μπορούσαν να ελεγχθούν τα αποτελέσματα...

«Κύριοι φορείς του "εστιασμού", ήταν οι Δημοκρατικές Επιτροπές Αντίστασης, η Λαϊκή Πάλη και η 20ή Οκτώβρη», συνοψίζει ο Σ. Κατσαρός. «Ωστόσο υπάρχει το φαινόμενο ότι δεκάδες αγωνιστές και πάμπολλες οργανώσεις διέγραψαν μια τροχιά προς την ένοπλη πάλη και διαλύθηκαν κάτω απ' την πίεση της αστυνομίας που σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποίησε την προβοκάτσια».

Η προβληματική της ένοπλης ή δυναμικής ή βίαιης αντίστασης διαπερνά φυσικά και τους επίσημους κομματικούς μηχανισμούς της αριστεράς. Η δράση ορισμένων ομάδων του ΠΑΜ και του Ρήγα π.χ. έχουν αρκετές ομοιότητες στην πρακτική αν και στηρίζονται σε διαφορετικές πολιτικές αφηγηρίες. Και εδώ δε λείπουν οι αναφορές στον Γκεβάρα. Ενδεικτική η περίπτωση του Μίκη Θεοδωράκη, που στο πιο χαρακτηριστικό του έργο της περιόδου έχει ειδικό κομμάτι για τη συντρόφισσα του Τσε, την Τάνια (στο «Ήλιος και Χρόνος»).

Σ' όλη αυτή την περίοδο, κατά την αντιπαράθεση ανάμεσα στους υποστηρικτές της «δυναμικής αντίστασης» και τους οπαδούς της «μαζικής πάλης» το παράδειγμα του Τσε επανέρχεται στην επιχειρηματολογία τόσο των πρώτων, όσο και των δεύτερων. Χαρακτηριστική είναι η διαφωνία του Γιώργου Βότση με τον Περικλή Κοροβέση, όπως αποτυπώθηκε στο περιοδικό «Επανάσταση» που έβγαζαν οι «επαναστατικές Σοσιαλιστικές Ομάδες» (No 7, Χειμώνας 70-71). Διαφωνώντας με τη θεωρία «του μοχλού» που είναι «το ξαδερφάκι της θεωρίας του φόκο», ο Π. Κοροβέσης εξηγεί:

«Τον Τσε, κανείς δεν μπορεί να τον κατηγορήσει για απολιτικό. Τη σημασία που έπαιξαν οι μάζες στην κουβανέζικη επανάσταση δεν φαίνεται να έχει φύγει από το μυαλό του. Και όμως διαβάζοντας το βολιβιανό ημερολόγιο, ο Τσε με τους γκεριλλέρος και με τα ντουφέκια τους στον ώμο, έρμητοι σαν ναυαγοί, περιφερόντουσαν ανάμεσα σε απομακρυσμένα χωριά, ανάμεσα από έκπληκτους και φοβισμένους χωριάτες που δεν έδειχναν καμιά συγκίνηση. Μόνο στα μέρη που είχε προηγηθεί πολιτική δουλειά, παλιά φιλία γράφει ο Τσε, τα πράγματα ήταν κάπως καλύτερα...».

Και ο Γιώργος Βότσης αντιτείνει: «Σκοτώθηκε ο Τσε με το όπλο στο χέρι στη Βολιβία (κυνηγημένος και από το —υποτίθεται, εργαζόμενο

ΚΟΥΒΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Η κατάληψη της εξουσίας στην Κούβα από τις δυνάμεις του Φιντέλ Κάστρο την Πρωτοχρονιά του '59, βρήκε απροετοίμαστη την ελληνική Αριστερά, που δεν ήξερε αν έπρεπε να πανηγυρίσει για την επανάστασή ή να την αντιμετωπίσει πολύ πιο συγκρατημένα. Μια, όμως, και η υποστήριξη που πρόσφερε εκείνες τις μέρες η Μόσχα στους Κουβανούς δεν ήταν καθόλου θερμή, η ΑΥΓΗ αντιμετώπισε τις εξελίξεις με ιδιαίτερη επιφυλακτικότητα. Την πρώτη φορά, λοιπόν, που αναφέρθηκε στα γεγονότα της Αβάνας, στις 3 Γενάρη, αφού έγραφε στην πρώτη σελίδα ότι «πραγδαίς εξελίξεις σημειώθηκαν στην Κούβα το τελευταίο 48ωρο» και ότι «το δικτατορικό καθεστώς του Μπατίστα κατέρρευσε —οι επαναστατικές λαϊκές δυνάμεις ανέλαβαν την εξουσία», σημείωνε στις εσωτερικές σελίδες, ότι «παρά το γεγονός ότι καμία επίσημη αντίδραση δεν εσημειώθη στη σοβιετική πρωτεύουσα... τα πρώτα σχόλια του τύπου, του ραδιοφώνου και του Τας μαρτυρούν ότι ηκούσθη με ικανοποίηση η πτώσις του στρατηγού Μπατίστα».

Αλλά και επόμενη μέρα, ενώ ο κύριος τίτλος της εφημερίδας ήταν «Ο Σοβιετικός πύραυλος θα προχωρήσει πέραν από τη σελήνη προς τον ήλιο. Θα γίνει ο πρώτος τεχνητός πλανήτης», υπήρχε ένα πρωτοσέλιδο σχόλιο, το οποίο έδινε ακόμη πιο επιφυλακτικό τόνο στη στάση της ΑΥΓΗΣ. Σ' αυτό το σημείωμα, αφού αναφέρονταν οι υποσχέσεις του Κάστρο για αποκατάσταση των ελευθεριών, ο συντάκτης υπενθύμιζε ότι «όταν ο Μπατίστα κατέλαβε την αρχή το 1932, καταλύοντας τη δικτατορία του Μασάδο, υποστηριζόταν από τις λαϊκές δυνάμεις και οι αρχηγοί του Κομμουνιστικού Κόμματος πήραν μέρος στην πρώτη κυβέρνησή του. Αν η στάσις του νέου "ισχυρού" ανδρός της Κούβας (του Φ. Κάστρο) συνεχισθεί, η εξέλιξις θα είναι ομαλή και σύμφωνη με τους πόθους του κουβανέζικου λαού. Άλλως θα χρειασθεί και νέος αγώνας για να απαλλαγεί η χώρα από την ιμπεριαλιστική περίπτωξιν των ΗΠΑ».

Το πρώτο ελληνικό κείμενο που γράφτηκε υπέρ της Κουβανικής επανάστασης, δημοσιεύτηκε στις 10 Γενάρη του '59 στην εφημερίδα ΠΑΡΟΙΚΟΣ που εκδιδόταν στο Κάιρο. Σ' αυτό ο Ε. Νικητάκος (Ν. Ψυρούκης) αφού έκανε μια προσεκτική ιστορική αναφορά, μια και εκείνη την εποχή στην Αίγυπτο οι κομμουνιστές ήταν υπό διωγμό, σημείωνε ότι «με την πτώση της δικτατορίας του Μπατίστα, το αντιιμπεριαλιστικόν δημοκρατικόν κίνημα της Κούβας εκέρδισε ακόμη μια μεγάλη μάχη, προώθησε την υπόθεση της αναγεννήσεως του τόπου, έδωσε ένα σκληρό μάθημα στον ιμπεριαλισμό».

«επαναστατικά» στις μάζες — τοπικό ΚΚ, που υποστήριζε τον πρόεδρο Μπαρριέντος ενάντια στους αντάρτες) αλλά το αντάρτικο της Λατινικής Αμερικής δεν ξόφλησε. Και ο Ντεμπρέ, με την τριχρόνη περισυλλογή της φυλακής και την πείρα των εξελίξεων του αντάρτικου, αναθεωρεί τα πρωτόλεια θεωρητικά του κείμενα και συμβουλεύει τους Παλαιστίνιους αντάρτες και μη τα διαβάσουν. Δεν τους παραπέμπει όμως στον Τρότσκι και τη Λούξεμπουργκ, αλλά στους θεωρητικούς του κλασικού αντάρτικου και της ένοπλης προπαγάνδας Μάο και Χο-Τσι-Μινχ».

Το αντιστασιακό κύμα αυτής της πρώτης περιόδου της δικτατορίας παίρνει άλλη μορφή μετά την ανάπτυξη μαζικών πρωτοβουλιών.

«Ο "τρομοκράτης" κατά τις παραμονές του Πολυτεχνείου δεν προκαλούσε το φόβο, αλλά το γέλιο, στην κωμωδία "Μανωλάκης ο βομβιστής" με τον Κωνσταντίνου» μας εξηγεί ο Σ. Κατσαρός. «Είναι χαρακτηριστικό ότι στο Πολυτεχνείο δεν έπεσαν παρά σποραδικά μολδότηφ. Η εμπειρία του ίδιου του Πολυτεχνείου σαν εξέγερση και ο μαζικός ηρωισμός έκαναν πολλούς από μας να αναρωτηθούμε. Αυτό το κύμα δυναμικής αντίστασης έληξε με το Πολυτεχνείο...»

M A P T Y P I A

ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ

ΠΕΡΑΣΑΝ ΚΙΟΛΑΣ είκοσι χρόνια από την ημέρα εκείνη του Οκτωβρίου 1967 που οι χουγιάστρες (τα μεγάφωνα) του στρατοπέδου συγκέντρωσης, στα Γιούρα, ανάμεσα σε ηλίθια χουντικά συνθήματα και στα στρατιωτικά εμβλήματα, μας πληροφορούσαν ότι εξοντώθηκε ο διεθνής «τρομοκράτης» Τσε Γκεβάρα από τις «εθνικές ένοπλες δυνάμεις» της Βολιβίας (πιάστηκε αιχμάλωτος και δολοφονήθηκε εν ψυχρώ). Μου έκανε εντύπωση και συνάμα που προκάλεσε θλίψη το γεγονός ότι το μαύρο μαντάτο άφησε αδιάφορους τους περισσότερους από τους συγκρατούμενους. Και ήταν αυτοί αρκετοί, πολλοί. Λίγοι συγκλονίστηκαν. Ίσως το φαινόμενο να χρωσιέται ότι από το 1965 η τύχη του Τσε σκεπάστηκε από πέπλο σιωπής και μυστηρίου από τη μεριά της επίσημης Κούβας και των «φίλων» της.

Η μαύρη επέτειος μου φέρνει μνήμες και μου προκαλεί μερικές σκέψεις. Την Κουβανέζικη Επανάσταση την παρακολούθησα σχεδόν από την πρώτη στιγμή της έναρξής της, όσο γινόταν από πιο κοντά. Γι' αυτό και ήμουν πεπεισμένος ότι η νίκη της (8/1/1959) δεν ήταν ένα από τα συνήθη γεγονότα που συμβαίνουν στις χώρες της Λατινικής Αμερικής (στα κράτη «μπανάνα»), όπως υποστήριζε τότε το σύνολο σχεδόν της διεθνούς αριστεράς. Έτσι, είχα και την ευκαιρία να παρακολουθήσω και την πορεία του Τσε Γκεβάρα. Ήταν ο πραγματικός εγέφαλος αυτής της επανάστασης (δεν θέλω να μειώσω τον ρόλο του Φιντέλ Κάστρο, της ψυχής της επανάστασης). Η σύμπτωση ότι στα 1955, στο Μεξικό, συνδέθηκε με την ομάδα του Κάστρο, υπήρξε αποφασιστική για την πορεία των γεγονότων. Ο ίδιος ήταν Αργεντινός γιατρός, μα πρώτα απ' όλα ήταν ένας γνήσιος λατινοαμερικανός επαναστάτης, βαθειά διαποτισμένος από τη σκέψη του Κ. Μαρξ και του Β. Λένιν, δηλαδή ήταν άνθρωπος της επαναστατικής πράξης (της εφαρμοσμένης επαναστατικής θεωρίας).

Με την ανατροπή του Μπατίστα και τη συγκρότηση της κυβέρνησης του Κάστρο, ο Τσε παίρνει την κουβανική υπηκοότητα και γίνεται υπουργός της βιομηχανίας. Στην πραγματικότητα, όμως, από την πρώτη στιγμή, ηγήθηκε της επαναστατικής τάσης μέσα στην κουβανική επανάσταση που συνεχιζόταν ή καλύτερα που μόλις τότε άρχιζε το ουσιαστικό έργο της. Πολλά και καυτά διλήμματα αντιμετώπιζε, όπως άλλωστε και κάθε άλλη επανάσταση. Το κύριο, όμως, ήταν ένα: θ' ακολουθούσε τον δρόμο του εκφυλισμού, του μαρασμού (αντεπαναστατική τάση), ή της παραπέρα ανέλιξης (επαναστατική τάση); Το τεράστιο αυτό δίλημμα πήγαζε από τα φλέγοντα και σύνθετα ζητήματα που έβαζε η ζωή της κουβανικής κοινωνίας: α) εθνική ανεξαρτησία - αυτοδιάθεση ή νέο ξένο «προστατευτισμό» και κηδεμονία από άλλους ισχυρούς πρωταγωνιστές των νεοαποικιακών διεθνών σχέσεων; β) χρήμα (υλικό κίνητρο στη ζωή), ή επαναστατική δημιουργία (δηλαδή ηθικό κίνητρο); γ) επαναστατική τεχνολογία, ή εφαρμογή της νεοαποικιακής τεχνολογίας που θα διατηρούσε την Κούβα μέσα στα πλαίσια του διεθνούς αποικιοκρατικού καπιταλιστικού καταμερισμού της εργασίας; δ) διόγκωση της κρατικής μηχανής, του κράτους με βάση τα αστικά πρότυπα, ή εργατοαγροτική διαχείριση της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, ιδεολογικής ζωής; Στην εξωτερική πολιτική έμπαινε, με ιδιαίτερη έμφαση, το πρόβλημα: ενίσχυση των ένοπλων επαναστατικών κινήσεων των καταπιεσμένων εθνών, ή σύναψη και διατήρηση καλών σχέσεων με τα υπάρχοντα καθεστώτα και κράτη;

Κατά τη γνώμη μου, ο Τσε εκπροσωπούσε την επαναστατική τάση (ο Κάστρο παράπεε και μάλλον, τότε, προσπαθούσε να συμβιβάσει τα ασυμβίβαστα). Ο Τσε ήταν ο ηγέτης της επαναστατικής τάσης (αυτό το καταμαρτυρούν οι λόγοι και οι πράξεις του). Το 1965, χρονιά πλούσια σ' επαναστατικά γεγονότα σε διεθνή κλίμακα, ο Τσε είχε θεωρήσει πράγματι ότι είχε πια νικήσει η αντεπαναστατική τάση στην Κούβα και εγκατέλειψε τη χώρα, ή υποχρεώθηκε να την εγκαταλείψει από τους αντιπάλους του; Α-

γνωστο (το λεγόμενο ημερολόγιο του Τσε, που δημοσιεύτηκε μετά τη δολοφονία του, δεν ρίχνει φως και άλλωστε αμφισβητείται η γνησιότητά του από πολλούς).

Ο Φιντέλ Κάστρο, στα 1966, στη Διεθνή Συνδιάσκεψη των τριών Ηπείρων (Ασίας - Αφρικής - Λατινικής Αμερικής), έλεγε περίπου τα παρακάτω, λύνοντας τη σιωπή του για την τύχη του Τσε: ο σύντροφος Τσε, από την αρχή, μας είχε πει ότι μόλις τελειώσει ο αγώνας στην Κούβα, θα μας εγκατέλειπε γιατί είχε κι αλλού να επιτελέσει επαναστατικά καθήκοντα. Του δώσαμε το λόγο μας. Έτσι, το 1965 τηρήσαμε τη συμφωνία μας και τον αφήσαμε να φύγει. Το ότι ο Τσε ήταν στη ζωή, το 1966, παρά τις αντίθετες φήμες, αποδείχθηκε σωστό, αληθινό. Μα οι άλλες εξηγή-

σεις του Κάστρο ήταν απλοϊκές και αφελείς που δεν μπορούσαν να πείσουν κανένα ορθόφρονα. Γι' αυτό και εξακολουθούσαν να διαδίδονται οι φήμες ότι ο Τσε δολοφονήθηκε από τον Κάστρο ύστερα από εντολή της Μόσχας κ.λπ., κ.λπ.

Η αλήθεια είναι ότι, όπως κι αν είχαν τα πράγματα, ο Τσε Γκεβάρα έφυγε από την Κούβα για να λύσει τα χέρια του και να συνεχίσει την πάλη του, έτσι όπως εκείνος ήθελε. Στόχος του ήταν να μετατραπεί ολόκληρος ο Τρίτος Κόσμος (ο παλιός αποικιοκρατούμενος χώρος) σ' ένα απέραντο βιέννα (σε χιλιάδες Βιέννα, όπως έλεγε ο ίδιος). Και επειδή δεν ήταν πολιτικός τυχοδιώκτης πήγε στη Βολιβία (σε μια χώρα της λατινοαμερικανικής πατρίδας του). Ο Τσε πίστευε (και υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες γι' αυτό) στη θέση του Λένιν, αυτή που έδωσε λίγο πριν από το θάνατό του ο αρχηγός των μπολσεβίκων: Τα

πάντα θα εξαρτηθούν από την πολεμική σύγκρουση ανάμεσα στην αντεπαναστατική Δύση (διάβασε τα καταπιεστικά αποικιοκρατικά έθνη) και στην επαναστατική και εθνικιστική Ανατολή (διάβασε τα καταπιεσμένα αποικιοκρατούμενα έθνη) (βλέπε Λένιν: Προτιμότερο λιγότερα, μα καλύτερα, Μάρτης 1923). Πολλές φορές ο Τσε τόνιζε ότι αν ήταν δυνατό οι χώρες του Τρίτου Κόσμου να σταματήσουν τις συναλλαγές τους με τις χώρες της αποικιοκρατικής μητρόπολης, τότε το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα θα κατέρρεε μέσα σε λίγους μήνες. Και τη δυνατότητα αυτή, σύμφωνα με τον Τσε, την έδινε ο ένοπλος ξεσηκωμός στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, της Ασίας και της Αφρικής.

Πιστός και συνεπής σ' αυτή τη θέση του, πήγε στη Βολιβία για ν' οργανώσει ένα νέο ένοπλο αγώνα στη Λατινική Αμερική (στα μετόπισθεν των ΗΠΑ, του κέντρου του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος). Ήταν, όμως, απομονωμένος από παντού (επικρατούσε η άποψη ότι τα αντάρτικα κλείνουν τον κίνδυνο ενός παγκόσμιου πυρηνικού ολέθρου και γι' αυτό έπρεπε ν' αποφεύγονται και ακόμα και να καταδικάζονται. Οι καταπιεσμένοι λαοί έπρεπε να είναι «φρόνιμοι»). Έτσι, έχασε τη μάχη. Οι υπεύθυνοι κάποτε θ' αναζητηθούν από την Ιστορία και θα στιγματιστούν από την ανθρωπότητα. Μα η επαναστατική κληρονομιά του Τσε δεν έσβησε, ζει μέσα στην ψυχή κάθε καταπιεσμένου λαού, κάθε καταπιεσμένου έθνους.

Φυσικά, ύστερα από τη δολοφονία του Τσε, ακίνδυνα αγιοποιήθηκε. Ιδιαίτερα με τα γεγονότα του Μαΐου στη Γαλλία, ο Τσε έγινε, για ένα διάστημα, σύμβολο της εξεγερμένης νεολαίας της Ευρώπης. Γενικά, οι νέοι της αποικιοκρατικής μητρόπολης, τότε, τον είδαν σαν ένα δεύτερο Χριστό που σταυρώθηκε για τη σωτηρία των ανθρώπων. Τραγική παρεξήγηση. Και σε τέτοιες περιπτώσεις οργιάζει το εμπορικό δαιμόνιο των υποκριτών και των φαρισαίων. Γρήγορα ο Τσε έγινε καταναλωτικό αγαθό, άλλο ένα μέσο για την αλλοτρίωση της νεολαίας της αποικιοκρατικής μητρόπολης (μέχρι πόστερ, μπλουζάκι με το πρόσωπό του απεικονισμένο, στάμπα, πάνω τους, μπερεδάκια κ.λπ. πουλιόντουσαν λες και ήταν τσίχλες).

Τιμώντας κανείς τη μνήμη αυτού του καθαρού επαναστάτη δεν έχει παρά να κάνει ένα: να μελετήσει την επαναστατική Πράξη του και να βγάλει τα αναγκαία συμπεράσματα. Όλα τ' άλλα είναι φτώχεια. Αυτό πρέπει πρώτα απ' όλα να το κάνουν οι νέοι, ιδιαίτερα της «επαναστατικής και εθνικιστικής Ανατολής». Εμείς, οι άνθρωποι της γενιάς του, όσοι τον κατανοήσαμε και τον νιώσαμε, ήπιαμε το μικρό ποτήρι του άδικου χαμού του. Και χρέος μας είναι να μετατρέψουμε την πίκρα σε βαθειά γνώση, τέτοια που να φωτίζει και να διαφωτίζει τις μελλούμενες γενιές.

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΓΚΕΒΑΡΑ

ΤΟΥ ΠΩΡΓΟΥ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑ

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΜΝΗΜΕΣ ΜΟΥ από τον Γκεβάρα πάνε πολύ μακριά στο παρελθόν, στην πρώιμη εφηβική μου ηλικία. Η εικόνα του Αργεντινού γιατρού με τα γένια που αφού πρώτα βρέθηκε κοντά στον Αρμπεντζ στην Κολομβία, στη συνέχεια βρέθηκε μαζί με τον Κάστρο στη Σιέρρα Μαέστρα έμεινε βαθειά χαραγμένη στο μυαλό μου. Ήταν ίσως ένα από τα βαθειά θαμμένα κίνητρά μου για να δώσω στην Ιατρική. Θυμάμαι τη νίκη των μαρμπούδους στα δεκατρία μου χρόνια. Στη συνέχεια η παρουσία του Γκεβάρα στην ιδεολογική και πολιτική μου εξέλιξη υπήρξε σημαντική, όπως και της Κουβανέζικης επανάστασης γενικότερα. Μάλιστα η αντίθεσή του τότε με τη Σοβιετική Ένωση — όπως και του Κάστρο — πάνω στο θέμα της επέκτασης του αντάρτικου και της επανάστασης στη Λατινική Αμερική αποτέλεσε μια από τις βάσεις της ιδεολογικής μου διαφοροποίησης από τη Σοβιετική Ένωση και την επίσημη αριστερά στην Ελλάδα. Ο Γκεβάρα, ο Κάστρο έδειχναν και πάλι τη δύναμη της επανάστασης, «η εξουσία βρίσκεται στην κήνη του τουφεκιού». Μια από τις μνήμες που έχω ακόμα για εκείνη την περίοδο είναι η αντίθεση του Γκεβάρα και του Κάστρο με το Κομμουνιστικό Κόμμα Βενεζουέλας που δεν βοηθούσε το αντάρτικο στη Βενεζουέλα — και τότε το Κομμουνιστικό Κόμμα Βενεζουέλας ήταν το ισχυρότερο στη Λατινική Αμερική. Αυτή η διαμάχη που πήρε μεγάλες διαστάσεις ήταν μια από τις πρώτες που έγιναν γνωστές στην Ελλάδα. Και το όνομα του Γκεβάρα έμεινε συνδεδεμένο με εκείνο του βενεζουελάνου αντάρτη Ντούγκλας Μπράβο. Στη συνέχεια γύρω στο 1965, όταν η σοβιετο-κινέζικη διαμάχη άρχισε να διαιρεί τη νεολαία της αριστεράς στην Ελλάδα το κουβανέζικο ζήτημα γίνεται ένα από τα αντικείμενα των αντιπαραθέσεων. Ο Γκεβάρα θεωρείται «Κινέζος» και η Κούβα συνολικά ταλαντεύεται αρκετά ανάμεσα στην Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση. Η αντίθεση του Γκεβάρα με τον Κάστρο πάνω στο ζήτημα της βαρειάς βιομηχανίας και η πρότασή του για ηθικά κίνητρα στην παραγωγή ενάντια στα «υλικά κίνητρα» του «ρεβιζιονισμού» είναι το επόμενο μεγάλο θέμα που συζητάμε τις μακρινές νύχτες στη νεολαία των Λαμπράκηδων και σύντομα έξω απ' αυτή. Ο Γκεβάρα και σαν διευθυντής της κεντρικής τράπεζας της Κούβας και σαν υπουργός Βιομηχανίας προτείνει μια ανάπτυξη στηριγμένη στην αυτόνομη βιομηχανική ανάπτυξη και άρνηση της στήριξης στη μονοκαλλιέργεια του ζαχαροκάλαμου. Παράλληλα προτείνει την κατάρνηση των υλικών κινήτρων στην παραγωγή και αντικατάστασή τους από «ηθικά κίνητρα». Όλα αυτά την εποχή που η σοβιετική ηγεσία προωθεί την πρώτη μεγάλη απόπειρα μεταρρύθμισης με βάση το κέρδος στην παραγωγή και η κινέζικη πολιτιστική επανάσταση επιτίθεται με τη σειρά της στα υλικά κίνητρα. Η δημιουργία του «νέου ανθρώπου», της σοσιαλιστικής συνείδησης ενάντια στο κέρδος και τα υλικά κίνητρα γίνεται ένα από τα κεντρικά αιτήματα της μετέπειτα γενιάς του '68. Και ο Γκεβάρα συγκρούεται με τον Κάστρο ακριβώς πάνω σ' αυτό. Αυτόματα, λοιπόν, όχι μόνο θεωρείται «δικός μας», αλλά αποτελεί και έναν από τους «καθοδηγητές» μας.

Και έρχεται η «μεγάλη φυγή». Ο Γκεβάρα φεύγει από την Κούβα για να βοηθήσει τη διεθνή επανάσταση. Σκόρπιες ειδήσεις μας φθάνουν για την παρουσία του στην Αφρική — την Αγκόλα — ή τη Λατινική Αμερική — όπως και οι ψεύτικες αναγγελίες του θανάτου του, δύο ή τρεις. Αρχίζει ο μεγάλος μύθος, μύθος που μας γαλβανίζει όλους μέσα σε ένα πνεύμα που προαναγγέλλει τη μεγάλη έκρηξη του '68 που πλησιάζει. Δικτατορία στην Ελλάδα. Το καλοκαίρι για μια ακόμη φορά φθάνει η ψεύτικη είδηση για τον θάνατο του Γκεβάρα στη Βολιβία, και η διάψευση. Όμως η CIA βρίσκεται πια κοντά του. Μέσα στις συνθήκες της δικτατορίας αυτή η ψεύτικη είδηση έχει μια τεράστια αντανάκλαση. Ο «αετός της επανάστασης» δεν πιάνεται. Τότε αρχίζουν για πρώτη φορά να μπαίνουν στους τοί-

χους φωτογραφίες του, κομμένες από τις εφημερίδες.

Πολλοί αρχίζουν να σκέφτονται το «δρόμο του Γκεβάρα» και για την Ελλάδα. Όμως εκεί που οι ιδέες του γίνονται γνωστές και λειτουργούν με τη μεγαλύτερη ένταση είναι στους Έλληνες του εξωτερικού. Εκεί το σοκ της δικτατορίας, ιδιαίτερα στους φοιτητές, η γνώση των γκεβαρικών απόψεων, η έκδοση των πρώτων βιβλίων του Ντεμπρέ, δημιουργούν ένα εκρηκτικό μίγμα. Το Μάη του 1967 δημιουργείται στο Παρίσι η πρώτη «γκεβαρική» ελληνική οργάνωση, το «Κίνημα της 29ης Μαΐου», με συμμετοχή από πολλές χώρες του εξωτερικού. Ο «γκεβαρισμός» παύει να είναι μια μακρινή αναφορά, αρχίζει να διεισδύει στην ελληνική πραγματικότητα. Όταν μετά το τέλος του καλοκαιριού του 1967 βρέθηκα στο Παρίσι, το ζήτημα του φορο και του ένοπλου αντάρτικου βρίσκεται στο κέντρο των συζητήσεων. Μπορεί άραγε να σταθεί αντάρτικο στην Ελλάδα, μπορεί να είναι αντάρτικο πόλης ή αντάρτικο της υπαίθρου, χρειάζεται πολιτική ηγεσία για το αντάρτικο, ξεχωρίζω από τη στρατιωτική, ή αντίθετα το πρότυπο πρέπει να είναι το πολιτικοστρατιωτικό πρότυπο της λατινο-αμερικανικής γκερίλα;

Και μετά από λίγο ο θάνατος, το μαρτύριο, η φωτογραφία του στις μεγάλες διαδηλώσεις του '68, η αφίσα κολλημένη σε εκατομμύρια στίχους νεολαϊστικών δωματίων σε όλη την Ευρώπη, το τραγούδι του Σαβδόπουλου για τον Γκεβάρα — η ωδή στον Γεώργιο Καραϊσκάκη, ήταν ωδή για τον Τσε Γκεβάρα που βέβαια δεν μπόρεσε να περάσει από την χουντική λογοκρισία. Ο μύθος από και και πέρα αρχίζει να λειτουργεί με νέες τεράστιες διαστάσεις και θα βρεθεί σε όλες τις απόπειρες κινήσεων και ανατροπών, σε όλες τις επαναστατικές οργανώσεις που αναδύονται στη δικτατορία στην Ελλάδα. Η πολεμική κραυγή του Γκεβάρα «δημιουργήστε ένα, δύο, πολλά Βιετνάμ», «και αν πέσουμε στη μάχη ας είναι καλοδεχούμενος ο θάνατος», ίσως σφράγισε τη γενιά μας το ίδιο ή και περισσότερο με το μαοϊκό «η εξουσία βρίσκεται στην κήνη του τουφεκιού» και «να υπηρετούμε τον λαό». Ο Γκεβάρα ήταν πιο κοντά μας, η αναφορά σ' αυτόν, τη μικρή ομάδα, τον γενειοφόρο ήρωα, τον Αϊ Γιώργη του σύγχρονου επαναστατικού κινήματος δονούσε πιο έντονα τις συναισθηματικές μας χορδές, από την σχετικά μακρινή Κίνα, έστω και αν η Κίνα αποτελούσε το μεγάλο πολιτικό πρότυπο. Ο Γκεβάρα αποτελούσε το μεγάλο προσωπικό πρότυπο. Για πάνω από δέκα χρόνια είχα στο δωμάτιό μου μια και μόνη φωτογραφία, εκείνη του Μιγκέλ Ενρίκεζ, του ηγέτη του MIR που έπεσε στη μάχη ενάντια στις δυνάμεις του Πινοσέτ με φόντο μια τεράστια φωτογραφία του Τσε Γκεβάρα.

Αν ο Μάο αποτελούσε για μια ολόκληρη γενιά — ή ο Τρότσκι ανάλογα — τον «πατέρα» της επανάστασης, σχετικά μακρινός σαν τον Ιεχωβά, ο Γκεβάρα ήταν ο πιο κοντινός μας, ο σύντροφός μας, θα μπορούσε να 'ναι ο εαυτός μας. Τα άλλα είναι πια απόμακρα, διαμάχες, καζουϊστικές για τον «φοκισμό» και άλλα «ηχηρά παρόμοια», ο Τσε είναι πάντα ένα κομμάτι μας, ένα κομμάτι που κανένας δεν θα τολμήσει να αρνηθεί, έστω και ο πιο βολεμένος στο μικροαστικό του χουζούρι. Ο Τσε είναι το μεγάλο σύμβολο — το μεγάλο ανθρώπινο υπόδειγμα της δεκαετίας μας, των νιάτων μας, του '68.

20 ΧΡΟΝΙΑ
CHE
ΜΕΤΑ

14 Ιουνίου 1928 Γέννηση του Ερνέστο Γκεβάρα, γιου του πολιτικού μηχανικού Ερνέστο Γκεβάρα Λιντς και της Στέλια ντε λα Σέρνα στο Ροσάριο της Αργεντινής. Στα παιδικά και νεανικά του χρόνια ζει στο Ροσάριο, την Κόρδοβα και το Μπουένος Άιρες.

Σεπτέμβρης 1948 Φοιτητής στην ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου του Μπουένος Άιρες. Παίρνει μέρος σε αντιστασιακές ενέργειες εναντίον της δικτατορίας του Περού. Συχνά ταξιδιά σε άλλα λατινοαμερικανικά κράτη.

Μάρτιος 1953 Το Πανεπιστήμιο του Μπουένος Άιρες του απονέμει τον τίτλο του διδάκτορα της Ιατρικής. Δεν εξασκεί το επάγγελμα, αλλά συνεχίζει τα ταξίδια με πρόθεση να κάνει αρχαιολογικές σπουδές και να συμμετάσχει σαν γιατρός στην καταπολέμηση της λέπρας στη Βενεζουέλα. Κατά προτροπή ενός φίλου του αλλάζει τα σχέδιά του και πηγαίνει στη Γουατεμάλα, όπου φτάνει τον

Δεκέμβριο 1953 παρουσιάζεται στην κυβέρνηση του προέδρου Γιάκομπο Άρμπενς Γκουσμάν, κοινωνικού μεταρρυθμιστή, και τον

Ιούνιο 1954 μετά την ανατροπή της από πραξικόπημα που ενόχυσαν στρατιωτικά οι ΗΠΑ και οικονομικά η «Γιουνάιτεντ Φρουτ Κόμπανι», αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα.

Ιούλιος 1954 Φτάνει στο Μεξικό και ενώνεται με επαναστάτες από άλλες λατινοαμερικανικές χώρες που ζουν εκεί ως εξόριστοι.

Αύγουστος 1955 Συναντάει τον Φιντέλ Κάστρο και συμμετέχει στην προετοιμασία μιας αποστολής στην Κούβα κατά της δικτατορίας του Μπατίστα. Ξεκινάνε τον

Νοέμβριο 1956 Ο Γκεβάρα δουλεύει σαν γιατρός και αρχηγός ανταρτικής ομάδας. Την

1 Ιανουαρίου 1959 οι δυνάμεις του Κάστρο μπαίνουν στην Αβάνα. Ο Γκεβάρα αναλαμβάνει στρατιωτικός διοικητής μιας περιοχής, φεύγει όμως λίγο μετά την επικράτηση της επανάστασης για ένα γύρο του κόσμου, προσπαθώντας να εξασφαλίσει διεθνή υποστήριξη για το νέο κουβανικό κράτος. Μετά την επιστροφή του τον

Αύγουστο 1959 διορίζεται τμηματάρχης στο «Εθνικό Ινστιτούτο Μεταρρύθμισης». Το

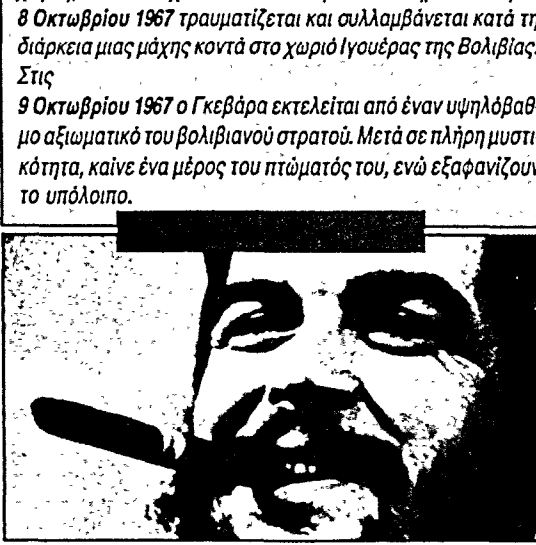
Φεβρουάριο 1960 αναλαμβάνει ακόμα την προεδρία της Εθνικής Τράπεζας της Κούβας και πραγματοποιεί τη νομισματική μεταρρύθμιση. Με την μετατροπή του τμήματός του σε υπουργείο, ορίζεται την

Άνοιξη 1961 υπουργός Βιομηχανίας. Σε πολλά ταξίδια, κυρίως σε σοσιαλιστικές χώρες, συνάπτει μακροπρόθεσμες εμπορικές συμφωνίες, ενώ υποστηρίζει και προβάλλει την ανεξαρτησία και την εμπέδωση της κουβανικής επανάστασης. Τον

Μάιο 1965 εγκαταλείπει την Κούβα, παραιτείται από τα αξιώματά του και την κουβανική υπηκοότητα με ένα γράμμα στον Φιντέλ Κάστρο και πηγαίνει στην Αφρική, όπου συμμετέχει στον απελευθερωτικό αγώνα στο Κογκό. Αργότερα, αλλάζοντας ονόματα και πρόσωπο, ταξιδεύει σε λατινοαμερικανικές χώρες, όπου ενισχύει τα απελευθερωτικά κινήματα. Στις

8 Οκτωβρίου 1967 τραυματίζεται και συλλαμβάνεται κατά τη διάρκεια μιας μάχης κοντά στο χωριό Ιγουέρας της Βολιβίας. Στις

9 Οκτωβρίου 1967 ο Γκεβάρα εκτελείται από έναν υψηλόβαθμο αξιωματικό του βολιβιανού στρατού. Μετά σε πλήρη μυστικότητα, καίνε ένα μέρος του πτώματός του, ενώ εξαφανίζουν το υπόλοιπο.

ΕΡΕΥΝΑ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

1 Σχολιαστής: Οι «προβληματικές» επιχειρήσεις απασχολούν γύρω στις 31.000 άτομα και σε τρία χρόνια προβλέπεται από επίσημες πηγές ότι θα έχει μειωθεί το προσωπικό τους κατά 6.800 άτομα, ή κατά 23%. Οι εξελίξεις σ' αυτό το κομμάτι της βιομηχανίας είναι εκ των πραγμάτων σημαντικές για την εργατική τάξη και το συνδικαλιστικό κίνημα. Υποστηρίζεται ότι οι επιχειρήσεις αυτές πρέπει να ενταχθούν οριστικά στο δημόσιο χώρο, ή πρέπει να επιστραφούν στο ιδιωτικό κεφάλαιο; Στην πρώτη περίπτωση θα πρόκειται για δημόσιες επιχειρήσεις που λειτουργούν η καθεμιά χωριστά με τα λεγόμενα «ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια», ή υποστηρίζετε τη δημιουργία ευρύτερων φορέων που θα αξιοποιούν με συνολικό τρόπο το υπάρχον παραγωγικό δυναμικό; Ποια θα ήταν τότε τα χαρακτηριστικά της πολιτικής για την απασχόληση και τις δυνατότητες παραγωγής των προβληματικών;

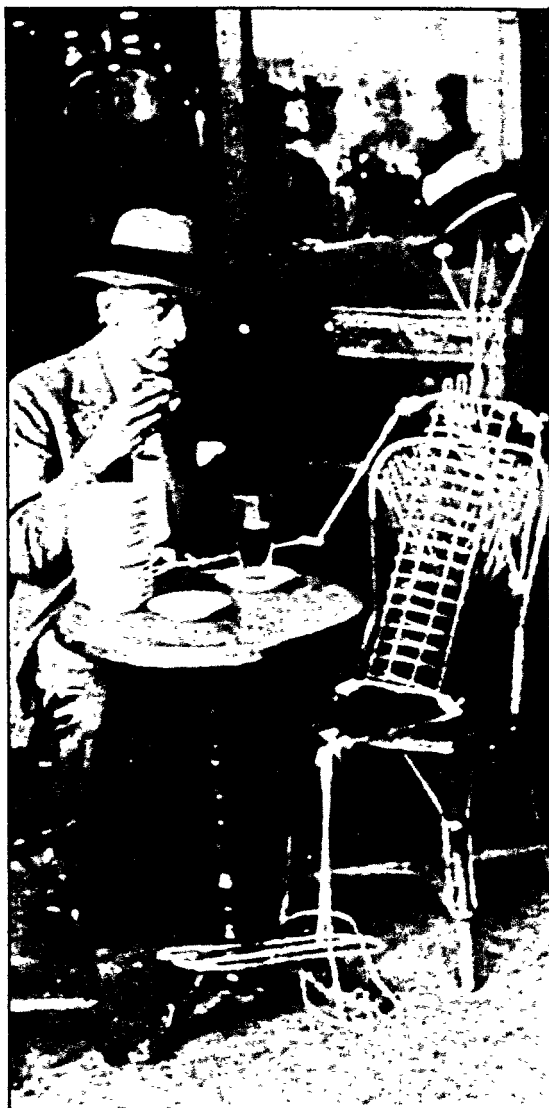
ΚΚΕ: Η εμφάνιση των προβληματικών επιχειρήσεων (Π-Ε), που είναι μια από τις κύριες εκδηλώσεις της οικονομικής κρίσης της χώρας μας, αντανάκλα εκτός των άλλων την ανικανότητα του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας να αποτελέσει τον μοχλό της ανάπτυξης και να δώσει λύσεις που να συμβαδίζουν με τα συμφέροντα των εργαζομένων και τις αναπτυξιακές ανάγκες και δυνατότητες της ελληνικής κοινωνίας.

Η γνώμη μας είναι ότι τα προβλήματα των επιχειρήσεων αυτών δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με μικροοικονομικά και μόνο κριτήρια στο επίπεδο της επιχείρησης. Η σημερινή κρίση επιβάλλει την συνολικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών στο επίπεδο της βιομηχανίας και των διάφορων κλάδων της και της οικονομίας ολόκληρης.

Η αντιμετώπιση των Π-Ε συνδέεται άμεσα με την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με προγραμματισμένο τρόπο και σε αντιμονοπωλιακή αναπτυξιακή κατεύθυνση με την χάραξη συγκεκριμένης βιομηχανικής στρατηγικής και αντίστοιχων κλαδικών πολιτικών, δημιουργία νέων κλάδων, εκσυγχρονισμό των παλιών, ενίσχυση της κατετοποίησης της παραγωγής, προστασία της ντόπιας παραγωγής κλπ.

Ένα τέτοιο ρόλο θα μπορούσε να τον παίξει μόνο ένας ριζικά μετασχηματισμένος δημόσιος τομέας. Κατά συνέπεια πιστεύουμε ότι μόνο με την κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα των Π-Ε και την ένταξή τους σε μια συνολικότερη πολιτική ανάπτυξη νέου τύπου; θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την οριστική επίλυση των προβλημάτων τους.

Στις περισσότερες Π-Ε, ιδιαίτερα αυτές που είναι στρατηγικής σημασίας, θα μπορούσαν να ενταχθούν σ' ένα κρατικό φορέα του αντίστοιχου κλάδου ή και άλλων συγγενών κλάδων με αποσαφηνισμένες τις αρμοδιότητες του κάθε ενός. Μια τέτοια προοπτική δεν αναιρεί την σχετική αυτονομία, τη λειτουργικότητα, και την οικονομική κοινωνική αποτελεσματικότητα που μπορεί να έχει κάθε επιχείρηση. Αντίθετα η ύπαρξη προγραμματισμού σε ένα συνολικό επίπεδο του κλάδου και της οικονομίας βοηθά κατά τον καλύτερο τρόπο ώστε

οι μεμονωμένες επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στις νέες κοινωνικές απαιτήσεις.

Τα κριτήρια λειτουργίας τους θα πρέπει να είναι το γενικότερο κοινωνικό όφελος, που θα εκφράζεται μέσα από τη βελτίωση των συνθηκών δουλειάς των εργαζομένων, την αύξηση της παραγωγικότητας, τις επενδύσεις, το θετικό οικονομικό αποτέλεσμα και την όσο το δυνατόν αυτοδύναμη χρηματοδότηση της ανάπτυξής τους.

Στις συνθήκες αυτές θα δημιουργηθούν νέες δυνατότητες απασχόλησης στις Π-Ε, χωρίς να αναφύεται η πιθανότητα μετεκπαίδευσης ή απορρόφησης εργαζομένων σε άλλους κλάδους χωρίς να υπάρξει ανεργία από την συνολική αυτή ρύθμιση.

2 Σ.: Πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και αντιμετωπίζουν τώρα οι επιχειρήσεις αυτές έχουν στενή σχέση με το ζήτημα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Είναι όμως γνωστό ότι η μάχη της ανταγωνιστικότητας στο διεθνή χώρο έχει περισσότερους ηττημένους από νικητές. Είναι επίσης γνωστό ότι η «ελευθερία των συναλλαγών» και η διαμόρφωση ενός καταμερισμού εργασίας μέσω του ελεύθερου ανταγωνισμού, είναι το πρόγραμμα των κυρίαρχων οικονομικών που έχουν τη δυνατότητα να προστατεύουν την παραγωγή τους. Είστε υπέρ ή κατά της άμφισβήτησης του ανοίγματος των αγορών εμπορευμάτων και κεφαλαίων, και της εφαρμογής μιας επιλεκτικής πολιτικής σ' αυτούς τους τομείς;

Πώς μια τέτοια πολιτική θα μπορούσε να συνδυάζει τα κοινωνικά εσωτερικά κριτήρια με την άμεση πραγματικότητα της εξάρτησης από τις διεθνείς συναλλαγές;

Νομίζετε ότι υπάρχουν στο εσωτερικό της ΕΟΚ οι πολιτικές και συνδικαλιστικές δυνάμεις που θα υποστήριζαν μια τέτοια στάση;

ΚΚΕ: Η διεθνοποίηση της οικονομικής ζωής σαν μια αντικειμενική διαδικασία της παγκόσμιας κοινωνικής εξέλιξης, που προωθεί την κοινωνικοποίηση της παραγωγής και την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων συνεργασίας ανάμεσα σε όλες τις χώρες του κόσμου, δεν μπορεί παρά να μας βρίσκει σύμφωνους.

Η συντελούμενη διεθνοποίηση όμως χαρακτηρίζεται από βαθιές αντιθέσεις, που προσδιορίζουν σε τελική ανάλυση το ποια πολιτική στάση θα ακολουθήσουμε σαν χώρα.

Δύο είναι οι βασικές πολιτικές επιλογές που αντιμετωπίζουμε:

Η πρώτη είναι να δεχθούμε τη διεθνοποίηση και τον νέο καταμερισμό εργασίας που διαμορφώνεται από το διεθνές μονοπωλιακό κεφάλαιο, στην προσπάθεια που κάνει να αναδιαρθρώσει τις παραγωγικές δυνάμεις, μέσα όμως από την παραπέρα ισχυροποίηση και κυριαρχία του στον διεθνή καπιταλισμό. Στα πλαίσια αυτά, χώρες με διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης μέσα από την απελευθέρωση των αγορών θα οδηγηθούν όχι στην εξομοίωση του επιπέδου ανάπτυξης των με αυτό των αναπτυγμένων χωρών αλλά στο ακόμα μεγαλύτερο άνοιγμα της ψαλίδας, στην παραγωγική του περιθωριοποίηση και συμπληρωματικότητα. Τα φαινόμενα αυτά δεν αποτελούν εικασίες αλλά η σημερινή διεθνής πραγματικότητα όπως διαγράφηκε τα τελευταία χρόνια και θα ενταθεί ακόμα παραπέρα στο μέλλον. Το διεθνές μονοπωλιακό κεφάλαιο επιζητεί την απελευθέρωση των αγορών για να αυξήσει την δική του αγορά, ενώ ταυτόχρονα παίρνει όλα τα μέτρα για την προστασία της.

Είναι γνωστός ο «πόλεμος» που διεξάγεται μεταξύ των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών για την προστασία των αγορών τους, δικαίωμα όμως που δεν αναγνωρίζουν για τις μικρότερες χώρες.

Η δεύτερη επιλογή είναι η ανάπτυξη της διεθνοποίησης να λειτουργήσει στην βάση του αμοιβαίου οφέλους που θα πρέπει να αποτελέσει και το βασικό κριτήριο στις διεθνείς σχέσεις. Στην κατεύθυνση αυτή χρειάζεται μια άλλη πολιτική που θα προωθεί την συμμετοχή της χώρας στον διεθνή καταμερισμό εργασίας μέσα από την πάλη για μια νέα διεθνή οικονομική τάξη. Τα βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής αυτής και τα προβλήματα που θα πρέπει να αντιμετωπίσει είναι:

1. Το θέμα της μεταφοράς τεχνολογιών και την δυνατότητα αφομοίωσής τους από την ντόπια οικονομία.

2. Η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας για την βελτίωση των παραγωγικών διαδικασιών και της ζωής των εργαζομένων μέσα από διεθνή συνεργασία και την πλήρη εφαρμογή

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε τις απαντήσεις του ΚΚΕ εσ. Α.Α. και της Σ.Σ.Ε.Κ. Σ' αυτό το τεύχος απαντά ο Ηλίας Φωτιάδης, στέλεχος του οικονομικού τμήματος της Κ.Ε. του ΚΚΕ.

τους χωρίς τις διάφορες πολιτικές και οικονομικές σκοπιμότητες που υπάρχουν σήμερα.

3. Την διεύρυνση των εμπορικών συναλλαγών χωρίς περιορισμούς με όλες τις χώρες του κόσμου.

4. Την σύνδεση των εισαγωγών και των εξαγωγών στα πλαίσια διακρατικών συμφωνιών.

5. Δημιουργία μικτών επιχειρήσεων με όλες τις χώρες του κόσμου στην βάση όμως της διασφάλισης της εθνικής κυριαρχίας.

6. Επανατοποθέτηση των όρων δράσης του ξένου κεφαλαίου ώστε η συνεργασία μαζί του να αναπτυχθεί στην βάση του αμοιβαίου οφέλους και του εθνικού ελέγχου της λειτουργίας του.

7. Επανατοποθέτηση του ζητήματος της ένταξής μας στην ΕΟΚ η αποδέσμευση από την οποία αποτελεί αναγκαίο όρο για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας μας που σήμερα υπονομεύεται εκτός των άλλων από την οξυμένη εισαγωγική διείσδυση των προϊόντων της στην χώρα μας και από την γενικότερη αναδιάρθρωτική πολιτική στην βιομηχανία και την γεωργία.

Η εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής που θα συνδυάζει τα εσωτερικά κοινωνικά κριτήρια της ανάπτυξης με την ενεργό συμμετοχή μας με νέο τρόπο στον διεθνή καταμερισμό εργασίας μέσα από καλύτερες θέσεις, απαιτεί να περάσει η κυβερνητική εξουσία στις αριστερές και προοδευτικές δυνάμεις, αφού μόνο αυτές είναι ικανές να εφαρμόσουν μια τέτοια πολιτική.

3 Σ.: Υπάρχει σχεδόν ομοφωνία στο χώρο της Αριστεράς σχετικά με κάποια μορφή συμμετοχής των εργαζομένων στις δημόσιες, αλλά και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Συνήθως συνδυάζεται η επιδίωξη του ελέγχου της διαχείρισης με την επιδίωξη της συμμετοχής στις αποφάσεις. Στις σημερινές «προβληματικές» επιχειρήσεις τι μορφή θα έπρεπε να πάρει η παρουσία των εργαζομένων σε όργανα ελέγχου ή αποφάσεων; Πώς συνδέεται η θέση σας σ' αυτό το θέμα με τη στρατηγική σας για την εξουσία των εργαζομένων;

ΚΚΕ: Οι εργαζόμενοι στις Π-Ε θα πρέπει να συμμετέχουν σε όλα τα επίπεδα που λαμβάνονται και ελέγχονται οι αποφάσεις που αφορούν το παρόν και το μέλλον της συγκεκριμένης επιχείρησης και του κλάδου στον οποίο ανήκει. Η συμμετοχή αυτή θα εκφράζεται με την συμμετοχή εκπροσώπων των εργαζομένων στα αντίστοιχα όργανα (ΔΣ, ΟΑΕ, επιτροπές διαχειριστικού ελέγχου, διευθύνσεις τμημάτων κλπ.). Πέρα όμως από την μορφή, το κύριο βάρος θα πρέπει να δίνεται στο περιεχόμενο της συμμετοχής. Ζητήματα που κατά την γνώμη μας θα πρέπει να γίνουν αντικείμενα πάλης είναι:

Πρώτο: Οι εργαζόμενοι να έχουν αποφασιστικό λόγο για τα εργασιακά ζητήματα, και δεύτερο το δικαίωμα της ενημέρωσης για όλα τα ζητήματα που αφορούν την πορεία της επιχείρησης, και της θέσης τους σ' αυτήν.

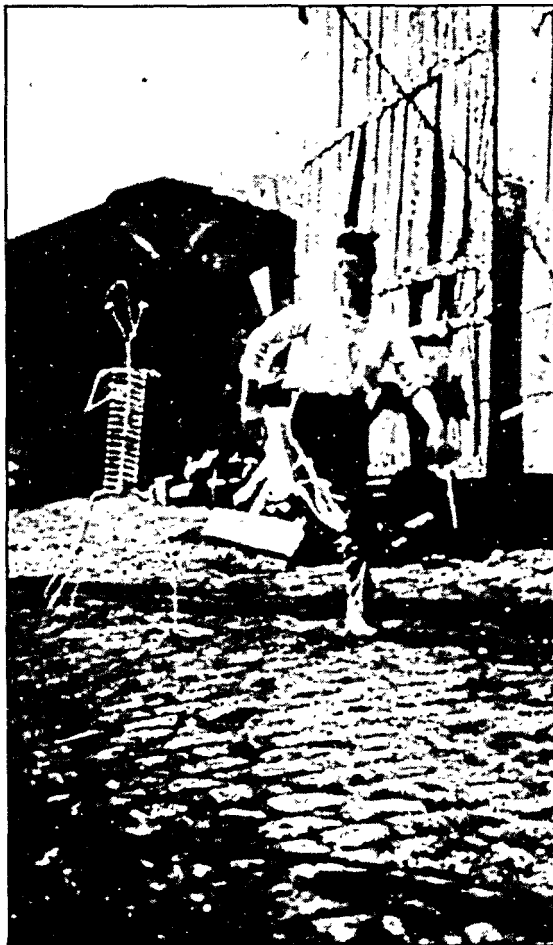
Επίσης η συμμετοχή των εργαζομένων και οι θέσεις που θα διαμορφώνουν θα πρέπει να περνούν μέσα από την δράση των σωματείων και των συνδικάτων χωρίς να αντιπαράθεται ούτε να αναιρούν το γεγονός ότι το σωματείο και το συνδικάτο είναι συλλογικός εκφραστής της βούλησης των εργαζομένων στην επιχείρηση και τον κλάδο.

Με βάση τα παραπάνω, πιστεύουμε ότι η συμμετοχή των εργαζομένων αποτελεί βασικό πεδίο ταξικής πάλης. Βέβαια στο καπιταλισμό η ουσιαστική συμμετοχή των εργαζομένων δεν μπορεί να επιτευχθεί ολοκληρωτικά και ο λόγος είναι ότι μια τέτοια συμμετοχή προσκρούει στα συμφέροντα των ιδιοκτητών. Στον μεν ιδιωτικό τομέα υπάρχει ο βιομήχανος-άρχοντας, οι μεγαλομέτοχοι που με κάθε τρόπο αποφεύγουν μια τέτοια συμμετοχή.

Στον δημόσιο τομέα ακόμα και η τυπική συμμετοχή είναι ενοχλητική. Η πρόσφατη περίπτωση με τις ΑΣΚΕ αποτελεί την καλύτερη απόδειξη γι' αυτό.

Γενικά η φιλοσοφία που υπάρχει είναι ότι ο βιομήχανος και οι υπουργοί ή διευθυντές αποφασίζουν, οι εργαζόμενοι εκτελούν.

Παρ' όλα αυτά η πάλη για ουσιαστική συμμετοχή δεν μπορεί να αναβάλλεται για το αύριο. Αντίθετα θα πρέπει να ξεκινάει από σήμερα και να δένεται με την προοπτική του σοσιαλισμού. Η πάλη αυτή θα συμβάλλει στο να συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο την αναγκαιότητα της δημοκρατίας στους

τόπους δουλειάς, της διαφάνειας, του ενδιαφέροντος για την πορεία της επιχείρησης και του κλάδου.

Τέλος μέσα από την δυναμική της ταξικής πάλης θα συνειδητοποιούν ότι για να πετύχουν την ουσιαστική συμμετοχή στην επιχείρηση, θα πρέπει να κατακτήσουν πρώτα την πραγματική τους θέση στην κοινωνία.

Η ενεργητική και ουσιαστική συμμετοχή των εργαζομένων αποτελεί την καθοριστική προϋπόθεση της οικοδόμησης και ανάπτυξης του σοσιαλισμού. Την συμμετοχή αυτή την βλέπουμε στις παρακάτω κατευθύνσεις.

Πρώτο: Συμμετοχή με αποφασιστικό χαρακτήρα σε όλα τα

επίπεδα λήψης και εκτέλεσης αποφάσεων που αφορούν την παραγωγή, τις επενδύσεις, την κοινωνική και πολιτιστική πολιτική της επιχείρησης μέσα από όλα τα όργανα λαϊκής εξουσίας και λειτουργίας της επιχείρησης.

Δεύτερο: Αποφασιστικό ρόλο σε όλα τα όργανα λαϊκού ελέγχου που θα κατοχυρώνει την διαφάνεια σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας της επιχείρησης και της κοινωνίας.

4 Σ.: Σχετικά με τις «προβληματικές» έχουν συζητηθεί ιδιαίτερα έντονα τα ζητήματα της «εξυγίανσης» με απολύσεις, και της αύξησης της παραγωγικότητας με αύξηση του χρόνου εργασίας και εντατικοποίηση των ρυθμών δουλειάς. Οι κατευθύνσεις αυτές είναι και οι θέσεις τόσο της εργοδοσίας όσο και της κυβέρνησης για την οικονομία γενικά, που συνθέτουν μια πολιτική αύξησης της ανεργίας και εξασθένησης των εργατικών δυνάμεων.

Ποια είναι η θέση σας απέναντι σ' αυτό τον προσανατολισμό «διαχείρισης της εργατικής δύναμης»; Τι σημασία έχει για σας απέναντι σ' αυτή την πολιτική η διεκδίκηση της μείωσης του χρόνου εργασίας; Σε ποιες συνθήκες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι τεχνολογικές μεταβολές προς την κατεύθυνση της μείωσης του χρόνου εργασίας και των ρυθμών δουλειάς;

Σε ποιο βαθμό η άρνηση της ανεργίας και της εντατικοποίησης απαιτεί κάποια αποδέσμευση από τις επιταγές της διεθνούς ανταγωνιστικότητας;

ΚΚΕ: Κατ' αρχάς η προσέγγιση του προβλήματος από την πλευρά της διαχείρισης της εργατικής δύναμης, δεν είναι τίποτα άλλο από προσπάθεια του κεφαλαίου εφαρμογής μιας ευέλικτης πολιτικής στην αγορά εργασίας σε συνθήκες κρίσης. Επιχειρείται η αύξηση της ανταγωνιστικότητας που αυξάνει την εκμετάλλευση των εργαζομένων και χειροτερεύει την κατάσταση τους.

Το κόμμα μας είναι κατηγορηματικά αντίθετο με την κατεύθυνση αυτή.

Το πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας δεν είναι οι ρυθμοί και ο χρόνος δουλειάς των εργαζομένων ούτε οι υψηλές αμοιβές. Αντίθετα σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές χώρες, οι έλληνες εργαζόμενοι βρίσκονται σε χειρότερη θέση.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας βρίσκεται στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό της παραγωγικής βάσης, την βελτίωση της επιστημονικοτεχνικής κατάρτισης των εργαζομένων, στην δημιουργία νέου τύπου διεθνών σχέσεων και γενικότερα στην εφαρμογή μιας πολιτικής προγραμματισμένης ανάπτυξης νέου τύπου. Θα πρέπει επίσης να τονίσουμε ότι η αύξηση της παραγωγικότητας προϋποθέτει την ανάπτυξη της δουλειάς, την βελτίωση των συνθηκών δουλειάς, της αμοιβής και γενικότερα της κατάστασης των εργαζομένων.

Η μείωση του χρόνου εργασίας είναι ένα θετικό μέτρο και μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση της αύξησης της ανεργίας και των άλλων προβλημάτων. Στην κατεύθυνση αυτή οι τεχνολογικές μεταβολές που συντελούνται ενισχύουν τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή του μέτρου αυτού. Φυσικά, η μείωση του χρόνου εργασίας θα πρέπει να συνδυαστεί με τα υπόλοιπα μέτρα της αναπτυξιακής πολιτικής. Στις σημερινές συνθήκες της χώρας μας οι εργαζόμενοι με την πάλη τους μπορούν να πετύχουν σημαντικές κατακτήσεις στο ζήτημα αυτό.

Βέβαια η εφαρμογή των τεχνολογικών εκσυγχρονισμών στην κατεύθυνση της βελτίωσης των συνθηκών δουλειάς, αύξησης της παραγωγικότητας και την αμοιβή των εργαζομένων και της μείωσης του εργάσιμου χρόνου, θα μπορούσε ολόπλευρα και αποτελεσματικά να πραγματοποιηθεί στις συνθήκες του σοσιαλισμού, όπου η επιστήμη και η τεχνική θα χρησιμοποιηθούν για την καλύτερευση της ζωής των εργαζομένων, και όχι για την αύξηση της εκμετάλλευσης και της εντατικοποίησης της εργασίας.

Τέλος, το δίλημμα ανεργία/εντατικοποίηση ή υψηλότερη ανταγωνιστικότητα, κατά την γνώμη μας δεν ευσταθεί. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, τους οποίους αναφέραμε στην απάντηση του δεύτερου ερωτήματος. Κατά συνέπεια η λύση δεν βρίσκεται στις απολύσεις και στην εντατικοποίηση αλλά στην πλήρη αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας μας, μακριά από την αναρχία και κερδοσκοπία της καπιταλιστικής οικονομίας.

ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ή ΕΛΛΕΙΨΗ ΟΡΑΜΑΤΟΣ;

ΑΝ ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ στόχους αυτούς της έρευνας ήταν να αποκαλύψει τις προγραμματικές αδυναμίες της αριστεράς σχετικά με τις απαντήσεις που δίδονται στις επιπτώσεις της λεγόμενης οικονομικής κρίσης, μπορούμε να πούμε ότι ο στόχος αυτός έχει επιτευχθεί σε ανησυχητικό βαθμό. Πώς όμως μπορεί κανείς να αποφύγει τις κοινότυπες διαπιστώσεις για την απουσία προγράμματος, και εναλλακτικής λύσης από την πλευρά της αριστεράς; Πώς μπορεί, ακόμα χειρότερα, να αποφύγει κανείς το συμπέρασμα ότι οι κοινωνικές επιδράσεις στην τρέχουσα οικονομική διαχείριση δεν οδηγούν σε μια εφάρμοσιμη εναλλακτική πρόταση;

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα που θέσαμε προσπάθησαν

οι ενιαίοι κλαδικοί φορείς.

Η έννοια της μη υγιούς επιχείρησης που χρειάζεται εξυγίανση, παρακάμπτει όλα τα προβλήματα που συνοψίζουμε μιλώντας για οικονομική κρίση, και αποδέχεται πλήρως την κυρίαρχη διαχειριστική άποψη. Το χαρακτηριστικό των περιόδων κρίσης είναι ότι πολλές επιχειρήσεις γίνονται «μη υγιείς» και για να επιβιώσουν χρειάζεται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες, άρα να εξυγιανθούν. Το γεγονός όμως ότι δεν είναι «υγιείς» δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να είναι και κανονικά χρήσιμες, και δεν σημαίνει κυρίως ότι έχουμε αυτή τη στιγμή τα κριτήρια που μας δείχνουν τι είδους μεταβολές πρέπει να γίνουν στο έμψυχο και άψυχο παραγωγικό δυναμικό. Η άποψη επομένως που λέει πως «είναι ευνόητο ότι τώρα η εξυγίανση των προβληματικών δεν είναι μια διαδικασία χωρίς κόστος, ούτε μπορούν να κρατηθούν όλες οι θέσεις εργασίας που υπήρχαν σ' αυτές μέχρι σήμερα», είναι μια άποψη εντελώς αυθαίρετη: η προβληματικότητα των ναυπηγείων, των υφαντουργείων, ή των τεχνικών εταιριών είναι συνάρτηση πολλαπλών συγκυριών και ιδιωτικών ή κρατικών αποφάσεων, που αν τις θεωρήσουμε φυσιολογικές θεωρούμε φυσιολογική και την οικονομία της αγοράς και της αναζήτησης του μέγιστου ιδιωτικού κέρδους. Αν υποθέσουμε — ή ελπίσουμε — ότι σε κάποια ιστορική στιγμή και σε κάποιο σημείο της εξέλιξης της παραγωγικής δομής θα τεθεί το ζήτημα της κυριαρχίας των κοινωνικών κριτηρίων, και της λογικής των αναγκών, πρέπει να δεχθούμε ότι ο εξοπλισμός κάποιας ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ θα χρησιμεύσει για την κατασκευή κάποιων ανθρώπινων χώρων κατοικίας, ή ότι το δυναμικό κάποιων ναυπηγείων θα αξιοποιηθεί για ένα πρόγραμμα κατασκευής θαλάσσιων και χερσαίων μέσων μεταφοράς με χαμηλό κόστος λειτουργίας.

Ο συμβιβασμός επομένως που γίνεται με την ταυτόχρονη αποδοχή της διαμαρτυρίας των εργαζομένων και των κυρίαρχων διαχειριστικών ιδεών, κινδυνεύει να οδηγήσει στις απόψεις για παράλογα αιτήματα και αναγκαίες θυσίες, καθώς οι εργαζόμενοι «δεν μπορούν να καταλάβουν» την ανάγκη για εξυγίανση και δεν δέχονται τις επιπτώσεις της.

Στην πραγματικότητα όμως, η δυνατότητα των εργαζομένων να επιβάλουν την άρνησή τους αυτή θα ήταν η μόνη οδός για την επικράτηση των κοινωνικών κριτηρίων.

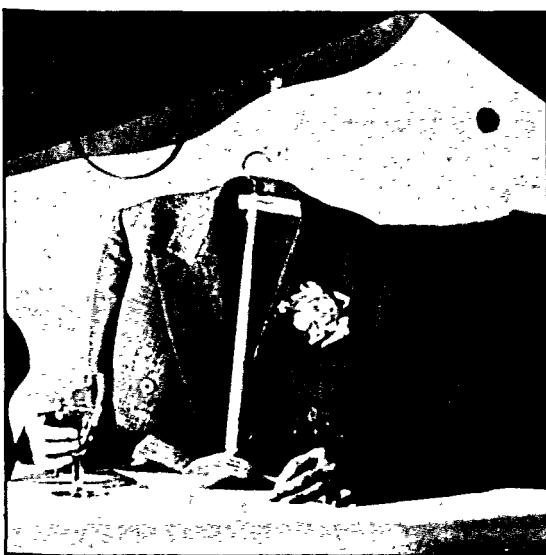
Η διατύπωση όμως μιας κριτικής των διαχειριστικών πολιτικών, δεν συνεπάγεται και διατύπωση προγράμματος πάλης. Το ζήτημα της διεθνούς θέσης της οικονομίας και ειδικότερα της ένταξης στην ΕΟΚ, προσφέρει πολύ καλά παραδείγματα λόγου που δεν διακινδυνεύει καμιά εναλλακτική πρόταση. Σε σχετική ερώτησή μας η ΣΣΕΚ υπενθύμισε την ανάγκη του εργατικού διεθνισμού, το στέλεχος του ΚΚΕ θεωρεί (προσεκτικά) αναγκαία την «επαναποθέτηση του ζητήματος της ένταξης μας στην ΕΟΚ», και το ΚΚΕ εσ. αναφέρεται αορίστως στη μάχη του σοσιαλισμού «σήμερα σε επίπεδο ΕΟΚ, αύριο σε παγκόσμιο επίπεδο».

Το θέμα ΕΟΚ, αντιμετωπίζεται γενικότερα στο χώρο της αριστεράς σαν ένα αμαρτωλό όνειρο που όλοι κάνουν, ανεξάρτητα αν το ομολογούν, το αποδέχονται εμμέσως, ή το αρνούνται κατηγορηματικά. Τελικά η ιδέα ότι η ελληνική καπιταλιστική οικονομία θα μπορούσε να αναπτυχθεί και να πλησιάσει τις δυτικές οικονομίες, στα πλαίσια της ΕΟΚ, αν υπήρχε μια «συνεπής» πολιτική, είναι στην αριστερά μια κυρίαρχη ιδέα, και η κριτική της κυβερνητικής πολιτικής είναι σε μεγάλο βαθμό κριτική της έλλειψης μιας τέτοιου τύπου συνέπειας: απαντώντας στο πρώτο ερώτημά μας το ΚΚΕ εσ. κατηγορεί την κυβέρνηση ότι δεν εκμεταλλεύεται το περιφερειακό ταμείο

της ΕΟΚ και τα ΜΟΠ.

Το πρόβλημα με αυτή τη λογική δεν είναι ότι δεν διατυπώνει το αίτημα της αποδέσμευσης από την ΕΟΚ, αλλά ότι δεν διατυπώνει αιτήματα και στόχους στα πλαίσια της ΕΟΚ. Οι αριστεροί οικονομολόγοι φοβούνται λ.χ. να πουν το παραμικρό για την προστασία κάποιων κλάδων παραγωγής, όταν πρόκειται για μια τρέχουσα πρακτική των κυβερνήσεων και στις ισχυρότερες οικονομικά ευρωπαϊκές χώρες. Σχετικά με τα διαρθρωτικά ταμεία, αγνοείται ότι με όρους εθνικών δημοσίων ή κοινωνικών δαπανών, οι προϋπολογισμοί των ταμείων αυτών είναι μηδαμικοί, και σε καμιά περίπτωση δεν καλύπτουν τις διαφορές μεταξύ χωρών μελών.

Γενικότερα όμως, πρέπει να διαπιστωθεί ότι οι απόπειρες αριστερής προγραμματικής σκέψης, βρίσκονται συνεχώς αντιμετώπιζες με την έλλειψη σαφών στρατηγικών στόχων, για τις παραγωγικές σχέσεις, όπως και τις αξίες και τους θεσμούς της κοινωνίας που θα αντικαταστήσει τη σημερινή. Η γοητεία του σοβιετικού μοντέλου είναι φυσικά ανύπαρκτη, και η θητεία του ΠΑΣΟΚ έδωσε καίρια πλήγματα στο σοσιαλδημοκρατικό πρότυπο της εθνικής συμμαχίας για την ανάπτυξη, και της ταξικής συμφιλίωσης που τρέφεται από την αυξανόμενη παραγωγικότητα. Αλλά ενώ η αριστερή σκέψη ήταν πολύ καλή στο να συμπληρώνει, να διαφοροποιεί ή να επιταχύνει αυτό το σοσιαλδημοκρατικό — κενυσιανό — πρότυπο, πιστεύοντας μάλιστα ότι λίγο καπιταλισμός παραπάνω δεν βλάπτει, πώς θα αντιπαρατεθεί σε μια «αναπτυξιακή πολιτική» που σταματάει — αν δεν ανατρέπει — την ως τώρα αναπόφευκτη «πρόοδο»;

κατ' αρχάς επιμελώς να αποφύγουν τη ρητή αναγνώριση αδυναμιών που φυσικά δεν κρύβονται. Ενώ οι ίδιοι οι συντάκτες αυτών των κειμένων παραδέχονται ότι σε μια σειρά ερωτήματα που εκ των πραγμάτων έχουν τεθεί (κι όχι μόνο στα δικά μας), δεν έχουν να δώσουν απαντήσεις, επιμένουν να φροντίζουν τις διατυπώσεις τους ώστε να θυμίζουν προγραμματικό κείμενο. Στην πραγματικότητα συγχέουν δύο διαφορετικά είδη πολιτικού λόγου: το λόγο που εκφράζει τις αντιδράσεις των μισθωτών και άλλων κοινωνικών ομάδων απέναντι σε εξελίξεις και πολιτικές που τους πλήττουν, και τον λόγο που διατυπώνει εναλλακτικές πολιτικές. Η απόλυτη νομιμότητα του πρώτου λόγου δεν επεκτείνεται αναγκαστικά και στον δεύτερο.

Αλλά τα πράγματα είναι ακόμα πιο σοβαρά, καθώς τα «προγραμματικά» αριστερά κείμενα αποτελούν κατά κανόνα ένα συμβιβασμό ανάμεσα στην κοινωνική διαμαρτυρία και σε μια παραλλαγή διαχειριστικού λόγου. Κι αυτό στις καλές περιπτώσεις. Σαν πρώτο παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε την απάντηση που δίνει το ΚΚΕ εσ. σχετικά με την πολιτική για την απασχόληση και το παραγωγικό δυναμικό των προβληματικών: «Οι προβληματικές επιχειρήσεις που θα εξυγιανθούν, αναφέρουν, θα καλύπτουν δηλαδή το λειτουργικό τους κόστος μετά τις αναγκαίες παραγωγικές αναδιορθώσεις και επενδύσεις, και θα απαλλαγούν από τα παλιά τους χρέη, θα αποτελέσουν μαζί με τις υγιείς επιχειρήσεις του κάθε κλάδου τον κορμό πάνω στον οποίο θα αρχίσουν να συγκροτούνται

Σε μια τέτοια περίοδο τα ζητήματα στρατηγικής αποκτούν μια πιεστική αμεσότητα. Για τον κρίσιμο τομέα των δηλωμένων ή όχι προβληματικών, η άρνηση της πολιτικής της εξυγίανσης θα απαιτούσε απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήματα για το τι θα παράγουν, για ποιον, και με ποιες μορφές διαχείρισης. Τέτοιες όμως απαντήσεις είναι αδύνατο να δοθούν αν δεν αμφισβητηθεί το δόξο που νιώθει η τρέχουσα αριστερή σκέψη μπροστά στον αναπτυξιακό δυναμισμό της οικονομίας της αγοράς: σ' ό,τι αφορά τις μορφές παρέμβασης των εργαζομένων στη διαχείριση των παραγωγικών μονάδων, το ερώτημα που κατά κανόνα θέτει ο αριστερός οικονομολόγος, είναι αν οι εργαζόμενοι θα στηρίξουν, θα προωθήσουν, θα βελτιώσουν, ή θα εμποδίσουν την ανάπτυξη, που υπάρχει σαν επιταγή, και σαν δυνατότητα έξω από τη θέληση των παραγωγών.

Η παρέμβαση όμως των εργαζομένων για να αποτραπεί μια δυσάρεστη γι' αυτούς εκδοχή της «ανάπτυξης», και κυρίως η προγραμματική εξεργασία γύρω από μια τέτοια παρέμβαση, δεν μπορεί παρά να ανατρέψει αυτή την προσέγγιση: επιθυμητός προσανατολισμός της παραγωγής και της κατανομής των διαθέσιμων πόρων, είναι αυτός που θα αποφασίσουν οι ίδιοι οι παραγωγοί. Πράγμα που σημαίνει ότι ένα εναλλακτικό πρόγραμμα δεν μπορεί παρά να είναι κυρίως ένα πρόγραμμα συγκρότησης των οργανωτικών μορφών που θα εκφράσουν αυτή την αντεστραμμένη και ανατρεπτική προσέγγιση της οικονομίας και της παραγωγής.

Πέτρος Λινάρδος-Ρυλμόν

ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΣΚΑΛΤΣΟΝΕ

Γνωρίζουμε τον παλιό μας σύντροφο Φολίνι, που υπήρξε αρχικά μέλος της οργάνωσης Lotta Continua και στη συνέχεια συμμετείχε στις Κομμουνιστικές Επαναστατικές Επιτροπές (Cocori).

Το δικαίωμα του ασύλου ισχύει για κάθε πολιτικό αγωνιστή και αποκτάει μια επιπλέον ανθρώπινη διάσταση με την απεργία πείνας του Μαουρίτσιο Φολίνι.

Πιστεύω πως ο Φολίνι υπήρξε θύμα της συνωμοτολόγνας φαντασίας των δικαστών και της ψευδολογίας των «μετανιώμενων». Είναι επομένως σημαντικό για τους Έλληνες συντρόφους και για κάθε δημοκράτη να παλέψουν για την μη έκδοσή του, όταν μάλιστα στην Ιταλία αρχίζει να ωριμάζει η πιθανότητα μιας γενικής αμνηστίας που θα προσφέρει στη γενιά της δεκαετίας του '70 τη δυνατότητα μιας αξιοπρεπούς σχέσης με το παρελθόν και το μέλλον τους.

Oreste Scalzone

Παρίσι - 17 Σεπτεμβρίου

M. ΦΟΛΙΝΙ:

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΑΚΟΜΗ ΣΗΜΕΡΑ 26/9 ο υπουργός Δικαιοσύνης δεν έχει υπογράψει την έκδοση του Μαουρίτσιο Φολίνι στις Ιταλικές αρχές. Νάναι

γραφειοκρατική καθυστέρηση ή πράγματι ο

υπουργός το σκέφτεται;

Η σημερινή εικόνα του Φολίνι έχει αλλάξει εντελώς, σε σχέση με την αρχική, από τρομοκράτη πράκτορα, έμπορο όπλων πολεμοκάπηλος, έγινε πραγματικά ένας εκζητούμενος για πολιτικά αδικήματα ηλικίας δέκα χρόνων. Για τη μετατροπή αυτή ήταν αρκετή η εκδίκαση της υπόθεσής του στο Εφετείο και τον Άρειο Πάγο. Η σκοπιμότητα στη σύλληψή του έχει φανεί καθαρά. Η ελληνική Δικαιοσύνη θα πρέπει να εύχεται να μην παρουσιαστεί μπροστά της, όχι κάποιος τρομοκράτης, αλλά ο τυχαίος ευσυνειδητός Ιταλός δικαστής που θα 'ρνηθεί να δικάσει τον Φολίνι μετά την έκδοσή του, διαπιστώνοντας την ανεπάρκεια των στοιχείων που στήριζαν την ελληνική απόφαση.

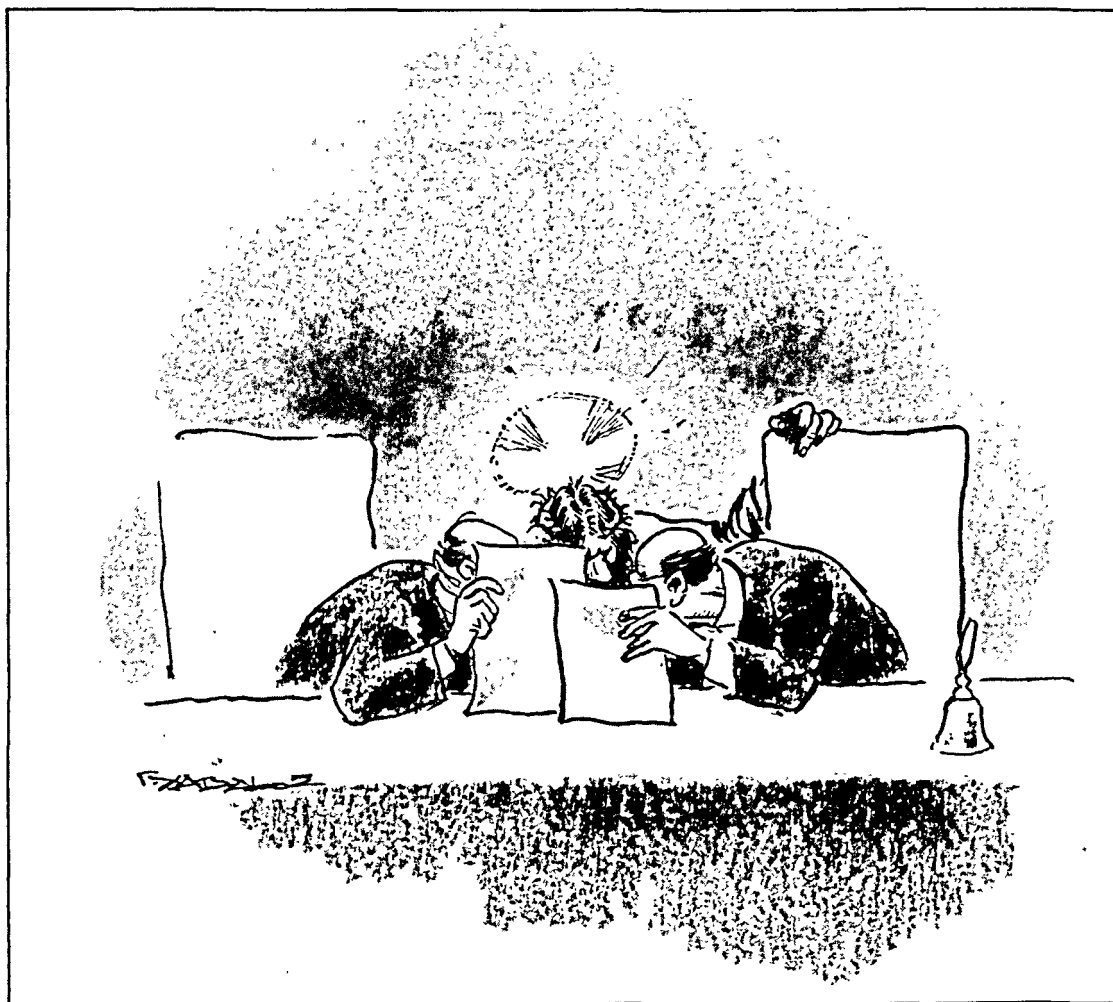
Στη διάρκεια της δίκης του Μ. Φολίνι το θέμα ήταν η έκδοση και γι' αυτό μίλησαν όλοι, εισαγγελείς, υπεράσπιση, δικαστές και περισσότερο απ' όλους η ίδια η απόφαση. Ο τύπος κράτησε τις αποστάσεις του κι έτσι πιθανά να δημιουργήθηκε και κλίμα συμπάθειας για τον Φολίνι, απεργό πείνας στη 19η μέρα. Πουθενά, όμως, σ' όλο αυτό το διάστημα δεν υπήρξε χώρος για τη θέση του Φολίνι σχετικά με την πολιτική του ιστορία. Προσπαθήσαμε λοιπόν να μάθουμε από τον ίδιο πώς αντιμετωπίζει τον αποκλεισμό του από την πολιτική δραστηριότητα της χώρας του, την αποκήρυξη της ένοπλης βίας, την πρόθεσή του να επιστρέψει κανονικά στην Ιταλία, την κριτική του για την περίοδο της σύγκρουσης με την κρατική εξουσία.

Χ. Σακελλαρόπουλος

Σχολιαστής: Ποιος είναι για σένα ο χαρακτήρας της αποκλήρυξης της τρομοκρατίας, σήμερα στην Ιταλία; Τόσο για όποιον βρίσκεται στην παρανομία όσο και για όποιον βρίσκεται μέσα στο καθεστώς της συνταγματικής τάξης.

Μαουρίτσιο Φολίνι: Η αποκλήρυξη της τρομοκρατίας είναι για μένα σήμερα η δυνατότητα να εκμεταλλευτώ το περιθώριο το οποίο δίνει η ιταλική δικαιοσύνη, ένα περιθώριο που δημιουργήθηκε ύστερα από έντονες κοινωνικές και πολιτικές πιέσεις, συχνά αντιθετικές μεταξύ τους, με σκοπό να οδηγηθούν οι αποφάσεις των δικαστηρίων αν όχι σε κάποια παραδεκτά όρια, τουλάχιστον στα επίπεδα των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του '70. Αυτό έχει τη μεγαλύτερη σημασία για όποιον έχει ήδη δικασθεί και καταδικαστεί αλλά και γι' αυτούς που θα δικαστούν στο μέλλον.

Η πολιτική επανεκτίμηση όμως, προσωπική ή συλλογική δεν είχε την ανάγκη κάποιου νόμου για να πραγματοποιηθεί. Θα έλεγα, αντίθετα, πως ο νόμος υπήρξε εμπόδιο στην αποσαφήνιση των πραγμάτων, τη στιγμή όπου π.χ. ποινικοποιείται το «δικαίωμα στη σιωπή» και η άρνηση της ομολογίας εγκλημάτων με τον τρόπο αυτό θεσμοθετήθηκε το πνεύμα του: «όποιος δεν είναι με μένα (το κράτος) είναι εναντίον μου». Αυτά έχουν ισχύσει βέβαια για όποιον δεν έχει κάνει μια καθαρά ομορτωριστική χρήση του νόμου. Πράγμα εξάλλου κατανοητό. Παραμένει βέβαια το γεγονός του νόμου, ο οποίος αν και ελλιπής, υ-

Η πολιτική λύση του ιταλικού αδιεξόδου

Ήδη από τα πρώτα κρούσματα ένοπλης βίας, αλλά κυρίως μετά το 1976, αναπτύχθηκε σε κάποιους χώρους της ιταλικής κοινοβουλευτικής αριστεράς, από την εκδοτική ομάδα του «Il manifesto», κάποιους ανεξάρτητους συνεργαζόμενους βουλευτές του Ι.Κ.Κ. και μερικούς διανοούμενους του Σοσιαλιστικού κόμματος η άποψη ότι η μόνη διέξοδος από το αδιέξοδο της βίαιης σύγκρουσης του χώρου της «Αυτονομίας» με τις δυνάμεις καταστολής είναι η πολιτική λύση του προβλήματος. Δηλαδή η αναγνώριση του πολιτικού χαρακτήρα της δραστηριότητας των «τρομοκρατών» σαν πραγματική απόρροια κοινωνικών και πολιτικών φαινομένων και διεργασιών. Η εγγύηση, λοιπόν, των ανθρώπων και πολιτικών δικαιωμάτων όλων όσων είχαν εμπλακεί με την ένοπλη βία ήταν και η απαραίτητη προϋπόθεση της πολιτικής λύσης. Ήταν μια προσπάθεια να μείνει στα χέρια της κοινωνίας των πολιτών η πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση της βίας και να μην βρεθούν οι δυνάμεις καταστολής να ασκούν πλατιά εθνική πολιτική, όπως και τελικά έγινε με την ρητή και άρρητη συναίνεση όλων των μεγάλων κομμάτων. Η πρόταση προς τα κόμματα, τη Βουλή, την κυβέρνηση, τα συνδικάτα, την ίδια την «Αυτονομία» ήταν η δημιουργία ενός νόμου όπου το κράτος θα έδινε τη δυνατότητα στους παράνομους να εγκαταλείψουν την ένοπλη βία και να βγουν από την παρανομία χωρίς άλλες επιπτώσεις. Μια μορφή αυτού του νόμου ψηφίστηκε 10 χρόνια μετά (1986) από την ιταλική Βουλή. Ονομάστηκε νόμος για την αποκλήρυξη της τρομοκρατίας και προβλέπει κάποια ευεργετήματα και για όσους δεν συνεργάζονται με την αστυνομία, όπως η μείωση στο μισό της ποινής, η αποφυλάκιση υπό όρους εφόσον η ποινή είναι μικρότερη των δέκα χρόνων κλπ. Για τα ευεργετήματα αυτά αρκεί μια πολιτική δήλωση αποκλήρυξης μπροστά στην ιταλική δικαιοσύνη.

ΑΛΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΡΥΤΣΑ!

πάρχει για τους εκατοντάδες προοδευτικούς που έχουν κατηγορηθεί για την πολιτική τους δραστηριότητα πριν δέκα χρόνια, όπως υπάρχει και για τους χιλιάδες που διαδήλωναν τότε στις πλατείες και τους δρόμους. Είναι ένας νόμος που τους δίνει τη δυνατότητα να βγουν από τον φαύλο κύκλο: πολιτική δραστηριότητα - καταστολή - ανατρεπτική δράση, ώστε να μπορέσουν, με εργαλείο, την κριτική ανάλυση της εμπειρίας τους να επέλθουν στα μεγάλα κοινωνικά και πολιτικά θέματα που έχουν προκύψει στην ιταλική ζωή από τότε.

Σχολιαστής: Τι αντίκτυπο είχαν στο χώρο της «Αυτονομίας» οι θέσεις μιας μερίδας της ιταλικής αριστεράς, σχετικά με την εγγύηση των πολιτικών και ανθρώπινων δικαιωμάτων όλων όσων είχαν εμπλακεί στη βίαιη πολιτική πάλη;

Μ. Φολίνι: Δεν αισθάνομαι σε θέση, και ποιος θα μπορούσε να το κάνει, να μιλήσω στο όνομα της «Αυτονομίας». Από μια εντελώς προσωπική σκοπιά, αισθάνομαι ότι υποτίμησα τον πολιτικό αγώνα που έδωσε ένα μικρό κομμάτι της αριστεράς μέσα από τους θεσμούς, για την εγγύηση των δικαιωμάτων μας κατά την έξοδό μας από τη βίαιη πάλη. Βέβαια δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε τις καταγγελίες της Διεθνούς Αμνηστίας για τα βασανιστήρια που έγιναν εκείνα τα χρόνια μέσα στις ιταλικές φυλακές, όπως και την εφαρμογή νόμων περιορισμού των ατομικών ελευθεριών. Μένει βέβαια το γεγονός πως αν οι πολιτικές δυνάμεις έκαναν τότε έστω και μια κίνηση που να περιορίζει την ένταση είτε με την μορφή νόμων είτε στο επίπεδο των κοινωνικών διεργασιών, θα είχαμε σίγουρα αποφύγει πολλές από τις τραγωδίες που χαρακτήρισαν τα «σιδερένια χρόνια».

Αλλά η λογική της εξουσίας, που είχε στόχο την ενίσχυση των μηχανισμών μιας εξαντλητικής καταστολής, εξώθησε στην παρανομία και συχνά στη βίαιη αντιπαράθεση ακόμη και όποιον, και ήταν η πλειοψηφία, ήθελε να βγει από τον μηχανισμό καταπίεσης-παράνομης δράσης, και να προχωρήσει στη συζήτηση των νέων θεμάτων που η κοινωνική, οικονομική πολιτική αλλαγή είχε αρχίσει να διαγράφει.

Σχολιαστής: Ποιο ήταν για σένα το σημείο τομής, όπου αποφάσισες πως η βία δεν ήταν πια πρόσφορα μέσο πολιτικής;

Μ. Φολίνι: Η πολιτική είναι η επιστήμη του πραγματικού. Όταν μεταξύ της επιθυμίας και της πραγματικότητας υπάρχει αγεφύρωτο κενό, έχει έρθει πια η στιγμή όπου σταματάς και σκέφτεσαι. Για τ'ότι το κενό έγινε αγεφύρωτο δεν είναι ευθύνη της καταστολής, ευθύνη της καταστολής είναι ότι δεν άφηνε κανένα περιθώριο σκέψης. Αυτό σε μένα συνέβη το 1979 και απόδειξη για την δραματική έλλειψη περιθωρίων για σκέψη είναι το γεγονός ότι μόνο σήμερα, οκτώ χρόνια μετά, μπορώ ν' αρχίσω να μιλάω γι' αυτά, τουλάχιστον εδώ στην Ελλάδα, χωρίς να δεχθώ την ίδια συλλογική επίθεση από κρατικά ψέματα που πάντα ψάχνουν τον «ξένο» εχθρό, είτε για να δραματοποιήσουν ένα τυπικά εσωτερικό πρόβλημα είτε για να στήσουν διενέσεις προβοκάτσιες. Αλλά η προσωπική μου στάση απέναντι στη βία, ωρίμασε και στα χρόνια της παρανομίας με τη γνώση και άλλων μορφών «βίας» όπως η βία που ασκεί η πείνα, η βία που ασκεί ο πόλεμος, η βία που ασκείται μέσα από την άγνοια. Αλλά για όλα αυτά θα μιλήσω μια άλλη φορά.

Σχολιαστής: Ποιος χάνει και ποιος κερδίζει από τον νόμο για την αποκρήση της τρομοκρατίας σήμερα;

Μ. Φολίνι: Είναι πολύ νωρίς ακόμη για να κριθεί. Η αποκρήση της τρομοκρατίας σήμερα είναι ένα τεράστιο παιχνίδι συμβιβασμού. Όλοι γίνονται κυνηγοί πραγμάτων: εύσημα, μειώσεις και εκπώσεις ποινών, κατανόηση, δημοσιότητα. Κι όταν λέω όλοι δεν εννοώ μόνο όσους είχαν εξεγερθεί αλλά και τις πολιτικές δυνάμεις, τη Δικαιοσύνη, τις δυνάμεις καταστολής. Υπάρχει η ανάγκη ενός πραγματικού χώρου, μιας πραγματικής δυνατότητας, όπου χωρίς ηθικούς φραγμούς, χωρίς σκοπιμότητες και ομορτυνισμούς, να γίνει ξανά μια ανάγνωση της πρόσφατης ιστορίας μας, από ελεύθερους ανθρώπους, μόνη προϋπόθεση της ελεύθερης έκφρασης. Αλλιώς θα κερδίσει μόνο η υποκρισία.

«Αλβανοί... Η ιστορία δεν κατόρθωσε μέχρι σήμερα να ξεκαθαρίσει ούτε την προέλευσή τους, ούτε την πρώτη τους εμφάνιση. Σκοτάδι βαθύ σκεπάζει τα πρώτα τους βήματα. Κάποιος δρυμός κρύβει το μυστικό τους.

Δεν είναι καν βέβαιο αν και το σχήμα τους αρχικά και η φωνή τους ήταν ανθρώπινα. Η βιολογία δεν διαφωτίζει το ζήτημα...

Δεν αποκλείεται τα πόδια τους να ήταν κάποτε τέσσερα, το πρόσωπό τους ν' απέληγε σε ρύγχος και η συνεννόησις μεταξύ τους να γινόταν με γρυλλισμούς! Κάποια ιδιότροπη συγκατάβασις της φύσεως, από εκείνες που δημιουργούν τα φαινόμενα της, ίσως τους μετεμόρφωσε. Τους εστύλωσε στα δυο μόνο πόδια και τους έδωσε το σημερινό σχήμα τους. Δεν τους άλλαξε όμως και τα ένστικτα. Η ψυχή τους ανήκει ακόμη στο πατρογονικό κτήνος!»¹

Η ΓΛΑΦΥΡΗ περιγραφή μπορεί να ξενίσει τον σημερινό αναγνώστη. Πρόκειται όμως για απόσπασμα από βιβλίο που εκδόθηκε με έγκριση του αρμόδιου υπουργού Εσωτερικών Ν. Μπακόπουλου το 1951. Εκφράζει, λοιπόν, έστω και κάπως απλοϊκά, το πνεύμα του μεταπολεμικού ελληνικού κράτους, αυτό που συντήρησε την «εμπόλεμο κατάσταση» με την Αλβανία στα χαρτιά τόσα χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου.

Στις συζητήσεις και τη διαμάχη που ακολούθησαν την κυβερνητική ανακοίνωση για την άρση του εμπόλεμου κυρίαρχη θέση κράτησε το θέμα της μειονότητας. Η Νέα Δημοκρατία και η εκκλησία κατηγορήσε το ΠΑΣΟΚ ότι πρόδωσε τους «σκληρωμένους αδελφούς μας», ενώ η κυβέρνηση ανταπάντησε ότι αυτή η μέθοδος είναι η καλύτερη για την προστασία των συμφερόντων της μειονότητας. Είναι πολύ αμφίβολο, όμως, αν το θέμα του εμπόλεμου έχει οποιαδήποτε άμεση σχέση με το καθεστώς της μειονότητας.

Καταρχήν ας σημειώσουμε το παράδοξο ότι όπως σημειώνει ο Φίλιππος Δραγούμης, υπουργός Εξωτερικών τη μεταπολεμική περίοδο που «χειρίστηκε» το θέμα των διεκδικήσεων της Ελλάδας στη διάσκεψη της ειρήνης: «Η Αλβανία δεν αναγνωρίζεται όπως θάπρεπε εχθρική χώρα, γιατί ουδέ η Ελλάδα της εκήρυξε επίσημα τον πόλεμον».²

Μια χώρα λοιπόν που δεν είναι εχθρική, αλλά με την οποία διατηρούμε καθεστώς εμπόλεμης κατάστασης! Και ο λόγος είναι ένας: η απαίτηση της Ελλάδας να της αποδοθεί η Βόρειος Ήπειρος. Όσοι λοιπόν διαμαρτύρονται για την άρση πρέπει να τοποθετηθούν σαφώς. Γιατί φαίνεται ότι δεν είναι μόνο τα φασιστικά και εκκλησιαστικά φυλλάδια που διατηρούν την ελπίδα της προσάρτησης. Στο εθνικό υποσυνείδητο διατηρείται μέχρι σήμερα «το όνειρο να δούμε και πάλι την ελληνική σημαία να κυματίζει εκεί».³ Αυτό το «όνειρο» στο οποίο συρρικνώθηκε η «μεγάλη ιδέα» μεταπολεμικά, τροφοδοτήθηκε όλα αυτά τα χρόνια απ' την εκτίμηση ότι η διπλωματική και πολιτική απομόνωση της Αλβανίας δίνει στην Ελλάδα την ευκαιρία να διεκδικήσει διεθνή υποστήριξη στις εδαφικές της βλέψεις. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η τελευταία σοβαρή διπλωματική πρωτοβουλία έγινε προς την κατεύθυνση των σοβιετικών. Τον Ιούνιο του 1960 ο Σοφοκλής Βενιζέλος ζήτησε απ' τον Χρυσόστοφο να μεσολαβήσει ώστε να επιτευχθεί τουλάχιστον ένα καθεστώς αυτονομίας για τη «Βόρειο Ήπειρο»!

Εδώ λοιπόν δε χωρά τρίτη λύση. Είτε αποδεχόμαστε το μεταπολεμικό στάτους κβο, όπως διατυπώθηκε στην τελική πράξη του Ελσίνκι, και συνεπώς τα σύνορα που ορίστηκαν μεταξύ των βαλκανικών κρατών, είτε παραδεχόμαστε ανοιχτά ότι υπάρχουν «αλύτρωτοι», τους οποίους οφείλουμε να απελευθερώσουμε. Δεν μπορεί π.χ. το περιοδικό *Επίκαιρα* να μιλά για «ελεύθερους βορειοηπειρώ-

τες» (10/9), ενόντας όσους δεν ζουν στην Αλβανία, χωρίς να πάρει σαφή θέση τι προτείνει για την «απελευθέρωση» των υπολοίπων.

Ο λόγος λοιπόν των υπερασπιστών της ελληνικής μειονότητας είναι λόγος ιδεολογικός, γι' αυτό και αποφεύγει όσο μπορεί να γίνει συγκεκριμένος. Ας πάρουμε το παράδειγμα του αριθμού των Αλβανών πολιτών που ανήκουν στη μειονότητα. Όσο πιο εθνικόφρων είναι κανείς, τόσο μεγαλύτερη βλέπει τη μειονότητα. «Έχει επικρατήσει να αναφέρεται ο αριθμός 400.000», μας λένε τα *Επίκαιρα*. Πιο επίσημες εκτιμήσεις του 1976 μιλάνε για 100.000 έως 110.000 άτομα. Οι ίδιοι οι Αλβανοί αναφέρουν 50.000 Μια —κατά τεκμήριο— αντικειμενική πηγή, η «Εγκυκλοπαίδεια των μειονοτήτων» των εκδόσεων Λαρούς, αναφέρεται σε 50.000 ως 70.000.⁵ Ας σημειωθεί ότι δύσκολα μπορεί να κατηγορηθεί ως «φιλοκομμουνιστική», ή «φιλοαλβανική» αυτή η τελευταία πηγή, εφόσον σε προηγούμενες σελίδες της μιλά για «παραπέτασμα», «χώρες δορυφόρους της ΕΣΣΔ» κ.λπ.

Αλλά για τους δύσπιστους μπορούμε να ανατρέξουμε και στους αδιαφιλονίκητους πρωταθλητές της εθνικοφροσύνης: Σε ειδική μελέτη που συνέταξε επί χούντας το 7ο Επιτελικό Γραφείο του αρχηγείου Στρατού με τίτλο «Εθνικά Θέματα» (ημερομηνία: Μάιος 1970) διαβάζουμε: «Εάν αφήνεται ο πληθυσμός (της Βορείου Ηπείρου) να αναπτυχθεί φυσιολογικώς το ποσοστόν θα ήτο πολύ ανώτερον, πλην όμως η εφαρμοσθείσα μεθοδική εξοντωτική πολιτική περιόρισε το ελληνικόν στοιχείον εις τας 140.000 περίπου ψυχάς».

Η ευκολία με την οποία φουσκώνει και ξεφουσκώνει ο αριθμός της μειονότητας είναι ενδεικτική για τον τρόπο που την αντιμετωπίζουν, τόσο οι κρατούντες, όσο και οι αντιπολιτευόμενοι. Δεν είναι άλλοστε μυστικό, όσο και αν δεν ομολογείται, ότι σ' όλο το χώρο των Βαλκανίων οι μειονότητες υφίστανται σήμερα μια διπλή εκμετάλλευση. Αφενός από το κράτος όπου κατοικούν, και το οποίο τους αντιμετωπίζει από πολίτες δεύτερης κατηγορίας έως υποπτοους κατασκόπους, περιστέλλοντες τα δικαιώματά τους. Αλλά και το κράτος απ' όπου έλκουν την εθνική τους καταγωγή, τους αντιμετωπίζει περισσότερο σαν ένα διαπραγματευτικό ατού για να πιέζει στις διακρατικές σχέσεις, να απειλεί και να κατακτά καλύτερους όρους, παρά σαν «τμήμα του εθνικού κορμού».

Γι' αυτό το λόγο, και αντίθετα απ' την κυρίαρχη άποψη στο χώρο της Αριστεράς που μιλά για «ανακολουθίες και προχειρότητες στη χάραξη της πολιτικής για τα εθνικά θέματα», πιστεύουμε ότι τουλάχιστον στο θέμα της Αλβανίας η πολιτική του ελληνικού κράτους ήταν απόλυτα ενιαία και συνεπής. Αρκεί να θυμίσουμε ότι τα πιο «γενναία ανοίγματα» δεν τα έκανε, σ' όλη αυτή τη μεταπολεμική περίοδο, ούτε η Ένωση Κέντρου το 64, ούτε το ΠΑΣΟΚ το 81, αλλά η δικτατορία το 1971 με την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων. Για να ερμηνεύσουμε όμως αυτή την ενότητα πρέπει να παραμερίσουμε τα ιδεολογικά κηρύγματα για τη μειονότητα και να δούμε λίγο πιο πίσω. Τότε, πλέον, πρέπει να μιλήσουμε για την ανακάλυψη μιας νέας εξωτερικής αγοράς, για την αναδιάταξη των συμμαχιών στα Βαλκάνια, για τον ιδιαίτερο ρόλο που επιμύζεται η Ελλάδα ως μέλος της ΕΟΚ και του ΝΑΤΟ στο χώρο αυτό.

Δ.Ψ.

1 Β. Λάγιου (ταγματάρχη Χωροφυλακής), Αλβανοί κι αλβανική προπαγάνδα (1939-1944), Αθήνα 1951.

2 «Τα εθνικά ζητήματα», Ελληνικός Βορράς, 26.10.1946, στο Φ. Δραγούμη «Τα ελληνικά δίκαια στη διάσκεψη της ειρήνης», Θεσσαλονίκη 1949.

3 Γ.Π. Μασσαβέτας, Εμπόλεμο, Ελευθεροτυπία 12.2.87. Στο ίδιο αναφέρει: «Αν έχει κάποιος να προτείνει τρόπο αποτελεσματικό για την προστασία του Ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου, ας το πει. Και είμαι έτοιμος να τον ακολουθήσω ως στρατιώτης του Ιερού Λόχου που θα συγκροτηθεί, για την απελευθέρωση της Κορυτσάς, των Αγίων Σαράντα, του Αργυρόκαστρου».

4 R. Caratini, *La force des faibles*, Ed. Larousse, 1936.

Ο ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΚΡΙΚΟΣ

Γκορμπατσόφ και μπουτία

Σε καλοκαιριάτικη επιφυλλίδα του* ο καθηγητής Χ. Γιανναράς αποκαλύπτει ως ρωσόφιλος παρουσιάζοντας τη Ρωσία και πάλι ως «αδύναμο κρίκο»: Στηλιτεύοντας τα στραβά της δυτικοευρωπαϊκής θρησκευτικής παράδοσης καταφέρεται και ενάντια στην «αδιέξοδη πόλωση κρατικισμού και φιλελευθερισμού, κολλεκτιβίας και ατομικισμού», κάτι που «η Ρωσία το ξέρει στο ίδιο της το κορμί — έζησε με τον πιο ακραίο και απόλυτο τρόπο και τα δύο ενδεχόμενα της δυτικοευρωπαϊκής επιλογής» (με τον Μέγα Πέτρο και τον Λένιν...). «Αλλά το παιχνίδι του κόσμου μας εξακολουθεί να παίζεται στην προνομιακή αυτή χώρα... γιατί εξακολουθεί να ενσαρκώνει μια πραγματική δυνατότητα ριζικά διαφορετικού κοινωνικού (και οικονομικο-πολιτικού) προσανατολισμού. Τη δυνατότητα που σώζεται στην πάντοτε (και ανεμνήνευτα) ζωντανή εκκλησιαστική Ορθοδοξία του λαού της».

Ηλίαση και παγίδα βλέμματος

«Αυτά συλλογίζομαι κάτω από τον αμείλικτο ήλιο του Αιγαίου σε τρίτης θέσης κατάσταση άγονης γραμμής, γιατί παρατηρούσα μελαγχολικά... τον αισθητικό... εξευτελισμό μας..., το βλέμμα μου το τραβούσε κυρίως η κοινή αμφίεση

ηση», «προγραμματικούς ορισμούς» και «νοσηριαρχικούς νάρθηκες». Αυτό είναι «το οντολογικό κενό της δυτικοευρωπαϊκής φιλοσοφικής παράδοσης» (και να μην το έχουν πάρει χαμπάρι...) Ούτε όμως και οι πολιτικοί μας.

«Δεν περιμέναμε θαύματα... τα στοιχειώδη και πρωταρχικά απαιτούμε: μια γλώσσα ελευθερωμένη από τις παγιδεύσεις σε εισαγόμενα (και τελείως αναχρονιστικά) ιδεολογήματα, έναν πολιτικό λόγο που να προδίδει έγνοια και πόνο για τον αδικαιώτο στα ίδια του τα μάτια πολίτη αυτής της άμοιρης πατρίδας». Λίγος πόνος για την οικονομία, φτάνει;

Όχι! χρειάζεται και επανάσταση: «...η χώρα μας ίσως προσφέρεται κατεξοχήν για το ξεκίνημα της επανάστασης που προσδοκούμε στον χώρο της οικονομίας..., γιατί το κύτταρο του λαού μας είναι αιώνια ποτισμένο με κάποια νάματα φωτισμού της πραγματικότητας των σχέσεων και ελευθερίας από φαντασιώδη υποκατάστατα της ζωής. Αλλά για να αφυπνισθούν οι διανοούμενοι και οι πολιτικοί μας σε μια τέτοια εύρεση και διαπίστωση, προαπαιτείται μια ετοιμότητα ανύπαρκτη ακόμα και στους κύκλους αυτούς.» Είναι, που λέγαμε και πριν, ότι είμαστε τουλάχιστον εκατό χρόνια πίσω από τη ρωσική εμπειρία...

Πολιτική οικονομία

Προς το παρόν, όμως, η κατάσταση διορθώνεται αν πάρουμε

του πλήθους — το θερινό εθνικό μας ένδυμα — τα 'σορτς'. Αν λοιπόν σπουδάσετε τα 'σορτς' των Νεοελλήνων, ίσως φωτιστείτε για το πού οδηγεί η 'περεστρόικα' του Γκορμπατσόφ. Δύσκολες συνδέσεις και οπωσδήποτε ακατάλληλες για όσους ανθίστανται στην ενηλικίωσή τους». (Κυτταρίτιδα, κίρσοι, στραβά και κακοχυμένα μέλη και παρόλα αυτά σορτς). Δηλαδή το «πλήθος» των «Νεοελλήνων».

Και γι' αυτούς, όμως, υπάρχει σωτηρία: «Η σπουδή του ορθόδοξου εκκλησιαστικού ήθους εξακολουθεί να είναι μια ανοιχτή προσωπική δυνατότητα. Ως εδώ μόνον, επειδή «είμαστε τουλάχιστον εκατό χρόνια πίσω από τη ρωσική εμπειρία». Δηλαδή τι, ένας Λένιν μας χρειάζεται;

Τέλος σαιζόν

Όμως με το φθινόπωρο έπεσαν τα σορτς και ο καθ. Χ.Γ. προτίμησε να μιλήσει για την οικονομία μας.** Βδελυσσόμενος και πάλι το απαρχαιωμένο («19ος αι.») δίλημμα των πολιτικών μας (φιλελευθερισμός-κρατισμός), απαιτεί μια «ελληνική στάση... μια δυναμική προβληματική... (χωρίς τις δυτικές) ηθικιστικές αποτιμήσεις και τα αξιολογικά ιδεολογήματα..., την πίστη σε 'νόμους' και 'αξίες' όπως την καλλιέργησε η δυτική κοινωνία και πολιτιστική παράδοση».

Γιατί οι ανθρώπινες σχέσεις δεν επιδέχονται «σχηματοποιή-

τους πολιτικούς μας απ' το χέρι και τους περιδιαβάσουμε «στους τόπους όπου πραγματώνεται η εθνική μας οικονομία, μήπως και αντιληφθούν ή υποψιασθούν ότι η Πολιτική Οικονομία δεν εξαντλείται σε εισαγόμενα θεωρητικά εγχειρίδια, αλλά είναι η πράξη της απάντησης στον αδικαιώτο μόχθο του εργαζόμενου, στην πίκρα και την κακοπάθεια του μεροκαματιάρη, του καλλιεργητή της λίγης και άγονης γης, του ψαρά που παλεύει μια ζωή με τη θάλασσα, του υπαλλήλου που μαρζώνει στη ρουτίνα της επανάληψης». Αυτή είναι η Πολιτική Οικονομία, η πράξη της απάντησης στον πόνο, έγνοια και πόνο. Αλλά αυτό δεν φαίνεται και τόσο νέο στον ελληνικό πολιτικό λόγο ούτε άλλωστε στον ελλ. κινηματογράφο. Ενδιαφέρον θα ήταν αν η εκδοχή αυτή της Πολιτικής Οικονομίας θα εισάγονταν ως διδασκόμενο μάθημα στην Πάντειο.

Τελικά, ο άσπος φανερώνεται στο κλείσιμο: «Το οντολογικό κενό της οικονομίας χάσκει μέσα στις ίδιες τις ψυχές μας». Και ο μοναδικός παράγοντας «που θα μπορούσε να αναστήσει το κοινωνικό ήθος των Ελλήνων (είναι) η πνευματική τους παράδοση, ένσαρκη στην εκκλησιαστική κοινότητα». Έτσι θάχουμε και κάτι να φάμε.

Γ. Κόκκινος

* 'Περεστρόικα' και 'σορτς', ΤΟ ΒΗΜΑ, 9.8

** Το κενό στην οικονομία, ΤΟ ΒΗΜΑ, 20.9

Υπάρχει μια αναμφισβήτητη πρόοδος: ενώ πριν από μόλις δυο χρόνια, δεν είχαμε παρά ένα χείμαρρο ακλόνητων βεβαιοτήτων για την μονολιθική (καλή ή κακή, ανάλογα με την οπτική γωνία του καθενός) κατάσταση της σοβιετικής κοινωνίας, τώρα πια κυριαρχούν οι απορίες και τα ερωτήματα. Πάει πια ο καιρός των ειδικών περιγραφών του Ριζοσπάστη και των δαιμονολογικών αναθεμάτων της Καστοριαδικής σχολής.

Ωστόσο, η αλλαγή είναι μόνο επιφανειακή. Τόσο οι μεν, όσο και οι δε, δεν καταφέρνουν να ξεπεράσουν τις απλοϊκές σπαζοκεφαλίες που συνοψίζονται στο ερώτημα «πού το πάει» και «τι θέλει ο Γκορμπατσόφ». Για όλους σχεδόν χωρίς καμία εξαίρεση, οι σοβιετικές εξελίξεις αρχίζουν και τελειώνουν στις προθέσεις του Μιχαήλ Σεργκιέγεβιτς ή το πολύ στις ενδοηγετικές συγκρούσεις του Κρεμλίνου. Κι έτσι φτάνουμε στην (γνωστή κι από άλλοτε) ουσιαστική ταύτιση των δυο καταρχήν διαμετρικά αντίθετων εκτιμήσεων για τη Σοβιετική Ένωση. Και για τις δυο, οι πολίτες αυτής της χώρας είναι εξορισμού άβουλοι και παθητικοί χειροκροτητές που περιορίζονται να... υφίστανται τις επιλογές των ηγετών! Είναι δηλαδή καταδικασμένοι να μείνουν αιώνια στο περιθώριο, είτε επειδή είναι «ανώριμοι» για δημοκρατία (άποψη των επισχυντων νεοφιλόσοφων του Παρισιού), είτε επειδή δεν έχουν ανάγκη να παρέμβουν αυτόνομα μια και το Κόμμα το κάνει για λογαριασμό τους.

Δυστυχώς, όμως, για την (αν)ιερή συμμαχία της δεξιάς και της κάθε λογής νέο και παλαιοσταλινικής αριστεράς, το ζήτημα δεν συνοψίζεται στο κατά πόσον ο Γκορμπατσόφ θέλει και μπορεί να γίνει ένας νέος Μέγας Πέτρος ή Ιβάν ο Τρομερός. Ακριβώς επειδή η σοβιετική κοινωνία είναι τόσο λίγο μονολιθική όσο κι οποιαδήποτε άλλη στο χώρο και στο χρόνο, γι' αυτό και είναι αρκετά ζωντανή, ώστε να μας επιφυλάξει πάμπολλες εκπλήξεις στο αμέσως προσεχές μέλλον!

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ότι στη σημερινή Σοβιετική Ένωση υπάρχουν ήδη χιλιάδες οργανώσεις πολιτών που λειτουργούν τουλάχιστον στο περιθώριο της επίσημης νομιμότητας; Μόνο στη Μόσχα είναι χιλίες και στο Λένινγκραντ 200! Κι όχι μόνον αυτό. Αυτές οι «άτυπες» οργανώσεις έκαναν πριν από τρεις βδομάδες, το πρώτο ανοικτό συνέδριό τους και πήραν τις πρώτες αποφάσεις τους. Ο επίσημος τύπος δεν μπορεί πια να αποκρύψει την ύπαρξή τους. Το Αγκανιόκ, τα Νέα της Μόσχας και η ίδια η Πράβντα αναγκάζονται τώρα να μιλήσουν γι' αυτό το «φαινόμενο» και μας αποκαλύπτουν τις πρωτοφανείς διαστάσεις του.

Είναι φυσικά, οι οικολόγοι που κάνουν όλο και πιο αισθητή την παρουσία τους. Είναι ακόμα και το σοβιετικό παράρτημα της Γκρήνης που μόλις εμφανίστηκε... Κυρίως, όμως, είναι οι εκατοντάδες πολιτικές οργανώσεις που είναι εκφραστές πολιτικών και κοινωνικών προγραμμάτων και δεν το κρύβουν. Ακόμα και τα ονόματά τους μπορούν να σοκάρουν τον απληροφόρητο δυτικό αναγνώστη: «νέοι κομμουνάροι διεθνιστές», «ταξιαρχία Τσε Γκεβάρα», «το πορφύρο πανί», «περεστρόικα», «οικόπολις», «λέσχη κοινωνικών πρωτοβουλιών», κ.ά. Το βαθύτερο νόημα της δημιουργίας, της λειτουργίας και της αποστολής τους περιγράφεται λακωνικά στο ντοκουμέντο που υιοθέτησαν οι 600 εκπρόσωποί τους: «η διαδικασία που αναπτύσσεται με την περεστρόικα προκάλεσε τη γέννηση πολιτικοκοινωνικών οργανώσεων που έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν και να υπερασπίζονται τα συμφέροντα του λαού!»

Το συνέδριο των «άτυπων» προχώρησε στη δημιουργία δυο συντονιστικών οργάνων. Το πρώτο, η Λέσχη Κοινωνικής Πρωτοβουλίας συσπειρώνει όλες τις οργανώσεις και ομάδες «που αποκρούουν τη βία, το ρατσισμό, τον εθνικισμό και το μονοπώλιο της αλήθειας». Το δεύτερο, η Ομοσπονδία των Σοσιαλιστικών Λεσχών οργανώνει τους πιο ριζοσπάστες πολιτικούς που αγωνίζονται «κατά

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΓΥΡΙΖΕΙ

της απειλής του αυταρχισμού» και «υπέρ της αναβίωσης των σοσιαλιστικών αξιών και της αυτοδιαχείρισης».

Πρόκειται μήπως για πιστούς του γκορμπατσωφισμού που τηλεκατευθύνονται από τα πάνω ανάλογα με τις ανάγκες της ενδογητικής πάλης; Οπωσδήποτε, χαίρουν μιας κάποιας ανοχής, διαφορετικά δεν θα τους δινόταν ούτε αίθουσα για το τριήμερο συνέδριό τους, ούτε δημοσιότητα σε ορισμένα περιοδικά και εφημερίδες. Όμως, θα ήταν εξαιρετικά απλουστευτικό αν η ύπαρξη κι η ανάπτυξη τους συνοψιζόταν σ' αυτή την «υψηλή προστασία». Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ένα φαινόμενο με βαθιές ρίζες, που καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα κοινωνικών και πολιτικών ευαισθησιών που φτάνουν έως και την ανοικτή κριτική του μονοκομματισμού. Κυρίως όμως, πρόκειται για ένα ρεύμα σε πλήρη εξέλιξη, που διαθέτει τη δικιά του δυναμική αυτονόμησης από τα κέντρα εξουσίας (ανάμεσα στους ηγέτες του υπάρχοντος και αρκετούς πρώην πολιτικούς κατ'άδικοι). Κι ως μην ξεχνάμε: σε μια κοινωνία σαν τη σοβιετική όπου αναπτύσσονται ταχύτατα φαινόμενα όπως οι παλαιοσταλινικές, ρατσιστικές και φασιστοειδείς οργανώσεις Παμιάτ (εκατοντάδες χιλιάδες μέλη) και Ροντίνα, προσφέρονται καθημερινά μύριες ευκαιρίες αντιπαράθεσης, προβληματισμού και ριζοσπαστικοποίησης. Εξάλλου, το μονοπώλιο της εξουσίας δεν είναι ούτε συνηθισμένο, ούτε ικανό να ελέγξει οτιδήποτε εμπεριέχει μια κάποια αυθεντική λαϊκή δυναμική. Με άλλα λόγια, ό,τι συνεπάγεται μια — έστω και σε εμβρυακό επίπεδο — αμφισβήτηση του μονοκομματισμού...

Αυτές ακριβώς οι «ευκαιρίες αντιπαράθεσης» και ζύμωσης με τεράστια λαϊκή απήχηση, είναι επίσης ένα καθημερινό χαρακτηριστικό της σοβιετικής πραγματικότητας αυτού του φθινοπώρου. Οι λεγόμενες ενδογητικές και ενδοκομματικές συγκρούσεις τείνουν να γίνονται δημόσια γνωστές μια και η κάθε παράταξη (η γκορμπατσωφική και εκείνη του Νο 2 Λιγκατσώφ) διαθέτουν η καθεμιά δεκάδες περιοδικά και εφημερίδες. Η σύγκρουση είναι συχνά βίαια και η γλώσσα που χρησιμοποιείται δεν συνηθίζεται ακόμα και στον ελληνικό τύπο! Όμως, και πάλι δεν πρόκειται απλώς για μια απλά τηλεκατευθυνόμενη και πλήρως ελεγχόμενη αρθρογραφία. Σε κάθε παράταξη υπάρχει πλήθος αποχρώσεων, τάσεων και υποομάδων που προσπαθεί η καθεμιά να εκβιάσει τις εξελίξεις δημιουργώντας τετελεσμένα γεγονότα. Όπως είναι φυσικό, μια τέτοια κατάσταση όχι μόνον επιτρέπει, αλλά και ενθαρρύνει την ενεργοποίηση πλατύτερων κοινωνικών δυνάμεων οι οποίες με τη σειρά τους, θέλουν και μπορούν να εκμεταλλευτούν τα ρήγματα στο μονοπώλιο της εξουσίας, για να προβάλλουν τις δικές τους διεκδικήσεις και τα δικά τους προγράμματα.

Όλα αυτά δεν είναι πια υποθέσεις ή όνειρα θερινής νύκτας. Είναι η πραγματικότητα, έστω κι αν βρισκόμαστε ακόμα στην αρχή μιας μακράς διαδικασίας ανάδειξης ενός αυτόνομου δημοκρατικού κι επαναστατικού κινήματος του πληθυσμού. Μόλις πριν από ελάχιστους μήνες θα ήταν «αδιανόητο» να μιλάμε για λαϊκές κινητοποιήσεις. Τώρα είναι γεγονός (διαδηλώσεις στις πρωτεύουσες των χωρών της Βαλτικής, κινητοποιήσεις των Τατάρων και άλλων εθνικών μειονοτήτων στην Κεντρική Ασία, διαδηλώσεις διαφόρων κοινωνικών μειονοτήτων, απεργιακές εκδηλώσεις...). Μόλις πριν από ένα χρόνο, θα φαινόταν απίστευτη οποιαδήποτε νύξη για την ίδια την ύπαρξη της (δολοφονημένης) παλιάς φρουράς των Μπολσεβίκων. Τώρα όχι μόνον δημοσιεύονται άρθρα σε δεκάδες εκατομμύρια αντίτυπα για εκείνους τους «μη όντες», αλλά και μνημονεύεται ακόμα και το ενδεχόμενο της αποκατάστασης ενός Μπουχάριν ή ενός Τρότσκι. Παρά τις βίαιες αντιδρά-

Πάβελ Ποστυσώφ (1888-1940)

Γιος εργάτη, έγινε μπολσεβίκος το 1904, πέρασε τέσσερα χρόνια στη φυλακή, από το 1908 έως το 1912. Μπαίνει στον κομματικό μηχανισμό το 1922, αφού έλαβε μέρος στον εμφύλιο πόλεμο. Αναπληρωματικό μέλος της Κ.Ε. το 1925, πλήρες το '27, γραμματέας της Κ.Ε. το '30, αναπληρωματικό μέλος του Π.Γ. το '34 και μέλος του οργανωτικού γραφείου. Γραμματέας της Κ.Ε. του Κ.Κ. της Ουκρανίας από το 1926. Σύμφωνα με την έκθεση του Χρουστσώφ στο Εικοστό Συνέδριο, ο Ποστυσώφ προσπάθησε να εκδηλώσει την αντίθεσή του στην εξολόθρευση των παλιών μπολσεβίκων το 1937. Αντικαταστάθηκε από τον Χρουστσώφ το '38, συνελήφθη και εκτελέστηκε στη φυλακή. (Οι πληροφορίες είναι από το μνημειώδες έργο του Πιέρ Μπρουέ, «το μπολσεβίκικο κόμμα»).

σεις των κάθε λογής παλαιοσταλινικών (πύρινα άρθρα και εκατοντάδες γράμματα «αγανακτισμένων πολιτών» στις εφημερίδες τους), η σε βάθος επανεξέταση έξι δεκαετιών σταλινισμού προχωράει σταθερά και αρκετές φορές με τόλμη και θάρρος.

Ευθύνεται για όλα αυτά ο Γκορμπατσώφ; Κατά τη γνώμη μας, μόνον έμμεσα. Στις πιο πολλές περιπτώσεις, η πρωτοβουλία ανήκει στους «από κάτω» που παρεμβαίνουν κυριολεκτικά απρόσκλητοι στην ακαδημαϊκή συζήτηση των «από πάνω». Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: πριν από έξι μήνες, στη διάρκεια μιας ανιαρής διάλεξης του επίσημου ιστορικού Μπορισώφ για τον σταλινισμό, προκάλεσε αίσθηση η παρέμβαση ενός 22χρονου φοιτητή της ιστορίας, του Ντιμίτρι Γιουρασώφ. Ενώ, το πολυπληθές νεανικό κοινό αποδοκίμαζε έντονα τα μισόλογα του Μπορισώφ, σκημάθηκε από τη θέση του ο άγνωστος φοιτητής, άνοιξε την τσάντα του κι έβγαλε ένα μάτσο επίσημα, ανέκδοτα και υπεραπόρρητα στοιχεία για τα σταλινικά εγκλήματα της δεκαετίας του '30. Προκαλώντας ντελίριο ενθουσιασμού στο ακροατήριο και πανικό στους εμβρόντητους ακαδημαϊκούς, ο Γιουρασώφ απέδειξε ότι μόνον στην περίοδο '33-'37 υπήρξαν 600.000 καταδικές, χωρίς βέβαια να υπολογίζονται τα εκατομμύρια θύματα των πιο συνοπτικών διαδικασιών. Έφτασε μάλιστα να παραθέσει ντοκουμέντα όπως την επιστολή του διάσημου θεατρικού σκηνοθέτη Μέγιερχολντ προς τον εισαγγελέα Βισίνσκι στην οποία ο απολίτικος Μέγιερχολντ παραπονείται για τα σκληρά βασανιστήρια που του κάνει ο προσωπικός του βασανιστής (σπάσιμο αριστερού χεριού, «μπανιέρα» κ.λπ.), ο αστυνομικός ανακριτής Μπόρις Ρόντος (που ντουφεκίστηκε το 1955)! Ο Γιουρασώφ επέδειξε στο εκπληκτο κοινό 80.000 φακέλους δολοφονημένων, τους οποίους επεξεργάστηκε μόνος του, και αποκάλυψε τα τέσσερα κύματα των ταυτόχρονων μαζικών σταλινικών εκτελέσεων (30 Οκτωβρίου 1937, 8 Φεβρουαρίου 1938, 29 Ιουλίου 1938 και 26 Φεβρουαρίου 1939)! Όταν αναφερόμαστε λοιπόν, στη συζήτηση που γίνεται αυτό τον καιρό στην ΕΣΣΔ για το «σκοτεινό παρελθόν» της δεν θα πρέπει να ξεχνάμε τους διάφορους Ντιμίτρι Γιουρασώφ που δεν μασάνε τα λόγια τους επειδή αυτοί δεν έχουν τίποτα να χάσουν και... τα πάντα να κερδίσουν.

Μια όμως, και το 'φερε η κουβέντα για τη νεολαία, ας κλείσουμε αυτό το σύντομο άρθρο με ένα άλλο ενδεικτικό γεγονός που συνέβη πριν από λίγες βδομάδες στο συνέδριο των Πιονέρων, δηλαδή των κομματικών πιτσιρικάδων που έχουν ηλικία 10-15 ετών. Ε, λοιπόν, έγινε το σώσε! Αρνούμενοι οι λιλιπούτειοι σύνεδροι τις γνωστές καπελωτικές διαδικασίες των ενηλίκων του προεδρείου, άρχισαν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους με το σύνθημα «με αγώνες κατακτάμε την ελευθερία μας»! Αγανακτισμένο το προεδρείο έκοψε το ηλεκτρικό προς μεγάλη δυσφορία των συνεργειών της τηλεόρασης που δεν μπορούσαν να δουλέψουν. Και τότε συνέβη αυτό που συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις: η βάση έκανε ντου στο προεδρείο και το κατέλαβε εξ εφόδου!! Δυστυχώς, τα Νέα της Μόσχας που περιέγραψαν το επεισόδιο, δεν μας διηγήθηκαν τη συνέχεια.

Ό,τι δεν κάνει η Πράβντα, το κάνει — καθώς φαίνεται — ο Σχολιαστής. Όπως θα θυμούνται οι αναγνώστες μας, πριν από δυο μήνες δημοσιεύσαμε τις (σύντομες) βιογραφίες και τις φωτογραφίες τριών αποκατασταθέντων μπολσεβίκων ηγετών (Μουράλωφ, Σμίλγκα και Ρασκόλνικωφ). Λίγες μέρες αργότερα, στα μέσα Αυγούστου, το μοσχοβίτικο περιοδικό Αγκανιόκ δημοσίευε επιστολή αγνώστη του στην οποία γινόταν έκκληση να δημοσιεύονται φωτογραφίες και βιογραφικά σημειώματα των θυμάτων του σταλινισμού ώστε «να πληροφορείται αντικειμενικά η κοινή γνώμη».

Αναμένοντας την ικανοποίηση του σοβιετικού πολίτη, περιοριζόμαστε σήμερα να δώσουμε μόνον μια μικρή βιογραφία (που δεν βρήκαμε βέβαια, σε κάποια επίσημη ιστορία του ΚΚΣΕ) του μόλις πριν από δυο βδομάδες αποκατασταθέντος Πάβελ Ποστυσώφ. Φωτογραφία του δεν μπορούσαμε να ανακαλύψουμε. Αν η σύνταξη του Αγκανιόκ ή της Πράβντα διαθέτει μία, παρακαλούμε να μας τη στείλει...

Γιώργος Μητραλιάς

ΤΑ ΠΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΑ κι επικίνδυνα πραξικοπήματα δεν είναι πάντοτε τα πιο θεαματικά· μερικές φορές μπορεί να πετύχουν τους στόχους τους χωρίς να μπει σε κίνηση ούτε ένα τανκ, χωρίς να πέσει έστω κι ένας πυροβολισμός. Τα γεγονότα των τελευταίων εβδομάδων στις Φιλιππίνες αποδεικνύουν του λόγου το αληθές. Δεκαοχτώ μήνες μετά την «Επανάσταση του Φλεβάρη», η φιλιππινέζικη μεταπολίτευση έχει πια φτάσει στο τέλος της.

Μεσαία στρώματα και στρατιωτικοί

Αν τα βαθύτερα αίτια της πτώσης της 20χρονης δικτατορίας του Φερδινάνδο Μάρκος μπορούν να αναζητηθούν στην αποτυχία της τελευταίας να αναβαθμίσει τη θέση των Φιλιππίνων στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα μέσω της «προσανατολισμένης προς τις εξαγωγές εκβιομηχάνισης» (export-oriented industrialisation) και να δημιουργήσει το αναγκαίο κοινωνικό στήριγμα της «Νέας Κοινωνίας» που ευαγγελιζόταν, αυτή καθ' εαυτή η ανατροπή του δικτάτορα υπήρξε το προϊόν της συνδυασμένης δράσης δυο παραγόντων που σε παλιότερες εποχές συγκαταλέγονταν στους κατεξοχήν στυλοβάτες του παλιού καθεστώτος: των μεσαίων στρωμάτων και του μεγαλύτερου μέρους του στρατού.¹

Η οικονομική κρίση του 1982 σήμανε το τέλος του ειδυλλίου ανάμεσα στη μεσαία τάξη κι ένα καθεστώς που μέχρι τότε εγγυόταν την κοινωνική και πολιτική σταθερότητα· η δολοφονία του ηγέτη της αντιπολίτευσης Μπενίνο Ακίνο, (21 Αυγ. 1983) αποτέλεσε το έναυσμα για τη δημιουργία μιας εκδηλωμένης κοινωνικής του απομόνωσης. Μέσα στην ταραγμένη διετία που ακολούθησε τα μεσαία στρώματα συνασπίστηκαν κάτω απ' τις σημαίες της αστικής αντιπολίτευσης που, παρά την αριστοκρατική ή μεγαλοαστική καταγωγή της ηγεσίας της και χάρη στη «δραματική» μορφή της Κορασόν Ακίνο, καταφέρνει επιπλέον να προσελκύσει μεγάλο τμήμα των μη οργανωμένων λαϊκών μαζών.²

Παράλληλα, στο εσωτερικό του στρατού — που κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Μάρκος αυξήθηκε απ' τις 70.000 άντρες στις 200.000 — ο συστηματικός νεποτισμός κι ο παραγκωνισμός των «μάχιμων» αξιωματικών από γραφειοκράτες κι «αυλικούς» τροφοδοτεί έντονα φαινόμενα δυσάρεσκειας που την άνοιξη του 1985 καταλήγουν στη δημιουργία του «Μεταρρυθμιστικού Κινήματος των Ενόπλων Δυνάμεων» (RAM). Το τελευταίο, προβάλλοντας την ανικανότητα του καθεστώτος να αντιμετωπίσει μ' επιτυχία το ραγδαία αναπτυσσόμενο κομμουνιστικό αντάρτικο του Νέου Λαϊκού Στρατού (NPA) συγκέντρωσε στις γραμμές του εκατοντάδες νεαρούς αντικομμουνιστές αξιωματικούς, ανέπτυξε στενές σχέσεις με τη CIA και βρήκε στο πρόσωπο του στρατηγού Φιντέλ Ράμος ένα στενό υποστηρικτή.

Το τέλος της δικτατορίας ήρθε το Φλεβάρη του 1986, όταν ένα στρατιωτικό κίνημα του RAM μ' επικεφαλής το Ράμος και τον πρώην υπουργό Άμυνας Χουάν Πόνσε Ενρίλε μετατράπηκε σε λαϊκή εξέγερση και κατέληξε στη φυγή του Μάρκος και την ανάληψη της προεδρίας απ' την Ακίνο. Η υποστήριξη που παρείχαν οι ΗΠΑ προς τους πραξικοπηματίες και την αντιπολίτευση έπαιξε, εξάλλου, αποφασιστικό ρόλο στην ευνοϊκή για τους τελευταίους τροπή των γεγονότων.³

Ασταθείς Ισορροπίες

Η δυναμική κι οι εσωτερικοί συσχετισμοί του μπλοκ που ανέτρεψε το παλιό καθεστώς αντανακλώνται στην πρώτη μεταδικτατορική κυβέρνηση, η ευρύτητα της οποίας είναι αξιοσημείωτη: περιλαμβάνει αντικομμουνιστές στρατιωτικούς, πρώην «νομιμόφρονες» μεγαλοαστούς, τεχνοκράτες της Διεθνούς Τράπεζας και παραδοσιακούς αντιδραστικούς τσιφλικάδες, αλλά και δικηγόρους που έγιναν γνωστοί ως υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Α. Πιμεντέλ, Χ. Αρόγιο) καθώς κι ένα σοσιαλδημοκράτη, τον Αουγκούστο Σάντσεζ, ως υπουργό Εργασίας. Ωστόσο, η αστική ηγεμονία είναι ασφυκτική: όλα τα οικονομικά υπουργεία πηγαίνουν σε εκπροσώπους του διεθνούς

Φ Ι Λ Ι Π Π Ι Ν Ε Σ

ΤΟ ΛΕΥΚΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΡΑΜΟΣ

χρηματοπιστωτικού κυκλώματος ενώ το υπουργείο Άμυνας το αναλαμβάνει ο Ενρίλε, ο άνθρωπος που από την ίδια ακριβώς θέση, υπήρξε ο αρχιτέκτονας του στρατιωτικού νόμου στα 1972-1980.

Σε γενικές γραμμές, η αστική στρατηγική μετά την πτώση του Μάρκος συνοψίζεται στην προσπάθεια για ένα όσο γίνεται γρηγορότερο και με μικρότερο κόστος για τις κυρίαρχες τάξεις τερματισμό του εμφύλιου πολέμου, ώστε να μπορέσουν οι Φιλιππίνες να μπουν σε μια νέα διαδικασία ταχύρυθμης ανάπτυξης, ανάλογης μ' αυτή των νέων Βιομηχανικών χωρών της Αν. Ασίας (Ν. Κορέα, Ταϊβάν, Σιγκαπούρη). Όσον αφορά τα μέσα για την επίτευξη της «ειρήνευσης», στην πρώτη φάση της μεταπολίτευσης (Φλεβάρη-Νοέμβρη 1986) μπορεί κανείς να διακρίνει δυο διαφορετικές οπτικές, που αντιστοιχούν στους δυο πόλους εξουσίας που συνυπάρχουν μέσα στο κυβερνητικό στρατόπεδο:

— απ' τη μια, η στρατηγική των νέων πολιτικών δυνάμεων που συνασπίζονται γύρω απ' την Ακίνο και στοχεύει στη συρρίκνωση του επαναστατικού μπλοκ μέσα απ' τον προσηταιρισμό ή την αδρανοποίηση μεγάλου μέρους της κοινωνικής του βάσης. Γ' αυτό το λόγο, δίνεται προτεραιότητα στις μεταρρυθμιστικές εξαγγελίες και τον ψυχολογικό πόλεμο (προσηταιρισμός της Εκκλησίας, χρήση ορισμένων συμβόλων που στο παρελθόν είχαν ταυτιστεί με την Αριστερά), ενώ η άμεση καταστολή παραμένει εξίσου επιφοβή με πριν αλλά πολύ πιο επιλεκτική.

— απ' την άλλη, η στρατηγική των Ενόπλων δυνάμεων, όπως εκφράζεται απ' το RAM και προβάλλεται δυναμικά απ' τον Ενρίλε: μετωπική επίθεση για τη συντριβή της Αριστεράς, το φιλιππινέζικο ισοδύναμο της «ειρήνης των 100.000 νεκρών» που ζητούσε παλιότερα στο Ελ Σαλβαδόρ ο συνταγματάρχης Ντ' Ομπουισόν.⁴

Η ισορροπία ανάμεσα σ' αυτές τις δυο διαφορετικές στρατηγικές, μαζί μ' όλες τις άλλες αντιφάσεις του κυβερνητικού συνασπισμού, θα έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία της κυβέρνησης να χαράξει μια συνεκτική πολιτική — αν κι αρχικά, ως απόρροια της άμεσης μεταπολιτευτικής συγκυρίας, υπερισχύει η λογική της ενσωμάτωσης απέναντι σ' αυτή της καταστολής.

Το αδιέξοδο κορυφώνεται το Νοέμβρη του 1986 όταν η Ακίνο αντιμετωπίζει την πρώτη πολιτική της κρίση: δημόσιες επιθέσεις του Ενρίλε κατά της «ενδοτικότητας» προς τους κομμουνιστές· απαντώντας εκρήξεις βομβών και φήμες για επικείμενο πραξικόπημα του RAM· απαγωγή και δολοφονία του μετριοπαθούς αριστερού ηγέτη Ρολάντο Ολάλια· μετατροπή της κηδείας του Ολάλια στην πρώτη μεγάλη δημόσια επίδειξη δύναμης απ' την Αριστερά, με συμμετοχή 500.000 ατόμων. Οι παλιές ισορροπίες δεν υφίστανται πια.

Τελικά, με την αποφασιστική παρέμβαση των ΗΠΑ επιτυγχάνεται ένας συμβιβασμός ανάμεσα στην Ακίνο και το RAM, την εκπροσώπηση του οποίου αναλαμβάνει ξανά ο στρατηγός Ράμος, ως αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων αυτή τη φορά.⁵

Προς τον εμφύλιο πόλεμο

Ο Ενρίλε, οι φιλοδοξίες του οποίου τον καθιστούν ιδιαίτερα επικίνδυνο για την Ακίνο, απομακρύνεται απ' την κυβέρνηση με αντάλλαγμα την παράλληλη αποπομπή εκείνων των υπουργών που είχαν εκτεθεί ως υπερβολικά «φιλοαριστεροί». Η εκκαθάριση είναι δραστηκή: ο Σάντσεζ —

που είχε κατηγορηθεί για «σοσιαλμανία», παρόλη τη συμβολή του στην εκτόνωση του μαχητικού απεργιακού κύματος της περασμένης άνοιξης — αντικαθίσταται απ' τον Φρανκ Ντρίλλον, αντιπρόεδρο του Συλλόγου Βιομηχάνων, ενώ τη θέση του υπουργού Εσωτερικών αναλαμβάνει ο φανατικός αντικομμουνιστής Χάιμε Φερρέρ, αντικαθιστώντας τον κεντρώο Ακιλίνο Πιμεντέλ (που είχε πάρει την «αποχουνοποίηση» στα σοβαρά, απολύοντας όλους τους δημάρχους του προηγούμενου καθεστώτος). Όσο για το υπουργείο Άμυνας, αυτό παραχωρείται στον απόστρατο στρατιωτικό Ραφαέλ Ιλέτο, απόφοιτο του Ουέστ Πόιντ κι επικεφαλής των επίλεκτων «ρέιντζερς» στον εμφύλιο πόλεμο του 1948-1957.

Στο εξής, η στρατηγική του κυβερνητικού μπλοκ απέναντι στην αριστερά θα εμφανίζεται ενιαία: ενώ συνεχίζονται οι προσπάθειες για ενσωμάτωση ενός τμήματός της στο ελεγχόμενο εκλογικό παιχνίδι, παράλληλα ανοίγεται ο δρόμος για τον εμφύλιο πόλεμο. Η βραχύβια εκχειρία ανάμεσα στην κυβέρνηση και το Εθνικό Δημοκρατικό Μέτωπο καταρρέει μετά την άρνηση της Ακίνο να δεσμευθεί πάνω σ' ένα μίνιμουμ πρόγραμμα κοινωνικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων· στις 10 Φλεβάρη 1987 η Ακίνο ανακοινώνει την κήρυξη «ολοκληρωτικού πολέμου» κατά των ανταρτών· μέσα στο χειμώνα, ο Χάιμε Φερρέρ συναργάζεται στενά με τη CIA για τη δημιουργία ενός δικτύου παρακρατικών και παραστρατιωτικών αντικομμουνιστικών οργανώσεων σε ολόκληρο το αρχιπέλαγος, με σκοπό τον έλεγχο του πληθυσμού αλλά και την εξασφάλιση της αναγκαίας υποδομής για μια ενδεχόμενη σφαγή μεγάλης κλίμακας.

Ταυτόχρονα, στήνεται το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του νέου καθεστώτος, με τη θέσπιση του καινούργιου Συντάγματος και τη διεξαγωγή (11 Μάη) εκλογών για το Κογκρέσο. Η προσπάθεια των νοσταλγών του παλιού καθεστώτος να ανακόψουν αυτή τη διαδικασία με πραξικόπημα (27 Γενάρη) καταλήγει σε αποτυχία και συμβάλλει αποφασιστικά στη συσπείρωση των λαϊκών μαζών γύρω απ' την Ακίνο και στην συντριπτική υπερψήφιση του νέου Συντάγματος στο δημοψήφισμα της 2ας Φλεβάρη. Η αδυναμία της Αριστεράς να χαράξει μια συνεκτική στρατηγική κάτω απ' τις νέες συνθήκες της μεταπολίτευσης συμβάλλει κι αυτή σε μεγάλο βαθμό στη μετατροπή των αντιδικτατορικών διαθέσεων των μαζών σε εκλογική καταγραφή υπέρ της Ακίνο.⁶

Παράλληλα, την ίδια εποχή διεξάγεται στο εσωτερικό του κυβερνητικού μπλοκ μια έντονη αντιπαράθεση γύρω απ' το κεφαλαιώδες ζήτημα της αγροτικής μεταρρύθμισης. Απ' τη μια, οι τεχνοκράτες της Διεθνούς Τράπεζας υποστηρίζουν ένα μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα που θα μοιράσει πραγματικά τη γη στους αγρότες, δημιουργώντας τις πολιτικές προϋποθέσεις για την καταστολή του αντάρτικου αλλά και τις οικονομικές προϋποθέσεις (απελευθέρωση του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού, πτώση του κόστους παραγωγής των τροφίμων) για το πέρας σε μια αλματώδη εκβιομηχάνιση· απ' την άλλη το μπλοκ των τσιφλικάδων — στο οποίο εντάσσεται και το οικογενειακό περιβάλλον της Ακίνο⁷ — προσπαθεί να ματαιώσει κάθε προσπάθεια που απειλεί τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντά του. Το νέο Σύνταγμα εξισορροπεί προσωρινά τις αντιθέσεις, ορίζοντας ότι «όλα τα μεγάλα κτήματα υπόκεινται στην αγροτική μεταρρύθμιση» και προβλέποντας «δίκαιη αποζημίωση» για τους ιδιοκτήτες της γης που θα απαλλοτριωθεί. Σημαντικότερες, από κάθε άποψη, οι

εκλογές του Μάη καταγράφουν τη συντριπτική επικράτηση των αντιπάλων της μεταρρύθμισης μέσα στην κοινοβουλευτική ομάδα του κυβερνητικού συνασπισμού. Αποσκοπώντας περισσότερο σε μια ψυχολογική νίκη παρά σε μια οριστική ρύθμιση του ζητήματος, το προεδρικό διάταγμα του Ιούλη 1987 προχωρεί μεν σε μεγαλόστομες διακηρύξεις αλλά παραπέμπει στο, εχθρικά διακείμενο, Κογκρέσο τη ρύθμιση των κρίσιμων λεπτομερειών (ανώτατα όρια επιτρεπόμενης γεωκτησίας, ύψος αποζημίωσης, χρονοδιάγραμμα και διαδικασία της απαλλοτρίωσης και διανομής των κτημάτων)⁸.

Εστιαζόμενες γύρω απ' τα δυο καυτά θέματα, της αγροτικής μεταρρύθμισης και της καταστολής του επανα-

στατικού κινήματος, οι αντιθέσεις στο εσωτερικό του ηγεμονικού μπλοκ διαρκώς οξύνονται, απαιτώντας μια αναδιάταξη των ισορροπιών στο κυβερνητικό επίπεδο. Αυτή τη φορά, σημείο τριβής είναι η παρουσία μέσα στην κυβέρνηση των τελευταίων υπολειμμάτων της φιλελεύθερης πτέρυγας του πρώτου μεταδικτατορικού συνασπισμού. Στόχος της δεξιάς πτέρυγας και, κυρίως, του στρατού γίνονται ο υπουργός Προεδρίας Χόκερ Αρόγιο, ο προεδρικός σύμβουλος Λοξίν, καθώς και τα μέλη της προεδρικής Επιτροπής Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και της «Επιτροπής καλής Διακυβέρνησης» («αποχουνοποίησης», σε ελεύθερη μετάφραση), η απομάκρυνση των οποίων θεωρείται απαραίτητη για την απρόσκοπτη διεξαγωγή του

«αντισυμμοριακού αγώνα».

Στα τέλη Αυγούστου, η κρίση ξεσπάει. Οι αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων (που αναπόφευκτα συμπαρασύρουν προς τα πάνω και τις τιμές των εισιτηρίων στα μέσα μαζικής μεταφοράς, των τροφίμων και άλλων ειδών βασικής κατανάλωσης) που εξήγγειλε η κυβέρνηση στα μέσα του μήνα, προκαλούν τη ρήξη των σχέσεων εκπροσώπησης απ' την κυβέρνηση, μιας μεγάλης μερίδας των λαϊκών στρωμάτων. Η Γενική Απεργία της 26ης-27ης Αυγούστου, οργανωμένη απ' την αριστερή συνδικαλιστική ομοσπονδία «Κίνημα της Πρωτομανιάς» (ΚΜΥ) γνωρίζει καταπληκτική επιτυχία, με συμμετοχή και μη αριστερών σωματείων. Η κυβέρνηση απαντά με την καταστολή: η αστυνομία συλλαμβάνει εκατοντάδες συνδικαλιστές, τα γραφεία του ΚΜΥ δέχονται επίθεση, ο στρατός πυροβολεί και σκοτώνει απεργούς. Για πρώτη φορά από την άνοδό της στην εξουσία, η Ακίνο βρίσκεται αντιμέτωπη μ' ένα μαχητικό κίνημα μέσα στις πόλεις.⁹

Την επόμενη μέρα, εκδηλώνεται στρατιωτικό πραξικόπημα υπό την ηγεσία του συνταγματάρχη Χονάσαν, απ' τα ηγετικά στελέχη του RAM. Μετά από αρκετές ώρες μιας καθόλα ύποπτης αναμονής, η στάση καταστέλεται από μονάδες των πεζοναυτών, πιστές στο νομιμόφρονα στρατηγό Ράμος. Περνώντας στην παρανομία, ο Χονάσαν δηλώνει σε συνέντευξή του ότι το κίνημα δεν αποσκοπούσε στην εγκαθίδρυση στρατιωτικής δικτατορίας, αλλά στο να υποχρεωθεί η Ακίνο να δεχτεί τους όρους του στρατού για «εξυγίανση» της δημόσιας ζωής κι αντικομμουνιστική σταυροφορία ενάντια στο αντάρτικο.¹⁰

Δεν είχαν προλάβει να σιγήσουν τα όπλα κι ο στρατηγός Ράμος, ο ρόλος του οποίου στην καταστολή της ανταρσίας υπήρξε καταλυτικός, ανέλαβε να μεταφέρει ο ίδιος στην Ακίνο, για λογαριασμό όλου του στρατού αυτή τη φορά, τα αιτήματα των στασιαστών: η κυβέρνηση θα πρέπει να δείξει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις απόψεις των στρατιωτικών για τη διεξαγωγή του πολέμου, καθώς και για τα προβλήματα του στρατού ως θεσμού. Το μήνυμα ελήφθη και σύσσωμο το υπουργικό συμβούλιο παραιτείται. Η νέα κυβέρνηση, που θα σχηματιστεί μετά από μια βδομάδα δεν περιλαμβάνει τους Αρόγιο και Λοξίν. Η σύνθεσή της καταγράφει, όπως επισημαίνει ο Philippe Pons, «την αποσύνθεση του συνασπισμού δυνάμεων που έφερε την Ακίνο στην εξουσία».¹¹ Η τελευταία, αποδεχόμενη την τελεσίγραφο του στρατού, αναγνωρίζει τις ένοπλες δυνάμεις ως το μοναδικό πλέον πόλο εξουσίας μέσα στη χώρα.

Αθόρυβος και πιο μεθοδικός απ' τους θερμοκέφαλους πραξικοπηματίες του RAM, ο στρατηγός Ράμος κατόρθωσε, παίζοντας το χαρτί της δημοκρατικής νομιμότητας, να κάνει πραγματικότητα ό,τι για λόγους νομιμοποίησης του αντικομμουνισμού δεν ήταν δυνατό να γίνει με τα τανκς. Η δολοφονία από «αγνώστους» του Αλεχάντρο Λεάν, γενικού γραμματέα της αριστερής ομοσπονδίας BAYAN κι ενός απ' τους δημοφιλέστερους ηγέτες της νόμιμης αριστεράς, ίσως να σημαίνει ότι η Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου έχει ήδη αρχίσει στις Φιλιππίνες...

Τάσος Κωστόπουλος

1. Αδημοσίευτη συνέντευξη με το Francisco Nemenzo καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης στο University of the Philippines, Μάης 1987
2. Walden Bello «Aquino's Elite populism» National Midweek 19.11.1986
3. Βλ. Σχολιαστή, τευχ. 52
4. Gareth Porter «Counterinsurgency in the Philippines: Aquino was right» SAIS Review Vol. 7/No2, Summer-Fall 1987
5. Pierre de Charentenay «Philippines: difficile parcours pour le nouveau pouvoir» Le monde diplomatique 1.1987. Βλ. επίσης και τη συνέντευξη του José-Maria Sison με τίτλο «Η Ακίνο δεν εκπροσωπεί τις λαϊκές μάζες» Αυγή 29.4.1987
6. Βλ. σχετικά τη συνέντευξη του Rodolfo Salas, στο Σχολιαστή τευχ. 53
7. Το οικογενειακό τσιφλικι της Ακίνο, η Hacienda Luisita, αποτελείται από μια έκταση 62.000 στρεμμάτων, ως επί το πλείστον φυτείες ζαχαροκάλαμου, και «στεγάζει» κάπου 25.000 κολήγους. Σύμφωνα με το περιοδικό National Midweek (20.5.1987), ενώ οι συνθήκες ζωής των κολήγων στη Hacienda Luisita ελάχιστα διαφέρουν απ' αυτές στα άλλα τσιφλίκια, την ίδια στιγμή τα άλογα ράτσας του Χοσέ Κοχουάνκο, αδερφού της Ακίνο κι «οικονομικού εγκέφαλου» της κυβέρνησης, διαθέτουν στάβλους με... αϊρκοντίσιον (!!!)
8. Le monde 24.7.1987
9. EPIC Newsservice 26-27.8.1987, International Herald Tribune 27.8.1987, Libération 27.8.1987
10. Newsweek 21.9.1987
11. Le monde 19.9.1987

ΑΝΑΓΚΕΣ

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Ενώ δυο ιδιωτικά σχολεία παιδιών με ειδικές ανάγκες, το Θεοτόκος στην Αθήνα και το Εταιρεία στη Θεσσαλονίκη επιχειρηγούνται από προγράμματα της ΕΟΚ με ε-κατομμύρια, στο Δημόσιο σχολείο Αγ. Αναργύρων στη Δυτ. Αττική μειώθηκε το προσωπικό. Με την έναρξη της σχολικής χρονιάς, καταργήθηκαν οι συνοδοί από τα λεωφορεία και έγινε λιγότερο το βοηθητικό προσωπικό που είναι απαραίτητο για τις καθημερινές ανάγκες των μαθητών (φαγητό, τουαλέτα).

Ενώ ο υπουργός Παιδείας καμαρώνει από τηλεοράσεως για την «άρτια» λειτουργία των δημοσίων σχολείων, δεν έχει ζο-δευτεί ούτε μια αράδα για τα ειδικά σχολεία αναπήρων.

Αυτά εξάλλου δεν μπορούν να βγάδουν πρωταθλητές. Εδώ και μερικές μέρες οι μαθητές και οι καθηγητές του ειδικού σχολείου Αγ. Αναργύρων απέχουν από τα μαθήματα, σαν ύστατη προσπάθεια να συγκινήσουν την κοινή γνώμη, αλλά και τα συναρμόδια υπουργεία. Όμως ο μεν Τύπος πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (Αυγή, Πρώτη) τα αγνοεί, οι δε αρμόδιοι φορείς τηρούν σιγή ιχθύος.

Η πολιτεία δια του προέδρου του ΕΙΑΑ (Εθνικό Ίδρυμα Αποκατάστασης Αναπήρων) εξαντλεί ως εξής την ευαισθησία της. «Για το θέμα των συνοδών σας διατυπώνουμε και πάλι τη θέση μας για την ανάγκη συνεργασίας και εθελοντικής προσφοράς από τους γονείς (η «θάρδια» θα είναι μία φορά στις 30 μέρες). Είναι απαραίτητο να διατυπώνεται η θέση ότι για όλα είναι υπεύθυνη η πολιτεία και τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα είναι παθητικοί δέκτες υπηρεσιών». Και συνεχίζει: «Έτσι δεν καλλιεργείτε την ενσωμάτωση, αλλά συντηρείτε την περιθωριοποίηση».

Πού να αποδώσει κανείς αυτή την επίδειξη ρατσισμού; Μήπως μετά το τέλος του 5ετούς προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης στο οποίο η κυβέρνηση καμάρωνε ότι «αποφασίζει δυναμικά να ενσωματώσει τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην παραγωγική διαδικασία» μια τέτοια προσπάθεια είναι πια πολυτέλεια;

Κι αν ναι ποια πρέπει νάναι η θέση των κοινωνικών φορέων (δήμων κλπ) που μέχρι σήμερα εξαντλείται στη συμμετοχή σε συνεδριάσεις και στην παραγωγή υπη-σμάτων;

Μ.Π.

ΚΟΙ
ΝΩΝΙΑ

ΡΑΤΣΕΣ

Ε, ΟΧΙ ΚΑΙ ΜΕ
ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Πίνοντας την πορτοκαλάδα του, Made in South Africa, απολαμβάνοντας τις ταξιδιωτικές προσφορές της South African Airways, υπολογίζοντας το δραχμοποιημένο ποσό των εμβασμάτων απ' το Κέιπ-Τάουν που αντιστοιχεί σε «εθνικές» μας εξαγωγές, το στέλεχος της Εθνικής Τράπεζας υπεύθυνος για την θυγατρική της SABA στην Ν. Αφρική, ρίχνει και μια ματιά στον οικονομικό Τύπο.

Το μάτι του πέφτει πάνω σε μια αποκλειστική είδηση της εφημερίδας «ΚΕΡΔΟΣ» που έρχεται απ' τις Βρυξέλλες: «Στενότερες οικονομικές και εμπορικές σχέσεις με το ρατσιστικό καθεστώς της Ν. Αφρικής επιδιώκουν μυστικά οι Τούρκοι!»

Το υπεύθυνο μάτι του αναγνώστη της είδησης αγριεύει. «Ε όχι και κει...», σκέφτεται, «δεν είναι δυνατόν οι Τούρκοι να προκαλούν έτσι...» Πιάνει την τηλεφωνική συσκευή και σχηματίζει στο καντράν το νούμερο της αρμόδιας πολιτικής διεύθυνσης του ΥΠΕΞ...

Αγαπητοί αναγνώστες δεν πρόκειται για μια απόλυτα φανταστική ιστορία. Πράγματι δυο μέρες μετά η ίδια ακριβώς είδηση απ' τον ίδιο συντάκτη δημοσιεύεται στην «Ελευθεροτυπία». Η οργή των Ελλήνων διογκούται!

Δεν πρέπει οι προαιώνιοι εχθροί μας να μπουκνουν σε μια ακόμα υπόθεσή μας. Η Ν. Αφρική είναι ελληνικός προνομιακός χώρος. Το εμπόριο, οι οικονομικές σχέσεις, οι παραδοσιακοί δεσμοί φιλίας μαζί της είναι «δικιά μας» κατάκτηση. Γιατί άλλωστε υποστηρίζουμε το καθεστώς του Μπόδα στον ΟΗΕ κάθε χρόνο μαζί με τους Ευρωπαίους εταίρους μας;

Δ.Τ.

ΠΙΕΣΕΙΣ

«ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ» ... ΣΤΙΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Γιατί δυσφορούν οι «διπλωματικοί παράγοντες» των συμμαχικών κρατών, με την «αντιτρομοκρατική» πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης; Γιατί πάντοτε στα διαπραγματευτικά επιχειρήματα τίθενται τα περί «τρομοκρατίας» θέματα; Γιατί αυτή η εντατική πίεση απ' τις πάσης φύσεως φανερές και μυστικές υπηρεσίες της αλλοδαπής για ευθυγράμμιση με την περί «τρομοκρατίας» διεθνή υστερία;

Μήπως η ελληνική κυβέρνηση τηρεί μια πολιτική ανοχής; Αφού είναι φανερό η πρόθεση υποταγής στις θεωρητικές και διωκτικές διεθνείς εμπειρίες, αφού η συνεργασία με τους πανίσχυρους και πανάκριβους μηχανισμούς αστυνόμευσης και παραπληροφόρησης, είναι μια «εθνικού επιπέδου» προτεραιότητα, γιατί αυτές οι αιμαχίες;

Η διαμόρφωση μιας κοινής πανευρωπαϊκής άποψης για την σημασία της «τρομοκρατίας», μιας ενιαίας ιδεολογικής πλατφόρμας στήριξης των μηχανισμών συκοφαντίας κάθε επαναστατικής κοινωνικής πρακτικής, είναι στις μέρες μας θέμα αιχμής για την πολιτική των ΗΠΑ. Η ελληνική κυβέρνηση έχοντας ενδώσει στην προοπτική μιας τέτοιας εξέλιξης και απολαμβάνοντας την τεchnο-οικονομική υποδομή των «συμμάχων» αντιτρομοκρατικών κρατών της Δύσης, αδυνατεί υποθέτουμε να κατανοήσει την επίμονη πίεση των περιφημών διπλωματικών παραγόντων και των εγχωρίων «υπαλλήλων» τους.

Αν και η ιδεολογική επιθετικότητα των κυβερνητικών παραγόντων φτάνει ως την ακραία ομολογία του ακρο-δεξιού στρατηγού Δροσογιάννη, ότι «η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από δημοκρατικά καθεστώτα παρουσιάζει δυσχέρειες. Για την καταδίκη των τρομοκρατών πρέπει να συγκεντρωθούν ατράνταχτα στοιχεία ή ο τρομοκράτης να συλληφθεί επί αυτοφώρω», που εν ολίγοις σημαίνει ότι ο υπουργός ζητά ευθέως ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ των δημοκρατικών ελευθεριών, για να λύσει τα χέρια των «ευνοούχων» του, το πρόβλημα για τους απαιτητικούς «συμμάχους» και εταίρους μας παραμένει.

Μια εξήγηση σ' αυτήν την όζουσα υπόθεση εξάγεται μελετώντας τα μετωπικά έντυπα της «Πρώτης γραμμής» και «Εποπτείας» του χώρου των «δυσφορούντων», που συμπτωματικά είναι εξαιρετικά φιλοαμερικανοί....

Διαβάζουμε, λοιπόν, τα αποτελέσματα μιας εγκυρότατης έρευνας τριών «δυτικοευρωπαϊκών οργανισμών» με αντικείμενο τη γνώμη των κατοίκων της ΕΟΚ πάνω στο θέμα της «τρομοκρατίας», όπως ακριβώς ορίζεται απ' τις κρατικές-αστυνομικές εξουσίες.

Τα αποτελέσματα κρίνονται ιδιόζοντα «ανησυχητικά» για τη χώρα μας, σύμφωνα με το δημοσίευσμα!

Πράγματι σοβαρή απόκλιση απ' τους κοινοτικούς μέσους όρους εμφανίζει η έρευνα για την Ελλάδα. Συγκεκριμένα το 31% των ελλήνων πιστεύει πως η «τρομοκρατία» δεν αποτελεί κίνδυνο για την δημοκρατία, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στις υπόλοιπες χώρες της ΕΟΚ είναι 3%! Επίσης είναι υψηλό το ποσοστό των ελλήνων που πιστεύουν ότι η «τρομοκρατία» είναι πολλές φορές δίκαιη ενέργεια! Το 11% των ελλήνων απαντά καταφατικά, ενώ ο αντίστοιχος κοινοτικός μέσος όρος είναι 2%.

Δεν θα ταλαιπωρήσουμε τους αναγνώστες με τα συμπεράσματα και τα επιχειρήματα που προβάλλει το περιοδικό «Εποπτεία». Είναι εξάλλου διαφανής η πρόθεση και συντάσσεται με όλη εκείνη την «ανεξήγητη πίεση» που προαναφέραμε.

Το βέβαιο είναι ότι το αποτέλεσμα αυτής της έρευνας είναι «ισχυρό ράπισμα» προς τους φορείς επιβολής μιας υστερικής μονομερούς, αντιιστορικής αντιτρομοκρατίας. Είναι η ουσία και η ερμηνεία της ίδιας της πιεστικής τους προπαγάνδας πάνω στην ελληνική κοινωνία για τον εξαγισμό των εγκλημάτων της κρατικής τρομοκρατίας, της καταστολής των κοινωνικών αγώνων, τη συγκάλυψη του πρώτου διεθνούς τρομοκράτη, που δεν είναι άλλος απ' τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό.

Όμως η ωρίμανση ή όχι των συνθηκών για την προληπτική αντεπανάσταση, την περιστολή των δημοκρατικών ελευθεριών που εύχεται ο Δροσογιάννης, είναι φυσικά υπόθεση που κρίνεται μόνο απ' την έκβαση του «πολέμου» αστυνομικών και «τρομοκρατών». Απ' αυτό το σημείο και μετά, όμως, πρέπει να αρχίσουμε μια μεγάλη κουβέντα...

Δ.Τ.

Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΩΝ

Η άμβλυνση της πίεσης στα εισοδήματα των μισθωτών δεν ήταν η πραγματική αιχμή των πρωθυπουργικών ανακοινώσεων της Θεσσαλονίκης. Η «στροφή» αυτή είχε συμφωνηθεί εδώ και μήνες με τους επιβλέποντες διεθνείς οργανισμούς, και είχε ενσωματωθεί στις προβλέψεις τους. Η εντυπωσιακή αλλαγή που ανήγγειλε ο Ανδρέας Παπανδρέου, αφορά τη μείωση των φορολογικών συντελεστών, η οποία για τα εισοδήματα που φθάνουν στο κλιμάκιο με το υψηλότερο ποσοστό, ισοδυναμεί με αύξηση του μετά φορολογία εισοδήματος, τουλάχιστον, κατά 20%! Πρόκειται για στροφή 180° σε σχέση με την ως τώρα πολιτική συμπίεσης της υαλίδας των μισθών και των εισοδημάτων γενικότερα. Και καταλαβαίνει κανείς γιατί δεν ήταν δυνατό να αναγγελθεί αυτή η απόφαση ταυτόχρονα με τη συνέχιση της περιοριστικής πολιτικής για τους κατώτερους μισθούς, που θα ωφελούν πολύ λιγότερο από την αναπροσαρμογή της φορολογικής κλίμακας.

Σαν προεκλογική αναγγελία ένα τέτοιο μέτρο —αν εφαρμοστεί φυσικά— θα αποδειχθεί πολύ αποτελεσματικό. Αν και λογικά θα έχει κάποιες δυσμενείς επιπτώσεις για τα δημόσια έσοδα και άρα για το έλλειμμα του δημοσίου, δεν είναι δυνατόν να συγκριθεί με την προεκλογική πολιτική της Νέας Δημοκρατίας το 1981, που μοίραζε γενικώς λεφτά. Τώρα έχουμε να κάνουμε με ένα οικονομικό μέτρο που εντάσσεται στον γενικότερο προσανατολισμό αναβάθμισης των εισοδημάτων από επιχειρηματική δραστηριότητα, και διαμόρφωσης νέων ταξικών συμμαχιών. Μετά τη συμμαχία των μη προνομιούχων διαμορφώνεται η συμμαχία των προνομιούχων, που αποτελεί την κοινωνική βάση όχι μόνο για το 1989, αλλά και το 1992.

Κανένας διεθνής οργανισμός δεν είναι αρκετά «δογματικός» για να διαφωνήσει, παρόλο που θα υπάρξει κάποια επιδείνωση του δημοσίου ελλείμματος, και ίσως του εξωτερικού ελλείμματος. Ενδιαφέρον έχει μάλιστα το γεγονός ότι η εκδοχή μιας συνολικής φορολογικής μεταρρύθμισης με επέκταση της φορολογικής βάσης (φορολόγηση αγροτών κ.λπ.), εξετάστηκε από την κυβέρνηση αλλά δεν προτιμήθηκε, και υιοθετήθηκε η ακριβώς αντίθετη εκδοχή που έχει φυσικά το προτέρημα της καθαρότητας του πολιτικού της στόχου.

Ο προϋπολογισμός του δημοσίου για το 1988 θα είναι η πρώτη συγκεκριμενοποίηση όλου αυτού του «σενάριου». Θα χρειαστεί όμως να φανούν και οι εξελίξεις στους τομείς των εξωτερικών συναλλαγών και της εγχώριας παραγωγής για να δούμε κατά πόσο θα μπορέσει η κυβέρνηση να στηριχθεί σε μια «ήπια» διαχείριση της νέας πολιτικής.

Π. Λινάρδος - Ρυμόν

Ο Π Λ Α Α

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ, ΠΟΙΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ;

Το ότι η Ελλάδα εξαίει όπλα στο Ιράκ ύψους μάλιστα 80 εκατομμυρίων δολαρίων, δεν είναι είδηση. Αυτό έχει γίνει παραδεκτό στη Βουλή απ' τον καθ' ύλην αρμόδιο, κ. Στάθη. Για την πώληση όπλων στην άλλη πλευρά, το Ιράν δηλαδή, οι υπαιτινίμοι αν και σαφείς δεν είναι όμως απόλυτα αποδεδειγμένοι.

Αν και τα έγκυρα, στην προκειμένη περίπτωση, διεθνή ειδησεογραφικά μέσα από χρόνια τώρα φέρουν τη χώρα μας να πουλά και στους δυο αντιμαχόμενους, δυο γεγονότα έρχονται να επιβεβαιώσουν μόλις τώρα αυτόν τον ισχυρισμό. Στο «δικό μας» εγκυρότατο περιοδικό «Ποντίκι» (18/9) διαβάζουμε:

«Μεταξύ μας, πολύ κακό πράμα ο πόλεμος, αλλά από τη στιγμή που μια χώρα έχει κάποια πολεμική βιομηχανία, αποκλείεται να μην πάρει μέρος στο παιχνίδι της πώλησης όπλων, αφού ΟΛΟΙ οι ανταγωνιστές της παίζουν και αφού στόχος της είναι το κέρδος. Στο κάτω-κάτω της γραφής, κανείς απ' όσους αγοράζουν όπλα δεν τα θέλει για καλό σκοπό...».

Με δεδομένο ότι και στους δυο πωλούν όπλα σχεδόν όλοι οι δυτικοί παραγωγοί, η προβολόμενη θέση του «Π» γίνεται το ρεαλιστικό άλλοθι, η ενσάρκωση τελικά της «μέσης άποψης», που θα σταθεί στο πλάι της μεγαλειώδους και καθόλου αφελούς, όπως εκ πρώτης όψεως ίσως φαίνεται πρωθυπουργικής θέσης: *«ότι και με τις δυο χώρες η Ελλάδα διατηρεί περιήφτες σχέσεις!»* (στα εγκαίνια της ΔΕΘ)

Και σχέσεις καλές στην υπόθεση των αντιπάλων του κόλπου τι άλλο μπορεί να σημαίνει, πλην των εξαγωγικών επιδόσεων της «εθνικής μας» πολεμικής βιομηχανίας;

Έξυπνος άνθρωπος ο κ. Παπανδρέου και έχοντας εξασφαλίσει την ανοχή ή και την συναίνεση των πολιτικών του αντιπάλων, που εκστασιάζονται στην ιδέα της ανάπτυξης και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, μπορεί με μοναδική άνεση να παίζει τον αδιάφορο!

Όπως ακριβώς άνετη και υπερκομματική εμφανιζόταν και συνεχίζει να εμφανίζεται η Βορειοαμερικανική ιμπεριαλιστική πολιτική, στην ελληνοτουρκική διένεξη και την κυπριακή τραγωδία, όπως ακριβώς μεγαλόθυγα θεωρεί τις δυο χώρες φιλικές και σύμμαχες!

Μια κοινωνία όμως που επί χρόνια μοπολιζείται στα ιδεώδη του νεόκοπου «ειρηνισμού» και απολαμβάνει τα συνθήματα: «*κάτω ο πόλεμος*» και αμέσως μετά «*ζήτω η αγορά του αιώνα*», γιατί να μην υποστηρίζει τον κυνισμό του πρωθυπουργού της; διότι τα παράδοξα δεν αποτελούν διαστροφή πλέον, απλές παρεκκλίσεις της πολιτικής αρχών είναι!..

Αφού και ο Κίσιγκερ βραβεύτηκε με Νόμπελ...

Δ.Τ.

Η ΤΣΙΤΣΙΟΛΙΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΤΩΜΑ (1)

ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ ΚΟΡΟΒΕΣΗ

Τα βυζιά της Τσιτσιολίνας θα μας μείνουν αζεχαστα. Η βουλευτής, του Ιταλικού Ριζοσπαστικού κόμματος που πέρασε από τη χώρα μας, έδειξε τα σπήδη της σχεδόν σ' όλα τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Ο περιοδικός τύπος δεν έμεινε πίσω. Πήρε τη ρεβάνς της επικαιρότητας με τις υπέροχες τετραχρωμίες του. (Είναι γνωστό πως οι εγχρωμες φωτογραφίες ταλαιπωρούνται με την ποιότητα του χαρτί των εφημερίδων). Ο ελληνικός λαός, βρέθηκε ακόμα μια φορά ΙΝ στην πληροφόρηση.

Οι αναλυτές του φαινομένου «Τσιτσιολίνα», από τον Ουμπέρτο Έκο μέχρι τον ανώνυμο εγχώριο ρεπόρτερ, στάθηκαν στη σημασία και στον συμβολισμό αυτού του βουλευτικού στριπ-τζ. Βουλευτίνα της δεκάρας για τον Έκο, διασυρμός του Κοινοβουλίου για τους μεν, σεβασμός στη λαϊκή γήφω για τους δε. Οι εναπομεινάντες της πολιτικής, προσέφεραν και αυτοί, στο μέτρο του δυνατού, τα σχόλιά τους. Μέχρι που πέρασε και αυτό.

Εδώ και χρόνια έχει καθιερωθεί σ' όλη την κλίμακα του τύπου, η εμφάνιση του γυναικείου γυμνού. Σχεδόν δεν υπάρχει πια εφημερίδα ή περιοδικό ευρείας κυκλοφορίας που να μην προσφέρει μια μικρή ή μεγάλη μερίδα γυμνού. Βέβαια δεν είναι το όποιο γυμνό. Δεν έχει να κάνει τίποτα ούτε με την τέχνη της φωτογραφίας, ούτε με την ελευθερία έκφρασης. Η αισθητική αυτών των φωτογραφιών είναι αυτή της διαφήμισης. Καθαρή όσο γίνεται, έτσι που να μην αφήνει τίποτα να υποθέσεις ή να φανταστείς. Ακριβόλογη όπως το φωτογραφιζόμενο φασούλι που προορίζεται να μπει στην φωτογραφία του πακέτου του. Είναι φασούλι και όχι ρεβύδι. Τελεία και παύλα.

Μετά το νετάρισμα της φωτογραφίας ακολουθεί η διάταξη του δέματος. Το γυναικείο κορμί τεμαχίζεται κατά τοπογραφικά δέματα. Υπάρχουν αυτά που πρέπει να δείχουν και αυτά που δεν πρέπει. Σπίθος ή μη; Κατά κανόνα και τα δυο είναι αποδεχτά. Το αίσχρο σ' αυτήν την αισθητική είναι να φανεί το αιδείο ή το τρίχωμα του. Ο μεταφυσικός τρόμος του άντρα, μπροστά στις ξεχωριστές λειτουργίες του γυναικείου κορμιού (έμμηνα, γέννα) δεν επιτρέπει εύκολα παιχνίδια. Το αίμα που ρέει από το κορμί σαν φυσιολογική λειτουργία, πνάζει στον αέρα την εικόνα του ήρωα στο πεδίο της μάχης.

Μια παρένθεση. Είναι τελείως χαρακτηριστικός ο τρόπος που φωτογραφίζεται το αιδείο στα ξένα περιοδικά (όχι τα πορνογραφικά, τα «καθώς πρέπει»). Πρώτα εξουδετερώνεται με διάφορους καλλωπισμούς (χτένισμα, κούρεμα κλπ) και μετά προσφέρεται για κατανάλωση. Ένα μουνι δηλαδή που έχει υπογράψει δόλωση μετανοίας.

Απαλλαγμένο τώρα το κορμί από τις λειτουργίες του (και τον ερωτισμό του φυσικά). Συσκευάζεται σε κείνα τα φωτογραφικά πλαίσια που θα το κάνουν εύπεπτο, ευκολοαποκίπτο, αντικείμενο χωρίς βούληση ή θέληση. Το συνοδευτικό κείμενο είναι σχεδόν σκαμμένο, μευτοχιουμοριστικό, εξυπνακίστικο. Π.χ. «Ετσι εμφανίστηκε χδεις σπν πρεμιέρα η άγνωστη μας Χ για να δείξει τα προσόντα της!!!» ή «Φοράω μόνο ήλιο όταν κάνω μπάνιο, δώλωσε η Ψ στους δημοσιογράφους όταν εμφανίστηκε ολόγυμνη...» κλπ. Η πρόθεση του συντάκτη του σχολίου δεν δηλώνεται. Η προσφορά του μπανιστηριού δεν λέγεται ποτέ.

Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει. Το σχόλιο είναι «αδώς» από τέτοιες παρεκτροπές που αποτελούν κοινωνικό σηματοδότη. Αυτό που δηλώνεται είναι η εμμονή στη μέση παραδοσιακή λογική. Περισσότερο υπάρχει μέσα η καταδίκη του γυμνού — αφού το δείξει βέβαια — και λιγότερο η παραδοχή του γυμνού, αυτού καθ' εαυτού, με τις συνέπειές του. Είναι η ίδια σχολή με τη χριστιανική τέχνη, που το γυμνό παρουσιάζεται στη ζωγραφική της, σαν ιδιοκτησία της κόλασης.

Τα πάθη στις ανελεύθερες κοινωνίες είναι αποδεχτά μόνο σαν παραπτώματα. Ποτέ σαν δικαιωμένο προσωπικό βίωμα, σαν κάτι σεβαστό που σφραγίζει την ανθρώπινη προσωπικότητα και ιδιομορφία.

Η φωτογραφία της Τσιτσιολίνας ήταν ίδια με δεκάδες χιλιάδες άλλες. Αυτό που την έκανε αξιοπρόσεκτη ήταν η λεζάντα της. Άρα στα πλαίσια μιας αξιοπρόσεκτης είδησης, το λιγούρικο των σύντακτων (ηλικιωμένων προφανώς) ενώνεται με το λιγούρικο των αναγνωστών. Οι μεν κάνουν την δουλειά τους, οι δε απλά αγοράζουν την εφημερίδα για να ενημερωθούν. Η ρατσιστική ιδεολογία του μπανιστηριού σ' ένα κατακερματισμό σώματος αντικείμενο, περνάει στο ντούκου. Ούτε γάτα, ούτε ζημιά και έτσι όλοι είμαστε πάτσι.

Και η αρρώστια προχωράει. Η σεξουαλικότητα γνωρίζει μία μόνο και μία ασθένεια. Και αυτή είναι η άρνηση της παραδοχής της επιθυμίας. Η επιθυμία δεν κατατάσσεται σε κανένα πλαίσιο ή λογική. Δεν έχει άλλη εξήγηση από την παρουσία της. Ζητάει πραγμάτωση και όχι ερμηνεία. Η ερμηνεία είναι πάντοτε ένα δεδομένο κοινωνικο-ιατρικό. Όταν η επιθυμία δεν γίνεται αποδεκτή, βρίσκει τρόπο να εκδικηθεί. Εμφανίζεται με την μορφή κάποιας ηθικής τάξης που διώκει τον εαυτό της. Οι μεγαλύτεροι διώκτες των ομοφυλόφιλων ήταν οι ίδιοι ομοφυλόφιλοι που είχαν απωθήσει την επιθυμία τους.

Η τάση-αρρώστια του απωθημένου μπανιστηριού στον Τύπο έχει φτάσει σε καταστάσεις ορίων. Τα γυμνά γυναικεία πτώματα δεν εξαιρούνται.

Στο επόμενο τεύχος, έχουμε κάτι να προσθέσουμε.

ΛΑΘΟΣ ΣΤΟΧΟΣ

Π ΕΜΠΤΗ 4.485 ξημερώματα, οι σφαίρες του στρατιώτη Σταύρου Παπαγιαννόπουλου θερίζουν το θάλαμο του Λ/Δ του 534 (ΤΠ2) κοντά στον Έβρο. Δυο στρατιώτες νεκροί, 4 βαρεια τραυματισμένοι.

Ο ίδιος φεύγει, παίρνει τα βουνά, αλλά συλλαμβάνεται μετά από λίγο, από κάποιο αγρότη της περιοχής, που προφανώς είχε μάθει νωρίτερα για το γεγονός.

Δυο χρόνια περίπου μετά και το ίδιο ακριβώς σκηνικό επαναλαμβάνεται σε κάποια άλλη στρατιωτική μονάδα κοντά στην Καβάλα. Ένας άλλος στρατιώτης, ο Θεόφιλος Μολάς πυροβολεί ξημερώματα 129.87 τους συναδέλφους του μέσα στο θάλαμο.

Δυο στρατιώτες νεκροί ξανά, και ο ίδιος χάνεται για μια ολόκληρη εβδομάδα, καταζητείται απ' τις αστυνομικές αρχές, αλλά στο τέλος παραδίνεται μόνος του.

Ο Τύπος παρουσιάζει πρωτοσέλιδα και με μεγάλους τίτλους το γεγονός της νέας σφαγής, ενώ αρχίζει πάλι να ψάχνει για τις αιτίες. «Μακελιό», «Αμόκ», «Δολοφόνος», «Τρελός», «Τον πείραξαν». Φταίνε τα θύματα γιατί του «έκαναν» τη ζωή δύσκολη. Φταίει ο δρόστης γιατί ήταν ψυχασθενής. Μόνος αθώος, ο στρατός.

Στη συνέχεια και για μια ολόκληρη βδομάδα ο τύπος προτιμά να σιωπά και να περνά στα «ψιλά» το γεγονός. Άλλωστε δεν αποτελεί πια τη μεγάλη είδηση για να πουλήσει τα φύλλα του και βέβαια ποιος αύριο θα θυμηθεί τους Μολά και Παπαγιαννόπουλο;

Τα μέσα μαζικής διαστρέβλωσης και αποβλάκωσης θεωρήσαν ότι κάνουν κι αυτά το καθήκον τους. Έτσι, ανέφεραν — δεν μπορούσαν να κάνουν κι αλλιώς — σαν είδηση το γεγονός, ενώ στη συνέχεια σώπασαν, προσπαθώντας με τον τρόπο τους να πείσουν για μια ακόμα φορά τον κόσμο, πως ότι έγινε ήταν πάλι κάτι «τυχαίο» — μια κακιά σύμπτωση — μια διαβολική στιγμή που έδωσε το όπλο στα χέρια ενός θολωμένου σαλεμένου μυαλού.

Ότι έγινε έγινε λοιπόν. Ο ελληνικός λαός θα μπορεί και πάλι να κοιμάται ήσυχος. Το φρόνημα των Ελλήνων στρατιωτών μας είναι πάλι «υψηλόν» και «ακμαίον» ικανό να διασφαλίζει πλήρως το αξιόμαχο του ελληνικού μας στρατού.

Η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Εθνικής Άμυνας φροντίζει πάντα να σιωπά σε τέτοια γεγονότα. Άλλωστε εκείνο που την απασχολεί αυτή την περίοδο είναι κυρίως να ψηφιστεί ο νέος στρατολογικός νόμος που θα απαγορεύσει τις αναβολές και θα στείλει όλους τους 18χρονους και 19χρονους στο στρατό.

Αυτούς που, παιδιά ακόμη, και μη έχοντας διαμορφώσει την προσωπικότητά τους, είναι πολύ πιθανόν, περνώντας μέσα απ' το ίδιο σχολείο των εξουσιαστικών σχέσεων, της ιεραρχίας, του αυταρχισμού, της τυφλής υποταγής, του ανταγωνισμού, των τεχνικών αντιθέσεων και διακρίσεων, καταλήξουν να γίνουν και αυτοί αύριο ό,τι έγιναν σήμερα οι Παπαγιαννόπουλος και Μολάς!

Οι στρατοκράτες απ' τη μεριά τους, έδειξαν αντίθετα να ανησυχούν περισσότερο για το γεγονός και αυτό βέβαια όχι από ανθρωπινό ενδιαφέρον, αλλά να, γιατί επιζητούσαν και ήθελαν να βρεθεί και να συλληφθεί με κάθε τρόπο και όσο πιο γρήγορο γινόταν ο δολοφόνος για να «κλείσει» έτσι μια και καλή το ενοχλητικό γι' αυτούς ζήτημα, που είχε μια βδομάδα τώρα ανοίξει.

Γι' αυτό και μετά την εκούσια παράδοση του στρατιώτη Μολά, ανακούφιστηκαν. Γιατί ήξεραν πως όλα πια, θα μπορούν ξανά να πάρουν κανονικά το δρόμο τους. Τα στρατοδικεία θα έχουν στη συνέχεια το λόγο. Απ' το εδώλιο θα περάσουν όλοι πάλι οι ένοχοι. Ο φονιάς, κάποιοι «υπεύθυνοι» τη βραδιά εκείνη του φονικού, υπαξιωματι-

«Πρέπει να ψάξουμε να βρούμε τα αίτια, γιατί αν συνεχίσουν να γίνονται τέτοια πράγματα στο στρατό, θα δικάσετε πολλούς σαν τον Παπαγιαννόπουλο εδώ μέσα. Τον είπατε "φονιά". Όμως, φονιάς δεν είναι ένας, είναι πολλοί και ίσως πάρα πολύ μεγάλοι».

Αγόρευση του συνήγορου Τσιρίδη στη διάρκεια της δίκης του Παπαγιαννόπουλου στο Αναθεωρητικό Στρατοδικείο Θεσ/νίκης.

κοί και στρατιώτες και ίσως κάποιοι μικρός στο βαθμό αξιωματικός. Μόνος αθώος, πάλι ο στρατός.

Αυτός δεν κατηγορείται ποτέ, μόνο κατηγορεί. Οι α-

πάνθρωποι όμως συνθήκες που επικρατούν, ο καθημερινός φασισμός, με το ψάρωμα, το πήδημα, το καψόνι, το σπάσιμο νεύρων, οι καθημερινοί εξευτελισμοί, οι πιέσεις, οι απειλές, οι φυλακές, η τρομοκρατία. Όλοι εκείνοι οι μηχανισμοί που συντρίβουν την προσωπικότητα, που παράγουν την απόγνωση, την απελπισία, την αυτοκτονία και την τρέλα, θα παραμείνουν ξανά άθικτοι.

Το μεγάλο αυτό σχολείο του χυδαίου ατομισμού, του αντρισμού, του σεξισμού, του ρατσισμού, του ανταγωνισμού, του γλυψίματος και του χαφιεδισμού θα παραμείνει αναλλοίωτο.

Ποτέ το κράτος δεν θα δικάσει τον ίδιο του τον εαυτό. Γι' αυτό και αυτοί που πιθανά αύριο θα κάτσουν στο σκαμνί για τη νέα αυτή σφαγή, δεν θάναι παρά τα εξιλαστήρια θύματα, που θα δικαστούν — και αυτό είναι το τραγικό! — απ' τους πραγματικούς ενόχους, για να μείνουν ακόμα μια φορά άθικτοι όλοι εκείνοι οι μηχανισμοί που θολώνουν τα μυαλά και οπλίζουν τα χέρια.

Ο Μολάς, σίγουρα έστρεψε το όπλο του στους συναδέλφους του, όπως ακριβώς και ο Παπαγιαννόπουλος, μη μπορώντας και οι δυο τους να δουν τους πραγματικούς ενόχους — όπως και οι συνάδελφοί τους, που τους έφεραν σ' αυτή την κατάσταση, δεν μπόρεσαν να δουν πως η διαιώνιση των διακρίσεων, των διαχωρισμών και των τεχνικών αντιδράσεων (παλιός, νέος, υπαξιωματικός, στρατιώτης, τσάτσος κλπ) μέσα στο στρατό, διευκολύνει αφάνταστα τους καραβανάδες, στο να μπορούν να διοικούν εκείνοι καλύτερα, γι' αυτό βέβαια και υποστηρίζουν, προωθούν και ενθαρρύνουν ένα τέτοιο καθεστώς διακρίσεων.

Οι σχέσεις των στρατιωτών ανάμεσά τους, είναι ίσως το σημαντικότερο πράγμα μέσα σ' ένα στρατόπεδο. Αν υπάρχει κατανόηση, σύμπνοια και αλληλεγγύη μεταξύ τους, αυτοί τους στηρίζει και στις χειρότερες καταστάσεις, που τυχόν περνούν και παράλληλα δημιουργεί τις δυνατότητες αντίστασής τους απέναντι στην καταπίεση του στρατιωτικού μηχανισμού. Αντίθετα, αν επικρατούν σχέσεις ανταγωνισμού, καχυποψίας, χαφιεδισμού, καρφομανίας, που άλλωστε προσπαθεί να επιβάλλει ο στρατιωτικός αυτός μηχανισμός, τότε κυριαρχούν οι συνθήκες της εξόντωσης και του αλληλοσπαραγμού που οδηγούν σ' αυτές τις εφιαλτικές καταστάσεις.

Βέβαια, οι συνθήκες αυτές που έκαναν τον Μολά και τον Παπαγιαννόπουλο να σκοτώσουν υπάρχουν ακόμα. Είναι οι κακές σχέσεις μεταξύ των φαντάρων, αλλά και με τους κατοίκους των περιοχών, οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης, η καταπάτηση των στοιχειωδών δημοκρατικών δικαιωμάτων των στρατευομένων, που κατοχυρώνεται μέσα στους σημερινούς κανονισμούς, η καταπάτηση της προσωπικότητάς τους με τα καψόνια (ομαδικά, ατομικά) αλλά και με τις αυθαιρεσίες των ανώτερων αξιωματικών, η αδιαφορία, η απομόνωση στα σύνορα και στα παραμεθόρια νησιά, το ατέλειωτο 21μην, το εξευτελιστικό 500άρικο, οι λιγοστές άδειες που μοιράζονται σε «κολλητούς» και μη, είναι τελικά οι καταστάσεις εκείνες που οδηγούν τους στρατιώτες στην απόγνωση και στις λύσεις απελπισίας.

Άλλωστε οι αλληπάλληλες πάλι φέτος αυτοκτονίες, όπως οι τρεις στο πρώτο 10ήμερο του Μάη, οι αναβολές, τα τρελόχαρτα, οι λιποταξίες, οι αυτοτραυματισμοί, είναι ακριβώς το αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών.

Το κράτος, ο Τύπος, οι στρατοκράτες και τα επιτελεία τους θα προσπαθήσουν ξανά να μας πείσουν, πως τέτοις θλιβεράς περιστατικά είναι περιπτώσεις ελάχιστες — εξαιρέσεις σ' ένα στρατό, που καθημερινά βελτιώνεται.

Δεν τους πιστεύουμε γιατί ξέρουμε πως όλα είναι ψέματα. Όλα αυτά τα «θλιβερά» περιστατικά, που εσείς ίσως αύριο τα ξεχάσετε, όμως εμείς έχουμε μάθει να τα θυμάστε δεν είναι παρά η κορύφωση τους παγόβουνου, δεν είναι παρά οι εκφράσεις μιας καθημερινής πραγματικότητας.

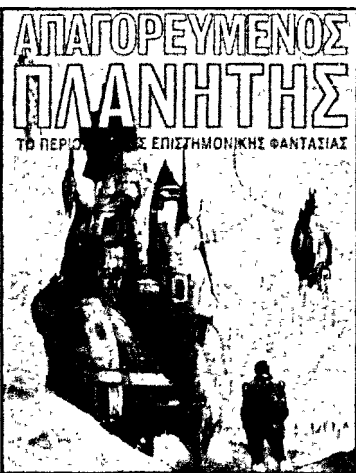
Γι' αυτό θα πούμε για άλλη μια φορά εκείνο που είχαμε πει και τότε στην περίπτωση του Παπαγιαννόπουλου, πως αν τελικά ο Μολάς έπρεπε να ρίξει οπωσδήποτε, δυστυχώς διάλεξε ΛΑΘΟΣ ΣΤΟΧΟ.

Γιάννης Φιλιππίδης

• ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΟΣ ΠΛΑΝΗΤΗΣ Νο 2

Το δεύτερο (επιτέλους) τεύχος του περιοδικού με νουβέλλες επιστημονικής φαντασίας είναι γεγονός και αρχίζει με μια εξυπνηντική επισκόπηση του Δ. Αρβανίτη με θέμα *Σεξ γυναίκες και ταμπού στην επιστημ. φαντασία*.

Μια αναδρομή δηλαδή μέσα από το θέμα των μύθων, τύπων, ηρώων των σχέσεων με την τεχνολογία ή τους εξωγήινους που αντανακλούν όπως γίνεται πάντα στο παι-

χνίδι της Ε.Φ. τις συλλογικές μας φαντασιώσεις δεκαετία με δεκαετία.

Τα διηγήματα που περιέχει αυτό το τεύχος ανήκουν στους: Καρόλιν Τσέρνι, Γκρεγκ Μπικ, Ούρσουλα Λε Γκεν, Ρόμπερτ Σίλβερμπεργκ, Τζην Γουλφ, Ουίλλιαμ Γκίμποσον, Φίλιπ Κ Ντικ. Σαν επίλογος υπάρχει ένα υπέροχο κείμενο του Φίλιπ Κ Ντικ που μιλάει για τον εαυτό του τις σχέσεις του με την κοινωνία το πάθος του για την ελευθερία και τη λύτρωση μέσα από την Ε.Φ.

FANZINES

• Ο ΨΥΧΑΓΩΓΟΣ, Νο 5

Το τεράστιο φυτό Φανζίν συνεχίζει το ταξίδι στους πλανήτες του παρελθόντος αρχίζοντας από το 1965, όταν στο Σαν Φραντίνσκο ξαναζωντανεύει ο μύθος των beatuiks δημιουργώντας τα πρώτα ψυχεδελικά χάρπινγκς και την πιο τρελλή σκηνή του ροκ που γνώρισε η Αμερική (Family Dog, Charlatans, Jeff Airplane). Μαζί τους οι *Great Society* που παρουσιάζονται σ' αυτό το τεύχος όπως και οι *Seeds* το αγαπημένο γκρουπ των χίπις 5 χρόνια αργότερα (1970) οι *Pink Faivies* ξεκίνησε από την Αγγλία σαν νέο ψυχεδελιστής (κόντρα στη τότε μόδα) επαναφέροντες το πνεύμα των 60 που 15 χρόνια αργότερα (1987) προσπαθούν να εξερευνήσουν μαζί και οι νεώτεροι εναλλακτικοί και πάει λέγοντας.

Στο ίδιο τεύχος αποκλειστικές συνεντεύξεις, με τους *Pontiac Brothers* και *Paul Roland* μαζί και κασσέτα με ανέκδοτα κομμάτια των *Roland*. Τον ΨΥΧΑΓΩΓΟ θα τον βρείτε μόνο στο Air Nouvean, Σολωμού 25.

• TRANSPORT Νο 14

Συνέντευξη με τον Timothy Leary, τον θεωρητικό της ψυχεδελίας του 60. Σήμερα ασχολείται με προγράμματα computers όπως «περιπέτειες του μυαλού», «επαναστατικό βοήθημα σε ψυχολόγους», ενώ για το μέλλον σκέφτεται ένα πρόγραμμα που θα επιτρέπει στο χειριστή του computer να συμμετέχει στην δημιουργία ενός διηγήματος.

— Συνέντευξη με τον *Kim Cascone* αμερικάνο μουσικό πειραματιστή

— Ειδικό αφιέρωμα στις πειραματικές τάσεις της Γαλλίας *Pierre Perret*, *Famense langue vogue*, του *jean Chrisophe Aveline* και δυο εταιρίες που προωθούν την πειραματική μουσική, την *Crystal Lake* (κυρίως ηλεκτρονική) και την *Medicinal Tapes* αφιερωμένη στους εναλλακτικούς.

Καλό χειμώνα

Οι αίθουσες και βέβαια δεν θα έκλειναν σ' ένδειξη διαμαρτυρίας. Τους υποχρεώνουν τόσο άλλοι λόγοι να το κάνουν... Από τη στιγμή όμως που υποχώρησαν (κερδίζοντας μείωση του φόρου από 12% σε 8% με στόχο να γίνει 3%), τούτος ο μήνας σημαίνει πια και την ουσιαστική έναρξη της φετινής χειμερινής περιόδου.

Μερικοί τίτλοι:

— «Μάγος έρωτας», του Κάρλος Σάουρα. Μαζί ο Αντόνιο Γκάδες κι η Λάουρα ντελ Σολ, η ισπανική μυθολογία του χορού και του πάθους, του έρωτα και του θανάτου.

— «Ο ατίθασος», επανέκδοση του ασπρόμαυρου φιλμ του Λάζλο Μπένεντεκ, με τον Μάρλον Μπράντο.

— «Τεντώστε τ' αυτιά σας», του Στήβεν Φρίαρς, από τα καλύτερα δείγματα του νέου αγγλικού σινεμά.

Γκάρο Όλντμαν (ο Σιντ που σκότωσε τη Νάνσυ) και «Τεντώστε τ' αυτιά σας» του Στήβεν Φρίαρς.

— «Χωρίς κανένα διαταγμό», σύγχρονο γουέστερν με τον Νικ Νόλτε, από τον Γουόλτερ Χιλ που δεν είναι Πέκινπα.

— «Φουλ μέταλ τζάκετ» για το Βιετνάμ, από τον Στάνλεϋ Κιούμπρικ.

— «Δαιμονισμένος άγγελος», ατμοσφαιρικό θρίλερ του Άλαν Πάρκερ, με τους Ρόμπερτ ντε Νίρο, Μίκυ Ρουρκ, Σαρλότ Ράμπλινγκ.

— «120 Ντεσιμέλ», του Βασίλη Βαφέα, μετά το φεστιβάλ Θεσλονίκης.

— «Οι μάγισσες του 'Ηστυούκ», με τον Τζακ Νίκολσον ανάμεσα σε τρεις γυναίκες.

— «Με το δάχτυλο στη σκανδάλη», ο νέος Τζέιμς Μποντ.

ΕΚΘΕΣΗ ΚΟΜΙΚΣ

• Ο χώρος τέχνης Εύμαρος (Φωκίδος 26, 77.75.488) σε συνεργασία με το περιοδικό *BABEΛ* και τη Γ.Γ.Ν. Γενιάς οργανώνει έκθεση-εκδήλωση για τα κόμικς, τους δημιουργούς τους και ό,τι υπάρχει γύρω απ' αυτά. Μουσική, χορός, θέατρο κ.λπ. Η εκδήλωση έχει τίτλο «Ο κόσμος των κόμικς και όχι μόνο». Μετέχουν πάνω από 60 έλληνες και ξένοι δημιουργοί. Ταυτόχρονα θα δημιουργηθούν συζητήσεις και ομιλίες. Ανάμεσα στους ξένους φιλοξενούνται οι Munioz, Queirolo, Giardino, Manara, Altan, Lustal, Echayren, Bernet, Spania, Abylli, Varen καθώς και άλλοι, και όλοι οι γνωστοί έλληνες.

29 Οκτωβρίου - 13 Νοεμβρίου 10-2 και 6-10 κάθε μέρα και Κυριακή.

ΖΩΝΤΑΝΗ ΡΟΚ

• Ο Peter Gabriel

Yousou N' Doui στις 5, 6, 8 του Οκτώβρη. Όλοι ξέρουμε τον Peter Gabriel, άλλοι τον αγαπάνε λιγότερο άλλοι περισσότερο, αλλά πόσοι από μας έχουν ακούσει τον μουσικό που θα τον συνοδεύσει στις συναυλίες του, τον Αφρικανό Yousou N' Doui; Έρχεται από τη Σενεγάλη. Έχει εδώ και χρόνια αναμίξει την πλούσια μουσική παράδοση της χώρας του με λατινικούς και Σόουλ σκοπούς, δημιουργώντας το mbalax

ένα νέο ρυθμό που τα συνδιάζει όλα. Χρησιμοποιεί πάντα σαν βάση των τραγουδιών του τα ντραμς έχοντας ωστόσο περάσει κάποια από τα μέρη τους στις κιθάρες και τα Keyboards. Ζει στο Παρίσι από τις αρχές του '80, είναι 29 χρονών και έχει βγάλει τρεις δίσκους: το «Immigres» το «Nelson Mandela» και τελευταία το «Inedits 84-85». Συνεργάστηκε αρχικά με τον Paul Simon και τώρα ακολουθεί τον Gabriel στην παγκόσμια τουρνέ του.

«Η πολιτική για την Αφρική είναι ένα μεγάλο πρόβλημα. Μας έχουν φέρει σε τέτοια θέση που αναγκάζομαστε να ζητάμε βοήθεια κι αυτό είναι κάτι θλιβερό» δηλώνει για την κατάσταση της Ηπείρου του ο Yousou. Προσέξτε τον, ο Yousou N' Doui είναι κάτι διαφορετικό! Είναι ο καρπός της ένωσης Δυτικής και Αφρικανικής κουλτούρας, ένας προικισμένος εκπρόσωπος της, είναι ένα δείγμα της μουσικής πραγματικότητας του μέλλοντος.

• Οι CELIBATE RIFLES στην Αθήνα

Στις 1 και 2 Οκτωβρίου έρχεται για συναυλίες στην Αθήνα ένα από τα πιο γνωστά και δυναμικά ROCK συγκροτήματα της Αυστραλίας, οι CELIBATE RIFLES.

Οι CELIBATE RIFLES σχηματίστηκαν το 1978, όταν ο RENT STEEDMAN μαζί με μερικούς συμμαθητές του αποφασίζουν να φτιάξουν ένα GROUP για να παίξουν σε πάρτι φίλων. Επηρεασμένοι από τους RADIO BIRDMAN, STOOGES, SAINTS, NEW YORK DOLLS, RAMONES, «ότι ροκάρει πιο άγρια» όπως λένε κι οι ίδιοι, αρχίζουν τις εμφανίσεις τους κάτω από διαφο-

ρετικό όνομα κάθε φορά, ώσπου καταλήγουν στο CELIBATE RIFLES

Χρήστος Μόσιαλος

• FROOF — CLUB, Κυψέλης 73, 8827076. Με έναρξη στις 2 Οκτωβρίου και για 15-20 μέρες με το *Λήτης + Τρυκ*.

«FLOWERS OF ROMANCE»

Ένα συγκρότημα που κινείται στο χώρο FLOWERS OF ROMANCE και αναλυτικά οι: Λίρις Σταύρακας (μπάσο), Γιώργος Βενιζέλος αυτό δεν έχει κάνει δίσκο και νομίζουμε ότι τύπο. Μόνο τους όπλο οι LIVE εμφανίσεις είναι με το Μιχάλη Πούγουνα.

ζωή περισσότερο, πιστεύουμε πως εξελιχθήκαμε.

Σ: Σε τι στυλ κινείστε αυτόν τον καιρό; Μιχάλης: Παίζουμε νέο Rock και πιστεύουμε πως το στυλ μας είναι αυτή τη στιγμή προσωπικό, απ' ότι τότε που παίζαμε Punk. Ιδεολογικά το Punk μας ταίριαζε, αλλά μουσικά τότε για μας, ήταν η εύκολη λύση.

Σ: Γιατί εσείς δεν συνεχίσατε να παίζατε Punk, ενώ απ' ό,τι ξέρω και σήμερα υπάρχουν Punk γκρουπ.

Μιχάλης: Κοίταξε το θέμα είναι, πόσο πρωτόγονος θέλεις να 'σαι. Πολλά σημερινά Punk γκρουπ θέλουν να είναι πρωτόγονα και πολύ καλά κάνουν. Εμείς καλά ή κακά δεν ξέρω, το ξεπεράσαμε. Θέλω να πιστεύω, ότι αυτοί που δεν το ξεπερνάνε, δεν θέλουν να το ξεπεράσουν και έτσι θα είναι για πάντα. Μη νομίζεις ότι θεωρώ εμάς καλλιτέχνες. Τους καλλιτέχνες τους έχω γραμμένους στα παλιά μου παπούτσια. Σ: Γράφετε δικά σας τραγούδια και τι σκοπεύετε να τα κάνετε αυτά; Μιχάλης: Κοίταξε να δεις, έχουμε κάνει πολλά δικά μας τραγούδια και από πιο πα-

Σ: Από πότε υπάρχατε με το όνομα FLOWERS OF ROMANCE;

Μιχάλης: Είμαστε έξι χρόνια συγκρότητα. Πιστεύουμε όμως, πως δεν μας ξέρουν πολλοί, λόγω του είδους που παίζαμε στην αρχή απ' ενός και λόγω κακών δημοσιών σχέσεων απ' την άλλη.

Σ: Δηλ. Τι εννοείς σχετικά με το είδος που παίζατε και τι εννοείς κακές δημόσιες σχέσεις;

Μιχάλης: Το '81 παίζαμε PUNK. Εκείνη την εποχή ήταν πολύ δύσκολο, αν έφευγε κάποιος από μας, να βρούμε αντικαταστάτη, γιατί ίσως στην Ελλάδα επικρατούσε άλλη μόδα μουσικής. Όσο για τις κακές δημόσιες σχέσεις, εννοώ, ότι, αν δεν γλείψεις και δεν στήσεις κώλο δεν κάνεις τίποτα.

Σ: Δηλ. Είμαστε απ' τους πρώτους που παίζατε PUNK στην Ελλάδα;

Μιχάλης: Όχι, υπήρχαν και άλλα γκρουπ πριν από μας και ίσως πιο τυχερά, όπως Παρθενογένεσις, Άουσοβιτς, Stress και άλλα.

Σ: Είχατε εμφανιστεί ζωντανά εκείνο τον καιρό;

Μιχάλης: Βγήκαμε μερικές φορές στη Σοφία.

Σ: Στις αρχές, δεν είχατε καταλήξει σε κάποιο σίγουρο σχήμα, όσον αφορά, τα μέλη του συγκροτήματος. Πότε έγινε αυτό;

Μιχάλης: Το σίγουρο είναι απ' το '83 και μετά.

Σ: Το '83 παίζατε PUNK;

Μιχάλης: Ναι, παίζαμε, PUNK, αλλά μέχρι το '85 η ζωή του συγκροτήματος κύλησε με απογοήτευση, αποπροσανατολισμό και γενικά χάος.

Σ: Ναι, αλλά ένα συγκρότημα αν δεν έχει δραστηριότητες, δηλ. δίσκο ή συχνές ζωντανές εμφανίσεις, δεν μπορεί να έχει την απαίτηση να ασχοληθούν οι δημοσιογράφοι μ' αυτό.

Μιχάλης: Το πρόβλημά μας τότε, όπως καταλαβαίνεις και συ, ήταν να βρούμε ένα σίγουρο σχήμα, όχι τόσο μουσικά, αλλά θέμα πολιτικής τοποθέτησης. Εδώ και δυο χρόνια τα μέλη των F.O.R., έχουν την ίδια πολιτική, όσον αφορά τα πράγματα και έτσι λειτουργούμε πιο ωραία μεταξύ μας. Επίσης εδώ και ενάμιση χρόνο, οι ζωντανές εμφανίσεις ήταν αρκετές, σχεδόν σε όλους τους χώρους που φιλοξενούν Rock συγκροτήματα και θάθελα να πω εδώ, πως δεν παίζουμε πια, το PUNK της πρώτης γενιάς, αλλά η ιδεολογία μας είναι κολλημένη εκεί. Ο στίχος μας έχει γίνει πιο ενγκεφαλικός και η μουσική μας πιο καλλιτεργημένη. Σαν παιδιά κάποτε, μεγαλώσαμε και βλέποντας τη

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Η Ηεlexpo — ΔΕΘ διοργανώνει από τις 12-18 Οκτωβρίου στη Θεσσαλονίκη το ECHORAMA '87. Στις εκδηλώσεις αυτές περιλαμβάνεται το «Εργαστήρι εναλλακτικής μουσικής» με εισηγητή και συντονιστή τον Σάκη Παπαδημητρίου.

Το «Εργαστήρι» θα λειτουργήσει στον πρώτο όροφο του περιπτέρου 7 στις 12, 13 και 14 Οκτωβρίου, από τις 6 έως 11 μ.μ.

ΔΙΣΚΟΙ

• Plasticland: Salon

«Τώρα εσύ παιδί μου, ναι εσύ με τα μακριά μαλλιά στο τελευταίο θρανίο, θα κλείνεις το ρήμα αναβιώνω σε όλους τους χρόνους» είπε ο δάσκαλος και ανακάθισε στην έδρα του. Αυτή η σκηνή πρέπει να επαναλήφθηκε πολλές φορές στην παιδική ηλικία των μελών των Plasticland. Δεν έχω τίποτα με την αναβίωση — το αντίθετο μάλιστα — αλλά έχω την εντύπωση ότι η ψυχεδελία ήταν ένα μάλλον πολύ ειδικό άθος για να προσπαθήσουμε σήμερα να το ξανακαλιεργήσουμε. Παρ' όλα αυτά, ο δίσκος των Plasticland δεν είναι πολύ άσχημος για τ' αυτά που σήμερα.

• L.L. COOL J: Bigger and Deffer
Ο κύριος Ladys Love Cool James! Αλλάζω, αντιφεμινιστής, αγριάνθρωπος! Εντάξει, αλλά τι να κάνουμε που αυτός ο δίσκος

είναι απ' τους καλύτερους της χρονιάς; Κι έχει και το Ineed love, ένα σλόου ραπ, που σε αφήνει αρχικά άφωνο και μετά από λίγο πιο άφωνο. Υποδεχτείτε τον 19χρονο LL Cool J, θα πάει μπροστά.

• Time To Rock: συλλογή

Μια συλλογή Heavy Metal έχει πάντοτε τα υπέρ και τα κατά της ιδίως όταν τα συγκροτήματα δεν ακολουθούν όλα την ίδια γραμμή, τα πράγματα μπερδεύονται. Αλλά για ένα και μόνο κομμάτι, αυτό των απίθανων Faster Pussycat, μπορεί να σας συγκινήσει.

• Jaywalkers

Ερώτηση: Γιατί παρουσιάζετε αυτό το δίσκο τόσο αργά;

Απάντηση: Γιατί στη φωτοσύνθεση είναι όλοι μεταλλάδες!

Δεν ξέρω αν ισχύει αυτό, αλλά η κανονική παρουσίαση χάθηκε κάπου εκεί. Τώρα που ήδη ο δίσκος έχει συναντήσει την αποδοχή του κόσμου, μπορώ να ξαναγράψω ότι δεν είναι ντροπή να παίζεις ποπ, ότι αυτός ο δίσκος το αποδεικνύει και ότι αν εκπληρωθούν οι υποσχέσεις που αφήνει θα περάσουμε καλά.

X. Μοσ.

• ECHO AND THE BUNNYMEN

Αφού κοιμόντοσαν επί τρία χρόνια με μοναδική ανησυχία ένα single οι Echo, εμφανίζονται αγουροξυπηνημένοι για μια ακόμα επεξεργασία του γνωστού τους ήχου ταυτισμένοι με τα αναγνωρισμένα ποιοτικά στάνταρ της ενοχής μας. Γι' αυτό το σκοπό

επιστρατεύθηκαν τρεις πρόσθετοι μουσικοί στα πληκτρα. Ο ένας μάλιστα και εκπρόσωπος των σιζις ονομάζεται Ray Manzarek και παίζει ακριβώς όπως στους πρώτους δίσκους των Doors κάνοντας το «Bedbngs and Ballyhoo» να φαίνεται εξωτικότερο άρα και καλύτερο. Αν είστε ήσυχτοι πολίτες ο δίσκος θα σας ηρεμήσει τα νεύρα και θα σας στείλει φρόνιμα στα κρεβάτια σας.

Καληνύχτα

A.K.

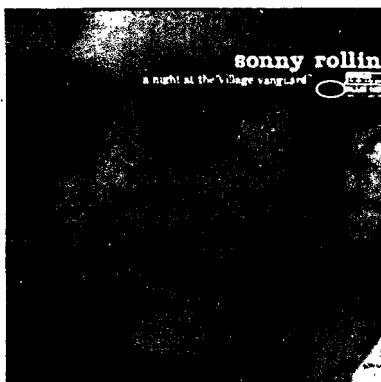
TZAZ '55-'65

Η δεκαετία της τζαζ όπου όλα ήταν γνωστά και όλα πιθανά. Όπου το bob ή το hard bob ή το 'hro hard bob και το latin και το cool αλληλοδιαδέχονται μέσα σε ευφορία συνθέσεων και αμέτρητων (πλαισιωμένων) αυτοσχεδιασμών. Όπου τα μεγάλα παντρέματα και διασταυρώσεις μουσικών για κάθε συναυλία, για κάθε ηχογράφηση δημιουργούν τους άπειρους συνδυασμούς επιρροές και συνθέτες προς το υπέροχο ή το μέτριο ή και οπισθοδρομικό (μετά το 65) δεν έχει σημασία, γιατί από εκεί θα έρθει το νέο κύμα. Ο Coltrane, ο M. Davi, ο Sonny Rollins, ο Horace Silver, ο Max Roach, ο Elvis Jones, ο «Philly» Joe Jones και άλλοι τόσοι νέοι μουσικοί, ψήνονταν ήδη τότε, που κάθε βράδυ ανακάλυπτες νέα ταλέντα και οι μικροί θαύμαζαν τους μεγάλους και οι μεγάλοι τους μικρούς.

Η Blue Note κατέγραψε συστηματικά και ενημερωμένα αυτή την εποχή. Η EMI τα εκδίδει σ' ελληνική εγγραφή, πράγμα πολύ αξιόλογο.

Παρουσιάζουμε σ' αυτό το τεύχος οχτώ απ' αυτούς που κυκλοφόρησαν πρόσφατα γιατί οι πρώτοι ήδη αρχίζουν και χάνονται.
• SONNY ROLLINS: *Monaural S.R.* τενόρο σαξ., Donald Byrd τρομπέτα, Wynton Kelly πιάνο, Gene Ramey μπάσο, Max Roach ντραμς.

Ο θαυμαστής του Coleman Hawkins και του Charlie Rarker, το νέο αστέρι τότε, Sonny Rollins, σ' αυτό το δίσκο του 56 συναντά τον Max Roach και ξεχνώντας στο bebop με απόγειο το κομμάτι sounysphere.

• SONNY ROLLINS: A night at the village Vanguard

Sonny Rollins τενόρο σαξ., Wilbur Ware μπάσο, Elvin Jones ντραμς.

Στο night club Village Vanguard της Νέας Υόρκης, ναό των τζαζ από το 1940 περνάει και ο S. Rollins το 1957 απ' όπου και το άφογο live αυτού του δίσκου, με τον Elvin Jones αλλά και τον φοβερό Pete La Roca στα ντραμς ειδικά για το Night in Tunisia, σύνθεση του δασκάλου της bor Gillespie. Κομμάτι σταθμός και πέρασμα στις απεριόριστες εκτελέσεις.

• JOHN COLTRANE: Blue Train

Lee Morgan τρομπέτα, Curtis Euiller τρομπόνι, John Coltrane τενόρο σαξ., Kenny Drew πιάνο, Paul Chambers μπάσο, «Philly» Joe Jones ντραμς.

Κλασικός δίσκος (1975) με όλα τα μεγάλα αστέρια της σχολής του bebop συγκεντρωμένα, σε πλήρη φόρμα για κόρους και συνδυασμούς.

• HERBIE HANCOCK, *Emyrean isles*

Eredie Hubbard κορνέτα, Herbie Hancock πιάνο, Ron Carter μπάσο, Anthony Williams ντραμς.

Άλμπουμ του 1964 όταν ο Hancock 24 χρονών τότε, περνούσε την πρώτη και κα-

λύτερη περίοδο της δημιουργίας του. Η μουσική του ωδή είναι απλή και μεστή χωρίς την καλλιγραφία και τα καλοπιάσματα που μας συνήθισε αργότερα. Μέσα δυο από τα ωραιότερα κομμάτια του συνθέτη: Cantalonne island και The egg.

• LEE MORGAN, *The sidewinder*.

Lee Morgan τρομπέτα, Joe Henderson τενόρο σαξ., Barry Harris πιάνο, Bob Cranshaw μπάσο, Billy Higgins ντραμς.

Ξεκινώντας με την ορχήστρα του Gillespie και περνώντας από τους Messengers του Art Blakey, ο Lee Morgan ήταν ένας από τους πιο δραστήριους και φωτεινούς τρομπέτες και συνθέτες της δεκαετίας 60-70 απ' όπου και ο δυνάτος αυτός δίσκος του 1964 με κορύφωμα το ομώνυμο κομμάτι.

Ο Morgan το 1972 δολοφονήθηκε από την ζηλότυπη γυναίκα του. Φαντάζομαι τι θα μπορούσε να έχει παρακάνει σήμερα.

• JOE HENDERSON, *Mode for Joe*

Lee Morgan τρομπέτα, Curtis Feller τρομπόνι, Joe Henderson τενόρο σαξ., Bobby Hutcherson βιμπρόφωνο, Cedar Walton πιάνο, Ron Carter μπάσο, Joe Chambers ντραμς.

Ο Joe Henderson, δυναμικός περφόρμερ και τεχνικός του τενόρου δημιουργεί εδώ ένα δίσκο με όμορφα θέματα και γρήγορο σούνινγκ (1966). Όλοι οι μουσικοί σε ευφορικές στιγμές. Ο Bobby Hutcherson ξεχωρίζει στη σύνθεση του Walton: Mode for Joe. Ένα άλλο φρέσκο κομμάτι και η σύνθεση του Henderson: Caribbean five Dance.

• WAYNE SHORTER, *JuJu*

Wayne Shorter σαξόφωνο τενόρο, McCoy Tyner πιάνο, Reginald Workman μπάσο, Elvin Jones ντραμς.

Άλλος ένας μουσικός που πέρασε από τους Jazz Messengers και τα σχήματα του Miles Davi, που ηχογράφησε αρκετούς δίσκους με το όνομά του πριν τελικά δημιουργήσει στη δεκαετία του 70 και της τζαζ ροκ τους γνωστούς «Weather Report».

Στο JuJu του 1967 — κρίσιμη εποχή αλλαγών νοοτροπίας για τους μαύρους μουσικούς με την εμφάνιση του κινήματος της Free — ο Shorter παραμένει κλασικός αξιοποιώντας τις εγγυημένες δυνατότητες των μουσικών του. Το ιδιότυπο και «παράλληλο» παίξιμο του Tyner δίπλα στο σπιτυτό σούνινγκ του Elvin Jones δημιουργούν την ιδανική βάση ανάπτυξης μερικών συμπαθητικών θεμάτων του συνθέτη.

• THE HORACE SILVER QUINTET, *Song for my father*.

Carmell Jones: τρομπέτα, Joe Henderson: τενόρο σαξ., Horace Silver: πιάνο, Teddy Smith μπάσο, Roger Humphries ντραμς.

Ξεκινώντας το 1954 από το «Minton», το καμπαρέ όπου γεννήθηκε η bor, αφού έπαιξε με τους Stan Getz, Coleman Hawkins, Lester Young, Milt Jackson, Miles Davis, Art Blakey, ο H. Silver έγινε γρήγορα θαυμαστός τόσο για το διενεργητικό παίξιμο, το αυτόνομο αριστερότερο χέρι του όσο και για τα γεμάτα φαντασία θέματα του. Σ' αυτό το δίσκο του 1963 παρουσιάζει έξι από τις πιο όμορφες συνθέσεις του. Στο Song for my father τη φωτογραφία του πατέρα του έχει και το εξώφυλλο — ο Silver περιβάλλει υπέροχα τη νοσταλγική διάθεση της bossanova, ενώ στο Calcutta Cutie με τη μυστηριώδη ατμόσφαιρα, προσθέτει όπως λέει το «ινδικό άρωμα»...

Απολάυστε τον

*Αγης Κ.

ROMANCE»

ς Ανεξάρτητης Rock σκηνής είναι και οι ιλhis Rambling Πούγουνας (φωνητικά), Χόμπανα) και ο Λάο (κιθάρα). Το συγκρότημα ε δεν έχει γραφτεί τίποτα γι' αυτούς στον γνωστούς χώρους. Η ακόλουθη συζήτηση

*Άγγελος Κακουράτος

λιά τα γυρνάγαμε στις εταιρίες, σε Ανεξάρτητες και πολυεθνικές.

Σ: Πώς είδατε τα πράγματα στις ανεξάρτητες;

Μιχάλης: Δεν τα είδαμε τα πράγματα. Γιατί και οι ανεξάρτητες ακόμα, λειτουργούν συλλιζαρισμένα και στενοκέφαλα. Δηλ. ρε παιδί μου, πας εκεί και για να προωθήσουν τη δουλειά σου, πρέπει να είσαι στο ίδιο στυλ με τ' άλλα γκρουπ, που ανήκουν σ' αυτή. Μια άλλη πάλι ανεξάρτητη, τον καιρό που παίζαμε Punk, ήθελε Punk γκρουπ, αλλά μόνο με ελληνικό στίχο. Άλλη πάλι εταιρία, την έφτιαξε κάποιος για να βγάλει δίσκο σ' ένα συγκρότημα που αρέσει σ' αυτόν, προσωπικά γούστα δηλ. Όχι ανοιχτά μυαλά.

Σ: Στις πολυεθνικές τι έγινε;

Μιχάλης: Α! ναι, ξέχασα να σου πω, δεν μας πήραν τηλεφωνο.

Σ: Μα λέγεται πως οι ανεξάρτητες εταιρίες είναι πιο δεχτικές στα Rock συγκροτήματα. Μιχάλης: Κάποιος μάζεψε μερικά συγκροτήματα, για να βγάλει δίσκο κάποτε και με τα κέρδη ήθελε να αγοράσει αυτοκίνητο ή

παπί τέλος πάντων.

Σ: Βρέθηκε ποτέ κανείς δημοσιογράφος να γράψει κάτι για τη δουλειά σας, απ' τις ζωντανές εμφανίσεις σας;

Μιχάλης: Έχουμε στείλει και δελτία τύπου προς τα περιοδικά και προσκλήσεις σε δημοσιογράφους, για να έρθουν να μας δουν. Θα σου πω κάτι να γελάσεις. Μια φορά παίξαμε μαζί μ' ένα συγκρότημα, σ' ένα club. Ο δημοσιογράφος που ήτανε μέσα, έγραψε στη στήλη του, για τη βραδιά εκείνη και αναφέρθηκε μόνο στο άλλο γκρουπ. Το γιατί δεν το ξέρω, αλλά μετά έμαθα πως αυτός ο δημοσιογράφος, μανιτζάριζε το άλλο γκρουπ. Τόσο δύσκολο ήταν να γράψει και για μας; Σε μια άλλη φάση είχαμε στείλει μια κασέτα από πρόβα μας σ' έναν άλλο δημοσιογράφο, ονόματα δεν λέμε. Η κασέτα είχε από την άλλη μεριά, εντελώς τυχαία, μερικά τραγούδια των U₂. Μας πήρε τηλεφωνο ο δημοσιογράφος και μας είπε ωραίος ήχος, ωραίες συνθέσεις, μπράβο κλπ. Καταλάβαμε, πως είχε ακούσει μόνο την πλευρά που είχε U₂.

Σ: Απ' όλα αυτά που συζητήσαμε, βλέπουμε ότι στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στο χώρο της Ανεξάρτητης Rock συμβαίνει ένα πράγμα, αλλά από την ανάποδη. Αντί να κυνηγάνε οι δημοσιογράφοι τα συγκροτήματα σε οποιοδήποτε μουσικούς χώρους παίζουν, για να γράψουν γι' αυτά και να ανακαλύψουν για κανένα λαυράκι συμβαίνει το αντίθετο, δηλ. κυνηγάνε τα συγκροτήματα τους δημοσιογράφους, μπας και φιλοτιμηθεί κάποιος να γράψει γι' αυτά.

Τι σκέφτεστε για το μέλλον;

Μιχάλης: Πριν σου πω για το μέλλον, για το οποίο δεν μπορεί να μιλήσει κανείς, θα 'θελα να πω κάτι άλλο για να το διαβάσει ο κόσμος. Βλέπω μουσικοκριτικές δίσκων ελληνικών Rock συγκροτημάτων και μιλάμε για ανεξάρτητη σκηνή. Δεν προσπαθούν να δουν πώς παίζει ένα συγκρότημα στο είδος του και πάνω στο συναισθήμα που θέλει να βγάλει με τη μουσική, αλλά περισσότερο κοιτάνε, αν ταιριάζει στα προσωπικά τους γούστα. Ας πούμε να βλάπτουν τους σωστούς τουλάχιστον δημιουργούς με το στυλ τους και ας αγοράσουν κάποιο όργανο να βγάλουν τα κατάλειπά τους, γιατί «όσα δεν φτάνει η αλεπού τα κάνει κρεμστάρια». Τώρα στο μέλλον αφού απλώσαμε τραχανά, θα συνεχίσουμε να τον απλώνουμε, αλλά θα απλώσουμε και χέρι βοήθειας στα νέα συγκροτήματα και θα τα ενημερώσουμε με ότι μάθαμε και θα τους δώσουμε την δικιά μας εμπειρία της «επιτυχημένης αποτυχίας».

ΟΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

Τιμολέοντος Φιλήμονος 13
Αθήνα 115 21
τηλ. 6469827 - 6461380
Κυκλοφορεί κάθε 1η του μήνα

τ. 55, 1η Οκτωβρίου 1987, Δρχ. 200

Ιδιοκτησία:

«Γ. Πιτουρόπουλος & ΣΙΑ» Ε.Ε.

Φωτοσύνθεση:

Βιβλιοσυνεργατική Συν.Π.Ε., Φειδίου 18

Φωτολιθογραφική αναπαραγωγή:

RAY ΕΠΕ, Διδότου 26

Εκτύπωση:

«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΠΕ»

Πάρνηθος 51-33

Εκδοτική ομάδα:

Κ. Βουρνάς, Π. Παναγιώτου
Γ. Πιτουρόπουλος, Δ. Φαρράς

Υπεύθυνος έκδοσης:

Γ. Πιτουρόπουλος

Π Ο Λ Ι Τ Ι Κ Η:

Γ. Βότσης, Α. Λαζαρίδου, Χ. Μαχαίρας, Π. Λι-
νάρδος - Ρυλμόν

Δ Ι Ε Θ Ν Η:

Γ. Αλαμανής, Α. Αρζιζιάν, Δ. Δελιολά-
νης, Κ. Κυριακίδης, Τ. Κωστόπουλος, Μ.
Σμπόρος

Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Α:

Ε. Αρανίτσης, Α. Γιαννόπουλος, Α. Θεοδωρί-
δου, Γ. Κόκκινος, Τ. Καντινάρος, Π. Κοροβέ-
σης, Θ. Πλατής, Ρ. Πόλε, Γ. Σχίζας, Δ. Τρίμης,
Τ. Υπέρμαχος, Τ. Χριστοδουλοπούλου, Α.
Φαρρά

Π Ο Λ Ι Τ Ι Σ Μ Ο Σ:

Ν. Βαλαωρίτης, Χ. Δασκαλόπουλος, Ε. Καρα-
φάτ, Α. Κελπέκης, Δ. Κούρτοβικ, Γ. Μακρής,
Γ. Μαργαρίτης, Ν. Μαυρουδής, Β. Ντάκουρη,
Δ. Οικονομάκης, Σ. Παπασπύρου, Δ. Πουλικά-
κος, Χ. Σακελλαρόπουλος, Α. Τύρος, Σ. Χρυ-
σουλάκη

Κ Α Λ. Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Α:

Α. Αηδόνης, Α. Θεοδωρίδου, Σπ. Παντελάκης

Σ Κ Ι Τ Σ Ο:

Β. Ελευθερίου, Π. Ζερβός, Γ. Χατζάκος

Κ Ο Μ Ι Κ Σ:

Αρκάς

Γ Ε Λ Ο Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α:

Γ. Ιωάννου

Φ Ω Τ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α:

Κ. Ελευθεράκης, Μ. Μπαμπούσης

Συνδρομές:

Εσωτερικού: 12 τεύχη Δρχ. 2.400

Ευρώπη: 12 τεύχη Δρχ. 3.000

Άλλες ηπείροι: 12 τεύχη Δρχ. 3.300

Δημ. Οργ.: 12 τεύχη Δρχ. 6.000

Εμβάσματα-επιταγές:

Γιώργος Πιτουρόπουλος

Η ΕΞ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ
ΑΛΗΘΕΙΑ!

Ο κ. Δημοσθένης Κούρτοβικ στην παρουσίαση του τελευταίου μου βιβλίου «Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον άντρα, ή πώς κατασκευάζεται η γυναίκα» (έκδ. Δωρικός, Αθήνα 1986) προβαίνει στην εξής παρατήρηση και στην οποία θα ήθελα να σταθώ για λόγους ουσιαστικούς και να ανείξω συζήτηση.

«Διακρίναμε στο βιβλίο του Ανδρέα Λεντάκη μια τάση που, όπως νομίζουμε, έρχεται σε αντίφαση με τον γενικότερο τρόπο σκέψης του: την τάση να ερμηνεύει μερικά κοινωνικά φαινόμενα στο συμβολικό και όχι στο γενετικό επίπεδο. Εδώ διαφαίνεται η κακή επιρροή του στρουκτουραλισμού. Π.χ. ο συγγραφέας εξηγεί το φαινόμενο της ιεροδουλείας ως «μύηση» των κοριτσιών στη γενετήσια και κοινωνική ωριμότητα (σελ. 274-5). Αν γνώριζε τη μαρξιστική ανάλυση αυτού του φαινομένου από τον Ε. Borneman, θα μπορούσε να το δει σε ιστορική προοπτική, ως απόηχο ενός «μητριαρχικού» παρελθόντος, όπου η γυναίκα ήταν σεξουαλικά προσιτή και οικονομικά παραγωγική για ολόκληρη την κοινότητα. Οι συμβολικές λειτουργίες, όταν εξετάζονται ξεκομμένα από τις ιστορικές αιτίες τους, δεν μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε τη δυναμική των κοινωνικών φαινομένων» (Σχολιαστής, τεύχος 51, Ιούνιος, 1987, σ. 51).

Όστε λοιπόν αν γνώριζε «τη μαρξιστική ανάλυση του φαινομένου από τον Ε. Borneman» τότε δεν θα είχε την τάση να ερμηνεύει την ιεροδουλεία και την ιερά πορνεία στο «συμβολικό επίπεδο» αλλά στο γενετικό. Κι αυτό γιατί παρασύρθηκε από την κακή, όπως λέει, επιρροή του στρουκτουραλισμού.

Δηλώνω ευθές εξ αρχής ότι η απάντησή μου δεν έχει σε καμία περίπτωση την έννοια του θιγμένου συγγραφέα που θεωρεί υποχρέωσή του να υπερασπιστεί τον εαυτό του για λόγους γοήτρου και εγωισμού. Δεν αποκλείεται η ερμηνεία που πρόβαλα να μην είναι ορθή και η οποιαδήποτε αντικρούση με επιχειρήματα είναι ευπρόσδεκτη, γιατί το ζητούμενο είναι η αλήθεια και όχι η δογματική υπεράσπιση απόψεων που τελικά δεν στέκουν. Όμως ο κ. Κούρτοβικ αντί να επιχειρηματολογήσει αντικρούοντας την ερμηνεία που διατύπωσε την διαγράφη με μια μονοκοτυλιά επικαλούμενος «την Μαρξιστική» ερμηνεία. Με άλλα λόγια και μόνον η επίκληση του μαρξισμού, κατά τον κ. Κούρτοβικ, είναι αρκετό για να δείξει τόσο την αλήθεια, όσο και το λάθος μιας οποιασδήποτε άλλης ερμηνείας που... δεν είναι «μαρξιστική». Κι εδώ ακριβώς είναι το ζήτημα που θέλω να θέσω σε αμφισβήτηση και σε συζήτηση. Γιατί, κατά τη γνώμη μου, η άποψη αυτή δεν είναι απλώς λαθεμένη αλλά συνιστά τρομακτικό κίνδυνο για την ελευθερία της σκέψης, της έρευνας και της επιστήμης. Αποτελεί σε τελευταία ανάλυση εχθρό της αλήθειας γιατί μετατρέπει το «μαρξισμό» σε δόγμα και ιερό κείμενο, σε μια προκρούστεια κλίνη όπου στα μέτρα της κόβονται και ράβονται τα γεγονότα για να βγει η ποθητή ερμηνεία που είναι δοσμένη από τα πριν. Και για να μην μένω στο επίπεδο των επιστημάνων, προχωρώ αμέσως στην τεκμηρίωση αυτών των διαπιστώσεων.

Η άποψη-θέση του κ. Κ. θέτει αυτόματα το εξής ερώτημα: Τι είναι η μαρξιστική ανάλυση-ερμηνεία; Γιατί όμως έθεσε το ζήτημα, αυτό που καταλαβαίνει κανείς είναι ότι η μαρξιστική ερμηνεία είναι Η ΟΡΘΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ και συνεπώς κάθε άλλη ερμηνεία είναι λαθεμένη ΕΠΕΙΔΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ.

Αλλά αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι πριν από το Μαρξ και τη μαρξιστική ανάλυση, δεν υπήρχε και δεν μπορούσε να υπάρξει ορθή ανάλυση. Αυτό βέβαια είναι παραλογισμός και ανοησία. Επομένως θα πρέπει να το απορρίψουμε. Αλλά αν προτού να υπάρξει ο μαρξισμός μπορούσε να υπάρχουν σωστές αναλύσεις και ερμηνείες χωρίς να χρησιμοποιούν τη μαρξιστική ανάλυση, τότε τι είναι αυτό που εμποδίζει να γίνονται και τώρα ορθές αναλύσεις και ερμηνείες χωρίς να χρησιμοποιούν τη μαρξιστική ανάλυση; Αν προ Χριστού (με συγχωρείτε ήθελα να πω προ Μαρξισμού) γινόταν ορθές αναλύσεις, τότε αυτό σημαίνει πάρα πολύ απλά ότι και μετά Χριστόν (δηλ. μετά τον Μαρξ) μπορούν να συνεχίσουν να γίνονται. Που σημαίνει ότι ο μαρξισμός δεν είναι μια τελειωμέ-

νη και οριστική ερμηνεία της πραγματικότητας, αλλά μια μέθοδος για να την προσεγγίσουμε, να την κατανοήσουμε και να την ερμηνεύσουμε.

Ο Μαρξισμός είναι όντως μια μέθοδος ανάλυσης. Αν όμως πούμε πως είναι η πιο αποτελεσματική επειδή είναι απαλλαγμένη από μυστικισμό και ιδεαλιστικές απόψεις μιας και στηρίζεται στην «υλική» πραγματικότητα, τότε θα πρέπει να τον προτιμάμε από οποιονδήποτε άλλη μέθοδο που δεν είναι τόσο αποτελεσματική όσο αυτός. Και μπαίνει το ερώτημα. Αν ο μαρξισμός είναι η πιο αποτελεσματική μέθοδος ανάλυσης, τότε μήπως αυτό σημαίνει ότι και κάθε μαρξιστική ανάλυση είναι ορθή, ή για την ακρίβεια ορθότερη από τις άλλες που δεν είναι μαρξιστικές; Και μήπως αυτό σημαίνει επί πλέον ότι ΠΟΤΕ μια μαρξιστική ανάλυση δεν είναι λαθεμένη; Μήπως αυτό σημαίνει ότι όσα έγραψαν ο Μαρξ και ο Έγκελς, που φυσικά γράφτηκαν χρησιμοποιώντας την «μαρξιστική» ανάλυση (αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο αυτό για τον Μαρξ), είναι ορθά; Και βέβαια όχι. Γιατί το αντίθετο θα σήμαινε ότι αυτά που έγραψαν δεν ήταν θεωρία και επιστημονική πρόταση ερμηνείας των κοινωνικών φαινομένων αλλά το Κοράνιο ή το Ευαγγέλιο που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί απολύτως σε τίποτα. Και την καλύτερη απόδειξη την έδωσαν οι ίδιοι. Πάρα πολλές φορές αναθεώρησαν προηγούμενες απόψεις τους λέγοντας ότι δεν ήταν σωστές ή ακριβείς, ή ότι τα στοιχεία που είχαν τη στιγμή που διατύπωσαν την άποψή τους εκείνη ήταν ελλιπή ή ότι τώρα προέκυψαν άλλα νεώτερα που φωτίζουν καλύτερα το θέμα. Δίναμε ένα παράδειγμα. Στην αρχή του Κομμουνιστικού Μανιφέστου που το έγραψαν το 1847 γράφουν ότι «η ιστορία όλων των ως τα τώρα κοινωνιών είναι ιστορία ταξικών αγώνων». Όμως ο Ένγκελς στην αγγλική έκδοσή του 1888 πρόσθεσε σ' αυτό ακριβώς το σημείο μια σημείωση που διόρθωνε την προηγούμενη διατύπωση που ήταν απόλυτη και σαφώς λαθεμένη, γιατί λίγο πολύ θεωρούσε ότι η ανθρωπότητα ξεκίνησε τη ζωή της όπως περίπου και στη Δημιουργία της Παλαιάς Διαθήκης, δηλαδή διαμορφωμένη άμεσα σε τάξεις. Ίσα ίσα η πορεία της ανθρωποποίησης είναι ένα μεγάλο οδοιπορικό που κράτησε εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια, η δε εμφάνιση της ατομικής ιδιοκτησίας και κυρίως των τάξεων είναι φαινόμενο μόλις μερικών χιλιάδων χρόνων. Έγραψε λοιπόν ο Ένγκελς ότι «η ιστορία όλων των ως τώρα κοινωνιών ήταν ιστορία ταξικών αγώνων, αλλά η περίοδος της «γραπτής ιστορίας», γιατί όπως επισημαίνει πριν από το 1847 «η κοινωνική οργάνωση που είχε προηγηθεί από κάθε γραπτή ιστορία, ήταν σχεδόν πέρα για πέρα άγνωστη». Και στον πρόλογο της γερμανικής έκδοσης του 1883 γράφει ότι δυστυχώς είναι αναγκασμένος να υπογράψει μόνος τον πρόλογο της έκδοσης αυτής γιατί ο Μαρξ έχει πια πεθάνει και γι' αυτό, όπως σημειώνει, «τώρα ύστερα απ' το θάνατό του, δε μπορεί πια να γίνεται λόγος για αλλαγή ή για συμπλήρωση». Γιατί άραγε να κάνουν αλλαγή, αν όσα είχαν γραφτεί ήταν σωστά;

Και σ' άλλο σημείο του Μανιφέστου γράφουν ότι «όλες οι προηγούμενες κοινωνίες στηρίζονταν στην αντίθεση ανάμεσα σε τάξεις που καταπιέζουν και σε τάξεις που καταπιέζονται. Για να μπορεί όμως κανείς να καταπιέζει μια τάξη, πρέπει να εξασφαλίσει στην τάξη αυτή τέτοιους όρους ύπαρξης, που να της δίνουν τη δυνατότητα να ζει τουλάχιστον τη ζωή του σκλάβου. Ο δουλοπάροικος, στην εποχή της φεουδαρχίας, κατάφερε ν' ανέβει με τη δουλειά του και να γίνει μέλος της κοινότητας, όπως και ο μικροαστός κατάφερε να γίνει αστός κάτω από το ζυγό του φεουδαρχικού απολυταρχισμού. Αντίθετα, ο σύγχρονος εργάτης, αντί ν' ανυψώνεται με την πρόοδο της βιομηχανίας, βυθίζεται όλο και πιο χαμηλά, πιο κάτω ακόμα κι από τις συνθήκες ζωής της ίδιας των τάξεων. Ο εργάτης πέφτει στην αθλιότητα και η μαζική αθλιότητα αυξάνει ακόμα πιο γρήγορα από τον πληθυσμό και τον πλούτο. Έτσι γίνεται φανερό ότι η αστική τάξη είναι ανίκανη να παραμείνει άλλο κυρίαρχη τάξη της κοινωνίας και να επιβάλλει στην κοινωνία σε ρυθμιστικό νόμο τους όρους ύπαρξης της τάξης. Είναι ανίκανη να κυριαρχήσει γιατί είναι ανίκανη να εξασφαλίσει στο σκλάβο της την ύπαρξη, ακόμα και μέσα στη σκληριά του, γιατί είναι υποχρεωμένη να τον τρέφει ως την κατάσταση που θα χρειάζεται να τον τρέφει αυτή αντί να τρέφεται η ίδια απ' αυτόν». Νομίζω ότι όλη αυτή η θέση, για την ακρίβεια η ανάλυση και εκτίμηση, έχει πέσει καταγώδως έξω και έχει διαψευστεί από τη ζωή. Σήμερα στις αναπτυσσόμενες βιο-

μηχανικές χώρες ο σύγχρονος εργάτης έχει και το αυτοκίνητό του και το σπίτι του και την τηλεόρασή του και το βίντεο, ακόμη και το εξοχικό του. Δεν έχει δηλαδή μονάχα αλυσίδες, αλλά και όλα αυτά τα αγαθά.

Ας αφήσουμε όμως το Μαρξ και τον Ένγκελς κι ας δούμε την περίπτωση που δυο ή περισσότεροι δεδηλωμένοι μαρξιστές ερμηνεύουν ένα ιστορικό γεγονός εντελώς διαφορετικά. Φέρνω ένα παράδειγμα. Ο Γιάννης Ζεύγος, ο θεωρητικός του ΚΚΕ και μέλος του Π.Γ. στη Σύνομη Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης γράφει ότι η καθοδηγητική δύναμη του '21 ήταν η αγροτιά και όχι η αστική τάξη. Αντίθετα ο Γιάννης Κορδάτος, αναφέροντας το Ζεύγο γράφει ότι ήταν η τότε αστική τάξη των εμπόρων, ιδίως του εξωτερικού. Η θέση του Ζεύγου επεδίωκε να δικαιώσει την άποψη του Ζαχαριάδη ότι ενώ η αστική τάξη γενικά ήταν στην εμφάνισή της τάξη προοδευτική, στην Ελλάδα ήταν από γεννησιμιού της αντιδραστική. Και οι δυο ανέλυναν «μαρξιστικά». Πώς λοιπόν κατέληξαν σε δυο διαφορετικά συμπεράσματα;

Απλούστατα γιατί η «μαρξιστική» ανάλυση, δηλ. η χρησιμοποίηση του «μαρξισμού» ως εργαλείου ανάλυσης, ως μεθόδου μ' άλλα λόγια, δεν σημαίνει αυτόματα και ορθή ερμηνεία. Αν παραλειφθούν ουσιαστικά στοιχεία της πραγματικότητας, ή αν παρερμηνευθούν, ή αν χρησιμοποιηθούν αυθαίρετα ή επιλεκτικά, τότε είναι δυνατόν να βγουν άλλα συμπεράσματα, ενδεχομένως ποθητά για το εκ των προτέρων προκατάσχημα, όχι όμως και ορθά. Θα υπηρέτουν το σχήμα, δηλ. μια σκοπιμότητα, αλλά δεν θα είναι η αλήθεια. Αυτό που υπάρχει έξω από κάθε αμφισβήτηση είναι η πραγματικότητα και από την καταγραφή και την ανάλυσή της προκύπτει ένα σχήμα και όχι το αντίστροφο, δηλ. να φτιάχνουμε πρώτα το σχήμα και στη συνέχεια να πιέζουμε την πραγματικότητα να μπει μέσα σ' αυτό και να χωρέσει.

Και τι να πούμε για την υποκειμενική μονοδρομηση του λεγόμενου «μαρξισμού» που όσοι δηλώνουν μαρξιστές θα πρέπει να πλέουν το κανάλι του; Ας ξεφυλλίσουμε κανείς τη λεγόμενη «Μαρξιστική Αισθητική» της Ακαδημίας των Επιστημών της ΕΣΣΔ και θα δει τι μνημειώδες πλάφι είναι αυτό το θλιβερό κατασκεύασμα. 'Ης αθρηνηθεί κανείς την παρέμβαση ακόμη και στο χώρο των θετικών επιστημών όπως οι «θεωρίες» του Λισένκο στη βιολογία που έλαβαν ισχύ διατάγματος με αποτέλεσμα τη διώξη των αντίθετων θεωριών και απόψεων.

Ας δούμε όμως και το θέμα για το οποίο ξεκίνησε η συζήτηση. Πώς εξηγείται «μαρξιστικά» η ιεροδουλεία; Ο Μπαχόφεν υποστηρίζει ότι το πέρασμα στη μονογαμία όπου η γυναίκα ανήκε αποκλειστικά σ' έναν άντρα περιέκλεινε την παράβαση μιας πανάρχαιας θρησκευτικής εντολής, στην πραγματικότητα την παράβαση ότι όλοι οι άντρες είχαν από παράδοση δικαίωμα πάσης στην ίδια γυναίκα, οπότε η παράβαση αυτή θα έπρεπε να εξυλεωθεί, ή να εξαγοραστεί η ανοχή της με μια χρονικά περιορισμένη εκπόρνευση της γυναίκας. Ο Ένγκελς στην Καταγωγή της οικογένειας ουσιαστικά αποδέχεται αυτή την ερμηνεία του Μπαχόφεν και γράφει επί λέξει ότι «η αρχαία κλασική φιλοσοφία μας δείχνει ένα σωρό ίχνη σύμφωνα με τα οποία πριν από τη μονογαμία υπήρχε πραγματικά στους Έλληνες και τους Ασιάτες μια κατάσταση όπου, όχι μονάχα ένας άντρας είχε σεξουαλικές σχέσεις με περισσότερες γυναίκες, αλλά και μια γυναίκα είχε παρόμοιες σχέσεις με περισσότερους άντρες, χωρίς αυτό να προσκρούει στα έθιμα. Ότι αυτό το έθιμο δεν εξαφανίστηκε χωρίς ν' αφήσει πίσω του ίχνη, με τη μορφή μιας περιορισμένης έκδοσης, με την οποία οι γυναίκες έπρεπε να εξαγοράζουν το δικαίωμα της μονογαμίας» (έκδ. Θεμέλιου σ. 114). Η ερμηνεία του Ένγκελς θα έπρεπε να θεωρείται και η εγκυρότερη «μαρξιστική» ανάλυση και επομένως το ζήτημα έχει κλείσει άπαξ και δια παντός. Αλλά ο ίδιος ο Ένγκελς στον πρόλογο της τέταρτης έκδοσης του 1891 σημειώνει ότι από τότε που γρήκε η πρώτη έκδοσή (1864) η επισημη σημείωσε σημαντικές προόδους όσον αφορά στη γνώση των πρωτόγονων μορφών της οικογένειας και γι' αυτό θα έπρεπε «να γίνουν με επιμέλεια διορθώσεις (επομένως θεωρεί ότι υπάρχουν και λαθεμένες ερμηνείες) και συμπληρώσεις (επομένως υπάρχουν και κενά)». «Υπέβαλα» γράφει ο Ένγκελς ολόκληρο το κείμενο σε φροντισμένη αναθεώρηση και έκανα μια σειρά προσθήκες, ελπίζοντας έτσι πως πήρα υπόψη μου, όπως επιβάλλεται, τη σημερινή κατάσταση της επιστήμης» (σ. 110). Και σ' αυτό το σημείο θέλω να σημειώσω ότι όσο ζούσε ο Ένγκελς ο

θεσμός της μύησης δεν είχε μελετηθεί ακόμη. Τα πρώτα βιβλία για τον σπουδαίο αυτό μηχανισμό κοινωνικής οργάνωσης είδαν το φως στις αρχές του αιώνα μας. Το έργο του H. Schurtz "Alfereklaffen und Mannerbunde" βγήκε το 1902 στο Βερολίνο, η μελέτη του G. Simmel "The sociology of secrecy and secret societies" στο American Journal of Sociology τόμος II, 1905-6, Το έργο του H. Webster "Primitive Secret Societies. A study in early politics and religion" το 1908 στη Ν. Υόρκη, το κλασικό βιβλίο του Van Gennep "Les rites de passage", το 1909 στο Παρίσι, το βιβλίο του H. Jeanmair "Courois et couretes" στη Αίλη το 1939 για την κρητική, τη σπαρτιατική αλλά και την αθηναϊκή μύηση. Επομένως ήταν φυσικό ο Ένγκελς να αγνοεί τον κοινωνικό αυτό θεσμό και μηχανισμό όταν έγραφε την άποψή του για την ιεροδουλεία χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι αν τον γνώριζε θα τον ερμήνευε με βάση αυτόν. Εξάλλου και ο Παναγής Λεκατσάς, που ήταν μαρξιστής, ερμήνευσε την ιεροδουλεία ως κατάλοιπο του ομαδικού γάμου, και παρόμοια κατάλοιπα θεωρεί και το Νασσαμάνιο έθιμο, τον ιερό γάμο και το δίκαιο της πρώτης νύχτας.

Εγώ αντέκρουσα και την ερμηνεία του Ένγκελς και την ερμηνεία του Λεκατσά επιχειρηματολογώντας ότι μάλλον έχουμε να κάνουμε με μια διαβατήρια μυητική τελετή όλων των κοριτσιών για τη μετάβαση από την κατάσταση της εφηβείας (παιδική ηλικία-προστατευόμενα μέλη) στην κατάσταση της ωριμότητας (γυναίκα με πλήρη γαμικά και κοινωνικά δικαιώματα). Ενδεχομένως και αυτή η θεωρία, γιατί για θεωρία πρόκειται, να μην είναι η ορθή ή απόλυτη ορθή. Όμως η αντίκρουσή της δεν μπορεί να γίνει με χαρακτηρισμούς. Με το να κολλάμε μια ετικέτα με το χαρακτηρισμό στροκτουραλιστής ή ι-δεαλιστής, ή θετικιστής, δεν σημαίνει πως κατατροπώσαμε κάποιον, όπως και το να του κολλάμε την ετικέτα μαρξιστής δεν σημαίνει πως τον δικαιώσαμε. Η μέθοδος, κι αυτό αφορά οποιαδήποτε μέθοδο, δεν σημαίνει αυτόματα και ορθή ερμηνεία. Γιατί μπορεί να γίνει κακή χρήση της μεθόδου, ή λειψή, ή δογματική. Μπορεί να γίνει ακόμη και καλή χρήση, με τη διαφορά όμως ότι τα στοιχεία πάνω στα οποία στηρίχτηκε κάποιος να είναι ελλιπή ή όχι τόσο βασικά. Δηλ. πέρα από τη μέθοδο και τις ικανότητές του μελετητή, το βασικό στοιχείο είναι τα στοιχεία, το υλικό δηλ. που παρέχει η πραγματικότητα και το υπό ερμηνεία φαινόμενο. Κι επειδή για τα κοινωνικά φαινόμενα δεν μπορεί να γίνει πειραματική επαλήθευση, όπως γίνεται με τη φυσική ή τη χημεία, τα πράγματα είναι ακόμη πιο δύσκολα και συνεπώς τα συμπεράσματα δεν μπορεί να είναι απόλυτα, ιδιαίτερα για παρωχημένες εποχές που οι κοινωνίες αυτές έχουν χαθεί και δεν μπορούμε να τις μελετήσουμε εξ επαφής, τα δε στοιχεία που σώθηκαν είναι λίγα, αποσπασματικά και με αδυναμίες περιγραφικές.

Σημείωσα προηγουμένα ότι διατύπωσα μια θεωρία και θεωρία θα πει πρόταση ερμηνείας η οποία μπορεί με τον καιρό, εφόσον ανακλύγουν νέα στοιχεία, ή να απορριφθεί ως λαθεμένη, ή να τροποποιηθεί ως μη απόλυτη ορθή, ή ακόμη και να ενισχυθεί και να επιβεβαιωθεί ακόμη περισσότερο. Η θεωρία δηλ. δεν είναι δόγμα απαρασάλευτο. Συνεπώς η αντίκρουση της ερμηνείας μου θα πρέπει να γίνει αφενός με βάση τα στοιχεία και αφετέρου με βάση τα επιχειρήματα που συνάγονται από την ανάλυση αυτών των στοιχείων.

Με αυτή την απάντησή μ' άλλα λόγια θέλω να πω τα εξής συνοπτικά.

1) Ότι η απλή χρησιμοποίηση μιας μεθόδου (στην προκειμένη περίπτωση του μαρξισμού) δεν σημαίνει αυτόματα και ορθή ερμηνεία. Η μέθοδος δηλ. από μόνη της δεν είναι αρκετή για να αποκαλυφθεί η αλήθεια.

2) Ότι θα πρέπει να γίνει απλώς χρήση, αλλά ΟΡΘΗ χρήση της μεθόδου, γιατί αν χρησιμοποιηθεί μεν αλλά κακά, ελλιπώς ή δογματικά τότε θα βγουν λαθεμένα συμπεράσματα.

Και 3) Ότι ακόμη και η ορθή χρησιμοποίηση μιας μεθόδου δεν σημαίνει κατ' ανάγκην και ορθά συμπεράσματα εάν δεν αναλύσουμε όλα τα απαραίτητα, ή τουλάχιστον τα βασικά στοιχεία, ενός κοινωνικού φαινομένου.

Και θα κλείσω με μίαν ιστοριούλα διδακτική που την έχω ξαναπεί. Κάποτε ένας μωσαμεθανός ρώτησε έναν Ιμάμη, τον ερμηνευτή δηλ. του Κορανίου και των ιερών κανόνων, ποιο είναι το πιο σωστό σε μια κηδεία. Οι συγγενείς να βαδίζουν μπροστά ή πίσω απ' το φέρετρο. Κι εκείνος αφού σκέφτηκε λίγο απάντησε πως δεν έχει καμιά σημασία αν πηγαίνουν πίσω ή μπροστά απ' αυτό,

αρκεί να μην είσαι μέσα στο φέρετρο. Μ' άλλα λόγια δεν έχει καμιά σημασία αν κάποιος αναλύει τα φαινόμενα στροκτουραλιστικά ή μαρξιστικά αρκεί να τα αναλύει σωστά.

Ανδρέας Λεντάκης

Και η απάντησή:

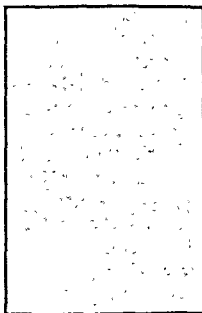
Δεν βλέπω το λόγο να διαφωνήσω με τη μακροσκελή επιχειρηματολογία του κ. Λεντάκη, που καταλήγει στο (καθόλου πρωτότυπο, άλλωστε) συμπέρασμα ότι ο μαρξισμός δεν είναι Ευαγγέλιο και ότι η εφαρμογή της μαρξιστικής ανάλυσης δεν οδηγεί καλά και σώνει σε ασφαλείς αλήθειες. Απορώ μόνο που διάλεξε εμένα για αποδέκτη αυτού του μηνύματος: Δεν είναι λίγες οι φορές που έχω εκφράσει δημόσια αντιρρήσεις για κάποια μαρξιστικά «θέματα» και για τη χρήση του μαρξισμού ως τυφλοσύρτη (βλ. π.χ., για να περιορισθώ στην αρθρογραφία μου από τις στήλες του «Σχολιαστή», το άρθρο «Η ακτινοβολία του Τσερνόμπιλ και της Αριστεράς» στο τεύχος 39 και την κριτική στο βιβλίο του Αντρέ Γκορς «Αντίο προλεταριάτο», στο τεύχος 50). Σ' ό,τι, λοιπόν, αφορά την ταπεινότητά μου, δεν υπήρχε λόγος να χύσει ο κ. Λεντάκης τόσο μελάνι για να πείσει τον πεισμένο...

Φοβάμαι ότι ο κ. Λεντάκης δεν αντιλήφθηκε το σημείο της διαφωνίας μου, παρόλο που φαίνεται, νομίζω, αρκετά καθαρά στο απόσπασμα που ο ίδιος παραθέτει. Δεν τον ελέγχω επειδή δεν έδωσε μαρξιστική εξήγηση στο φαινόμενο της ιεροδουλείας ούτε λέω ή υπαινίσσομαι πούθενά ότι και μόνον η επίκληση του μαρξισμού είναι αρκετή για να δείξει τόσο την αλήθεια όσο και το λάθος κάθε μη μαρξιστικής ερμηνείας. Τον ελέγχω επειδή (επαναλαμβάνω τα λόγια μου) ερμηνεύει μερικά φαινόμενα στο συμβολικό και όχι στο γενετικό επίπεδο. Δεν μ' ενδιαφέρει αν μια ερμηνεία είναι ή παρουσιάζεται ως μαρξιστική μ' ενδιαφέρει όμως πολύ αν ανάγει το φαινόμενο που εξετάζει σε κάποιες πρώτες αιτίες, αν δηλαδή μας επιτρέπει να καταλάβουμε πώς και γιατί προέκυψε (αυτό είναι η γενετική ερμηνεία), ή αν, αντίθετα, το μυστικοποιεί παραπέμποντας σε κάποιους αφηρημένους όρους που με τη σειρά τους παραπέμπουν σε κάποιους (πραγματικούς ή υποτιθέμενους) συμβολικούς θεσμούς.

Ο μαρξισμός κουβαλάει αρκετές αμαρτίες στην πλάτη του, αλλά πάντως δίνει μια γενετική εξήγηση στα ιστορικά και κοινωνικά φαινόμενα (σωστή ή όχι, αυτό δεν χρειάζεται να μας απασχολήσει εδώ). Το ίδιο έκαναν και αρκετοί μη μαρξιστές ερευνητές, και ο Μπαχόφεν, στην προκειμένη περίπτωση, είναι ένας απ' αυτούς. Αλλά ο ιστορικός ή ο κοινωνιολόγος που επινοεί έναν όρο (όπως π.χ. «μύηση») για να ερμηνεύσει με αυτόν ένα συγκεκριμένο ιστορικό ή κοινωνικό φαινόμενο μας λέει εξίσου λίγα όσο κάποιος που δηλώνει ότι «το μωρό γεννήθηκε επειδή βγήκε η ληξιαρχική πράξη γεννήσεώς του». Ερμηνεύει δηλαδή το αίτιο με το αποτέλεσμα. Η τελετή της μύησης είναι η αποκρυστάλλωση μιας ορισμένης κοινωνικής διεργασίας στη συμβολική σκέψη των ανθρώπων μιας κοινωνίας. Δεν είναι η αιτία αυτής της διεργασίας, παρά η συμβολική έκφραση που της έδωσε η ανθρώπινη συνείδηση.

Μπορεί τέτοιες «ερμηνείες» να είναι της μόδας σήμερα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν και ουσία. Η ιδέα που έχει μια κοινωνία για τον χαρακτήρα των θεσμών της είναι βέβαια σημαντική, αλλά δεν αποτελεί και το κλειδί για την εξήγηση αυτών των θεσμών. Ο Μαρξ επισημαίνει ότι, όπως ακριβώς η γνώμη μας για ένα άτομο δεν βασίζεται στην ιδέα που έχει αυτό το άτομο για τον εαυτό του, έτσι και μια κοινωνία δεν μπορούμε να την κρίνουμε από τη συνείδησή της. Δεν ξέρω αν ο κ. Λεντάκης δυσανασχετεί που παραπέμπω εδώ στον ιδρυτή του μαρξισμού. Αλλά, επιτέλους, ας κρατήσουμε και κάτι απ' αυτό τον δόλιο τον μαρξισμό...

Δημοσθένης Κούρτοβικ

ελεύθερος τύπος

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ - ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ

Ζωοδοχου Πηγης 17, Αθηνά 106 81

Τηλ. 3639980 - 3602040

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. ΤΖΟΕΛ ΣΠΡΙΝΓΚ
Το Αλφαριθμητικό της Ελευθεριακής Εκπαίδευσης
2. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΑΥΚΑΛΙΔΗ
Η Δύναμη της Μήτρας κι η Υποκειμενική "Αλήθεια"
3. ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ
Ο Μαρξισμός σαν Αστική Κοινωνιολογία
4. Ζ.Π. ΒΟΥΑΓΙΕ
Αναφορά πάνω στην Κατάσταση των Ψευδαισθήσεων μέσα στο Κόμμα μας κι Αποκαλύψεις σχετικά με την Αρχή του Κόσμου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σουλίου 9
«ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

3602.644

• ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
(Το Εκλογικό Πρόγραμμα των Γερμανών Πρόσων για το 1987).

Τζαν Α. Γκούκερ
• Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
• Η πολιτιστική τρομοκρατία των DEAD KENNEDYS

ΜΙΑ ΒΑΒΕΛ

ΠΟΥ ΧΤΙΣΤΗΚΕ ΣΤΟ ΠΑΡΑ-ΠΕΝΤΕ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ του Αυγούστου ο Σχολιαστής ανακοίνωνε τι θα γινόταν από τις 21 ως τις 31 του μηνός «στα κρύα νερά του Αρμενιστή». Κατ' αρχήν θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τα «κρύα νερά» ήταν αυτά που ευθύνονταν λιγότερο από οτιδήποτε άλλο για την ψυχρολουσία που δεχτήκαμε πολλοί Έλληνες και κάμποσοι ξένοι εκεί πάνω. Κι όμως, οι προδιαγραφές ήταν αρκετά καλές. Ξέραμε ότι θα έρχονταν αντιπροσωπείες κινημάτων από όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρώπης κι από αρκετά απελευθερωτικά κινήματα του τρίτου κόσμου. Ξέραμε ότι θα συζητιόνταν πολλά θέματα (ίσως περισσότερα απ' ό,τι θα ήταν δυνατό). Ξέραμε ότι οι συσπειρώσεις, ή μάλλον το κομμάτι των συσπειρώσεων που είχε αναλάβει την διοργάνωση, έβαζε τα δυνατά του εδώ και μήνες μεταφράζοντας υλικό, κάνοντας συνεννοήσεις, κλείνοντας συναυλίες και ηχητικά μηχανήματα, ψάχνοντας για φωτιστικά και ηλεκτρονικό υπολογιστή. «Ε τότε γιατί απέτυχε η συνάντηση;» Θα αναρωτηθεί κάποιος. Επειδή τα πολιτικά και οργανωτικά προβλήματα, που συναντήσαμε όσοι συμμετείχαμε ή βοηθήσαμε στη διοργάνωση δεν ήταν δυνατό να λυθούν μ' αυτό το επίπεδο οργάνωσης κι αυτή την ποιότητα πολιτικοποίησης και σχέσεων που υπήρχαν μεταξύ μας.

Ας γίνουμε όμως πιο συγκεκριμένοι: Οι συσπειρώσεις, σαν συλλογικό σχήμα του χώρου της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς μέσα στο πανεπιστήμιο, δεν διέθεταν την οργανωτικότητα και τις τεχνικές δυνατότητες για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις ενός τέτοιου εγχειρήματος. Από την άλλη μεριά, οι Ευρωπαίοι σύντροφοι — και ιδιαίτερα οι Γάλλοι και οι Ιταλοί — έχοντας κάνει κι εκείνοι λάθη (και ίσως όχι πάντα από άγνοια ή ατυχία) κατά την προπαρασκευαστική περίοδο της συνάντησης, δεν βοήθησαν όσο έπρεπε κατά τη διάρκεια της ίδιας της συνάντησης.

Ας δώσουμε ένα χρονικό, που όμως καθόλου δεν αποκλείεται να έχει ανακρίβειες και λάθη, τα οποία ωστόσο μπορούν να διορθωθούν με κάποιες διευκρινιστικές απαντήσεις από άλλους φίλους και συντρόφους που συμμετείχαν στη συνάντηση. Κάμποσες μέρες μέχρι την 21 Αυγούστου στη Θεσσαλονίκη — και ιδιαίτερα στο κτίριο που έχει καταληφθεί στη Λ. Νίκης — επικρατούσε χάος: άλλοι έτρεχαν πάνω κάτω κανονίζοντας τιμές, άλλοι έψαχναν στην αγορά για τα χρειαζόμενα κι άλλοι είχαν ήδη φύγει για το κάμπινγκ με σκοπό να προετοιμάσουν το χώρο, να στήσουν τα κιόσκια των συζητήσεων κλπ. Όταν άρχισε η συνάντηση στις 21 Αυγούστου, μερικά προβλήματα είχαν αρχίσει να κάνουν την ενοχλητική εμφάνισή τους. Πρώτο, η μετάφραση: άσχετα από το αν κάποιος μιλούσε σε μαζική γενική συνέλευση ή σε μικρή ομάδα εργασίας, ήταν τρομερά δύσκολο για τον ομιλητή να εκφράζει την άποψή του, αλλά και για τους ακροατές να τον παρακολουθούν συνεχώς, όταν έπρεπε κάθε τόσο να διακόπτει για να δίνει το λόγο στους τρεις μεταφραστές (οι συζητήσεις γίνονταν στα ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά και ιταλικά, εκτός από μερικές που είχαν και πορτογαλέζικα!). Αν πάρουμε μάλιστα υπόψη μας και ότι οι μεταφραστές ήταν ερασιτέχνες, που προσφέρθηκαν εθελοντικά και κατέβαλαν όσο πιο φιλότιμες προσπάθειες μπορούσαν, καταλαβαίνουμε την κατάσταση, που επικρατούσε. Το πρόβλημα έπαυε να είναι απλά μεταφραστικό όταν έμπαιναν στη μέση οι διαφορές ποιότητας πολιτικοποίησης και οι διαφορές κουλτούρας. Παράδειγμα, στη συζήτηση περί «βίας ή μη-βίας» η διαφορά της ιστορίας του ελληνικού και του ιταλικού κινήματος δημιούργησαν τέτοιο κομφούζιο, ώστε μιλούσαν οι μεν για «αυτοάμυνα ενός κινήματος» ευνοώντας την στοιχειώδη υπεράσπιση του από την

αστυνομική βία (άντε και καμιά πέτρα το πολύ πολύ) και οι άλλοι θυμούνταν τις ιταλικές διαδηλώσεις της δεκαετίας του '70 με τις ένοπλες ομάδες περιφρούρησης (και όχι μόνο). Οι δια-

φορές όμως δεν ανήκουν μόνο στο επίπεδο του παρελθόντος αλλά και στο επίπεδο των προοπτικών. Εναλλακτικό ή παραδοσιακό «ακροαριστερό» κίνημα; Πρέπει ακόμα να πάρουμε

υπόψη μας ότι αυτά τα διλήμματα και οι διαμάχες αναπτύσσονται μέσα σ' ένα κλίμα βεβαρυμένο όχι μόνο από τις μεγαλόστομες και καθόλου συντροφικές δηλώσεις ορισμένων για τους υπόλοιπους αλλά και από τα οικονομικά προβλήματα που παρουσιάζονταν και που δεν φαινόταν καμιά προοπτική επίλυσής τους. Το κλίμα βέβαια ήταν βαρύ όχι μόνο μεταφορικά αλλά και κυριολεκτικά: τις πρώτες μέρες της συνάντησης έριχνε κατακλυσμιαίες μπόρες, που ενώ στην αρχή αντιμετώπιζονταν με χιούμορ («μην ανησυχείτε, είναι κόλπο των γάλλων για να βλέπουμε το ουράνιο τόξο κάθε απόγευμα...» λέγανε μερικοί), σιγά σιγά άρχισαν να γίνονταν απελπιστικές, ιδιαίτερα ύστερα από την τελευταία βροχή, που ξεχείλισε το ξεροπόταμο που διασχίζει το κάμπινγκ και κόντεψε να πνίξει μερικά αυτοκίνητα που είχαν αποβραδής παρκάρε εκεί μέσα. Οπωσδήποτε, όμως, ήταν μάλλον δυσάρεστο να γίνονται συζητήσεις και τα βλέμματα των συνομιλητών να στρέφονται κάθε τόσο στον ουρανό όχι λόγω αμηχανίας, αλλά επειδή δεν ήταν καθόλου σίγουροι αν θα προλάβαινε να στεγνώσει το ολίγονγκ μπαγκ τους από τα νερά της προηγούμενης βροχής, ώστε να μπορέσουν να κοιμηθούν ανθρώπινα το βράδυ.

Η ανταλλαγή απόψεων (ο βασικός σκοπός αυτής της συνάντησης) έγινε με τρεις τρόπους. Πρώτα, είχαν κυκλοφορήσει μεταφρασμένοι φάκελοι με υλικό που είχε επιλέξει κάθε αντιπροσωπεία, ύστερα υπήρχε κέντρο τύπου με φωτοτυπικά μηχανήματα, γραφομηχανές και κομπιούτερ, όπου φτιάχνονταν δελτία διαλόγου ή κείμενα, που παρουσίαζαν ομαδοποιήσεις ή συλλογιστικές που παραβρίσκονταν στη συνάντηση και —φυσικά— ο βασικότερος τρόπος γνωριμίας ήταν οι συζητήσεις. Το πρόγραμμα των συζητήσεων ήταν εξαρχής βαρυφορτωμένο: υπήρχε ένα θέμα κάθε μέρα (για μια δυο μέρες δεν έγινε δυνατόν να τηρηθεί αυτή η διαδικασία) χωρισμένο σε υπο-θέματα που θα τα συζητούσαν σε βάθος (ή τουλάχιστον έτσι ελπίζονταν) οι ομάδες εργασίας. Παρόλα αυτά, λόγω των μεταφραστικών (και όχι μόνο) προβλημάτων που αναφέραμε παραπάνω, αυτή η μέθοδος δεν υπήρξε αποδοτική. Οι συζητήσεις που έγιναν για το Πανεπιστήμιο, για θέματα στρατού, άμυνας κλπ., για το γυναικείο, για το μαθητικό κίνημα υπήρξαν αρκετά αποτελεσματικές: υπήρξαν όμως και αρκετές άλλες, που δεν μπόρεσαν καν να πραγματοποιηθούν. Στα διεθνή φόρουμ που έγιναν (Παλαιστίνη, Χιλή, Αλγερία, Νικαράγουα) η συζήτηση έμεινε σε μάλλον χαμηλά επίπεδα: ιδιαίτερα για τη Χιλή, όπου οι διοργανωτές (Χιλιανοί φοιτητές, που ζουν στο Παρίσι) μίλησαν πολύ επίπεδα και ήταν αρκετά απληροφόρητοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, που εξόργισε μερικούς θερμόαιμους νεαρούς των συσπειρώσεων, ήταν ότι ο ένας από τους χιλιανούς, που παρουσίαζαν την κατάσταση της χώρας τους, δεν... θυμόταν τα ονόματα «κάποιων αριστερών οργάνωσεων» που συμμετέχουν στο αντιστασιακό κίνημα. Αρκετό ενδιαφέρον είχε η συζήτηση για την Παλαιστίνη, όπου βασικός ομιλητής ήταν ο εκπρόσωπος του P.L.O. στη Ρώμη, που έκανε αρκετές προτάσεις ενδιαφέρουσες μεν, τόσο δύσκολες στην εφαρμογή τους όμως, ώστε να προκαλέσουν κάποια αμηχανία στο ακροατήριο.

Το πιο ενδιαφέρον μέρος της συνάντησης ήταν οι «διμερείς» συνομιλίες. Τέτοιες έγιναν ανάμεσα στις συσπειρώσεις και την Προλεταρική Δημοκρατία, τις συσπειρώσεις και τους Γερμανούς Πράσινους και με την ΣΣΕΚ, που είχε έλθει με γερή αντιπροσωπεία και ασχολήθηκε επαρκέστατα με τις δημόσιες σχέσεις. Στη συζήτηση με την Προλεταρική Δημοκρατία (όπου υπήρχαν και οι δυο «τάσεις» της, οι νέοι και πιο «εναλλακτικοί» και οι παλιότεροι, συνδικαλιστές από εργατικούς χώρους και τα λοιπά, που ήταν πιο «αριστεριστές») έγινε αντιληπτό ότι η Π.Δ. όχι μόνο έχει ιδέες αλλά έχει φτάσει σ' ένα επίπεδο, όπου καταφέρνει και να τις πραγματοποιεί. Η συζήτηση με τους Γερμανούς, παρόλο που υπήρχαν πολιτικές διαφωνίες, υπήρξε και αυτή αρκετά διαφωτιστική μιας και παρουσιάστηκε το πρόβλημα της κρίσης στο εσωτερικό των Πράσινων. Συζήτηση με τους Γάλλους δεν έγινε γιατί η ελληνική πλευρά ήταν πυρ και μανία με τους υπεύθυνους της γαλλικής, οι οποίοι ζητούσαν γύρω στις 300.000 για τα έξοδα των ταξιδιών που είχαν κάνει κατά την προπαρασκευαστική περίοδο (χωρίς να έχει συμφωνηθεί από την αρχή ότι αυτά τα έξοδα θα αντιμετωπιζόνταν από το κοινό ταμείο) και άλλες 400.000 για τα έξοδα εφτά πορτογάλων, τους οποίους είχαν προσκαλέσει χωρίς ούτε κι αυτό να έχει συμφωνηθεί στο Παρίσι, στις αρχικές διαπραγματεύσεις. Κάτι τέτοια προβλήματα καθώς και η συνολικά υπεροπτική συμπεριφορά μερικών από τους γάλ-

ΣΑΒΒΑΤΟ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1977
ΣΑΒΒΑΤΟ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1977

FORUM

ΣΑΒΒΑΤΟ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1977
ΣΑΒΒΑΤΟ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1977

"MIDDLE EAST AND PALESTINIAN STRUGGLE"
"MOYEN ORIENT ET QUESTION PALESTINIENNE"
"MIDDLE EAST AND PALESTINIAN STRUGGLE"
"MOYEN ORIENT ET QUESTION PALESTINIENNE"

ALI RASHID

REPRESENTATIVE OF D.P. & R.O.A.
REPRESENTATIVE OF D.P. & R.O.A.
REPRESENTATIVE OF D.P. & R.O.A.

• SARA' L'OCCASIONE PER PORTARE AVANTI IL DIBATTITO SUL RAPPORTO ARABO-ISRAELICO, SULLE FORME DI LOTTA E DI LIBERAZIONE...
• FORUM WILL BE THE OCCASION TO TAKE OVER THE DISCUSSION OVER NORTH-SOUTH RELATIONS AND STRUGGLE'S AND LIBERATION'S QUESTIONS...
• CA SERA L'OCCASION POUR DEVELOPPER LE DEBAT SUR LE RAPPORT ARABO-ISRAEL ET SUR LES FORMES DE LOTTE ET DE LIBERATION...
• TO DISCUSS ON ENHANCING THE DISCUSSION ON SYNTHESE WITH THE ARABIS...
• PER ACCANTARE SPECIFICI LE ORIENTAZIONI FORSENO TORNARE AL PRIMO PIANO DEL ITALIANO...
• TO REPLY TO RASHID IS POSSIBLE BY ASKING FOR ITALIAN DELEGATION...
• POUR 3 ENCONTRES AVEC ALI RASHID ON PEUT DEMANDER CHEZ LA DELEGATION ITALIENNE...
• FIA SYNTHESE KAI TOI ANI PRAGME ENHANCING THE SYNTHESE WITH THE ARABIS...
• VENITE PUNTUALI! / PLEASE COME PUNCTUALLY!
• VENUEZ AVEC PUNCTUALITE! / EARTE STHN APA TAXI!

Χαρακτηριστική πρόσκληση για συζήτηση

λους δημιούργησαν αρκετές οξύνσεις. Θα αναρωτιέστε, ίσως, γιατί ανέφερα αυτές τις «οικονομικές» λεπτομέρειες, που δεν έχουν καμιά πολιτική σημασία. Όσοι, όμως ήμασταν εκεί, πιστεύουμε ότι έχουν καθοριστική πολιτική σημασία, μιας και δείχνουν πολύ περισσότερα απ' όσα δεν άφησε ο σχετικός φτωχός διάλογος να φανούν.

Συμπέρασμα: Μπορεί τα πολιτικά ωφέλη να μην ήταν τα αναμενόμενα, μπορεί οι διαδικασίες να ήταν εξοντωτικές, υπήρξε όμως μια εμπειρία, οργανωτική και πολιτική, που οι συσπειρώσεις, ή τουλάχιστον το κομμάτι τους που ήταν στον Αρμενιστή, θα πρέπει να εκμεταλλευτούν και που σίγουρα μπορούν να το κάνουν.

Αρίστος Γιαννόπουλος

Υ.Γ.: Επειδή το παραπάνω κείμενο έχει πολλές αδυναμίες, αφενός μεν λόγω του ότι δεν μπορούσαν να χωρέσουν σε τόσο λίγο χώρο όλα όσα είδαμε, ακούσαμε, είπαμε και κάναμε στην Χαλκιδική και αφετέρου επειδή όσα έγιναν ήταν πολύ περισσότερα απ' όσα μπορούσε να δει, ν' ακούσει ή να πει μόνο ένα ή δυο άτομα, καλό θα είναι όποιος παραβρέθηκε στη συνάντηση του Αρμενιστή και έχει διαφωνίες με το κείμενο αυτό, ή πιστεύει πως υπάρχουν πράγματα που έπρεπε να αναφερθούν και δεν αναφέρθηκαν, να στείλει μια επιστολή ή ένα κείμενο που να δίνει τη δική του άποψη πάνω στα γεγονότα.

dialogos dialogos dialogos

dialogos

Ενημερωτικό Δελτίο Πανερωπαϊκής
ενοποίησης Νεολαίας.

Bollettino informativo del
meeting dei Giovani Europei

Bulletin d'information du
meeting des Jeunes Européens.

Armenistis 25 August 1977

Ενημερωτικό δελτίο της συνάντησης

Όλοι όσοι παραβρέθηκαν στην Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεολαίας στη Χαλκιδική, διαπίστωσαν ότι η αντιπροσωπεία της ιταλικής *Democrazia Proletaria (D.P.)* ήταν η πιο εμπεριστατωμένη από πολιτική άποψη και η μοναδική που κατάφερε να δώσει σε μεγάλο βαθμό μια εικόνα της ιταλικής κοινωνίας και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι επαναστατικές δυνάμεις.

Εκτός των γενικότερων συζητήσεων, μιλήσαμε αποκλειστικά και με τον *Sergio Tosini*, μέλος του Εθνικού Συμβουλίου της *D.P.*, υπεύθυνο του συνδικαλιστικού τμήματος, καθώς επίσης και μέλος της διοίκησης της εργατικής συνμορσπονδίας *CGIL*, και τον *Dimo Frisullo*, μέλος του γραφείου διεθνών σχέσεων της *D.P.* Εκτεταμένα αποσπάσματα αυτών των συζητήσεων παραθέτουμε στη συνέχεια.

Τάσος Κατιντσάρος

Σχολιαστής: Πώς διαμορφώνεται η κοινωνική και πολιτική κατάσταση στην Ιταλία μετά τις πρόσφατες εκλογές;

D.P.: Κατ' αρχήν, το πολιτικό σκηνικό, που αναδείχτηκε σαν αποτέλεσμα των εκλογών, έχει τα εξής χαρακτηριστικά: α) κρίση του PCI(KK) και χάσιμο περίπου του 5% των ψήφων του, β) σταθερή δύναμη της κεντροδεξιάς, γ) μέτρια άνοδος του PSI (Σοσιαλ. Κόμμα), δ) συγκρατημένη άνοδος της *D.P.*, ε) είσοδος των πράσινων στο κοινοβούλιο, στ) επιβεβαίωση της παρουσίας του Ριζοσπαστικού Κόμματος.

Ουσιαστικά, τα αποτελέσματα των εκλογών μπορούμε να τα εκλάβουμε σαν επιβεβαίωση της μετριοπαθούς δεξιάς και τεμαχισμού και απελευθέρωσης κομματιών της αριστεράς. Βέβαια, η κατάσταση δεν άλλαξε, μια κι αυτές οι εκλογές έγιναν για να μην πραγματοποιηθεί το δημοψήφισμα για τα πυρηνικά εργοστάσια (για τα οποία σύμφωνα με στατιστικές, το 65% των Ιταλών θέλει το σταμάτημά τους), πράγμα βέβαια που μόνο επιβραδύνθηκε.

Είναι γεγονός ότι η κοινωνική κατάσταση δεν αντιστοιχεί με την εκλογική έκφραση. Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει στη χώρα μιας μεγάλης επίθεσης των καπιταλιστών ενάντια στις κατακτήσεις του εργατικού κινήματος. Η κλασική αριστερά και η ηγεσία των συνδικάτων δεν έχουν καταφέρει να αναπτύξουν μια αποτελεσματική άμυνα. Τώρα, για πρώτη φορά μετά την χρόνια οπισθοχώρηση, υπάρχουν ενδείξεις ότι ξανακινείται το κοινωνικό κίνημα. Σ' αυτό παίζει σημαντικό ρόλο το ότι το PSI αντικαθίστα στην ουσία τη Χριστιανοδημοκρα-

Σ Υ Ν Ε Ν Τ Ε Υ Ξ Η

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ:

ΑΝΙΧΝΕΥΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

τία. Το PSI κατατρώγεται από κρίση έλλειψης στρατηγικής, και στο εσωτερικό του αναπτύσσονται διάφορα ρεύματα (π.χ. οικονομική δεξιά, θεσμική αριστερά, φιλοσοβιετικοί κλπ.). Αυτά βέβαια στην ηγεσία του, γιατί στη βάση κυριαρχεί μια αίσθηση απομάκρυνσης απ' την επίσημη πολιτική. Παρόλο που δεν αποσπώνται ακόμα κομμάτια από το PCI ή τη συνδικαλιστική ηγεσία, μια κριτική διάθεση εκφράζεται σε πολλούς χώρους, η οποία συντελεί σε μια αυξανόμενη κινητικότητα του κινήματος.

Σ.: Πώς παρεμβαίνει σ' αυτή τη συγκυρία η D.P.;

D.P.: Εμείς προσπαθούμε να μετατρέψουμε σε πολιτική κριτική αυτές τις διαθέσεις των αγωνιστών της βάσης. Σε αντίθεση με το PCI που προτείνει μια κυβερνητική λύση (κάτω από την ηγεμονία των Χριστιανοδημοκρατών), η D.P. προτείνει μια σειρά στόχους στο κίνημα, σαν αριστερές εναλλακτικές λύσεις. Ιδιαίτερα στο εργατικό κίνημα, όπου τα τελευταία χρόνια προς όφελος της παραγωγικότητας και των συμφερόντων των βιομηχάνων θυσιάστηκαν πολλές κατακτήσεις των εργαζομένων, οι διαφορές είναι ανάγλυφες. Π.χ. η παραδοσιακή αριστερά και η ηγεσία των συνδικάτων πρότειναν πολύ μικρές αυξήσεις, ελαστικότητα ωραρίου, μη μείωση ωρών εργασίας, ιδιωτικοποίηση των συντάξεων, ενώ εμείς μαζί με πάρα πολλές εργοστασιακές επιτροπές αντιπροτεيناμε σημαντικές αυξήσεις, 35ωρο, όχι παραχωρήσεις στο ωράριο κλπ. και σε πολλές περιπτώσεις, όπως στο μέταλλο ή στη χημική βιομηχανία, καταφέραμε να κερδίσουμε πλειοψηφικά κομμάτια εργασίας σ' αυτή την πολιτική.

Επίσης, σημαντικός τομέας της παρέμβασής μας είναι το κίνημα ειρήνης. Η συνθηματολογία μας (μονομερής αφοπλισμός της Ιταλίας, έξοδος απ' το NATO) καθώς και ο τρόπος της δράσης μας που σέβεται την αυτονομία των κοινωνικών

κινήματων, μας έχουν αναδείξει σε σημαντικό παράγοντα στην προώθηση αυτού του κινήματος. Ιδιαίτερα τώρα με το επικείμενο δημοψήφισμα για τα πυρηνικά εργοστάσια, έχουμε συγκεντρώσει μεγάλο μέρος της δουλειάς μας σ' αυτή την κατεύθυνση, με πολύ σημαντικά αποτελέσματα.

Παράλληλα, βέβαια, κυρίαρχος στόχος μας είναι η συγκρότηση της συνδικαλιστικής αριστεράς και η απόκρουση της επίθεσης του μεγάλου κεφαλαίου.

Σ.: Πώς βλέπετε τη δράση των Πρασίνων και των Ριζοσπαστικών Σωματείων ή έχετε ανταγωνιστικές σχέσεις;

D.P.: Κατ' αρχήν, να ξεκαθαρίσουμε κάτι. Όπως δηλώνουν κιόλας αυτά τα κόμματα, δεν ανήκουν στην αριστερά. Παρόλα αυτά, αναγνωρίζουμε το ρόλο που έπαιξαν οι Ριζοσπάστες στην προώθηση κοινωνικών ζητημάτων, όπως π.χ. το διαζύγιο ή τα ατομικά δικαιώματα. Βέβαια είναι αδύνατον να συμμαχήσουμε κεντρικά μαζί τους, γιατί και συνεργάζονται σε πολλές περιπτώσεις με το PSI ή τους σοσιαλδημοκράτες και δεν παύουν να ζητούν την είσοδό τους στην ελεγχόμενη από τους Χριστιανοδημοκράτες και Σοσιαλιστές κυβέρνηση μας, να δέχονται την παραμονή στο NATO!

Οι πράσινοι τώρα της Ιταλίας είναι διαφορετικοί σε πολλά από τους πράσινους άλλων χωρών. Στην Ιταλία το οικολογικό κίνημα υπάρχει σ' όλα τα κόμματα κι εμείς σε πολλές περιπτώσεις προωθούμε με σημαντικές δυνάμεις οικολογικούς στόχους, π.χ. ενάντια στα πυρηνικά, στους οποίους συναντιόμαστε και συμμαχούμε με διάφορα κομμάτια, δηλ. και με τους πράσινους. Είναι χαρακτηριστικό όμως ότι σε ζητήματα όπως το NATO ή η ΕΟΚ δεν παίρνουν θέση, και ζητήσαν, είσοδο στην κυβέρνηση με μοναδικούς όρους το κλείσιμο των πυρηνικών και την παραχώρηση σ' αυτούς του υπουργείου περιβάλλοντος! Για την εργατική τάξη, κουβέντα, άσε που πολλές

φορές συγκρούονται και με εργατικά κινήματα. Άλλο παράδειγμα: όταν οι Γερμανοί πράσινοι (με τους οποίους διατηρούμε πολύ καλές σχέσεις) μας πρότειναν πιο στενή συνεργασία σε διάφορα ευρωπαϊκά ζητήματα, ο Αλεξάντερ Λάγκερ, ηγέτης των Ιταλών πρασίνων, διαμαρτυρήθηκε σ' αυτούς ότι παρεμβαίνουν στα εσωτερικά της Ιταλίας!

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι με αυτά τα κόμματα έχουμε και ανταγωνιστικές σχέσεις και σύμμαχες και όπου μπορεί να αναπτυχθεί μια συνεργασία.

Σ.: Απέναντι στην κρίση του καπιταλισμού έχετε διαμορφώσει μια πολιτική διεξόδου και αιχμής, και αν ναι ποια;

D.P.: Δεν μπορούμε να μιλήσουμε σήμερα για μια ολοκληρωμένη επαναστατική εναλλακτική ξεπεράσματος και ανατροπής του καπιταλισμού. Μπορούμε να πούμε όμως ότι ανιχνεύουμε νέους δρόμους επαναστατικών μετασχηματισμών, που θα συνδυάζουν τις πολιτικές αλλαγές και τις αλλαγές κοινωνικών δομών. Γι' αυτό είμαστε υπέρ ενός συστήματος κοινωνικής αυτοδιαχείρισης, ενός σοσιαλιστικού κινήματος που θα συνδυάζει και τον κρατικό σχεδιασμό και την αυτοδιαχείριση. Έχουμε κόψει τους δεσμούς μας με την τριτοδιεθνιστική παράδοση για το κόμμα σαν φορέα αλλαγής κι έτσι δεν πιστεύουμε στο μοναδικό κόμμα του προλεταριάτου, αλλά στην πολυπλοκότητα και πολλαπλότητα της πολιτικής και κοινωνικής δυνάμεως που συγκλίνουν στην επανάσταση. Αναζητούμε νέες μορφές εξέλιξης του μαρξισμού. Κριτικάρουμε την ποσότητα ως κριτήριο του σοσιαλισμού (ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων) και πιστεύουμε ότι η οικοδόμηση του σοσιαλισμού θα είναι συνδεδεμένη με την εγγύηση της δημοκρατίας και των ατομικών δικαιωμάτων. Τα ατομικά δικαιώματα δεν μπορούν ν' απαλλοτριωθούν από το «κοινωνικό συμφέρον».

Στις σημερινές συνθήκες στην Ιταλία δεν είναι δυνατόν να μουν από μας ζητήματα κυβερνητικών αλλαγών. Κάτι τέτοιο θα μπορούσαμε να το αντιμετωπίσουμε όταν, θα έχουν μεταβληθεί οι κοινωνικές ισορροπίες. Σε καμιά περίπτωση δεν δεχόμαστε μια λύση τύπου «ενωμένης αριστεράς», κάτι το αντίστοιχο δηλαδή με εκείνο που συνέβη στη Γαλλία. Απαραίτητη προϋπόθεση για να μουν ζητήματα αλλαγών, είναι για μας η ανάπτυξη του μαζικού κινήματος. Δεν μας ενδιαφέρει η συνολική αύξηση της αριστεράς, αλλά η ανάπτυξη των κοινωνικών αγώνων.

Σ.: Μπορείτε να μου πείτε λίγα λόγια για την ιστορία της D.P. και το πώς είναι διαρθρωμένο το κόμμα σας σήμερα;

D.P.: Το κόμμα μας γεννήθηκε το 1976, συγκεντρώνοντας στις γραμμές του αγωνιστές από οργανώσεις του κινήματος του '68-70 όπως η Εργατική Πρωτοπορία, το PDUP, η Lega κλπ. Στη συνέχεια, στην περίοδο της «τρομοκρατίας» και της άγριας καταστολής, έγινε προσπάθεια από τις πολιτικές δυνάμεις της Ιταλίας να ταυτιστεί υπήρχε αριστερότερα από το PCI με την παράνομη δράση και τις Ερυθρές Ταξιαρχίες. Αυτό, μαζί με τη χρεοκοπία των ονείρων μιας γενιάς, διέλυσε τον παλιό χώρο της Επαναστατικής Αριστεράς, κι εμείς σαν κόμμα περάσαμε μεγάλη κρίση.

Σωθήκαμε, γιατί υποφέραμε να συνδεθούμε με την εργατική τάξη και να στηρίξουμε την ανασυγκρότησή μας στην παρέμβαση μας σ' αυτήν. Σιγά σιγά καταφέραμε να συνδεθούμε με ό,τι κινείται στα εργοστάσια ή στις εργατικές συνοικίες και κατορθώσαμε να αναπτύξουμε την επιρροή μας. Σήμερα έχουμε γύρω στα 10.000 μέλη και καταφέραμε να αυξήσουμε και την κοινοβουλευτική μας δύναμη στους 600.000 περίπου ψήφους (1,8% του συνόλου των ψήφων). Η ταξική σύνθεση του κόμματος είναι κατά 75% εργάτες και κατά 25% μαθητές, φοιτητές κλπ. Η πλειοψηφία της οργάνωσης έχει ηλικία πάνω από τα 25 χρόνια και είναι γεγονός ότι αντιμετωπίζουμε προβλήματα με την οργάνωση νεολαίων, που τελευταία όμως αρχίζει και ξεπερνιέται, γιατί δίνουμε ιδιαίτερη βαρύτητα στην προώθηση των προβλημάτων της νεολαίας, όπως π.χ. αυτό της στέγης.

Το κόμμα της D.P. οργανώνει κύρια σε βάση πολιτική, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι απαρνούμαστε τις ιδεολογικές κατακτήσεις που έχουμε κάνει στο μεταξύ, ορισμένες από τις οποίες σας αναφέραμε προηγούμενως. Το κόμμα είναι δομημένο σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο. Υπάρχει εθνική γραμματεία, με γραμματέα το σύντροφο Giovanni Russo και υπάρχουν τομείς δουλειάς (νεολαία, υγεία, εργατικό κλπ.). Διαρθρωνόμαστε σε τοπικό ή εργασιακό επίπεδο με σχετική αυτονομία.

ΕΝΩ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ για την κρίση του τύπου βρίσκει καθημερινούς λόγους που νομιμοποιούν τη συνέχισή της, δίνοντας έτσι την ευχέρεια ακόμη και σ' αυτούς που θα έπρεπε να ελέγχονται, να ελέγχουν, μια «έρευνα» που είδε το φως της δημοσιότητας στις 13 του Σεπτεμβρίου, απέδειξε, ότι το πρόβλημα έχει πολύ περισσότερα πρόσωπα από αυτά που επισημαίνει η περίπτωση της ΑΥΡΙΑΝΗΣ ή που εγκυμονεί ο επεκτατισμός των κεφαλαίων της Παλλήνης. Το ΒΗΜΑ, ανοίγοντας στη σειρά των κυριακάτικων αφιερωμάτων του το φάκελο της Παιδείας, ξαναθύμισε, ότι η παρέμβαση των εφημερίδων στην οργάνωση της κοινής γνώμης δεν περιορίζεται στη σκανδαλολογία, τον κιτρινισμό και την τρομολαγνία, αλλά χρησιμοποιεί και συνταγές πολύ περισσότερο «έγκυρες», εξίσου, όμως, επικίνδυνες και αποτελεσματικές.

Μια έρευνα κομής

Λίγες μέρες, λοιπόν, πριν από την έναρξη της καινούργιας εκπαιδευτικής χρονιάς, και χωρίς να υπάρχει κάποιος προφανής λόγος που να δικαιολογεί το θέμα και τους τόσους που επιλέχτηκαν, εξαπολύθηκε μια ασυνήθιστα σκληρή επίθεση εναντίον της «ακαδημαϊκής κοινότητας». Αυτή τη φορά οι καθηγητές και οι φοιτητές δεν έμπαιναν στο στόχαστρο για τους λόγους που επικαλούνται, συνήθως, τα έντυπα του Συγκροτήματος: δεν καταγγέλλονταν για «καθυστερήσεις» και «ευδαιμονισμούς», αλλά για το κλίμα τρομοκρατίας που έχουν επιβάλλει στους πανεπιστημιακούς χώρους. Κάτω από έναν εκφοβιστικό τίτλο που σκέπαζε ολόκληρη την πρώτη σελίδα, «Ιδεολογική τρομοκρατία παραλύει τα πανεπιστήμια», το ΒΗΜΑ φιλοξενούσε δηλώσεις του υπουργού Παιδείας, ο οποίος διαπίστωνε ότι «πλήττει θανάσιμα τόσο η δημοκρατική σκέψη όσο και η προσπάθεια επιστημονικής ανέλιξης» από την υποτιθέμενη άρνηση συμμετοχής στα κοινοτικά προγράμματα συνεργασίας, και προέβλεπε «τι σκηνές θα εκτυλιχθούν όταν θα συζητιέται το πρόγραμμα COMETT ή άλλα σχετικά προγράμματα της ΕΟΚ». Με αφορμή, λοιπόν, τις απαισιόδοξες προβλέψεις του κ. Τρίτση, η εφημερίδα δημοσίευσε ένα ρεπορτάζ για το ζήτημα ανάμεσα σε διάφορους πανεπιστημιακούς, αφού προηγουμένως είχε θεωρήσει σκόπιμο να επαναλάβει την πρωτοσέλιδη κινδυνολογία στον εσωτερικό τίτλο και, μάλιστα, με μεγαλύτερη έμφαση: «Τρόμος πάνω από τα πανεπιστήμια...»

Ο φάκελος του ΒΗΜΑΤΟΣ δεν ξένισε απλώς για την επιθετικότητα του. Δημιούργησε πολλά ερωτήματα, όχι μόνο για τον τρόπο που χρησιμοποίησε η εφημερίδα όσους απάντησαν στην έρευνά της, αλλά και για τους στόχους που εξυπηρετούσε η καμπάνια της. Αν και οι δώδεκα πανεπιστημιακοί που κατέθεσαν την άποψή τους θα έχουν κάθε λόγο να διαμαρτύρονται, μια και καμιά από τις απαντήσεις τους δεν επιβεβαιώνει την εκτίμηση του τίτλου, το πρόβλημα φαίνεται να είναι σημαντικότερο από τη μεθοδολογική οπτική που χαρακτήρισε το αφιέρωμα. Το τελεσίγραφο που πήρε την πρωτοβουλία να στείλει η εφημερίδα στα πανεπιστήμια —η μοναδική πράγματι τρομοκρατική διάσταση της υπόθεσης— δεν μπορεί να είναι μια ενέργεια χωρίς φιλοδοξίες. Το ΒΗΜΑ δεν έχει σταθεί ποτέ τόσο ολιγαρκές...

Θα ήταν άδικο, βέβαια, να ισχυρισθεί κανείς, ότι η επίθεση της εφημερίδας ήταν κεραυνός εν αιθρία. Την προηγούμενη Κυριακή από το αφιέρωμα του «τρόμου πάνω από τα πανεπιστήμια», είχε δημοσιευτεί μια συνέντευξη του αναπληρωτή υπουργού Εσωτερικών, με τίτλο «Τα πτυχία μας θα γίνουν άχρηστα χαρτιά». Σ' αυτήν ο κ. Πάγκαλος κατηγορούσε τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, και ιδίως το Εθνικό Με-

Ε Ν Τ Υ Π Η
Τ Ρ Ο Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ι Α

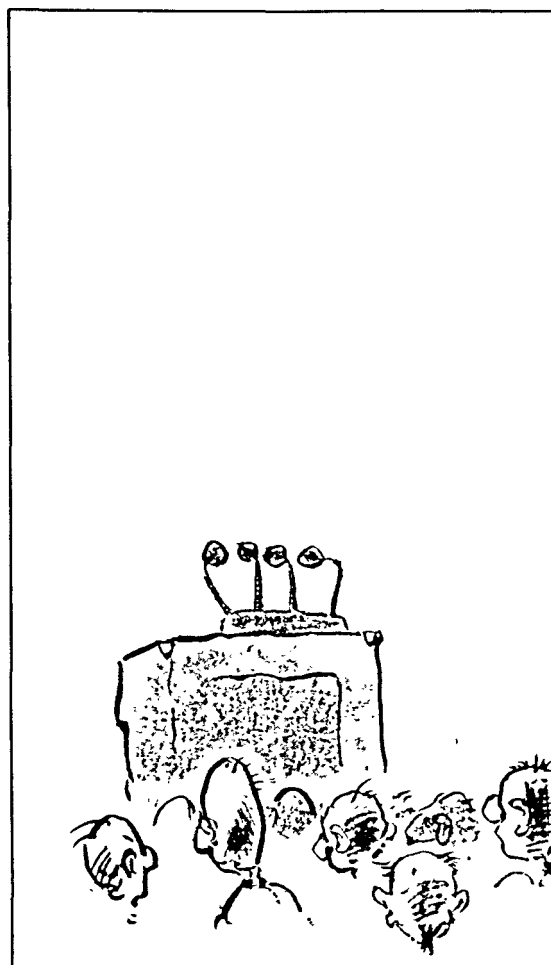
ΒΗΜΑ-ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΙΣΩ

τσόβιο Πολυτεχνείο, «γιατί», όπως έλεγε, «γι' αυτό κυρίως τίθεται το θέμα, αφού είναι το κατ' εξοχήν τεχνικό ίδρυμα της χώρας και θα έπρεπε να είναι η πρωτοπορία στη χρησιμοποίηση του COMETT». Ο υπουργός καταλόγιζε, μάλιστα, και τις σχετικές πολιτικές ευθύνες στο ΚΚΕ, το οποίο κατά τις πληροφορίες του ναρκοθετούσε τη συμμετοχή στα ευρωπαϊκά προγράμματα.

Αλλά και πολύ πριν από τη δημοσιοποίηση του εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος του κ. Πάγκαλου, το ΒΗΜΑ είχε αντιμετωπίσει το ζήτημα. Ήδη από την αρχή του καλοκαιριού η εφημερίδα, είτε με σχόλια της διεύθυνσής της, είτε με την αρθρογραφία διάφορων «αγανακτισμένων» πανεπιστημιακών, είχε εξαπολύσει μια πρωτοφανή εκστρατεία εναντίον του πρύτανη του ΕΜΠ κ. Βουδούρη. Οι εύλογες απορίες που είχαν τότε δημιουργηθεί, τόσο για την εμπάθεια όσο και τη διάρκεια της καμπάνιας, είναι ίσως ευκολότερο να λυθούν σήμερα. Ο πρώτος «αντιευρωπαϊστής τρομοκράτης» είχε φαίνεται από τότε επισημανθεί στο πρόσωπο του μοναδικού πρύτανη Ανώτατου Ιδρύματος που είχε εκλεγεί χωρίς την υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ και, μάλιστα, εις βάρος του κυβερνητικού υποψήφιου.

Μεθοδευμένα, πάντως, ή ξαφνικά το ΒΗΜΑ είχε δημιουργήσει ένα θέμα που δεν ήταν διατεθειμένο να εγκαταλείψει. Επανήλθε, λοιπόν, την επόμενη Κυριακή (20 Σεπτεμβρίου) εμπλουτίζοντας το φάκελό του με νέα στοιχεία και επισημαίνοντας, παράλληλα, ότι τα όρια της πρωτοβουλίας που είχε αναλάβει ήταν πολύ ευρύτερα από αυτά που διέγραφαν τα ερευνητικά προγράμματα. Στη δεύτερη έκδοση της καμπάνιας η εφημερίδα ανέπτυξε την επιχειρηματολογία της και σε άλλα επίπεδα. Τα κείμενα που δημοσιεύονταν είχαν πια συγκεκριμένες αιχμές κατά της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης που παρέλυσε το εκπαιδευτικό έργο και υποβάθμισε ακόμη περισσότερο τις ανώτατες σχολές. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ένας από τους αρθρογράφους ήταν ο γνωστός καθηγητής κ. Βαρόνος, τον οποίο επανειλημμένα έχει καταγγείλει το φοιτητικό κίνημα για τη στάση που κράτησε στην περίοδο της επταετίας.

Θα πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετώπισε το ΒΗΜΑ τις αντιδράσεις των φοιτητών, δίνοντας ένα δείγμα άσκησης της «έγκυ-

ρης» δημοσιογραφίας που θεραπεύει. Μετά από ένα ειρωνικότατο ανυπόγραφο σχόλιο, στο οποίο ο συντάκτης του κόπτεται για την γραφειοκρατικοποίηση της ΕΦΕΕ, φιλοξενούνται, υποτίθεται, οι απόψεις των φοιτητικών παρατάξεων, μια και από το προηγούμενο φύλλο είχε δηλωθεί ότι η εφημερίδα θα είχε «ανοικτές τις σελίδες της και σε άλλες αντιλήψεις». Οι εκπρόσωποι, λοιπόν, διάφορων οργανώσεων έσπευσαν να ανταποκριθούν στην πρόσκληση και παρέδωσαν τις απόψεις τους στη Σουλβάνα Ράπτη, η οποία είχε επιμεληθεί και το ρεπορτάζ της εφημερίδας. Το πρό-

ΤΟ ΒΗΜΑ και ιστορία διαθέτει και πλούσια δείγματα γραφής έχει δώσει. Από την περίπτωση της δολοφονίας του Τσιρώνη, μέχρι την υπόθεση των «ρετιρέ» υψηλόμισθων και των «αντιπαραγωγικών» συνδικαλιστών, όταν αποφασίζει να επιληφθεί αυτεπάγγελα δεν το κάνει απλά για να καταγγείλει· απαιτεί, προετοιμάζει το έδαφος και συνήθως προαναγγέλλει τις εξελίξεις.

βλημα, όμως, είναι ότι η κυρία Ράπτη εξαφανίστηκε και στη θέση της παρουσίασε τις «άλλες αντιλήψεις» ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ, ο οποίος θεώρησε σκόπιμο να τις συνοδεύσει με διάφορα σχόλια του τύπου, «οι θέσεις της Πανοπουδαστικής είναι μεταξύ του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ου» ή «την αναλυτική δεινότητα και το βάθος της ανάλυσης του ΚΚΕ συναντιώνεται και η επιτροπή παιδείας του ΚΚΕσ-Ανανεωτική Αριστερά».

Αναζητώντας τον 815

Πέρα, όμως, από τον τρόπο με τον οποίο χειρίσθηκε η εφημερίδα το ζήτημα, το κυριότερο πρόβλημα που

τήσκει να συνεργαστεί με το Πολυτεχνείο. Αντιγράφουμε από την απόφαση της Συγκλήτου του ΕΜΠ της 26/6/87: «...επιφυλάσσοντας το δικαίωμα στο Ίδρυμα να εξετάζει κατά περίπτωση τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα COMETT υπό τον όρο ότι τηρούνται οι παρακάτω γενικές αρχές και προϋποθέσεις: 1. Δεν προωθούνται συνεργασίες με διεθνείς στρατιωτικούς συνασπισμούς και με στρατούς ξένων χωρών. 2. Δεν αναλαμβάνονται οικονομικές επιβαρύνσεις και ευθύνες τις οποίες το Ίδρυμα δεν μπορεί να καλύψει. 3. Οι συνεργασίες γίνονται με σεβασμό της αρχής της αυτοδιοίκησης του Ιδρύματος και προς αμοιβαίο όφελος των συμβαλλομένων μερών. 4. Η διαμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ...ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των ακαδημαϊκών οργάνων

ση όσον αφορά τις συνεργασίες και την έρευνα. Γιατί εκείνο που διεκδικείται, δεν είναι άλλο από την αφαίρεση της αρμοδιότητας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων να επιλέγουν τις συνεργασίες τους και να καθορίζουν αυτά τις ερευνητικές τους δραστηριότητες. Η ευρωπαϊκή μας πορεία δεν είναι δυνατόν να προσκρούει σε αποφάσεις σαν αυτή που πήρε στις 30 Αυγούστου του 83 το ΕΜΠ, και με την οποία απαγορεύεται η συμμετοχή στις έρευνες του ΝΑΤΟ.

Ωστόσο, περισσότερο ακόμα και από τους ερευνητικούς στόχους, πίσω από την κυβερνητική επίθεση που αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει το ΒΗΜΑ βρίσκεται η επιλογή αναθεώρησης βασικών στοιχείων του θεσμικού πλαισίου των ΑΕΙ. Κι αυτό δεν είναι κάτι που απορρέει μόνο από τις διαπιστώσεις του κ. Βαρώνου, που δημοσιεύει με ενθουσιασμό η εφημερίδα, ή από τη σχολιαγραφία του ΕΡΑΝΙΣΤΗ, ο οποίος ειρωνεύεται τις φοιτητικές παρατάξεις επειδή «θεωρούν κλασικό παράδειγμα αυταρχισμού την πρόταση για την υποχρεωτική παρακολούθηση και τη διαγραφή των αιώνων φοιτητών!». Εδώ και αρκετό καιρό έχουν αρχίσει να διατυπώνονται, όλο και πιο τολμηρά, απόψεις γύρω από την οργάνωση και τη λειτουργία των ΑΕΙ, που δεν αναιρούν απλά ρυθμίσεις του νόμου 1268 του 1982, αλλά που βρίσκονται πολύ κοντά στη φιλοσοφία που διαπερνούσε το νόμο 815, ο οποίος επιχειρήθηκε να εφαρμοσθεί το 1979.

Σ' αυτή την κατεύθυνση, μάλιστα, κινούνται και μερικές από τις εξαγγελίες που ανακοίνωσε ο κ. Τρίτσης στην Ολομέλεια του Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας που έγινε στις 13 και 14 Ιουλίου του 1987. Στο λόγο που είχε εκφωνήσει τότε, έλεγε, ότι «μπροστά στο 1992 είναι αναγκαίο να κάνουμε μια αξιολόγηση του Νόμου-πλαίσιο για τα ΑΕΙ» και καλούσε τους ενδιαφερόμενους να υποβάλλουν τις απόψεις και τις προτάσεις τους. Αν και ο υπουργός είχε αρνηθεί ότι η πρότασή του στόχευε να αναθεωρήσει το πανεπιστημιακό πλαίσιο λειτουργίας, το χρονοδιάγραμμα που έθετε και ο τρόπος της «αξιολόγησης» που προέβλεπε, μάλλον πείθουν για το αντίθετο. Σύμφωνα, λοιπόν, με όσα είχε πει, όλα τα όργανα της πανεπιστημιακής κοινότητας (Σύγκλητος, Τομείς, Φοιτητικοί Σύλλογοι, Φορείς) θα πρέπει μέχρι τις 15 αυτού του μήνα να καταθέσουν τις απόψεις τους «σχετικά με την εμπειρία από την πεντάχρονη λειτουργία των νέων θεσμών». Παράλληλα είχε ανακοινώσει, ότι το υπουργείο «θα συστήσει επιτροπή από μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, που θα καταθέσει στον υπουργό τη δική της άποψη». Το πιο ενδιαφέρον, βέβαια, ήταν η αναγγελία για το πρώτο δεκαήμερο του Νοέμβρη ενός Συμπόσιου, όπου θα κληθούν και διεθνείς οργανισμοί (όπως UNESCO κλπ.) καθώς και εκπρόσωποι μεγάλων πανεπιστημίων (Αγγλία, Γαλλία, ΗΠΑ κλπ.), το οποίο μαζί με άλλα πολλά και μεγαλόπνοα θέματα θα επιληφθεί και του ζητήματος της «αξιολόγησης των σπουδών».

Δεν περιμένει, βέβαια, κανείς ότι οι απεσταλμένοι του HARVARD και του MIT θα ενθουσιαστούν με το μέσο χρόνο φοίτησης των ελλήνων φοιτητών, ούτε ότι θα προτείνουν τη διέγερση των εξεταστικών ευκολιών. Ο κύριος Πάγκαλος και ο κύριος Τρίτσης, όμως, μια και θα διαθέτουν πια την έγκυρη γνωμοδότηση των αλλοδαπών ειδικών, θα μπορέσουν να ζητήσουν επίσημα, και όχι μόνο από τις στήλες του ΒΗΜΑΤΟΣ, έναν αποτελεσματικότερο τρόπο ελέγχου των γνώσεων των εκπαιδευόμενων. Τότε και το ΒΗΜΑ θα έχει την ικανοποίησή του και η επισήμανση, ότι δεν θεωρείται ευρωπαϊκό ένα πτυχίο, «αν ο φοιτητής μπορεί να δίνει εξετάσεις στο ίδιο μάθημα με πλήθος διευκολύνσεων και με μια αργόσυρτη ρινοειή σπουδή, η οποία επεκτείνεται σε δεκαετίες...»

Χρήστος Μαχαίρας

ανακύπτει είναι οι λόγοι που επέβαλαν αυτή την επίθεση και η στοχοθεσία που εξυπηρετούν. Άλλωστε, το ΒΗΜΑ και ιστορία διαθέτει και πλούσια δείγματα γραφής έχει δώσει. Από την περίπτωση της δολοφονίας του Τσιρώνη, μέχρι την υπόθεση των «ρετιρέ» υψηλόμισθων και των αντιπαραγωγικών συνδικαλιστών, όταν αποφασίζει να επιληφθεί αυτεπάγγελτα δεν το κάνει απλά για να καταγγείλει· απαιτεί, προετοιμάζει το έδαφος και συνήθως προαναγγέλλει τις εξελίξεις.

Το πρόβλημα που τέθηκε με αφορμή το COMETT είναι πολύ ευρύτερο από τη συμμετοχή στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Αφορά κυρίως τον καθορισμό των φορέων που θα έχουν την υπευθυνότητα για τη διευρωπαϊκή συνεργασία και έρευνα εν όψει του 1992, όπως επίσης και τις αναγκαίες «αλλαγές» που επιβάλλεται να γίνουν στο σημερινό πανεπιστημιακό θεσμικό πλαίσιο.

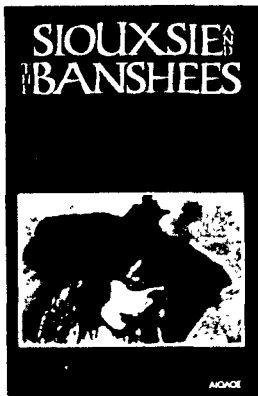
Αν κάποιος έχει παρακολουθήσει την πορεία της υπόθεσης από την αρχή, θα δει, ότι τόσο το ΒΗΜΑ όσο και οι δυο υπουργοί παραποίησαν την πραγματικότητα. Το ΕΜΠ δεν αρνήθηκε τη συνεργασία στα πλαίσια του προγράμματος. Αντίθετα έθεσε τέσσερις τόσο γενικούς όρους, οι οποίοι κάνουν σχεδόν βέβαιη την εφαρμογή του COMETT αν κάποια επιχείρηση ζη-

του Ιδρύματος σύμφωνα με το νόμο 1268/82...»

Αλλά και το ΚΚΕ, το οποίο κατηγορήθηκε περίπου ότι σαμποτάρει την εθνική οικονομία αρνούμενο την εισροή «των ελκυστικών προσφορών της Κοινότητας», δεν φαίνεται να έχει και πολύ διαφορετική θέση, μια και ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (15/8) αμέσως μετά από το αφιέρωμα του ΒΗΜΑΤΟΣ, διαβεβαίωνε, «πως η πανεπιστημιακή κοινότητα δεν λέει όχι σε κάποιο πρόγραμμα επειδή είναι της ΕΟΚ. Συζητάει τα προγράμματα με βάση τις ανάγκες της ελληνικής παιδείας, με βάση την ανάγκη να υπάρχει ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ. Δεν απορρίπτει δογματικά κανένα πρόγραμμα —κι αυτό ισχύει και για το COMETT— παρά εξετάζει συγκεκριμένα όλες τις πλευρές τους».

Η αντιδικία συνεπώς βρίσκεται κάπου αλλού. Αν, μάλιστα, συνυπολογισθεί ότι υπάρχουν ήδη ευρωπαϊκά προγράμματα που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (ESPRIT και BRITE) όπως επίσης και ότι έχει προχωρήσει εδώ και καιρό η συνεργασία με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς (Συμβούλιο Τεχνικής Έρευνας που συστάθηκε μετά από συνεννόηση της Εμπροσθεν Τράπεζας με τους κύριους Σταθόπουλο, Φατούρο και Βουδούρη), τότε όλη αυτή η φιλολογία που αναπτύχθηκε για το COMETT δεν είναι παρά ένα προπέτασμα καπνού, που αποκρύπτει την πραγματική απαίτη-

ΑΙΟΛΟΣ

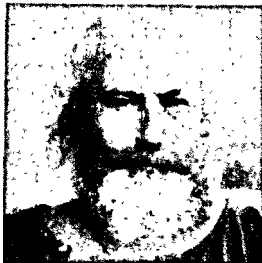

Ξεπιδώντας μέσα απ' τις καθαρήριες φλόγες του πανκ και περνώντας πάνω απ' αυτό, οι SIOUXSIE AND THE BANSHEES, στη δεκάχρονη μέχρι τώρα πορεία τους, έχουν δώσει πολλά δείγματα συγκλονιστικής μουσικής. Διαθέτοντας αστείρευτες πηγές ενέργειας και συνδυάζοντας ποπ καλαισθησία, σπάνια ευαισθησία και ένα ιδιόμορφο ελιτισμό δημιουργούν ένα καθαρά προσωπικό ύφος που εύκολα ξεχωρίζει.

Οι εκφραστικοί τους δρόμοι δώσαν στο σύγχρονο ροκ τέτοιες συντεταγμένες, που είναι πλέον σημεία αναφοράς για τους μελλοντικούς συνεχιστές του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

κυκλοφορούν

‘Ο Λούσιας

*

Ζωή τήν άλλη φορά

*

Σαράντα σχέδια

‘Ετοιμάζεται

ΤΟ ΑΛΛΟ ΜΙΣΟ
(ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9,
ΑΘΗΝΑ 10679
ΤΗΛ. 360.77.44 — 360.47.93

MAIPH PENQ

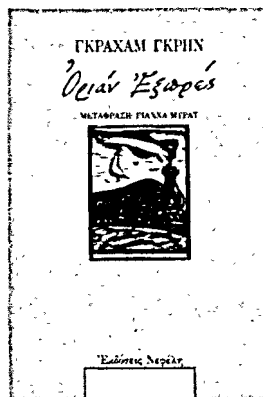
Η ΜΑΣΚΑ
ΤΟΥ
ΑΠΟΛΛΩΝΑ

KALANTHI

ΓΚΡΑΧΑΜ ΓΚΡΗΝ

‘Οριάν ‘Εξπρές

‘Ένα από τά
σημαντικότερα
μυθιστορήματα του
γνωστού ‘Αγγλου
συγγραφέα. Στο ‘Οριάν
‘Εξπρές ο Γκράχαμ Γκρήν
σκιαγραφεί με νεύρο και
ένταση μιά ολόκληρη
έποχή που σφραγίζεται από
τήν άβεβαιότητα και τον
τρόμο του επικείμενου
μεγάλου πολέμου.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

‘Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9
Τηλ. 360.77.44

ΠΑΡΑ ΤΙΣ ΠΕΡΥΣΙΝΕΣ καταλήψεις, ο θεσμός των Πολυκλαδικών Λυκείων (ΕΠΛ) που η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ καθιέρωσε δεν μπόρεσε να ενεργοποιηθεί. Τα ΕΠΛ ιδρύθηκαν το 1984 πειραματικά στην αρχή, για να αντικαταστήσουν μετά από σύντομο χρονικό διάστημα τους 2 χωριστούς τύπους λυκείων — Τεχνικό και Γενικό — που δημιούργησε η ΝΔ το 1976. Γι' αυτά δαπανήθηκαν προκλητικά πολλά χρήματα, σε κτίρια και εργαστηριακό εξοπλισμό, συγκριτικά με τα υπόλοιπα γυμνάσια και λύκεια, παρουσιάστηκαν σαν σοσιαλιστικό μέτρο και σαν τέτοιο υποστηρίχτηκαν από τις άλλες δημοκρατικές δυνάμεις. Τα ΕΠΛ τελευταία φαίνονται να εγκαταλείπονται.

Το παρασκήνιο στο υπουργείο Παιδείας

Τα σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία των ΕΠΛ σχεδιάζονταν από ομάδες εργασίας σε απευθείας σύνδεση με τον προηγούμενο υπουργό Α. Κακλαμάνη και συντονιστή τον κ. Καλοφωλιά. Μ' αυτό τον τρόπο είχε παρακαμφθεί το δυσκίνητο της γραφειοκρατίας από τη μια και από την άλλη μπορούσαν να συντελούνται τομές ή βελτιώσεις ευκολότερα απ' ό,τι στα άλλα σχολεία. Ακόμα η ίδια η ύπαρξη των ΕΠΛ αντιστρατεύονταν τον χωρισμό του λυκείου σε δύο χωριστά μεταξύ τους σχολεία: Τεχνικό και Γενικό. Το ΕΠΛ θα επιτύγχανε την υπό την ίδια διεύθυνση ενοποίηση των δύο αυτών τύπων σχολείων.

Το προηγούμενο σχολικό έτος με τον ερχομό του κ. Τρίτση στο υπουργείο Παιδείας οι ομάδες εργασίας αρχίζουν να υπολειπονται αφού οι εισηγήσεις τους δεν υλοποιούνται, ενώ πολλές αποφάσεις σχετικές με σοβαρά ζητήματα λειτουργίας των ΕΠΛ εκκρεμούν. Ο κ. Καλοφωλιάς υποβάλλει επανειλημμένα την παραίτησή του χωρίς όμως αυτή να τυχάνει απάντησης.

Το γεγονός αυτό προκύπτει από σειρά αναφορών που έχουν από καιρό σταλεί στον Υπουργό ατομικώς ή και ομαδικώς από τους διευθυντές των ΕΠΛ Αθήνας - Πειραιά και επαρχίας, από συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και από 31 μέλη των ομάδων εργασίας. Σ' αυτές θίγονται το πρόβλημα των σχολικών εργαστηριακών κέντρων, ΣΕΚ, ζητήματα που αφορούν το έτος ειδικευσης κ.λπ.

Υπενθυμίζουμε εδώ ότι όλα αυτά τα ζητήματα είχαν θέσει με δραματικό τρόπο οι καταλήψεις των ΕΠΛ που ηγεσία του υπουργείου αντιμετώπισε με αόριστες υποσχέσεις ή με μάθημα «δημοκρατίας» από τηλεοράσεως.

Ποιος θεσμός torπιλίζει τα ΕΠΛ

Πρόσφατα δημιουργήθηκαν τα ΣΕΚ — σχολικά εργαστηριακά κέντρα — σχολεία ανεξάρτητα διοικητικά από τα ΕΠΛ στην αρμοδιότητα των οποίων είναι τα εργαστηριακά μαθήματα και ο εργαστηριακός εξοπλισμός.

‘Εξι διευθυντές των ΕΠΛ Αθήνας - Πειραιά σε αναφορά τους από 1-12-86 μεταξύ άλλων τονίζουν:

«Η ένταξη στα ΣΕΚ (ιδιαίτερη σχολική μονάδα που λειτουργεί σε διαφορετικό χώρο) μαθημάτων επαγγελματικών κλάδων του ΕΠΛ και προπαντός μαθημάτων «κορμού» (Γενικής Παιδείας) όπως η Τεχνολογία και Παραγωγή της Α' τάξης και η Πληροφορική της Β' τάξης, που είναι από τα βασικότερα στοιχεία της φυσιογνωμίας του ΕΠΛ καθώς και άλλων εργαστηρίων κορμού (Φυσικής - Χημείας) έχει τις παρακάτω συνέπειες: α) Αφαιρείται από τα ΕΠΛ η άσκηση και παραμένει μόνο η θεωρία κι αυτό ανατρέπει την κύρια προϋπόθεση επιτυχίας του θεσμού... Τι ίδιο μάθημα γίνεται σε δύο σχολεία! β) Διασπάται το ενιαίο του σχολείου και μαθητές και καθηγητές χωρίζονται άλλους μεν στους θεωρητικούς κι άλλοι στους πρακτικούς... γ) Απώλεια πολύτιμου χρόνου στην μετακίνηση με τη... δ) Πλήρης διοικητική σύγχυση. ε) ‘Ελλειψη δυνάμειας άμεσης χρήσης οργάνων και μηχανημάτων...»

‘Ομως ήδη από πέρυσι 29-9-86 σε υπόμνημα μελών των ομάδων εργασίας αναφέρεται ότι «...Το θέμα των ΣΕΚ με λονότι συνεπάγεται τόσο βαριές συνέπειες για την τύχη των ΕΠΛ, ήρθε στην ομάδα εργασίας αφού προηγουμένως εν αγνοία της, είχε προωθηθεί η διαδικασία για το

ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΑ ΤΕΛΟΣ;

τρόπο λειτουργίας και εφαρμογής τους». Και πιο κάτω «φοβούμαστε κ. Υφυπουργέ, ότι η άποψή μας δεν έχει φτάσει ως την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου...».

Εμπνευστής του θεσμού των ΣΕΚ είναι ο κ. Χατζηευστρατίου αναπληρωτής συντονιστής της ομάδας εργασίας, διευθυντής σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και θερμός υποστηρικτής του χωρισμού των δύο τύπων λυκείων όπως καθιερώθηκαν επί ΝΔ. Σε τροπολογία νόμου που συνέταξε σχετικά με την πρόσληψη στο Δημόσιο το πτυχίο ειδικεύσεως των ΕΠΛ (4ετούς φοίτησης) εξομοιώνεται με εκείνο τεχνικής σχολής 2ετούς φοίτησης. Η τροπολογία αυτή φέρει την υπογραφή του υφυπουργού Παπαδημητρίου και όταν διέρρευσε στους διευθυντές των ΕΠΛ μετά τις δικαιολογημένες διαμαρτυρίες των, ο υφυπουργός το απέσυρε, ρίχνοντας τις ευθύνες στον κ. Χατζηευστρατίου.

Ακόμα η ομάδα εργασίας από τον Ιανουάριο του 1987 εξέφρασε γραπτά τις αντιρρήσεις της για τον θεσμό των ΣΕΚ. Και προτείνει «Τα ΣΕΚ να οργανωθούν σαν υπηρεσία εργαστηριακής εξυπηρέτησης-στήριξης των σχολικών μονάδων, χωρίς διδακτικά και παιδαγωγικά καθήκοντα, τα οποία θα ανατεθούν αποκλειστικά και μόνο στα σχολεία. Η στελέχωση αυτής της υπηρεσίας θα γίνεται από τεχνικό προσωπικό ή από καθηγητές με απασχόληση από το διδακτικό έργο. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να επεμβαίνουν το ΣΕΚ στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό των σχολικών μονάδων». Έτσι βεβαιωμένα ιδρύθηκαν και ήδη λειτουργούν πάνω από 40 ΣΕΚ παρά τις αντιρρήσεις των Διευθυντών και αφού παρακάμφθηκαν οι ομάδες εργασίας. Τα ΣΕΚ που φανερά πια υπονομεύουν τον θεσμό των ΕΠΛ.

Τα τμήματα ειδικεύσεως (Τ.Ε.) και η ακύρωσή τους

Τα Τ.Ε. αποτελούν βασικό στοιχείο για κάθε ΕΠΛ. Είναι μονοετή τμήματα που δίνουν πτυχίο ειδικευμένο μετά τα τρία υποχρεωτικά χρόνια φοίτησης. Τα τμήματα αυτά αρχίζουν να λειτουργούν για πρώτη φορά.

Πρόσφατα, τον προηγούμενο Αύγουστο, σε ευρεία σύσκεψη διευθυντή και υποδιευθυντή των ΕΠΛ ανακοινώθηκε ο κανονισμός λειτουργίας τους. Σ' ένα κείμενο 10 σελίδων διαγράφεται ένα πλέγμα σφικτών κανόνων πειθαρχίας για τους σπουδαστές εκείνους που οικειοθελώς θα συνεχίσουν τους κλάδους που στις βασικές σπουδές τους είχαν διαλέξει.

Η παράταση σχολικού έτους αν γίνει αποχή πάνω από 8 ημέρες, που εκ προοιμίου προβλέπεται, διδάσκει τους σπουδαστές των Τ.Ε. από την εποχή ακόμα της εκπαίδευσής τους ότι η αποχή τώρα, η απεργία αργότερα, τιμωρείται αυστηρά. Ειδική μνεία γίνεται στον τρόπο καταχώρησης των απουσιών σε εκείνους «τους μαθητές που για οιοδήποτε λόγο δεν επιτρέπουν σε ώρα διδασκαλίας την είσοδο του διδάσκοντα». Τα ΜΑΤ εδώ αντικαθίστανται με την απειλή της απουσίας σ' όποιον αποφασίσει να περιφρουρήσει τον χώρο σπουδών ή εργασίας του αργότερα. Ακόμα από νωρίς οι αυριανοί υπάλληλοι επιχειρήσεων συνηθίζουν στην αυστηρότητα της ώρας προσέλευσής τους. Για να μπορούν αργότερα να κτυπούν σχολαστικά τις κάρτες στον χώρο δουλειάς τους υπάρχει ειδική διάταξη που καθορίζει: «Μετά την είσοδο του διδάσκοντα καθηγητή στην αίθουσα διδασκαλίας του τμήματος... απαγορεύεται η είσοδος μαθητών σ' αυτή».

Μα το μαρτύριο των σπουδαστών για την απόκτηση ενός αμφισβητούμενου όπως πιο πάνω αναφέραμε πτυ-

χίου για κάποια θέση εργασίας δεν σταματά εδώ. Προβλέπονται κυρώσεις: επίπληξη, ωριαία αποβολή, 4ωρη αποβολή, αποβολή μέχρι 5 ημερών, προσωρινή διακοπή φοίτησης και τέλος αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος από ολοκληρή την ιεραρχία του τμήματος. Κυρώσεις επιβάλλουν από τον διδάσκοντα καθηγητή μέχρι τον διευθυντή και υποδιευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων.

Μετά τις απουσίες και τις κυρώσεις κάθε σπουδαστής έχει να αντιμετωπίσει την βαθμολογία του. Εδώ ο νομοθέτης ξεπερνά τα όρια και του πιο καλοπροαίρετου αναγνώστη του. Οι σπουδαστές των Τ.Ε. μέσα από προφορικές, ολιγόλεπτες δοκιμασίες αξιολογούνται σε τρεις τομείς: α) Δεξιότητες επικοινωνίας δηλ. ανάγνωση, χρήση μαθηματικών, χρήση σχεδιαγραμμάτων, μνημόνευση. Η δημιουργικότητα και η ικανότητα για πρωτοβουλία προφανώς κρίνονται όχι μόνο άχρηστες αρετές αλλά και ενίοτε επιζήμιες. β) Διαπροσωπικές και επαγγελματικές δεξιότητες δηλ. επιμονή, ανάληψη ευθυνών για την εκτέλεση εργασίας που του ανατίθεται, χρονική συνέπεια στην εργασία του, ικανότητα να συγκεντρώνεται σε μια δεδομένη εργασία, συμβολή στο τμήμα ή στην ομάδα μαθητών που συμμετέχει. Τα ιδεολογικά αυτά κριτήρια αξιολόγησης αντικαθιστούν παζήματα ξεπερασμένα όπως η εμφάνιση, αποσκοπούν κι αυτά στην προετοιμασία για τον μελλοντικό ρόλο του υποψήφιου εργαζόμενου. Τέλος γ) Δοκιμασία εκτέλεσης, δηλ. πόσο εκτελεί πιστά εντολές, πόσο χρησιμοποιεί «με προσοχή και επιμέλεια εργαλεία και μηχανήματα ακολουθώντας πιστά τους κανονισμούς ασφάλειας», πόσο μπορεί «να εκτελεί ποικίλες σωματικές κινήσεις κατά την εκτέλεση εργασιών». Έτσι δεν παραλείπεται να διδαχθεί ότι τα εργατικά ατυχήματα οφείλονται αποκλειστικά και μόνο στη σωματική επιδεξιότητα των εργαζομένων. Αυτό που δεν διευκρινίζεται είναι αν οι σωστές σωματικές κινήσεις εξασφαλίζονται με ειδική γυμναστική!

Ο κανονισμός λειτουργίας των Τ.Ε. που πιο πάνω σύντομα περιγράψαμε μ' όλες αυτές τις δρακόντειες διατάξεις τροποποιεί και τελικά κυρώνει τον σκοπό των ΕΠΛ όπως αρχικά ορίστηκε. Γιατί, η συνύπαρξη πολλών κλάδων σ' ένα σχολείο και ο διαφορετικός επομένως τρόπος επιλογής μελλοντικών ρόλων καθίσταται αδύνατος μ' έναν τέτοιο κανονισμό.

Κι όλα αυτά αν συνδυαστούν με το γεγονός ότι δεν υπάρχει ακόμη εκπαιδευτικό προσωπικό, χώρος και εργαστήρια των Τ.Ε. Ότι διαγωνισμός που έγινε τον προηγούμενο Οκτώβριο για εργαστήρια ηλεκτρονικών και ο οποίος ακυρώθηκε μ' αποτέλεσμα να μην μπορέσουν να λειτουργήσουν φέτος γίνεται πια φανερό πως η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου και οι τεχνοκράτες που την επανδρώνουν επενδύουν αλλού. Η εξέλιξη του θεσμού των ΕΠΛ είναι ίσως ο τομέας εκείνος που η κυβερνητική πολιτική με την αδιαφορία και της ΟΛΜΕ δείχνουν πιο επώδυνα.

Ο υπουργός κ. Τρίτης απεδείχθη πολυγραφότατος. Μέχρι στιγμής έχει γράψει ιστορία, θρησκευτικά και αρχαία επιτυχώς. Η επιτυχία επομένως και του θεσμού των ΕΠΛ είναι εξασφαλισμένη. Είναι ήδη γεγονός το σταμάτημα της ίδρυσης νέων ΕΠΛ εκτός από εκείνο στην ιδιαίτερη πατρίδα του Υπουργού, το Αργοστόλι.

Οι μαθητές, όμως, των σχολείων αυτών που έχουν τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο έδειξαν πέρυσι με τις καταλήψεις μεγάλη ωριμότητα. Σ' αυτούς και στον πατριωτισμό των καθηγητών τους οι όποιες ελπίδες...

Μ.Π.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ της στάσης των πολιτικών δυνάμεων της χώρας μας απέναντι στον Γκορμπατσόφ και τις μεταρρυθμίσεις που προωθεί στη Σοβιετική Ένωση, είναι από πολλές πλευρές εντυπωσιακό.

Από τη μία, όλοι τον διεκδικούν ούτε λίγο, ούτε πολύ σαν... «δικό» τους άνθρωπο, επιχειρώντας να αντλήσουν από τη γραμμή Γκορμπατσόφ επιχειρήματα υπέρ του προγράμματος και της πολιτικής τους. Η ΝΔ π.χ. προσπαθεί να παρουσιάσει τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις στην ΕΣΣΔ σαν ένα είδος... νεοφιλελευθερισμού και απόδειξης της υπεροχής της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Το ΠΑΣΟΚ επιδιώκει να εμφανιστεί σαν ο κατεξοχήν εκπρόσωπος του «γκορμπατσοφισμού» στην Ελλάδα — του γκορμπατσοφισμού, που το ΠΑΣΟΚ τον παρουσιάζει σαν την πεμπτουςία του «ρεαλισμού» της συνδιαλλαγής με τον ιμπεριαλισμό και την ολιγαρχία (παραμονή των βάσεων, ενσωμάτωση στο ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ, άνοδος της παραγωγικότητας μέσω της εντατικοποίησης κλπ). Η Αριστερά κλιμακώνει τη στάση της απέναντι στον Γκορμπατσόφ από την προσπάθεια της ΕΑΡ να τον εμφανίσει σαν ένα ρώσο Κύρκο, μέχρι τη φραστική συμπαράταξη με την περεστρόικα της ηγεσία του ΚΚΕ — μιας «συμπαράταξης» που έχει την ίδια αποτυχία με την άλλη, τη γνωστή μας «συμπαράταξη της Αριστεράς» και ανάλογους καρπούς.

Αλλά ενώ όλοι εμφανίζονται στα λόγια με τον Γκορμπατσόφ και τις μεταρρυθμίσεις του, είναι εκπληκτική η εχθρότητα με την οποία τις αντιμετωπίζουν στην πράξη, η παντελής έλλειψη μιας στοιχειωδούς σοβαρής προσπάθειας κατανόησης και συζήτησής τους.

Και καλά για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ αυτό είναι φυσιολογικό. Για την Αριστερά όμως, που το μέλλον και ο ρόλος της σε παγκόσμια κλίμακα παίζεται κυριολεκτικά για πολλές δεκαετίες από την έκβαση που τελικά θα πάρει η προσπάθεια του Γκορμπατσόφ, που οφείλεται αυτή η αμηχανία και η βουβαμάρα; Κι αν η ΕΑΡ ψάχνει να βρει στην «περεστρόικα» τη δικαιολόγηση της γραμμής της πολιτικής ουράς σήμερα απέναντι στο ΠΑΣΟΚ, χτες απέναντι στη ΝΔ, γιατί οι αντιδράσεις της ηγεσίας του ΚΚΕ είναι ένα κράμα φόβου απέναντι στο τάραγμα του βάλτου, δυσφορίας απέναντι στην κινητοποίηση των μαζών στη Σοβιετική Ένωση και άρνησης απόρριψης σχημάτων που σήμερα οι ίδιοι οι Σοβιετικοί απορρίπτουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο;

Γιατί τόσοι φόβος και τέτοια άρνηση συζήτησης των τεράστιων προβλημάτων που βάζει επί τάπητος η περεστρόικα;

Περεστρόικα, γιατί;

Είναι πρακτικά αδύνατο να κατανοήσει κανείς σε βάθος τα ζητήματα αυτά, αν πρώτα δεν αρχίσει μια πραγματική συζήτηση για την ίδια την περεστρόικα στην ΕΣΣΔ, για τους λόγους που την έκαναν αναγκαία, για τις διεθνείς συνθήκες μέσα στις οποίες ωρίμασε και αναπτύσσεται.

Δεν είναι φυσικά τυχαίο που η περεστρόικα έγινε επιτακτική ανάγκη τώρα, που η διεθνοποίηση των φαινομένων και η αλληλοσύνδεση των εξελίξεων σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη εκδηλώνονται εντονότερα παρά ποτέ.

Πολύ περισσότερο, δεν είναι τυχαίο ότι οι μεταρρυθμίσεις στην ΕΣΣΔ προωθούνται σε μια περίοδο που σύμφωνα με όλους σχεδόν τους ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ο ιμπεριαλισμός έχει αναλάβει το προβάδισμα εδώ και αρκετά χρόνια. Ειδικά από τις αρχές της δεκαετίας του '80, ο ιμπεριαλισμός όχι μόνο μεγαλώνει τη διαφορά του από το σοσιαλιστικό στρατόπεδο στον οικονομικό τομέα, αλλά και δίνει

Το κείμενο που ακολουθεί συνοψίζει απόψεις που διατυπώνονται στο χώρο του ΚΚΕ σχετικά με τις αλλαγές στη Σοβιετική Ένωση

Γ Κ Ο Ρ Μ Π Α Τ Σ Ο Φ Κ Α Ι Κ Κ Ε

ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ ΜΕΤ' ΕΜΠΟΔΙΩΝ

πια αυτός κυρίως τον τόνο στις πολιτικές εξελίξεις. Αποτελεί μια μακρινή ανάμνηση η δεκαετία του '70 με την ορμητική ανάπτυξη του εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος στις χώρες της Ασίας και της Αφρικής και τις αλληπάλληλες αποσπάσεις από το παγκόσμιο σύστημα κυριαρχίας του ιμπεριαλισμού (Βιετνάμ, Αγκόλα, Λάος, Αιθιοπία, Ιράν κ.λπ.).

Η περεστρόικα αναπτύσσεται επίσης σε συνθήκες γενικής κρίσης του εργατικού και του κομμουνιστικού κινήματος σε παγκόσμια κλίμακα, η οποία βάζει βαριά την αρνητική σφραγίδα της στο συνολικό συσχετισμό δυνάμεων των δύο συστημάτων. Η δεξιά πλημμυρίδα που σαρώνει παντού τη Δυτική Ευρώπη και σε πολιτικό επίπεδο (Θάτσερ, Κολ, Σιράκ κ.λπ.) παρά την όξυνση των κοινωνικών προβλημάτων αποτελεί χαρακτηριστική ένδειξη της ζωντανής σημερινής πραγματικότητας. Στην ίδια τη Σοβιετική Ένωση, ακόμα και από τα επίσημα κείμενα των οργάνων του ΚΚΣΕ και της σοβιετικής κυβέρνησης και τις δηλώσεις ανωτάτων ηγετικών στελεχών, αναδύεται μια άλλη εικόνα της πραγματικότητας, αισθητά διαφορετική από την ειδική περιγραφή των εγχειριδίων.

Οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, παρουσιάζουν γενικά πτωτική τάση, με αποτέλεσμα η ΕΣΣΔ να ξεπεραστεί από την Ιαπωνία και να πέσει ουσιαστικά στην τρίτη θέση στον κόσμο. Στασιμότητα παρουσιάζεται γενικά στη γεωργία, ενώ φθίνουν διαρκώς οι ρυθμοί ανάπτυξης της παραγωγικότητας. Στον τομέα των νέων τεχνολογιών, μεγάλωσε το χάσμα που χωρίζει τις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες από τη Σοβιετική Ένωση.

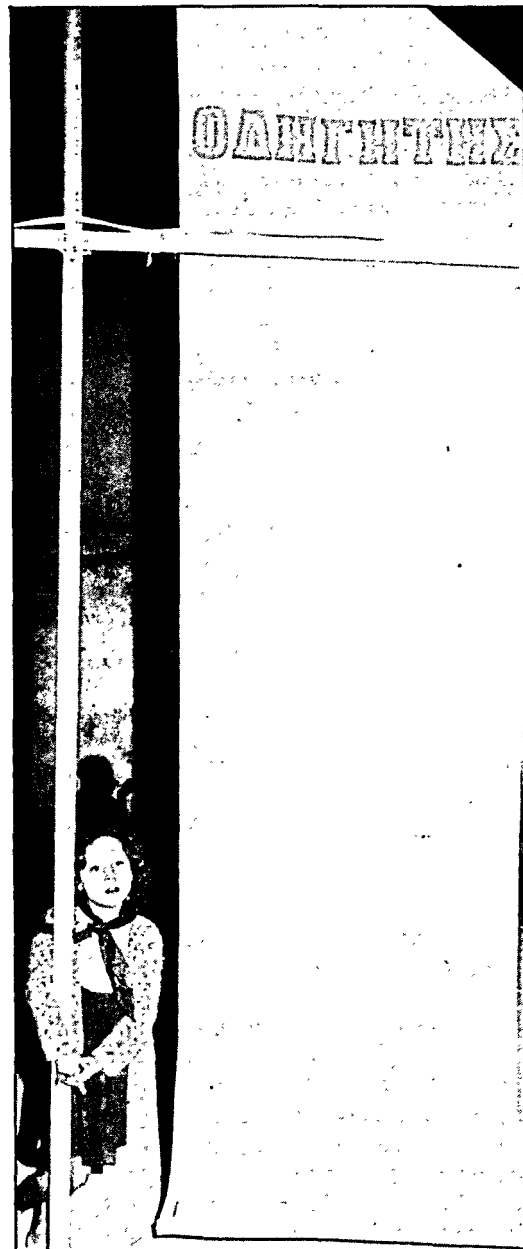
Υπολογίζεται ότι μόνο το 80% των βιομηχανικών προϊόντων της ΕΣΣΔ είναι σήμερα ανταγωνιστικά στη διεθνή αγορά. Σ' ό,τι αφορά την ποιότητά τους, σίγουρα κανείς δεν μπορεί να ξεπεράσει αδιάφορα τους ισχυρισμούς του Αγκαμπεγκιάν ότι χιλιάδες έγχρωμες τηλεοράσεις παίρνουν φωτιά κάθε χρόνο στη Μόσχα και καίγονται μαζί με τα διαμερίσματα ή ότι οι σοβιετικοί κουρείς χρησιμοποιούν δυτικά ψαλίδια γιατί τα σοβιετικά δεν κόβουν. Είναι γεγονός ότι χιλιάδες τέτοια άχρηστα προϊόντα σωρεύονται απύλητα στις αποθήκες, ενώ — κι εδώ είναι το τραγικό — οι επιχειρήσεις που τα κατασκεύασαν συχνά παίρνουν... βραβεία, γιατί υπερκάλυψαν το πλάνο!

Εκδηλη είναι επίσης η όξυνση των κοινωνικών προβλημάτων — ολοένα και περισσότερες αδικαιολόγητες αποuisές από τα εργοστάσια, αλκοολισμός, εκπληκτικό ποσοστό διαζυγίων (40-50% των γάμων καταλήγουν σε διαζύγιο), διάδοση ναρκωτικών. Όσο για τις κοινωνικές επιστήμες, η καθυστέρησή τους περιγράφεται με τα πιο μελανά χρώματα από τον ίδιο τον Γκορμπατσόφ.

Έγινε πια φανερό ότι η κατάσταση δεν μπορεί να τραβήξει άλλο με την ίδια πορεία.

Το πολιτικό πρόβλημα

Μέσα στη γενική αδιαφορία της γραφειοκρατίας στην ΕΣΣΔ, ένα τμήμα του μηχανισμού συνειδητοποιούσε σταδιακά χρόνο το χρόνο την κατάσταση, τη μελετού-

σε, επεξεργάζονταν λύσεις, έβαζε στόχους. Εκπρόσωποι του πρωτοπόρου τμήματος αυτού ήταν ο Αντρόποφ και ο Γκορμπατσόφ, μαζί με τα επιτελεία και τους συνεργάτες τους.

Σύμφωνα με τις αναλύσεις της πιο ριζοσπαστικής τάσης της περεστρόικα (κρίνοντας από όσα κείμενά τους δημοσιεύθηκαν στον αστικό τύπο της Δύσης, με

όλους φυσικά τους κινδύνους που εμπεριέχει αυτό), η κατάσταση στη Σοβιετική έχει ως εξής:

Ενώ τα μέσα παραγωγής, με βάση το σύνταγμα και τους νόμους, είναι τυπικά κοινωνικοποιημένα, αυτό δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα. Όχι μόνο δεν υπάρχει αυτοδιεύθυνση της παραγωγής αλλά αντιθέτως οι εργαζόμενοι ελάχιστες επιδράσεις ασκούν στις οικονομικές άρα και πολιτικές αποφάσεις. Όσο κι αν επαναλάβουν στους εργαζόμενους ότι είναι αφεντικά των επιχειρήσεων, αυτοί δεν πείθονται αφού το κοινωνικό είναι, καθορίζει την κοινωνική συνείδηση κι όχι αντίστροφα.

Η αποξένωση είναι παρούσα και ορατή (στην περίπτωση του αλκοολισμού, στη φυγή από την πραγματικότητα). Οδηγεί σε μείωση του ενδιαφέροντος για την ίδια την παραγωγή, ακόμη και στην αδιαφορία. Η πραγματική πολιτική-οικονομική εξουσία ασκείται από μια πολύπλοκη γραφειοκρατία που απαρτίζεται από μεγάλο τμήμα του κομματικού διοικητικού και οικονομικού μηχανισμού. Η γραφειοκρατία αυτή, έχοντας όλες τις ιδιότητες που απέδιδε ο Μαρξ στη γραφειοκρατία, αποσπάται από την κοινωνία. Κατέχει πλήθος προνόμια που τα υπερασπίζεται με το ίδιο πάθος με το οποίο ασκεί την εξουσία ενάντια σ' όποιον την αμφισβητεί.

Η έννοια του εκδημοκρατισμού είναι ο κεντρικός πυρήνας της περεστρόικα. Εκδημοκρατισμός σημαίνει αφαίρεση προνομίων και εξουσιών από τη γραφειοκρατία και εκχώρησή τους στο λαό. Η τυπική κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής πρέπει να μετατραπεί σε ουσιαστική: σε αυτοδιεύθυνση των παραγωγών, σε δικαιώματα της συλλογικότητας. Τα τυπικά δικαιώματα του λαού (π.χ. εκλογής, εντολής κι ανάκλησης των εκπροσώπων του) πρέπει να ουσιαστικοποιηθούν για να υπάρξουν.

Σαν επιφανέστερος εκπρόσωπος του εξαιρετικά ποικιλόμορφου τμήματος του μηχανισμού που αποδέχεται σε διαφορετικό βαθμό κατά περίπτωση την παραπάνω ριζοσπαστική, χοντρική ανάλυση, και που επίσης έχει τη διάθεση πάλι σε πολύ διαφορετικό κατά περίπτωση βαθμό να προχωρήσει σε αλλαγές, ο Γκορμπατσόφ έτσι ή αλλιώς εκπροσωπεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο γενικότερα συμφέροντα του λαού και της κοινωνίας της ΕΣΣΔ. Είναι αναγκασμένος να αντιπαρτίθεται σ' ορισμένα από τα προνόμια της γραφειοκρατίας και να εκφράζει ορισμένα από τα συμφέροντα (μαζί και πόθους) του λαού. Διαφορετικά η μεταρρύθμιση ούτε πιστευτή θα γινόταν, ούτε υποστηρίχτη θα εύρισκε, ούτε θα είχε την παραμικρή προοπτική. Ο Γκορμπατσόφ γνωρίζει άριστα ότι πρέπει να πείσει και να κινητοποιήσει τους εργάτες, τους αγρότες και τη νεολαία, να τους εμπνεύσει αξίες και ιδανικά, να εξυψώσει την ηθική και την κουλτούρα της κοινωνίας. Αυτή είναι η προϋπόθεση για να πετύχουν τα επί μέρους οικονομικά, κοινωνικά και μεταρρυθμιστικά μέτρα. Πρέπει να στηριχτεί στο λαό για να καταπολεμήσει την αδράνεια, την αρτηριοσκληρίαση ή και τη συνειδητή υπονόμευση της πλειοψηφίας της κοινωνικής ομάδας που αποκαλείται γραφειοκρατία. Πόσο μακριά μπορεί να πάει; Μπορεί να συμμαχήσει με την εργατική τάξη ή να εκφράσει μακροπρόθεσμα τα συμφέροντά της ενάντια στη γραφειοκρατία; Υπάρχουν κίνδυνοι οπισθοδρόμησης;

Οι απαντήσεις στα σύνθετα αυτά ζητήματα απαιτούν μεγάλη συζήτηση. Περιοριζόμαστε να σημειώσουμε: Πρώτο ότι μια τάση εκείνων που επιθυμούν δραστικές μεταρρυθμίσεις, υπό τον Λιγκατσόφ, θεωρούν επικίνδυνη την ανοιχτή τοποθέτηση των ζητημάτων, επιδιώκουν τον περιορισμό της έκτασης και του βάθους συζητήσεων, της διαφάνειας, εκτιμούν πως όλα αυτά μπορούν να πυροδοτήσουν ανεξέλεγκτες εξελίξεις. Δεύτερο, ότι τα μόνα απτά μέχρι σήμερα αποτελέσματα της περεστρόικα υπάρχουν στον

τομέα της κουλτούρας, ιδιαίτερα της τέχνης. Στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα, παρά τις κάποιες θετικές ενδείξεις όλα θα κριθούν στην επόμενη πενταετία το νωρίτερο, αφού είναι γνωστό ότι τέτοιου είδους μεταρρυθμίσεις χρειάζονται οπωσδήποτε ένα ικανό χρονικό διάστημα για να φανεί στην πράξη αν αποδίδουν τι και πόσο.

Μόνο, που βέβαια, ο ιμπεριαλισμός κάθε άλλο παρά περιμένει αδράνης να δει τι θα γίνει με την περεστρόικα και τα αποτελέσματά της μετά από πέντε και δέκα χρόνια.

Περεστρόικα για ποιόν;

Η αναγκαιότητα της περεστρόικα από τη μια μεριά, αλλά και οι δυσκολίες υλοποίησής της μέσα στις σημερινές διεθνείς συνθήκες από την άλλη, έχουν δημιουργήσει το πεδίο μιας τρομερής ιδεολογικής πολιτικής και οικονομικής σύγκρουσης, όπου όλα παίζονται, καθώς ο καθένας προσπαθεί να οδηγήσει την περεστρόικα στην κατεύθυνση που θέλει αυτός.

Ο ιμπεριαλισμός με τη μέθοδο του βούρδουλα και του καρότου, επιδιώκει ανοιχτά να οδηγήσει τη Σοβιετική Ένωση στη σύγκλιση με τον καπιταλισμό και την

υποταγή της σε ένα νέο διεθνή συσχετισμό δυνάμεων, όπου η ΕΣΣΔ θα δεχτεί ένα πιο υποβαθμισμένο ρόλο, υποχρεούμενη σε υπαναχωρήσεις τόσο στα ζητήματα εξοπλισμών, όσο και στις αποκαλούμενες «περιφερειακές διενέξεις» — δηλαδή στην υπαγωγή ξανά στο σύστημα κυριαρχίας του ιμπεριαλισμού χωρών που αποσπάστηκαν απ' αυτόν την περασμένη

δεκαετία. Σ' αυτή την προσπάθεια, ο διεθνής αναθεωρητισμός παίζει το ρόλο της ιδεολογικής δύναμης κρούσης.

Στην ίδια τη Σοβιετική Ένωση οι «υποστηρικτές» της περεστρόικα μπορεί να χωριστούν πολύ χοντρικά σε τρεις σημαντικές κατηγορίες, ολότελα διαφορετικές μεταξύ τους στους στόχους και τις επιδιώξεις τους.

- Υπάρχουν πρώτα αυτοί που μέσα από τις μεταρρυθμίσεις επιδιώκουν τη σύγκλιση με τον καπιταλισμό, προσπαθούν δηλαδή να πετύχουν τη σταδιακή αναστήλωση των καπιταλιστικών οικονομικών νόμων.

- Υπάρχει έπειτα η ομάδα εκείνη που βλέπει στην περεστρόικα την ανανέωση και τον εξωραϊσμό της γραφειοκρατίας, με στόχο το ξεπέρασμα της κρίσης και τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των προνομίων και της εξουσίας της. Αυτή είναι και η κυρίαρχη ομολογουμένως μέχρι τώρα ομάδα, καθώς η πρώτη δεν είναι αρκετά ισχυρή.

- Υπάρχουν όμως πάνω απ' όλα η εργατική τάξη και το κομμουνιστικό κίνημα που έχουν ζωτική ανάγκη της ριζοσπαστικής αλλαγής σε βάθος, προς την ουσιαστική σοσιαλιστικοποίηση στην ουσία και όχι μόνο στους τύπους της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής της Σοβιετικής Ένωσης. Η αφύπνιση και η κινητοποίηση των μαζών της σοβιετικής εργατικής τάξης, όσο μικρή κι αν είναι μέχρι τώρα, αποτελεί μεγάλης σημασίας προσφορά της πολιτικής του Γκορμπατσόφ.

Η υπόθεση της έκβασης της πορείας της περεστρόικα όμως δεν θα κριθεί αποκλειστικά και μόνο στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ. Θα κριθεί σε μεγάλο βαθμό και στην εξωτερική της πολιτική αλλά και στις σχέσεις της με το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα. Κι εδώ αναφερόμαστε όχι μόνο στις πολιτικές σχέσεις αλλά και στις ιδεολογικές.

Η γενική κατάσταση υποχώρησης του κομμουνιστικού κινήματος στις καπιταλιστικές χώρες δεν πρέπει να μας οδηγήσει σε υποτίμηση της σημασίας που έχει οι θέσεις που θα πάρουν απέναντι στην περεστρόικα οι εργατικές πρωτοπορίες σ' ολόκληρο τον κόσμο. Κι είναι πολύ χαρακτηριστικό — και ανησυχητικό συνάμα — αυτό που παρατηρείται σήμερα με τις επίσημες ηγεσίες των κομμουνιστικών κομμάτων.

Αμήχανες, διστακτικές, ανίκανες να παρέμβουν, ταλαντεύονται ανάμεσα στην αναπόληση του παρελθόντος και την άκριτη αποδοχή του παρόντος. Του παρόντος όμως που το φοβούνται πολύ, όχι τόσο για την ουσία της έκβασης της μάχης της περεστρόικα στη Σοβιετική Ένωση (αυτό δεν τους πολυνοιάζει!) όσο γιατί ξέρουν ότι οποιαδήποτε προσπάθεια συμμετοχής ή παρέμβασης στη μάχη αυτή ανοίγει ασκούς του Αϊόλου επικίνδυνους για τη διατήρηση και την ομαλή αναπαραγωγή του υπάρχοντος κομματικού κατεστημένου. Οι ενέργειες που απαιτεί η ενεργός συμμετοχή στη μάχη της περεστρόικα (γενική κινητοποίηση δυνάμεων, ανάπτυξη του κινήματος, αυτοκριτική εξέταση σε βάθος της πορείας των κομμουνιστικών κομμάτων, άνθιση του προβληματισμού των μελών και ανάπτυξη της μαρξιστικής θεωρίας), όλα αυτά κρίνεται ότι αποτελούν εξαιρετικά επαχθή καθήκοντα, που η διεκπεραίωσή τους χρειάζεται σε πολλές περιπτώσεις πλάτες και μυαλά πολύ πιο γερά από αυτά που τώρα καταλαμβάνουν τις ηγετικές θέσεις.

Έχοντας κανείς αυτά κατά νου, μπορεί να κατανοήσει ευκολότερα τη σχεδόν ανοιχτά εχθρική στάση της ηγεσίας του ΚΚΕ απέναντι στον Γκορμπατσόφ και την περεστρόικα. Είναι σίγουρα δύσκολο να φανταστεί κανείς ανάπτυξη της μαρξιστικής αυτοκριτικής θεωρίας από τον... κ. Κ. Τσολάκη ή τον κ. Δ. Γόντικα.

Θ.Σ.Τ.

ΟΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΙΝΤΕΡΠΟΛ

ΜΕΤΑ ΤΟ ΓΟΥΟΤΕΡΓΚΕΪΤ, το Ιρανγκέιτ και τώρα το Ιταλογκέιτ, ξεχάστηκε το Μπίλυγκέιτ. «Πήρε ο πρόεδρος Κάρτερ 50.000 δολάρια από τον Καντάφι;» αναρωτιόντουσαν αθώα τα δυτικά μέσα ενημέρωσης τον Αύγουστο του 1980· ο «αλκοολικός» αδελφός του προέδρου Τζίμι, ο Μπίλυ, λεγόταν πως διατηρούσε «φιλικές» επαφές με τη Λιβύη — όπλα εναντίον χρημάτων. Τα ινστιτούτα σφυγμομετρήσεων διαπίστωναν αμέσως μια μείωση της δημοτικότητας του Κάρτερ κατά 4-5% ενόψει των προεδρικών εκλογών. Μετά από μερικούς μήνες, διαπίστωνε μια επιτροπή του Κογκρέσου πως οι «ειδήσεις» περί σχέσεων του Μπίλυ με τον Καντάφι ήταν χαλκευμένες από τις μυστικές υπηρεσίες. Και ποιος ήταν ο κύριος υπεύθυνος για το μαγείρεμα αυτού του «Μπίλυγκέιτ»; Ο Φραντσέσκο Πατσιέντσα, άνθρωπος της CIA, που για την ώρα βρίσκεται στις ιταλικές φυλακές ως ύποπτος συμμετοχής στη βομβιστική επίθεση στον σιδηροδρομικό σταθμό της Μπολόνια.

«Το λουτρό αίματος» της 2ας Αυγούστου 1980: 85 νεκροί, εκατοντάδες τραυματίες. Για τα δυτικά διεθνή μέσα επικοινωνίας, η επίθεση αυτή ανήκει προ πολλού στο παρελθόν, όπως και η δολοφονική επίθεση στη γιορτή της μπίρας στο Μόναχο, στις 26.9.1980, όπου έντεκα άνθρωποι βρήκαν τον θάνατο και διακόσιοι τραυματίστηκαν.

Αλλά και για τη δίκη των δολοφόνων της Μπολόνια που έχει αρχίσει από πέρυσι μόλις και γράφεται κάτι.

Σύμφωνα με το ανακριτικό πόρισμα, που ανακοινώθηκε με την έναρξη της δίκης, δύο νεαροί τοποθέτησαν τον εκρηκτικό μηχανισμό στην αίθουσα αναμονής της δεύτερης θέσης στον κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό της Μπολόνια. Υπεύθυνος για την οργάνωση και εκτέλεση ήταν ο Στέφανος ντέλε Κιάιε, ιδρυτής της φασιστικής «Εθνικής Πρωτοπορείας». Τη δουλειά ανάθεσε ο Λίτσιο Τζέλι, αρχηγός της μυστικής μασονικής στοάς βιομηχάνων και πολιτικών «Προπαγάνδα 2», ο Φραντσέσκο Πατσιέντσα, πράκτορας της CIA και σύνδεσμος με την ιταλική στρατιωτική μυστική υπηρεσία SISMI.

Και, ακόμα, δύο — εν ενεργεία τότε — Ιταλοί επικεφαλής μυστικών υπηρεσιών, οι στρατηγοί Μουζουμέτσι και Μπελμόντε, που κατηγορούνται επιπλέον για εσκεμμένη παραπληροφόρηση που δυσκόλεψε το ανακριτικό έργο για χρόνια ολόκληρα.

«Είναι η πρώτη φορά που οι δικαστές είναι σε θέση να καθίσουν στο εδώλιο τόσο τους εκτελεστές, όσο και αυτούς που τους ανάθεσαν το έργο, είναι όλοι τους κατηγορούμενοι. Οι δικαστές της δίκης αυτής κατέχουν την υπόθεση και τους οφείλουμε ευχαριστίες, γιατί στα έξι αυτά

χρόνια που ερευνούσαν την υπόθεση έχασαν περισσότερο από το μισό χρόνο παραπλανημένοι από ψεύτικα ίχνη και ενδείξεις», λέει ο Τορκουάτο Σέτσι, που έχασε στη βομβιστική επίθεση τον μοναδικό του γιο. Τώρα παρακολουθεί καθημερινά τη δίκη των δολοφόνων. Είναι πρόεδρος της ομάδας των οικογενειών των θυμάτων, που συγκροτήθηκε στο χρόνο μετά την επίθεση. Ο δημοσιογράφος Ούβε Χέρτσογκ, του γερμανικού περιοδικού KONKRET, που παρακολούθησε τη δίκη μίλησε με τον Σέτσι για την επίθεση και για τη συμπαράσταση του λαού που είναι ακόμα και σήμερα αισθητή: σε κάθε επέτειο οι δρόμοι της πόλης γεμίζουν από ανθρώπους που δεν έχουν ξεχάσει τι συνέβη τότε και που καταδικάζουν τη φασιστική βία με μεγάλες διαδηλώσεις: «Υπήρξε μεγάλη συμπαράσταση από τον κόσμο για μας. Πολλοί ήταν αυτοί που αμέσως μετά τη σφαγή αποφάσισαν να βοηθήσουν τους τραυματίες και όλους τους συγγενείς των θυμάτων. Η διοίκηση της πόλης άνοιξε λογαριασμό, το ίδιο και η καθημερινή εφημερίδα της Μπολόνια, όπου έχουν κατατεθεί πάνω από 5 δις. λιρέτες. Τα χρήματα αυτά μας βοήθησαν να απαλύνουμε τις πρώτες ανάγκες των οικογενειών. Υπάρχουν ακόμη σήμερα βαρειά τραυματισμένοι που χρειάζονται βοήθεια. Υπάρχουν τραυματίες που καθημερινά εισάγονται στα νοσοκομεία, άνθρωποι που έχουν ακόμη θραύσματα που πρέπει να εξαχθούν, άλλοι που έχασαν το φως τους...».

Κατά τον Σέτσι, το σημαντικό ενδιαφέρον που έδειξαν ο πληθυσμός, ο τύπος, οι δικαστές και ακόμη η δημαρχία της Μπολόνια (Κομμ. Κόμμα), συνέβαλαν σημαντικά ώστε

να οδηγηθούν οι ένοχοι στη δικαιοσύνη για να λογοδοτήσουν.

Προηγήθηκε όμως ένα διεθνές παιχνίδι συγκαλύψεων στο οποίο ανακατεύτηκαν και γερμανοί φασίστες. Το πολιτικό και πρακτικό αυτό θρίλερ το σκηνοθέτησαν οι ίδιοι που σχεδίασαν και εκτέλεσαν τη σφαγή: ηγετικές προσωπικότητες της μυστικής υπηρεσίας, ηγετικοί πράκτορες της CIA στην Ευρώπη καθώς κι εκείνος ο Λίτσιο Τζέλι που, ως αρχηγός της μυστικής στοάς «Προπαγάνδα 2», εκπροσωπούσε τα συμφέροντα πολλών Ιταλών μεγαλοβιομηχάνων και πολιτικών. Το κίνητρό τους ήταν να προσποιηθούν πως οι Ερυθρές Ταξιαρχίες πραγματοποιήσαν μια τρομοκρατική ενέργεια λίγο πριν τις βουλευτικές εκλογές.

Σύμφωνα με το ανακριτικό πόρισμα, ο Στέφανο Ντέλε Κιάιε ήταν που ανέλαβε να εκτελέσει την «επιχείρηση». Ο Ντέλε Κιάιε είχε σχετική πείρα σε παρόμοιες δουλειές: η ιταλική δικαιοσύνη του χρεώνει μια βομβιστική ενέργεια το 1969 σε μια Τράπεζα του Μιλάνου, όπου σκοτώθηκαν 16 άνθρωποι και τραυματίστηκαν πάνω από εκατό. Τότε είχαν προφυλακίσει επί χρόνια τον αθώο Ιταλό αναρχικό Πιέτρο Βαλπρέντα, ενώ ένας φίλος του είχε «πέσει» κατά τη διάρκεια της ανάκρισης από το αρχηγείο της αστυνομίας — ιστορία που έγινε παγκόσμια γνωστή από το θεατρικό του Ντάριο Φο «Ο θάνατος ενός αναρχικού».

Το 1970, όταν ο φασίστας πρίγκιπας Μποργκέζε επιχείρησε την ανατροπή της κυβέρνησης στη Ρώμη, ο Ντέλε Κιάιε του είχε προετοιμάσει μια ομάδα μισθοφόρων. Ο ίδιος φέρεται αναμειγνύμενος στην απόπειρα στο τράιν

Ο ΜΠΑΡΜΠΙ ΚΑΙ Ο ΝΤΕΛΕ ΚΙΑΪΕ ΣΤΗ Ν. ΑΜΕΡΙΚΗ

Στις αρχές του 1978 ο Μπάρμπι ταξίδεψε στη Δυτική Γερμανία, μεταξύ άλλων προς άγναν μισθοφόρων. Άρχισε να συγκροτεί τις δικές του ομάδες τρομοκρατίας. Αποκατάστησε επίσης επαφή και με την αργεντινική μυστική υπηρεσία, που — σε συνεργασία με τη CIA — είχε αναλάβει το έργο της διατήρησης των παλιών δικτατοριών σε διάφορα λατινοαμερικανικά κράτη. Σύνδεσμός του με τους Αργεντινούς ήταν ο Ιταλός Δρ. Εμίλιο Καρμπόνε, μένιμος θαμώνας στο «Καφέ Λα Παθ», στέκι του Μπάρμπι.

Ο Καρμπόνε ήταν μέλος μιας ομάδας γύρω από τον Ιταλό νεοφασίστα τρομοκράτη Στέφανο Ντέλε Κιάιε. Η ομάδα είχε φτάσει το '76 στη Χιλή και είχε αναλάβει ειδικά καθήκοντα για λογαριασμό της χιλιάνικης υπηρεσίας ασφαλείας DINA. Η διεύθυνση της ομάδας ήταν οδός Α-σουνσιόν 1173, Σαντιάγο. Στα τέλη του 1976 ο Μπάρμπι έφερε τον Καρμπόνε στη Βολιβία, με σύσταση του εγκατεστημένου στη Χιλή παλιού συντρόφου του στα Ες Ες, εφευρέτη του οχήματος αερίων και συνεργάτη της DINA, Βάλτερ Ράουφ.

Ο Καρμπόνε ήταν περισσότερο θεωρητικός παρά άνθρωπος της δράσης στους πολιτικούς φόνους. Στη Λα Παθ έγινε γραμματέας της φασιστικής «Μαύρης Διεθνούς».

Οι υπόλοιποι Ιταλοί της ομάδας Κιάιε τράβηξαν το 1977 κατά την Αργεντινή, όπου ανέλαβαν καθήκοντα «καταπολέμησης των ανατρεπτικών στοιχείων» υπό τον συνταγματάρχη Μολινάρι, γραμματέα της κρατικής ασφαλείας. Στις αρχές του '78 ο Μπάρμπι ανάθεσε στον συνεργάτη του, Καρμπόνε να αποκαταστήσει σύνδεση με τον ηγέτη της ιταλικής ομάδας δολοφονιών, τον Στέφανο Ντέλε Κιάιε και να τον κερδίσει για μια επιχείρηση στη Βολιβία.

Η αργεντινική μυστική υπηρεσία έστειλε τον ίδιο κιόλας χρόνο μια ομάδα ειδικών για προετοιμασία στη Λα

Παθ. Ανάμεσα στους πρώτους Αργεντινούς αξιωματικούς των μυστικών υπηρεσιών που συνεργάζονταν για τη προετοιμασία του πραξικοπήματος στη Βολιβία, βρισκόταν και ο λοχαγός Αλφρέντο Μάριο Μινιόλα, εκπαιδευμένος από Ισραηλινούς πράκτορες στο Μπουένος Άιρες κο αργότερα στον Παναμά από βορειοαμερικανούς. Είχε τη εντολή να έρθε σε επαφή με τον Μπάρμπι, που κυκλοφορούσε με το παλιό ψευδώνυμό του, ως Άλτμαν.

Λέει ο Μινιόλα: «Δεν είχα ακούσει πολλά για τον Άλτμαν. Προτού φύγουμε όμως είχαμε πάρει ένα φάκελο για μελέτη, όπου γραφόταν ότι έπαιζε σημαντικό ρόλο στο αγώνα κατά του κομμουνισμού στη Λατ. Αμερική. Από το φάκελο προέκυπτε όμως ακόμα ότι ο Άλτμαν δούλευε για τους Αμερικανούς. Σημειώνονταν οι σύνδεσμοί του κι διάφορα ταξίδια του στις ΗΠΑ.

Οι Αργεντινοί μυστικοί πράκτορες καθώς και Γερμανομισθοφόροι που έφτασαν στη Λα Παθ παρουσιάστηκαν αρχικά στον Δρ. Αλφρέντο Καντία, τον βολιβιανό ηγέτη της Διεθνούς Αντικομμουνιστικής Λίγκας, μιας οργάνωσης με έδρα την Ταϊβάν που πρόκειται στη CIA... Οι Αργεντινοί πράκτορες εγκαταστάθηκαν σε γραφεία της στρατιωτικής μυστικής υπηρεσίας G2, Τμήμα III, 'Ψυχολογικός Πόλεμος'. Ο γραμματέας του Μπάρμπι εξασφάλισε τη συνέχεια από το υπ. Εσωτερικών δύο ετήσιες βίζες ταυτότητα της Ιντερπόλ και πιστοποιητικά οπλοφορίας

BANZEE

Για να μην ξεχνάμε:

Ο αρχηγός της γερμανικής Ιντερπόλ την εποχή του ναζισμού ήταν ο Ράινχαρντ Χάιντριχ, άνθρωπος της Γκεστάπο και των Ες Ες μετά τον Χάινριχ Χίμλερ. Μετά την εκτέλεση του Χάιντριχ από την τσέχικη αντίσταση οι ναζί οργάνωσαν για εκδίκηση τη σφαγή του Λίντιτσε.

Η έδρα της Ιντερπόλ επί ναζισμού ήταν η βίλα Βάνζεε στο Βερολίνο. Εκεί έγινε με παρουσία του Χάιντριχ στις 20.1.1942 η λεγόμενη σήμερα «σύσκεψη του Βάνζεε», όπου του ανατέθηκε το καθήκον του «υπεύθυνου για την προετοιμασία της τελικής λύσης του ευρωπαϊκού ζητήματος».

«Ιταλικούς» το 1974 και το 1976 στη δολοφονία ενός δικαστή. Ήταν καταζητούμενος βάσει εντάλματος ήδη 17 χρόνια. Στο διάστημα αυτό δούλεψε σε διεθνές επίπεδο: λέγεται ότι δολοφόνησε ηγετικά στελέχη της ΕΤΑ για λογαριασμό κύκλων της ισπανικής μυστικής υπηρεσίας, ενώ απασχολήθηκε και για λογαριασμό λατινοαμερικανών δικτατόρων. Μαζί με τον άλλοτε αρχηγό της Γκεστάπο στη Λυών Κλάους Μπάρμπι και τον φασίστα πράκτορα Γιάαχιμ Φίμπελκον οργάνωσαν το καλοκαίρι του '80 το πραξικόπημα των στρατηγών της κοκαΐνης στη Βολιβία και λίγο αργότερα την επίθεση στη Μπολόνια.

Τα κρηκτικά για τη Μπολόνια τα πήρε ο Ντέλε Κιάιε από το Ναπολιτάνο φασίστα Φακίνι, που είχε άμεση πρόσβαση στο «Τ4» που χρησιμοποιούσε ο στρατός. Στη συνέχεια ασχολήθηκε με τη στρατολόγηση αυτών που θα τοποθετούσαν τα κρηκτικά. Σύμφωνα με έρευνες του Άγγλου δημοσιογράφου Κρίστι συναντήθηκε στη Ρώμη με τον Γερμανό Καρλ-Χάιντς Χόφμαν, «αρχηγό των ομάδων πολεμικών αθλημάτων».

Σύμφωνα με τις μαρτυρικές καταθέσεις που βρίσκονταν στον ανακριτικό φάκελο, ο Χόφμαν του πρόσφερε έξι μέλη της ομάδας του για την βομβιστική επίθεση. Είναι μάλλον τυχαίο το γεγονός ότι ο Ντέλε Κιάιε κατάληξε τελικά σε τρεις Ιταλούς νεαρούς, μέλη διαφόρων φασιστικών συμμοριών. Οι ανακριτές πιστεύουν πάντως ότι τα μέλη της ομάδας Χόφμαν βρίσκονταν με αλλαγμένα ονόματα στην περιοχή της Μπολόνια κατά τη στιγμή της έκρηξης. Ίσως να είχαν προβλεφθεί σαν εφεδρείες, σε περίπτωση που κάτι θα πήγαινε στραβά: η προσπάθεια ό-

Ντέλε Κιάιε

μως να αποδοθεί η επίθεση σε «αριστερούς τρομοκράτες» απέτυχε.

Όλες οι ενδείξεις που ακολούθησε ο ανακριτής οδηγούσαν στον έμπειρο περί τα κρηκτικά Φακίνι και, συνεπώς, σε κύκλους δεξιών στρατιωτικών, μυστικών υπηρεσιών και επαγγελματιών όπως ο Κιάιε, που συνδέονταν πολλαπλά με τον Φακίνι. Ο δικαστής λέει πως ακολούθησε τα ίχνη όπως ένα νήμα που ξαφνικά κόπηκε: Τον Γενά-

Π. Παλιάι

ρη του 1981, μετά μισό χρόνο ανακριτικού έργου, μια βαλίτσα χωρίς ιδιοκτήτη στρέφει τους ανακριτές σε νέα κατεύθυνση. Η αστυνομία «βρήκε» στις 13.1.81 σε μια ταχεία προς το Μιλάνο μια βαλίτσα με βόμβες κρηκτικού «Τ4», παρόμοιο με εκείνο που χρησιμοποιήθηκε στη Μπολόνια, χάρτες ιταλικών πόλεων, δύο γερμανικές εφημερίδες και αεροπορικά εισιτήρια που είχαν εκδοθεί σε γερμανικά ονόματα. Ταυτόχρονα, ο υπαρχηγός της SISMI, στρατηγός Μουζουμέτσι προειδοποιεί ότι τέσσερα μέλη της ομάδας Χόφμαν σχεδιάζουν επίθεση στο αεροδρομικό σταθμό του Μιλάνου. Τι πιο λογικό από την υπόθεση ότι Γερμανοί συνδέονται με την επίθεση της Μπολόνια.

Οι δικαστές έδωσαν καταρχήν βάση στις υποδείξεις του υπαρχηγού της μυστικής υπηρεσίας. Το λουτρό αίματος της Μπολόνια έμοιαζε αρχικά ότι ήταν έργο κάποιων φιλιπαρισμένων νεαρών της ομάδας Χόφμαν, κάτι σαν δοκιμασία θάρρους χωρίς κάποιο υπόβαθρο. Και στο Μόναχο άλλωστε, όπου εφτά βδομάδες μετά την Μπολόνια, η βόμβα στη γιορτή της μπύρας σκότωσε έντεκα άτομα, υπήρχε μόνο «ένας νέος μεμονωμένος δράστης» (και πρώην μέλος της ομάδας Χόφμαν). Έτσι τουλάχιστον παρουσίαζε τα πράγματα η τελική έκθεση της βαυαρικής αστυνομίας, όπου πάντως αγνοούνται σημαντικά στοιχεία. Μια ολόκληρη σειρά μαρτυρικών καταθέσεων και στοιχείων που δεν ελήφθησαν υπόψη υποδείκνυαν πως ο 21χρόνος βομβιστής Γκούντολφ Κέλερ, που σκοτώθηκε στην έκρηξη, διέθετε και άλλους συνεργάτες και υποστηρικτές στην πράξη του αυτή. Παρόλα αυτά, η βαυαρική αστυνομία και ο ομοσπονδιακός Γερμανός εισαγγελέας

Ο Μπάρμπι ήθελε με το πραξικόπημα να ξεκινήσει μια εθνικοσοσιαλιστική επανάσταση. Οι ηγετικοί δεξιοί στρατιωτικοί της Βολιβίας έγιναν μέλη της μυστικής στοάς Θούλη. Στη διάρκεια των συνεδριάσεών τους, κάτω από οσβάτικες και στο φως των κεριών, ο Μπάρμπι έδινε διालέξεις για τις βασικές αρχές του εθνικοσοσιαλισμού.

Μαζί με τον αρχιτρομοκράτη Στέφανο Ντέλε Κιάιε συμφώνησαν στην ανάγκη συγκέντρωσης στη Βολιβία ένοπλων φασιστικών ομάδων απ' όλο τον κόσμο. Η Βολιβία θα γινόταν ο πυρήνας για μια εθνικοσοσιαλιστική επανάσταση σ' όλη τη Ν. Αμερική. Μέσα στο κτίριο του «Summer Institute of Linguistics» — που πρόσκεινταν στη CIA — οργάνωσε η «Μαύρη Διεθνής» ένα ιδεολογικό και παραστρατιωτικό στρατόπεδο εκπαίδευσης για τους ξένους συντρόφους. Οι πιο στενοί συνεργάτες του Μπάρμπι οργάνωσαν μια ναζιστική ομάδα κρούσης κατά το πρότυπο των SA, τη «Νέα Βολιβία». Συνιδρυτής ο Καρμπόνε...

Την άνοιξη του 1980 έκανε ο Μπάρμπι με τους συνενόχους του τις τελευταίες προετοιμασίες για το πραξικόπημα. Στο μεταξύ είχε αναλάβει στη Λα Παθ μια πολιτική κυβέρνηση κεντροαριστερού συνασπισμού μετά τη νίκη του Σίλες στις εκλογές. Το υποτιθέμενο αριστερό αντάρτικο, στο οποίο σπεκουλάριζε ο Μπάρμπι (για να το πάρει σαν αφορμή της δικής του τρομοκρατίας, όπως έγινε π.χ. στην

Αργεντινή, από το 1975), δεν υπήρχε. Τότε ανέλαβε δράση η «Νέα Βολιβία» με την υποστήριξη των ξένων τρομοκρατικών ομάδων του Μπάρμπι. Σ' όλη τη χώρα σημειώθηκαν εκρήξεις βομβών.

Τον Μάιο του 1980 προστέθηκε στη Λα Παθ μια ακόμη ομάδα, υπό την αργεντινική μυστική υπηρεσία, την SIE. Υπό το πρόσταγμα του ταγματάρχη Ντουράν ήταν υπεύθυνη για την εκτέλεση του πραξικοπήματος και την «επαγγελματισμένη» του βολιβιανού μηχανισμού ασφαλείας. Εδώ εντάχθηκαν και οι δύο Ιταλοί τρομοκράτες, Κιάιε και Πιερλουίτζι Παλιάι. (Ο τελευταίος — κατά τη γνώμη των δικών του από τους σκληρότερους της ομάδας — μεταφέρθηκε στην Ιταλία, βαρεια τραυματισμένος από ιταλική ομάδα κρούσης, όπου κατηγορήθηκε μεταξύ άλλων για συμμετοχή στην έκρηξη της Μπολόνια και στη συνέχεια πέθανε). Η ομάδα των ξένων πρακτόρων συμπληρώθηκε αργότερα από δύο ισραηλινούς πράκτορες.

Το πραξικόπημα της 17.7.80, οργανωμένο και κατευθυνόμενο σχεδόν αποκλειστικά από αλλοδαπούς, σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε τελειότερα από κάθε άλλο προηγούμενο στη Βολιβία...

Ο πρώτος επίσημος που συνεχάρη ήταν ένας εκπρόσωπος της αίρεσης του Μουν — που, σύμφωνα με δικαστικά αναγνωρισμένη εκτίμηση στη Δυτ. Γερμανία, «εκθέτει τους ανθρώπους σε ψυχολογική τρομοκρατία και επαγ-

γέλλεται ένα φασιστικό σύστημα». Μεταξύ άλλων, η σχέση του Μουν διαθέτει πολεμικές βιομηχανίες στη Νότια Κορέα και τηλεοπτικές εταιρείες στη Ν. Αμερική. Ο ιδρυτής της, Μουν, εξυμνείται ως «πνευματικός πατέρας» και ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ρήγκαν ως «πολιτικός σωτήρας» του κόσμου.

Μόλις το 1983, το βολιβιανό υπουργείο Εσωτερικών και βολιβιανό δημοσιογράφοι, διαπίστωσαν μετά από έρευνες πως οι κύριοι της σχέτας του Μουν είχαν, ανάμεσα σε άλλα, επενδύσει γύρω στα 4 εκατ. δολάρια στην προετοιμασία του πραξικοπήματος του '80.

Ο ηγέτης της σχέτας είχε συχνές συναντήσεις με τον Μπάρμπι και μεσολάβησε ώστε ο Αργεντινός λοχαγός της μυστικής υπηρεσίας Μινιόλα να αποκτήσει μια πρόσθετη δουλειά στη CIA, στις αρχές του '81. Η μηνιαία αντιμισθία του, ύψους 1500 δολαρίων, καταβαλλόταν στα γραφεία της σχέτας από τον υπαρχηγό της, ένα ειδικό στα ηλεκτρονικά με πείρα από το Βιετνάμ· ο τρίτος άνθρωπος της CIA στη σχέση του Μουν είχε ήδη επιχειρήσει στη Βραζιλία να οργανώσει μια «ένοπλη εκκλησία»...

Πηγές: Κάι Χέρμαν, «Κλάους Μπάρμπι, η σταδιοδρομία ενός φονιά», σειρά στο γερμανικό περιοδικό Stern, Μάιος-Ιούνιος 1984. Βλέπε και στο Σχολιαστή, αρ. 42, Σεπτέμβρη 1986, «Όπλα και ναρκωτικά-2: Κλάους Μπάρμπι».

ΑΝΤΡΕΪ ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ

Σμιλεύοντας τό χρόνο

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ
ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ

Έκδόσεις Νεφέλη

Μαυρομυχάλη 9 Αθήνα 106 79 Τηλ. 36.07.744

επιμένουν στη θέση τους ότι ο Κέλερ έδρασε ολομόναχος.

Είναι για διάφορους λόγους πιθανό ότι κάποιες μυστικές υπηρεσίες — όπως και στη Μπολόνια — γνώριζαν τουλάχιστον για την βομβιστική ενέργεια. Όπως σ' όλες τις δυτικογερμανικές φασιστικές ομάδες, έτσι και στην ομάδα του Χόφμαν δρούσαν αρκετοί άνθρωποι των μυστικών υπηρεσιών — σε μερικές από αυτές αποτελούσαν μάλιστα την πλειοψηφία, όπως αποδείχτηκε αργότερα. Ένας φασίστας που μετά από πολλά χρόνια έφυγε από την ομάδα του Χόφμαν δήλωσε το 1983 στη γαλλική μυστική υπηρεσία DST πως, κατά τις πληροφορίες του, η δυτικογερμανική CIA «χρησιμοποιούσε κανονικά» την ομάδα για υπηρεσιακούς και πολιτικούς σκοπούς. Μόλις πριν από λίγους μήνες, ένα δικαστήριο του Μονάχου καταδίκασε έναν εμπρηστή και εκτοξευτή μολότωφ σε μάλλον ήπια ποινή, επειδή υπερασπίστηκε τον εαυτό του ως εκτελεστή εντολής της βαυαρικής μυστικής υπηρεσίας (1983), με στόχο την ενοχοποίηση αριστερών.

Κυρίως όμως: Να ήταν απλή σύμπτωση που η βόμβα στο Μόναχο, όπως και στη Μπολόνια — καθώς και το «Μπίλνγκεϊτ» στις ΗΠΑ — έσκασαν λίγο πριν τις εκεί εκλογές; Και πάλι σύμπτωση που ο Στράους με αντίπαλο τότε τον Σμιτ, λίγο μόλις καιρό πριν είχε υπερασπιστεί στη βαυαρική βουλή την «ομάδα πολεμικών αθλημάτων Χόφμαν» ως «άκακα ψώνια» που απλώς ασκούνται στα δάση;

Κι ακόμα σύμπτωση πως ο ίδιος Στράους μετά την έκρηξη εντόπισε τους δράστες ανάμεσα στους «αριστερούς τρομοκράτες», ώσπου αποδείχθηκε ότι ο νεαρός

πραγματεύσεις τον εξέδωσαν οι Αμερικανοί.

Όταν, το Μάρτη του '87, άρχισε επιτέλους μετά από πολλές καθυστερήσεις η δίκη για το λουτρό αίματος στη Μπολόνια, έλειπαν μόνο δύο από τους βασικούς παρασκηνακούς παράγοντες: ο Λίτσιο Τζέλι, ο αρχηγός της στοάς «Προπαγάνδα 2» και ο Ντέλε Κιάιε. Για τον Τζέλι δεν είναι ακόμα γνωστό πού κρύβεται(*). Και η αναζήτηση του Ντέλε Κιάιε επιφυλάσσει εκπλήξεις: Τις πρώτες μέρες της δίκης παρουσιάστηκε ως μάρτυρας ο σημερινός επικεφαλής της στρατιωτικής μυστικής υπηρεσίας SISMI, στρατηγός Μαρτίνι. Ο δικαστής ρωτάει εάν γνωρίζει πού βρίσκεται ο Ντέλε Κιάιε. Η απάντηση του Μαρτίνι είναι καταφατική — ναι, η SISMI το γνωρίζει, αλλά δεν μπορεί να το φανερώσει. Ο δικαστής: «Γιατί;». Απάντηση: «Ο Ντέλε Κιάιε βρίσκεται υπό την προστασία μιας φιλικής μυστικής υπηρεσίας». Ερώτηση: «Ποια υπηρεσία είναι αυτή;». Απάντηση: «Η αμερικανική CIA».

Ωστόσο, δέκα μέρες αργότερα συλλαμβάνεται ο Κιάιε στη Βενεζουέλα και εκδίδεται με ειδική αεροπορική πτήση στην Ιταλία. Λέγεται ότι την πάτησε από την απληστία του και πως έκανε υπερβολικά φανερά μεγάλες μπίζνες με ναρκωτικά στη Νότια Αμερική.

Η δίκη στη Μπολόνια διακόπτεται και πάλι για να προετοιμαστεί η ανάκριση του κύριου κατηγορούμενου Ντέλε Κιάιε. Ο ίδιος θα προτιμούσε να τη βγάλει καθαρή ως κύριος μάρτυρας κατηγορίας και το διαπραγματεύεται με τις δικαστικές αρχές.

Η εφημερίδα «Ουνιτά», από αφορμή του ευσεβούς αυτού πόθου του γνήσιου επαγγελματία τρομοκράτη τιτοφόρησε την είδηση της άφιξης του στην Ιταλία: «Παρακα-

βομβιστής προερχόταν αδιαμφισβήτητα από το φασιστικό στρατόπεδο; Και πως η βαυαρική ραδιοφωνία έσπευσε στη συνέχεια να πάρει «συνέντευξη» από τον «φύρερ» Χόφμαν για την εκπομπή των ειδήσεων, δίνοντάς του την ευκαιρία να απαρνηθεί κάθε σχέση της ομάδας του με την έκρηξη; (ενώ, ήδη από τις αρχές του '70, οι αριστερές ομάδες ανταρτών πόλης τύπωναν τις ανακοινώσεις τους στο εξωτερικό, επειδή όποιος τις δημοσίευε στη Γερμανία κινδύνευε με πολυετή κάθειρξη).

Ας επιστρέψουμε στη βομβιστική επίθεση της Μπολόνια, όπου τελικά η επιμονή των δικαστών έφερε στο φως τη συνωμοσία των μυστικών υπηρεσιών. Οι Ιταλοί αρχηγοί των μυστικών υπηρεσιών σκόνταψαν πάνω στα ψευδή στοιχεία, όπως τη βαλίτσα με τις βόμβες, που έδειχναν προς τη Δυτική Γερμανία. Όπως αποδείχθηκε, είχαν οι ίδιοι τοποθετήσει τη βαλίτσα, όπως και είχαν επιπλέον διοχετεύσει ψευδείς ειδήσεις και ντοκουμέντα σε δημοσιογράφους και δικαστές. Στο έργο τους αυτό τους βοήθησε ο πράκτορας της CIA Πατσιέττα, που βρισκόταν στην παρανομία στις ΗΠΑ. Μόλις μετά από μακρές δια-

λούμε, όχι κι άλλη αυτοκτονία!». Κανείς πια δεν μπορεί, πώς κρατούμενοι που ξέρουν πολλά συχνά «βαριούνται τη ζωή».

Αν και κάθονται τώρα στο εδώλιο τόσο πραγματικοί δράστες όσο και παρασκηναικοί παράγοντες, για αυτούς τους ίδιους η βομβιστική επίθεση της Μπολόνια παραμένει επιτυχία. Ο σκοπός τους, να σταθεροποιήσουν τις πολιτικές σχέσεις εξουσίας στην Ιταλία, πέτυχε.

Κι όχι μόνο στην Ιταλία. Με (ή παρά) τα Μπίλυ, Ιράν, κλπ. κλπ. γκέιτ και τη βόμβα στο Μόναχο, σαν σύμβολά τους βρίσκονται στην κυβέρνηση ο Ρέιγκαν στις ΗΠΑ και με διετή καθυστέρηση — από το τέλος του '82 ο Κολ και ο Στράους στη Δυτική Γερμανία.

Πηγή: Ούβε Χέρτσογκ «Υπηρεσιακοί βομβιστές», Konkret, Ιούνιος 1987.

Ρολφ Πόλε

(*) Πριν λίγες μέρες (21.9), ο Λίτσιο Τζέλι εμφανίστηκε στις ελβετικές αρχές δηλώνοντας ότι θα κάνει αποκαλύψεις.

Αρκάς Ο Παντελής και το Λιόνταρι

Τ Ρ Ι Τ Σ Η Σ

ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ

Το ρατσιστικό κράτος του Ισραήλ χρησιμοποίησε σαν πρότυπο ο εθνικιστής υπουργός θρησκείας για να μας πείσει να γυρίσουμε τρέχοντας πίσω στην αρχαία μας γλώσσα. Φαίνεται πως ούτε τα Μεσαιωνικά Λατινικά είναι αρκετά σκοταδιστικά για τον κ. Τρίτη...

K.B.

P. T O S H

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΙΑΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ;

Ο P. Tosh, γνωστός σαν συνιδρυτής των Wailers μαζί με τον B. Marley, αλλά και από τους προσωπικούς του δίσκους δολοφονήθηκε πριν λίγες μέρες στο Κίγκστον της Τζαμάικας. Η επίσημη εκδοχή είναι ότι δύο διαρρήκτες εισέβαλαν στο σπίτι του και τραυματίζοντας τη γυναίκα του και τους πολυάριθμους σωματοφύλακες σκότωσαν τον ίδιο. Μια το λιγότερο αστεία κάλυψη μιας προμελετημένης δολοφονίας. Εδώ και 3 μήνες είχα μάθει τους φόβους του P. Tosh. Σε ένα απόρρητο διαμέρισμα της Ν. Υόρκης ο Tosh αρνιόταν να συναντήσει οποιονδήποτε, υπομιαζόμενος μια πλεκτάνη από τη CIA, το FBI και τους πράκτορες του Κίγκστον εναντίον της ζωής του.

Η ιστορία του δικαίωσε, νεκρό πια. Για πρόσωπα σαν κι αυτόν δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία η μουσική τους προσφορά όσο η πολιτική τους υπόσταση και απήχησιν. Όπως και ο B. Marley, ο P. Tosh ήταν κόκκινο πανί για τις κυβερνήσεις του Κίγκστον λόγω της επιρροής τους στην εξαθλιωμένη μάζα της χώρας τους. Ένας μουσικός στο μέρος που η μουσική είναι το μόνον γίνεται πολιτικό πρόσωπο.

Ο Marley είναι νεκρός, ο P. Tosh είναι νεκρός, ο Bunny Wailer αποτραβηγμένος σε θρησκευτικό κοινόβιο στα βουνά: αυτό είναι το τέλος του σημαντικότερου σχήματος της Reggae, των Wailers. Οι απόγονοί τους είναι μάλλον αδύναμοι να κρατήσουν το βάρος που πέφτει στους ώμους τους. Η Reggae, κυρίαρχη στα τέλη της δεκαετίας του 70 περνώντας από το Ska, το Lovers rock, τη θρησκευτική ενόραση και τα επαγγελματικά μηνύματα απέτυχε να συναρπάσει το κύριο κοινό της τον μαύρο πληθυσμό της Αφρικής που στράφηκε κατόπιν στη δική του εθνική μουσική. Απέτυχε να δελεάσει τις πολυεθνικές και τους λευκούς πληθυσμούς που βρήκαν πιο προσοδοφόρες και κοντινές τις λευκές απομιμήσεις και τα υποπροϊόντα των Αμερικάνικων στούντιος.

Ο Tosh μαζί με το όλο κίνημα της Reggae είδε τις μετοχές του να πέφτουν. Η επανάσταση των μαύρων οπαδών του Jah είχε αρχίσει να χάνεται στα γραφεία των πολυεθνικών. Μακάρι οι σφαίρες των φασιστών να μην έβαλαν το οριστικό τέλος σ' αυτή την υπόθεση.

Βασίλης Τζαβάρας

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

K A P Φ Ω Μ A

ΚΝΕ εναντίον ΕΣΣΔ

Σε μια από τις αφίσες του 13ου φεστιβάλ της ΚΝΕ ο Παναγιώτης Φασούλας (φορώντας συμπτωματικά φανέλα με το ίδιο νούμερο) καρφώνει την μπάλα στο καλάδι της ΕΣΣΔ, μπροστά από τον γίγαντα Τκατσένκο.

Αποστομωτική απάντηση μετά τόσον καιρό στις κακές γλώσσες που ήδελαν τους Κνίτες να προπιμούν στο Ευρωμπάσκετ τη μεγάλη πατρίδα του Σοσιαλισμού από τα Εθνικά μας χρώματα. Εύγε!

K.B.

(Υ.Γ.: Πολιτικά συμπεράσματα σε άλλη στήλη).

A I D S

ΣΤΙΓΜΑΤΙΣΤΕ ΤΟΥΣ ΡΑΤΣΙΣΤΕΣ

Μια μπορούσε να είναι η απάντηση, αν ήθελε το Υπ. Υγείας να χτυπήσει το ρατσισμό ενάντια στους φορείς του AIDS: Να δώσει στη δημοσιότητα το όνομα της «μεγάλης βιομηχανίας τροφίμων» που προχώρησε στην απόλυτη του υπαλλήλου. Η συγκάλυψη του ονόματος της εταιρείας μπορεί να την «προφυλάσσει» από το φόβο και την υστερία των πελατών της, καθόλου όμως δεν βοηθάει στην καταπολέμηση του ρατσισμού, τον οποίο στα λόγια μόνο καταγγέλλει το Υπουργείο. Γιατί η όλη στάση του στην υπόθεση καταλήγει να διαφημίζει μάλλον αντί να στιγματίζει δημόσια την τακτική των απολύσεων...

K.B.

Σ Τ Α Σ Η

TIME OFF FOR WOMEN

24 ΟΚΤΩΒΡΗ 1987: Παγκόσμια Στάση Εργασίας Γυναικών. Οι γυναίκες αξιώνουν απ' όλες τις κυβερνήσεις να μετρήσουν τη δουλειά που κάνουν χωρίς αμοιβή στα χωράφια, στο σπίτι και άλλους τομείς.

Το χρονικό αυτής της ασυνήθιστης πράξης των γυναικών αρχίζει απ' τη 10ετία της γυναίκας, Ναϊρόμπι - Κένυα Ιούλιος 1985, των Ηνωμένων Εθνών, όταν πολλές κυβερνήσεις μεταξύ των οποίων και η ελληνική, στο τελικό σχέδιο-συμπέρασμα για τις επόμενες στρατηγικές επικύρωσαν την παράγραφο 120 και που έχει ως εξής:

«Οι αμειβόμενες και ιδιαίτερα οι μη αμειβόμενες συνεισφορές των γυναικών απ' όλες τις πλευρές και τομείς ανάπτυξης θα 'πρεπε να αναγνωρίζονται και να γίνουν προσπάθειες να καταμετρηθούν αυτές οι συνεισφορές στους εθνικούς υπολογισμούς, σε οικονομικές στατιστικές και στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ). Συγκεκριμένα βήματά θα 'πρεπε να γίνουν στο να μετρηθεί η ποσότητα της μη αμειβόμενης συνεισφοράς στη γεωργία, την αναπαραγωγή και στις οικιακές δραστηριότητες».

ΣΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ σημαίνει στάση από τις δουλειές του γραφείου, του εργοστασίου, του σεξ, από την παροχή υπηρεσιών σε ανήμπορους και παιδιά, από το καθάρισμα, τα γόνα, το άρμεγμα κλπ.

ΣΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ είναι η πρώτη κίνηση που συνοργανώνεται παγκόσμια. Οι γυναίκες θέλουν να δώσουν δημοσιότητα και να πιέσουν τις κυβερνήσεις να εφαρμόσουν την απόφαση των Ηνωμένων Εθνών σύμφωνα με την οποία στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κάθε χώρας συμπεριλαμβάνεται όλη η γυναικεία εργασία μισθωτή ή μη στο σπίτι, στη γη και παντού.

(Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν είναι η ολική αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που παράχθηκαν και ανταλλάχθηκαν με χρήματα κι έτσι δεν λαμβάνει υπόψη του τη μη μισθωτή γυναικεία εργασία και υποτίμα τη χαμηλόμισθη εργασία μας).

Η ΣΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ του 1985 συνέπεσε με τη 10η επέτειο της γενικής απεργίας των γυναικών της Ισλανδίας. Η ημέρα εκείνη ήταν επίσης η αρχή του διεθνούς έτους της ειρήνης, όταν ταυτόχρονα ξοδεύονταν για τον πόλεμο 1 τρις \$ ΗΠΑ μέσα σ' ένα περιβάλλον από χρόνια επιβαρυνμένο και ανισόρροπο.

Η ΣΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ του 1986 κλείνει το έτος ειρήνης και οι γυναίκες παγκόσμια πρόβαλλαν:

- τη δουλειά της γυναίκας για την Ειρήνη και το Περιβάλλον
- τη δουλειά της γυναίκας ενάντια στη φτώχεια
- τη δουλειά της γυναίκας ενάντια στο ρατσισμό και τις διακρίσεις σε βάρος των μεταναστών.

Η ΣΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ του 1987 είναι ο χρόνος για τις γυναίκες, οι οποίες κάνουν τα 2/3 της παγκόσμιας εργασίας, να δηλώσουμε καθαρά:

- ποιες είναι οι προτεραιότητες που προτάσσουμε
- πώς θα κατανέμεται ο πλούτος που έχουμε δημιουργήσει στον κόσμο.

Η Αδέσμευτη Κίνηση Γυναικών ως μέλος του Διεθνούς Δικτύου για την καταμέτρηση της εργασίας των γυναικών συμμετείχε όλα αυτά τα χρόνια στις κινητοποιήσεις. Το 1986 η ανοιχτή επιστολή που στείλαμε στον Πρωθυπουργό έτυχε ιδιαίτερης προσοχής! Μας παρέπεμψε στη Γραμματεία Ισότητας. Από τον Οκτώβριο του 1986 περιμένουμε μια απάντηση.

Αδέσμευτη Κίνηση Γυναικών

ΟΙ BLACK SABBATH ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΛΙΣΤΑ

Η «μαύρη λίστα» του ΟΗΕ για τους καλλιτέχνες που παραβίασαν την απαγόρευση εμφανίσεων στη ρατσιστική Νότια Αφρική πλουτίστηκε από ένα νέο όνομα: *Black Sabbath*. Όπως αποκάλυψε το περιοδικό *New Musical Express*, το γνωστό γκρουπ πραγματοποίησε τον Ιούλιο σειρά εμφανίσεων στο —μόνο για λευκούς— υπερπολυτελές συγκρότημα του Sun City στη Ν. Αφρική.

Και το ερώτημα για μας είναι: Ήξεραν οι υπεύθυνοι των εκδηλώσεων της Μουσικής Αθήνας από πού ερχόταν (ή πού πήγαινε) η πολυδιαφημισμένη ατραξιόν τους όταν διοργάνωναν την εδώ εμφάνισή τους τον ίδιο μήνα (20.7.87);

Τουλάχιστον στην περίπτωση του Γιάννη Μαρκόπουλου υπήρχε το (απαράδεκτο ούτως ή άλλως) άλλοθι των χειμαζομένων πολιτιστικώς ομογενών μας...

K.B.

Κ Α Σ Τ Ο Ρ Ι Α Δ Η Σ

ΡΟΥΣΚΙ ΝΙΕ ΓΚΟΥΤ

Μεγάλη επιτυχία του ANTI είναι η συνέντευξη του Κορνέλιου Καστοριάδη (Α' μέρος, τεύχος 355, 11.9.87), που σύμφωνα με το εισαγωγικό «είναι ένας πολιτικός φιλόσοφος που δε σεβάστηκε ποτέ τα παντός είδους δόγματα».

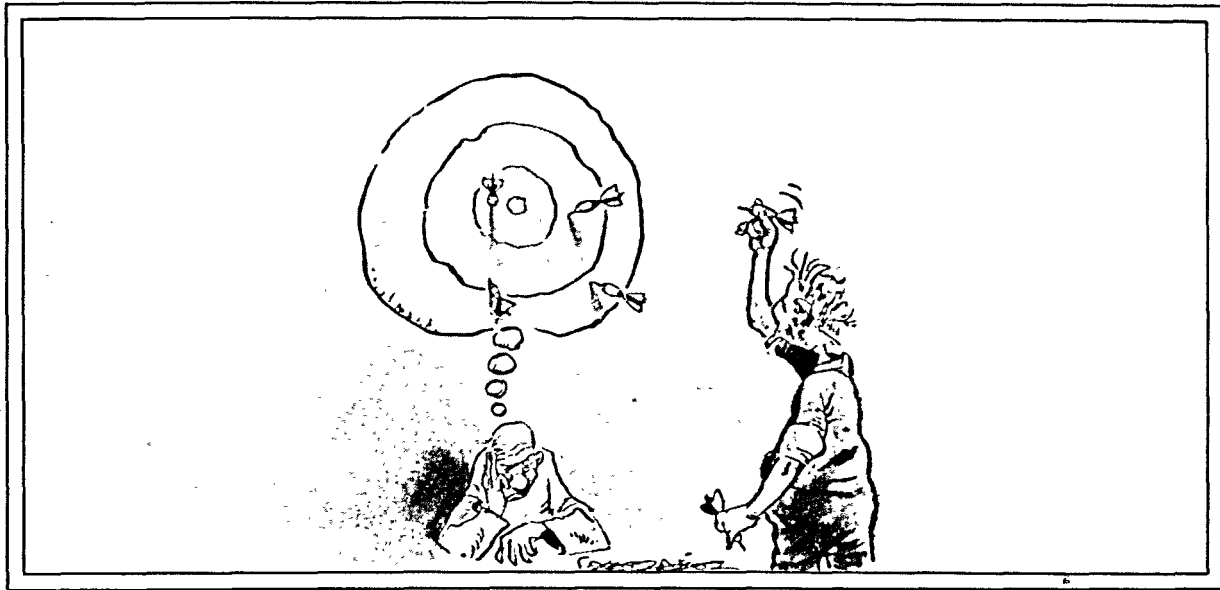
Το θέμα της συζήτησης —περί Γκορμπατσόφ κ.λπ.— κάνει την επιτυχία ακόμα μεγαλύτερη.

Ο φιλόσοφος που σκέφτεται «χωρίς φόβο, χωρίς αυτοπεριορισμούς» δηλώνει για τις προτάσεις Γκορμπατσόφ περί πυρηνικού αφοπλισμού: «όλες αυτές οι προτάσεις απολήγουν σε ενίσχυση της Σοβ. Ένωσης στο καθαρά στρατιωτικό επίπεδο». Και, παρακάτω, εξηγεί: «Το μόνο πράγμα που θα μπορούσε να αναχαιτίσει τους Ρώσους είναι η απειλή πυρηνικού πολέμου... Το μόνο όπλο εναντίον των Ρώσων είναι η απειλή: Αν κάνετε πως μπαίνετε στη Δυτική Ευρώπη, θα αρχίσει το ολοκαύτωμα — ή οι πρώτοι βαθμοί του ολοκαυτώματος και άντε μετά να το συγκρατήσετε. Από την άποψη αυτή ο πυρηνικός αφοπλισμός της Ευρώπης, αποτελεί ασφαλώς στρατηγικό και στρατιωτικό ατού στα χέρια του Γκορμπατσόφ, διότι καταργούνται όλα τα ενδιάμεσα σκαλοπάτια». (Όπως π.χ. η απειλή και ο 'περιορισμένος πυρηνικός πόλεμος', όπως τον λένε στη Δύση).

Οι διαστάσεις της επιτυχίας μεγαλώνουν υπέρμετρα με την απρόσμενη μονογραφία —ανάμεσα στη δημοσίευση του πρώτου και του δεύτερου μέρους της συνέντευξης— της πρώτης αμερικανοσοβιετικής συμφωνίας (τημηιακού αλλά, πραγματικού) πυρηνικού αφοπλισμού.

Έτσι το περιοδικό ξεφεύγει με τη βοήθεια του φιλοσόφου αισθητά τόσο από την υπερδυναμικά ενορχηστρωμένη συγχροδία, όσο και από τον αφελή αντιπυρηνικό ειρηνισμό. Φύλακες, γρηγορείτε.

Γ.Κ.

Φ Ε Σ Τ Ι Β Α Λ Α Μ Φ Ι Σ Β Η Τ Η Σ Η

Η δόξα της Δράμας δράμα της Δόξας

Ένας δρῦλος κι ο αδελφός του εκλήθησαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην ομάδα που τους ανέδειξε. Ο Τάκης κι ο Θανάσης Λουκανιδής. Η «Δόξα», μεγάλη στη δεκαετία του '60, τώρα στη Β' Εθνική κατηγορία. Με δύο ήπτες στο ξεκίνημα του πρωταθλήματος, το δράμα συνεχίζεται. Όσο για τη Δράμα, κατάφερε, χάρη στις προσπάθειες της Κινηματογραφικής Λέσχης και του Δήμου, να κερδίσει την υπόθεση «Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους», που από φέτος μεταβλήθηκε σ' επίσημο, με την υποστήριξη του υπουργείου Πολιτισμού και μεγάλου μέρους του κινηματογραφικού κόσμου. Αν και εντός έδρας, ωστόσο, σε πείσμα των υποσχέσεων και της οικονομικής υποστήριξης, έχασε τις εντυπώσεις. Άρесе το πρόγραμμα ξένων ταινιών μικρού μήκους (γνωστών σκηνοθετών), αλλά ήταν βαρυσφορτωμένο. Μέτριο το επίπεδο των ελληνικών, εντείνει τους προβληματισμούς. Το οργανωτικό χάος δεν είχε παρατηρηθεί ποτέ, έτσι ακριβώς. Αποκορύφωμα, οι αναβολές προγραμματισμένων συζητήσεων και η ανεκδήγητη τελετή απονομής βραβείων. Όπου, αμφισβητήθηκε η «καθαρότητα» του βραβείου κοινού κι η εντιμότητα των υπευθύνων. Το φιλμ «Καλύτερες μέρες» σατιρίζει πολλούς, και τη Μελίνα, που ονομάρισε το Φεστιβάλ. Μερικοί υποστηρίζουν πως νοθεύτηκε η υποφορία για να βρεθεί στη θέση του κάποιο άλλο, ανώδυνο. Τα επεισόδια που συνεχίστηκαν στη δεξίωση, είχαν τον δήμαρχο πρωταγωνιστή υπερασπιστή της έντιμης και περήφανης επαρχίας. Δεν το δέλω το Φεστιβάλ, φώναζε. Να το δώσουμε, λοιπόν, στους νεαρούς του αντι-φεστιβάλ. Να το θάλουμε στο Προ-Πό. Μήπως πρόκειται για δάκτυλο της Καβάλας;

A.T.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ;

«Μην εμπιστεύεστε κανένα πάνω απ' τα 30. Όταν περάσει κανείς τα 30 και δεν έχει ακόμα πεδάει, σημαίνει ότι έχει φτάσει την τρύπα του κι έχει ξεχάσει τα ιδανικά της νεότητάς του. Πολύ γρήγορα όμως το περήφανο, ριζοσπαστικό σύνθημα πάρθηκε από τους συντηρητικούς. Οι πάνω από τα 30 είπαν: «Όταν θα φτάσετε στα 30, θα γίνετε και σεις σαν κι εμάς». Μερικοί από μας φτάσαμε στα 30. Δεν μεγαλώσαμε. Είμαστε οι αιώνιοι έφηβοι, γεννηθήκαμε δυο φορές. Είναι η δεύτερη γέννησή σου που μετράει, η επαναστατική σου γέννηση».

Λόγια του Jerry Rubin, ενός από τους ηγέτες των Yippies (Youth International Party) πριν από είκοσι χρόνια. Τώρα ο Jerry είναι χρηματιστής στη Wall Street και «βοηθάει» με την εταιρεία του Network America, τους επιχειρηματίες με συναφείς δραστηριότητες να έρθουν σ' επαφή. Αλλάζτε ένα γράμμα και ο πρώην Yippie έγινε Yurpie (Young Urban Professional).

«Ο Jerry λέει τώρα ότι οι Yurpies πρέπει να μαζέγουν όσα περισσότερα λεφτά μπορούν έτσι ώστε όταν μεγαλώσουμε να έχουμε δύναμη για να μπορέσουμε να λύσουμε τα προβλήματα του κόσμου».

Λόγια του Bobby Seale πρώην προέδρου των Μαύρων Πανθήρων. Σήμερα ο Bobby είναι ένας αξιοπρεπής κύριος στο Temple University που τελειώνει το μάστερ του στις πολιτικές επιστήμες. Παράλληλα βοηθάει το Temple στην οργάνωση ενός Κέντρου Κοινωνικής Ευθύνης.

«Αλλά δεν έχω πουληθεί», συνεχίζει. «Βλέπω για ξεπουλημένο, κάποιον που προσεταιρίζεται τη δομή της εξουσίας και αντιτίθεται δυναμικά στο λαό».

Το τρίτο μεγάλο όνομα της δίκης του Σικάγου δεν έχει ακόμα κουραστεί. Ο Abbie Hoffman είναι 51 ετών πια, αλλά δεν έχει κάνει βήμα πίσω. Η τελευταία του μάχη με τη CIA ήταν νικηφόρα. Οι μυστικές υπηρεσίες δεν θα μπορούν (φανερὰ) να στρατολογήσουν κόσμο στα κολλεγιακά κάμπους. Η ειρηνία; Δίπλα του στάθηκε πολύτιμη συμπαράστρια μαζί με όλους τους άλλους η Amy Carter, κόρη του άλλοτε προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών. Το επόμενο σχέδιό του είναι ακόμα «πεδίο πολέμου». Στην Pennsylvania, ενάντια στη χρησιμοποίηση των νερών του Delaware σ' ένα πυρηνικό εργοστάσιο. Η πολιτική για τον Abbie (όπως και για όλους τους επαναστάτες) δεν έχει σύνορα.

Έχει όμως ακάθια για πολλούς απ' τους υπόλοιπους. Πού πήγαν όλα τα παιδιά της αμφισβήτησης, τα παιδιά της επανάστασης; Χάθηκαν σε ωκεανούς ναρκωτικών, ρουφηχτηκαν από το σύστημα, καθιλωθηκαν στις φυλακές. Είκοσι χρόνια από τις ταραχές, κανείς στην Αμερική δεν μιλά για την εξέγερση. Προτιμούν να εκθειάζουν το καλοκαίρι της αγάπης και της αποχαύνωσης. Να προβάλλουν τις γλυκές αναμνήσεις και τις μεγάλες ανατριχίλες του αποστειρωμένου μέσου Αμερικάνου. Τι μπορεί σήμερα να καταφέρει κανείς στη χώρα του Μεγάλου Ύψνου;

Ο William Kunstler (που είχε υπερασπίσει στις δίκες του '60 τον Rubin και το 'χε πληρώσει με 4 χρόνια φυλακή) δίνει τη δικιά του εκδοχή, μιλώντας για τον Bobby Seale και τον Abbie Hoffman: «Είναι οδοντοί, δεν έχουν ζευτίλιστεί στο παιχνίδι του χρήματος. Φιλάχνουν κάποια καλά παραδείγματα». Αλλά αυτός που βάζει πραγματική προοπτική είναι ο Hoffman λέγοντας: «Προσπαθούμε να χτίσουμε ένα κίνημα, και χρειαζόμαστε μια αιχμή 5.000 ανθρώπων που δεν νοιάζονται αν τους φτύσουν οι γονείς τους, ή αν τους αποβάλλουν απ' το σχολείο και τους ρίξουν στη φυλακή! Δεν δέλουμε ανθρώπους που να ονειρεύονται να γίνουν χρηματιστές, δέλουμε ηγέτες!»

Πίσω στην Pennsylvania τα επεισόδια άρχισαν. Ανάμεσα στους συλληφθέντες ήταν κι ο γιος του Hoffman, ο America. Μπορεί η ιστορία να επαναληφθεί κι ακόμα περισσότερα να έχει διαφορετικό τέλος; Όπως πάντα, ο χρόνος θα δείξει στο βάθος του.

Χρήστος Μόσιαλος

Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ραδιοφωνία δεν είναι κάτι που μπορείς να το αγγίζεις, να το φας ή να το μυρίσεις. Χάνεται στους αιθέρες μαζί με τα κύματα, τις συχνότητες, τα μικρόφωνα και τις κεραίες. Όταν τα πράγματα, όμως, αρχίζουν ν' αλλάζουν, πόσοι είναι αυτοί που μπορούν ν' αντέξουν τη νέα πραγματικότητα, να επιζησουν μέσα στους «γίγαντες» των ιδιωτικών καναλιών, να δώσουν το δικό τους παρόν. «Κάπου στα Βόρεια προάστεια» ένας διαφορετικός σταθμός έχει ήδη δώσει την απάντησή του, δημιουργώντας με την ομάδα των συνεργατών του μια «άλλη» κατάσταση. Στο μικρόφωνό μας αποψινός φιλοξενούμενος» ο Αλέξης Βενέτης για να τους γνωρίσετε καλύτερα!

Χρήστος Μόσιαλος

Σχολιαστής: *Τι είδος μουσικής προτιμάτε περισσότερο στις εκπομπές σας;*

Αλέξης: Κοίταξε, στο Star Radio δεν έχουμε ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποιο συγκεκριμένο είδος μουσικής, συνολικά τουλάχιστον. Ατομικά, ο καθένας προωθεί ό,τι συγκινεί περισσότερο τον ίδιο, ως ένα βαθμό βέβαια. Εκείνο που μπορούμε να πούμε είναι ότι παίζουμε τις τελευταίες επιτυχίες δύο ώρες καθημερινά στην εκπομπή Star Play και στις εκπομπές για το Αμερικανικό και το Ευρωπαϊκό-Αγγλικό χιτ παρέντ. Εκεί έχουμε και πολλές «πρώτες μεταδόσεις» τραγουδιών πανελλήνια.

Σχολιαστής: *Στις υπόλοιπες εκπομπές τι γίνεται;*

Αλέξης: Έχουμε αρκετές ειδικές εκπομπές, όπως οι εκπομπές για την ανεξάρτητη Rock σκηνή, τη jazz, την ιταλική μουσική. Ακόμη υπάρχουν εκπομπές για μουσική του παρελθόντος (Κάτι από το χθες, Μουσικές αναδρομές), όπως και πορτραίτα καλλιτεχνών και συγκροτημάτων. Στα προγράμματά μας για την ελληνική μουσική, παρουσιάζουμε τη Rock σκηνή καθώς και τη νεανική Pop. Οι ακροατές μας αν θέλουν ν' ακούσουν κάποιο τραγούδι με τις αφιερώσεις τους, μας γράφουν και το ακούνε σε ξεχωριστή εκπομπή.

Σχολιαστής: *Παίρνετε κάποια περίεργα ή ξεχωριστά γράμματα;*

Αλέξης: Αρκετές φορές, έχουμε γράμματα με ποιηματάκια, καρτούλες και γλυκές φράσεις για κάποιους συνεργάτες ή συνεργάτριες. Άλλοι ακροατές προτιμούν να μας εκφράσουν προτιμήσεις ή διαφωνίες για μέρη του προγράμματος. Όλα αυτά διαβάζονται και απαντιούνται με φιλική διάθεση από το μικρόφωνο. Άλλωστε θέλουμε πάντοτε ν' ακούμε τη γνώμη των ακροατών μας.

Σχολιαστής: *Ποια είναι η σύνθεση αυτού του ακροατηρίου;*

Αλέξης: Όπως είναι φυσικό, το κοινό που ανταποκρίνεται περισσότερα στα προγράμματα που έχουμε, είναι το νεανικό. Σ' αυτό στοχεύουμε ούτως ή άλλως κι εμείς. Από την άλλη, υπάρχουν αρκετοί, μεγαλύτερων ηλικιών, που τους αρέσουμε. Όπως σου είπα και πριν, έχουμε και εκπομπές που ταιριάζουν περισσότερο και εκεί αυτές οι ηλικίες παρακολουθούν σε μεγαλύτερο ποσοστό.

Σχολιαστής: *Οι συνεργάτες που φτιάχνουν τις εκπομπές ποιοι και πόσοι είναι;*

Αλέξης: Είμαστε αρκετοί, γύρω στα 20 άτομα που δουλεύουμε στο σταθμό. Το χαρακτηριστικό αυτής της ομάδας, είναι ότι εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, αποτελείται από νέα παιδιά χωρίς προηγούμενη πείρα στο ραδιόφωνο. Για να καταλάβεις καλύτερα, σου λέω ότι προσωπικά έβγαينا στο ραδιόφωνο από το 1977 με διάφορα ονόματα και συνεργάτες. Η νέα φάση του σταθμού άρχισε το Φεβρουάριο όταν ζητήσα νέους συνεργάτες μια και οι παλιοί είχαν αποχωρήσει. Ανταποκριθήκαν τότε πολλοί, από τους οποίους οι καταλληλότεροι αποτέλεσαν τον πυρήνα της σημερινής ομάδας που συμπληρώνεται συνεχώς λόγω αναγκών του προγράμματος.

Σχολιαστής: *Οι συνεργάτες με τι ασχολούνται στη ζωή τους;*

Αλέξης: Αυτή είναι μια ευχάριστη ερώτηση, γιατί στα γράμματα συνήθως ρωτάνε μόνο τα ζωδιά μας! (γέλια). Οι περισσότεροι είναι φοιτητές και οι υπόλοιποι είναι ερ-

P A Δ Ι Ο Φ Ω Ν Ι Α

ΜΙΑ ΦΩΤΙΑ ΣΤΟΥΣ 92,6

γαζόμενοι. Πάντως είναι όλοι παιδιά με μεγάλες μουσικές γνώσεις, ο καθένας στον τομέα του, και αυτό τους βοηθάει και να ξεπεράσουν τις πρώτες δυσκολίες. Αυτές οι γνώσεις αλλά και οι ικανότητές τους είναι που έδωσαν στο σταθμό μια σοβαρότητα και ποιότητα που δεν συναντά κανείς εύκολα στο ραδιόφωνο.

Σχολιαστής: *Μίλησες για ομάδα συνεργατών. Πώς αληθινά αποφασίζετε για κάτι στο σταθμό;*

Αλέξης: Οι αποφάσεις παίρνονται απ' όλους. Μια φορά το μήνα τουλάχιστον, βρισκόμαστε όλοι οι συνεργάτες και συζητάμε τα προβλήματα και τις προοπτικές του σταθμού. Εκεί, ο καθένας κάνει τις προτάσεις του και μετά από συζήτηση υλοποιούμε όσες γίνουν δεκτές.

Σχολιαστής: *Οι προτάσεις γίνονται δεκτές κατά πλειοψηφία;*

Αλέξης: Προσπαθούμε να υπάρχει ομοφωνία, αλλά όταν δεν το καταφέρνουμε αυτό, τότε περνάει η απόφαση των περισσότερων. Δεν δημιουργούνται, όμως, προβλήματα γιατί όλοι έχουμε συμφωνήσει σε μερικά βασικά πράγματα και έτσι προχωράμε χωρίς γκρίνιες. Αυτά για τις σπουδαίες αποφάσεις. Για τα τρέχοντα θέματα, συνεννοούμα-

στε και τα λύνουμε περισσότερο τηλεφωνικά. Άλλωστε, έχουν αναλάβει κάποια απ' τα παιδιά υπεύθυνοι για το πρόγραμμα του σταθμού και τις δημόσιες σχέσεις και βοηθάνε αρκετά.

Σχολιαστής: *Ο σταθμός πρέπει να έχει κάποια έξοδα. Πώς τα αντιμετωπίζετε;*

Αλέξης: Τα έξοδα δεν είναι κάποια, είναι αρκετά! Από τη μια έχουμε όσα βαρύνουν όλους στο σταθμό, όπως το αυτοκόλλητο που βγάλαμε πρόσφατα, ο διπλασιασμός της ισχύος (τώρα είμαστε στα 900 Watt) ή οι κεφαλές των πικ-απ και από την άλλη τα προσωπικά έξοδα των συνεργατών για αγορές δίσκων εισαγωγής, ξένων περιοδικών και οτιδήποτε άλλο. Τα χρήματα για το σταθμό βρίσκονται με κοινή συνεισφορά από τις τσέπες μας.

Βλέπουμε τι θέλουμε να κάνουμε και διαιρούμε το ποσό που απαιτείται με τον αριθμό των συνεργατών. Δυστυχώς, όμως, τα έξοδα αυξάνονται συνεχώς, ενώ εμείς δεν έχουμε κανένα άλλο πόρο επιβίωσης εκτός από τις προσωπικές μας θυσίες. Θα προτιμούσαμε πάρα πολύ, να συνεχίζαμε τα προγράμματά μας χωρίς διαφημίσεις, αλλά ενόψει της εισβολής των μεγάλων ιδιωτικών σταθμών στη ραδιοφωνία, ζητάμε να δοθεί και στους ερασιτέχνες αυτό το δικαίωμα. Μόνο έτσι θα μπορέσουν να συνεχίσουν να εκπέμπουν.

Σχολιαστής: *Απ' ό,τι ξέρω η μπάντα των F.M. είναι μόνη για 20-25 σταθμούς. Πόσος κόσμος μπορεί να χωρέσει εκεί πέρα;*

Αλέξης: Όπως είπες και μόνος σου δεν μπορούν να χωρέσουν πάρα πολλοί, ειδικά όταν εμφανισθούν σταθμοί με υψηλή ισχύ που θ' ακούγονται σ' όλη την Αθήνα «καπελώνοντας» όσους βγαίνουν στην ίδια συχνότητα. Γι' αυτό καλό θα ήταν οι διάφοροι δήμοι να μη διεκδικούν ο καθένας από μια συχνότητα, αλλά να συνεργαστούν, πράγμα που θα τους ωφελήσει και στον τομέα των εξόδων κι ακόμη να μη θυσιασθούν οι ερασιτέχνες προς χάριν των ιδιωτικών σταθμών. Οι ίδιοι οι ερασιτέχνες θα μπορούσαν κι αυτοί να δημιουργήσουν δικές τους ομάδες συνεργασίας. Εμείς στο σταθμό δεν είμαστε ένας-δύο, είμαστε είκοσι άτομα με όλες τους τις διαφωνίες. Αλλά πάμε μπροστά γιατί θέλουμε και καταφέρνουμε να συνεννοηθούμε.

Σχολιαστής: *Θα τα καταφέρετε όμως και με τους μεγάλους ιδιωτικούς σταθμούς;*

Αλέξης: Εμείς δεν έχουμε τίποτα εναντίον τους, ελπίζουμε να συμβαίνει και το αντίστροφο! (γέλια). Σοβαρά τώρα αυτά που χρειάζονται, η αξιοπιστία δηλαδή αλλά και η ικανότητα των συνεργατών, δεν μας λείπουν. Είμαστε ο μόνος ερασιτεχνικός σταθμός με σταθερό πρόγραμμα κατέτοια ποικιλία μουσικής. Έχουμε τις μουσικές γνώσεις τη θέληση και την πείρα, για να προχωρήσουμε. Αυτό που μας χρειαστεί στο μέλλον είναι να συνεχιστεί η οικονομική μας ανεξαρτησία, γιατί εμείς δεν έχουμε πίσω μας κανένα χορηγό. Περιμένουμε, λοιπόν, να δούμε τι θα γίνει.

Σχολιαστής: *Και η πολιτική τι θέση έχει στο σταθμό σας;*

Αλέξης: Πολιτικά είναι τα πάντα στη ζωή μας κι αυτά ποίε ετούτη τη στιγμή. Αυτό που εμείς έχουμε αποφασίσει είναι να μην περνάμε ειδήσεις πολιτικές ή και πολιτικά μηνύματα στο πρόγραμμά μας. Δεν μας ενδιαφέρουν οι ατέλειωτες διαμάχες και οι ανακοινώσεις για τα διάφορα θέματα. Όλοι μπορεί να έχουμε πολιτικές διαφορές, αλλι αυτός ο σταθμός δεν θα 'θελε ποτέ να είναι μια ακόμη αιτία που χωρίζουν τον κόσμο σε κάθε είδους ομάδες. Ελπίζουμε να το καταφέρνουμε αυτό, θα ήταν η μεγαλύτερη μας χαρά οι φίλοι μας να αισθάνονται λίγο καλύτερα κάθε φορά που μας ακούνε...

ΕΧΟΥΝ ΠΕΡΑΣΕΙ δυο μήνες από τη συναυλία του συγκροτήματος στον Παναθηναϊκό. Τότε μας δόθηκε η ευκαιρία να συναντήσουμε τα μέλη του γκρουπ και να συζητήσουμε με τον κιθαρίστα των ΒÖC Ντόναλντ «Μπακ Ντάρμα» Ρόουζερ, από τους ιδρυτές και στυλοβάτες του συγκροτήματος, και τον Τζον Ρότζερς, νεώτερο μουσικό, αλλά εξίσου μεγάλης σημασίας μπασίστα με τον προκάτοχό του.

Ιουλία Παλλιδη

Σχολιαστής: Ανήκεις τώρα σ' ένα συγκρότημα που έχει αρκετά χρόνια ζωής. Πότε ήρθες; **Τζον Ρότζερς:** Είναι η δεύτερη χρονιά μου με την μπάντα και η δεύτερη τουρνέ μου.

Σ.: Πού έπαιζες πιο πριν;

Τζον Ρότζερς: Σε μια αμερικανική μπάντα τους Nines, που προέρχονται από το Νιού Τζέρζυ.

Σ.: Πότε άρχισες να παίζεις μουσική σε γκρουπ;

T.P.: Αυτό έκανα πάντα. Από την εποχή του γυμνασίου μου φαίνεται, επαγγελματικά. Δεν υπήρξα session μουσικός, έπαιζα σε κλαμπ. Πριν από μένα ο Τζο Μπουσάρντ ήταν στο μπάσσο και τώρα βρίσκομαι στη θέση του. Δεν έχω μεγάλη πείρα σε περιοδείες αλλά είμαι ευχαριστημένος που παίζω με τους Β.Ö.C.

Σ.: Ο Μπακ Ντάρμα, σαν ένα από τα αρχικά μέλη του γκρουπ, είναι που σε κάλεσε να συμμετάσχεις στους Β.Ö.C.;

T.P.: Όχι, ο οργανίστας ο Τομ Ζβόντσεκ που έπαιζε στο LP Club Ninja. Τον γνώριζα από το Νιού Τζέρζυ, μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι έκαναν ωντίσιον για μπασίστες, με ρώτησε αν δέχομαι και είπα «ναι». Οπότε εμφανίστηκαν 10-15 μουσικοί και πήρα εγώ τη δουλειά.

Σ.: Είναι συνηθισμένο φαινόμενο για σένα η παρουσία των αντιπροσωπευτικών μονάδων σε συναυλία;

T.P.: Δεν το 'χω δει ποτέ μου αυτό και προσωπικά πιστεύω πως ήταν περισσότερο κάτι σαν πρόκληση. Δεν κατάλαβα γιατί βρέθηκαν εκεί. Προκάλεσαν περισσότερα προβλήματα απ' όσα προσάδθηκαν να αποτρέψουν. Τι γυρεύανε τελικά οι αστυνομικές δυνάμεις εκεί πέρα;

Σ.: Ποιές είναι οι αντιδράσεις του κοινού όταν παίζεις; Το είδος της μουσικής είναι αυτό που τους παρακινεί να συμπεριφερθούν άγρια;

T.P.: Πρόκειται για επιθετική μουσική. Θυμάμαι 1-2 περιπτώσεις τον περασμένο χρόνο όταν κάναμε πάνω από 100 εμφανίσεις στην Αμερική για να προωθήσουμε το τελευταίο μας άλμπουμ. Το πλήθος ήταν καταπληκτικό. Το ένα άσχημο περιστατικό έγινε στο Τέξας και το άλλο είχε προσωπικό χαρακτήρα ανάμεσα σε δυο άτομα που παρευρίσκονταν στο σώου. Μην νομίζεις ότι έγινε καμιά φασαρία ή τίποτα τέτοιο. Μου φαίνεται ότι κάποιος πήγε να πάρει την κοπέλα κάποιου άλλου, καυγαδάκι ερωτευμένων περίπου. Εκτός απ' αυτά δεν έχει σημειωθεί τίποτα άλλο.

Σ.: Θα συνεχίσεις να παίζεις στο γκρουπ ή προγραμματίζεις κάποιο σόλο άλμπουμ;

T.P.: Ο Μπακ «Ντάρμα» κι εγώ δουλεύουμε στο στούντιο για ένα κοινό σχέδιο, αν και δεν έχουμε βρει ακόμα εταιρεία. Ο τίτλος θάναι Ten Ninety Nine, που στην Αμερική είναι ο τίτλος της φορολογικής δήλωσης ατόμων που κάνουν δική τους δουλειά χωρίς συγκεκριμένο εργοδότη.

Σ.: Μπακ, μου φαίνεται ότι είσαι ο πιο παλιός στο γκρουπ. **Ντόναλντ «Μπακ Ντάρμα» Ρόουζερ:** Είμαι ένα από τα αρχικά μέλη, οπότε ξεκίνησα πριν από 15 περίπου χρόνια.

Σ.: Η μπάντα όπως υπάρχει σήμερα ξεκίνησε το 1970 ή το 1971;

Μπακ Ντάρμα: Α, το πρώτο μας άλμπουμ με τίτλο Blue Öyster Cult βγήκε το '71. Ο μάντζερ μας, κριτικός του περιοδικού Crawdaddy παραμένει στα πράγματα μέχρι σήμερα κι είναι ο παραγωγός και του τελευταίου μας LP του Imaginus.

Σ.: Εσύ ο ίδιος έχεις κάνει προσωπικό δίσκο. Αυτή η δουλειά σου επηρεάζει καθόλου με όσα κάνεις μαζί με το γκρουπ; Τη βλέπεις διαφορετικά;

Μπακ Ντάρμα: Είναι διαφορετική. Έκανα το πρώτο μου άλμπουμ το 1982 (το Flat Out στην εταιρεία Columbia). Από τότε τίποτα, αλλά ελπίζω να κάνω ένα την επόμενη χρονιά με τον Τζον Ρότζερς.

Σ.: Υπάρχουν μουσικοί που σε θεωρούν επιρροή στον τρόπο που παίζεις κιθάρα, για τις μουσικές σου φράσεις. Έ-

BLUE OYSTER CULT Σ Υ Ν Ε Ν Τ Ε Υ Ε Η ΠΑΙΖΟΥΜΕ ΟΠΩΣ ΑΙΣΘΑΝΟΜΑΣΤΕ

χεις συνειδητοποιήσει τη θέση που έχεις στο ροκ εντ ρολ; **Μπακ Ντάρμα:** Ως ένα βαθμό. Νομίζω πως δεν ανήκω στους πρώτες γραμμές ήρωες κιθαρίστες του ροκ, συγκαταλέγομαι σ' αυτούς της δεύτερης διαλογής.

Σ.: Γιατί στη δεύτερη διαλογή;

Μπακ Ντάρμα: Εξαρτάται. Γιατί δεν απέκτησα και τόση φήμη.

Σ.: Μήπως λόγω του ότι ήσουν με την μπάντα πολλά χρόνια;

Μπακ Ντάρμα: Όχι. Για τους όποιους λόγους ο κόσμος αποδίδει στη δημοτικότητα. Με κολακεύει όμως το ότι αποτελώ επιρροή για νεαρούς κιθαρίστες.

Σ.: Τι είδους μουσική παίζουν οι Β.Ö.C.; Αν έπρεπε να τη χαρακτηρίσεις πώς θα την ονόμαζες;

Μπακ Ντάρμα: Είμαστε κατά πολύ η αρχή αυτού που λέγεται heavy metal, αλλά για μας η όλη υπόθεση σήμαινε πολύ χιούμορ που δεν είναι πάντα εμφανές στον κόσμο. Οι θαυμαστές του ροκ θέλουν να παίρνουν τη μουσική πολύ σοβαρά. Πολλά από τα θέματα που χρησιμοποιούμε τα πλησιάζουμε από χιουμοριστική σκοπιά, από αμφίσημη τουλάχιστον σκοπιά. Με χιούμορ που δεν πιάνουν πολλοί άνθρωποι. Δε νομίζω όμως ότι είμαστε heavy metal μπάντα με τη σκληρή και βαρετή έννοια που δίνεται σ' αυτή τη μουσική. Μεγάλο μέρος αυτού του είδους μου φαίνεται πως είναι κουραστικό, ενώ κάποιο άλλο είναι πολύ καλό. Δεν μπορώ να πω ότι υπάρχει πάντα πολύ πλάτος και βάθος στην μουσική που κάνουμε. Πλησιάζουμε σχεδόν την μπημπόπ, κάποτε πάλι γινόμαστε πολύ ποπ για χέβυ συγκροτήματα. Απλά παίζουμε όπως αισθανόμαστε.

Σ.: Υπάρχουν όμως και μεταφυσικές αποχρώσεις. Στο άλμπουμ σας Cultösaurus Erectus υπάρχει μια δική σου σύνθεση, το Divine Wind, με σκοτεινό, ζοφερό τόνο.

Μπακ Ντάρμα: Ναι, αφορούσε τον Χομεϊνί, τους ομήρους που πήραν από την πρεσβεία στο Ιράν. Οι περισσότεροι Αμερικάνοι ένιωσαν μεγάλη έχθρα εκείνη την εποχή, και αυτός ήταν ο τόνος μου στο κομμάτι.

Σ.: Μ' αρέσει κάποιος στίχος: «fast food, fast cars, fast women, movie stars». Σε τι αναφέρεσαι;

Μπακ Ντάρμα: Προσπαθούσα να βάλω τον εαυτό μου σ' αυτή τη θεμελιώδη άποψη για το Ισλάμ που επικρατεί στην Αμερική.

Σ.: Στην οποία αντιτίθεσαι.

Μπακ Ντάρμα: Αυτοί είναι που αντιτίθενται. Ο κόσμος είναι ό,τι είναι, εγώ δε θέλω να επιβάλλω τη θέλησή μου στους άλλους, δεν είναι αυτή η φιλοσοφία μου για τη ζωή.

Σ.: Οι Β.Ö.C. συνεργάστηκαν και συνδέθηκαν με την Πάτυ Σμιθ.

Μπακ Ντάρμα: Ο Λανιέρ συνδέθηκε ερωτικά μαζί της αλλά κι η ίδια δούλεψε μαζί μας.

Σ.: Η Σμιθ έχει πει ότι θα ήθελε το ροκ εντ ρολ να είναι ανδρική υπόθεση, έτσι τουλάχιστον το προτιμάει εκείνη γιατί το αρσενικό αποδίδει καλύτερα στη σκηνή. Εσύ τι

λες;

Μπακ Ντάρμα: Μου φαίνεται ότι ήταν ανδρική υπόθεση, τα τελευταία δέκα χρόνια όμως στην Αμερική και στην Αγγλία πολλές γυναίκες έκαναν καριέρα στο ροκ. Ανάμεσα στους άνδρες που παίζουν μουσική υπάρχουν και γυναίκες αξιόλογες.

Σ.: Κάποια που να εκτιμάς εσύ;

Μπακ Ντάρμα: Ναι, μια από την περιοχή μου, στο Έθικα της Ν. Υόρκης, η Στέφανι Πίτσας, ελληνικής καταγωγής. Είναι μέλος ντόπιου συγκροτήματος κι ελπίζω να της κάνω παραγωγή αν μπορέσει να υπογράψει συμβόλαιο με την εταιρεία.

Σ.: Πώς βγήκε το όνομα της μπάντας, Blue Öyster Cult, που ακούγεται κάπως μυστικιστικό;

Μπακ Ντάρμα: Μας έκαναν ωντίσιον στην Columbia. Ο Κλάιβ Ντέιβις της εταιρείας Arista, επικεφαλής της Columbia τότε, μας άκουσε, του αρέσαμε, υπέγραψε μαζί μας αλλά δεν είχαμε όνομα. Οπότε έβαλε τον Σάντυ (το μάντζερ μας) να αποφασίσει γι' αυτό. Κι εκείνος διάλεξε τον τίτλο ενός τραγουδιού που έγραψε ο ίδιος, το Blue Öyster Cult, που ηχογραφήθηκε αργότερα μ' άλλο τίτλο. Στο επόμενο LP μας, το Imaginus, θα εμφανιστεί αυτούσιο. Οι Blue Öyster Cult είναι μια φυλή υδρόβιων αμφιβίων όντων. Στην ιστορία του άλμπουμ Imaginus, ο ήρωας ναυαγεί και ξεβράζεται σε μια ακτή μισοπεθαμένος. Τότε τα όντα της φυλής τον σώνουν και τον κάνουν καλά.

Σ.: Είσαταν όλα τα μέλη του γκρουπ «χωμένοι» στα μυθιστορήματα πολιτικής φαντασίας όταν σχηματιστήκατε;

Μπακ Ντάρμα: Ναι, βέβαια. Ειδικά ο Έρικ Μπλουμ. Κι εγώ πέρασα μια περίοδο που καταβρόχχιζα επιστημονική φαντασία αλλά έπαψα πια.

Σ.: Ποιοι είναι οι αγαπημένοι σου συγγραφείς; Σ' αρέσει ο Φίλιπ Ντικ;

Μπακ Ντάρμα: Βέβαια, βέβαια. Ο Πωλ Άντερσον, τα βιβλία του Χέινλαϊν, του Φρανκ Χέρμπερτ. Όλοι μας έχουμε την ιδέα ότι ο κόσμος θα ήταν πολύ καλύτερος αν παρούσιάζονταν οι εξωγήινοι.

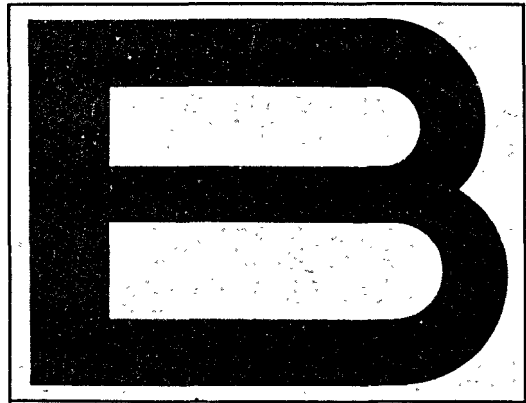
Σ.: Έχω την αίσθηση ότι πολλά άλμπουμ των Β.Ö.C. είναι concept album.

Μπακ Ντάρμα: Ναι, πολύ σωστά. Ιδιαίτερα το Imaginus θα είναι πολύ περισσότερο concept. Θα σου πω κι ένα μυστικό: όταν πολλές φορές συγκεντρώνουμε το υλικό για ένα δίσκο δεν έχουμε concept, ενοποιητική ιδέα, αλλά μετά την ηχογράφηση, το καλουπώνουμε με τρόπο τέτοιο ώστε να αποκτήσει συνοχή και νόημα από μόνο του.

Σ.: Όταν παίζετε στο στούντιο αναλαμβάνει ένας μόνο να κατευθύνει μουσικά ή συνεισφέρετε όλοι μαζί;

Μπακ Ντάρμα: Από παράδοση πια εγώ έχω γράψει το ½ της μουσικής μας. Ο αρχικός μας ντράμμερ Άλμπερτ Μπουσάρντ έγραψε κι αυτός πολλή μουσική. Συνθέτες όμως υπήρξαμε όλοι μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΝΩΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΛΑΤΡΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΦΑΓΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΨΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Αλέξανδρος Κοτζιάς:
ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

Νουβέλα. Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1987. Σελ. 120.

Το 1979 ο Αλέξανδρος Κοτζιάς, με την «Αντιποίηση αρχής», μας έδωσε ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα της περασμένης δεκαετίας και πέτυχε κάτι σπάνιο στην ελληνική λογοτεχνία: κόντρα στη λεξιλαγνική παράδοση της πεζογραφίας και της ποίησής μας, απομυθοποίησε τη γλώσσα (στη συγκεκριμένη περίπτωση τη γλώσσα του «εθνικόφρονα»), φανερώνοντας όχι τι θέλει να εκφράσει αυτή η γλώσσα, αλλά τι θέλει να κρύψει. Εγχείρημα τολμηρό και πρωτότυπο στη σύλληψη, απόλυτα πετυχημένο στην εκτέλεση.

Με τον «Ιαγουάρο» ο Κοτζιάς επανέρχεται σ' αυτή τη βασική σύλληψη, χώνοντας τώρα το νυστέρι του στη γλώσσα του αριστερού κομματόδουλου, που κρύβει τις προσωπικές αναπηρίες του πίσω από την κομματική ορολογία. Εγχείριση εξίσου, αν όχι περισσότερο δύσκολη από την προηγούμενη, που αξίζει να την παρακολουθήσουμε με προσοχή.

Η ιστορία που εκτυλίσσεται στον «Ιαγουάρο» τοποθετείται στο 1958, λίγο μετά τις εκλογές που διατήρησαν τον Καραμανλή στην εξουσία, αλλά παράλληλα ανέδειξαν την ΕΔΑ σε αξιωματική αντιπολίτευση. Τα πρόσωπα της ιστορίας είναι τέσσερα, από τα οποία τα τρία είναι ζωντανά και μετέχουν άμεσα στη δράση, ενώ το τέταρτο είναι πεθαμένο και προβάλλει μέσα από τις αφηγήσεις και τους διαλόγους των άλλων. Οι τρεις ζωντανοί πρωταγωνιστές είναι: η Δήμητρα (η αφηγήτρια της ιστορίας), μια μεσόκοπη καθηγήτρια των μαθηματικών, αφοσιωμένη στο Κόμμα «ψυχή τε και σώματι», αλλά κατά βάθος, έχοντας εσωτερικεύσει τη φθορά του Κινήματος, κυριαρχημένη από μικροσυμφέροντα, ιδιοτέλεια και κοινωνικές ή προσωπικές προκαταλήψεις· ο Ηλίας, ο άνδρας της, νικημένος αριστερός που παραδέρνει στη χαμοζωή του λογιστή, παλεύοντας πια μόνο για τον επιούσιο, αλλά έχοντας διατηρήσει μέσα του κάποιο ήθος που τον φέρνει, σποραδικά, σε σύγκρουση με τις μικρότητες της γυναίκας του· η Φιλιά, πρώην αγωνίστρια, που έρχεται από την Αμερική για να διεκδικήσει από τη Δήμητρα μερίδιο από το σπίτι που άφησε κληρονομιά η μητέρα της τελευταίας. Το τέταρτο πρόσωπο της ιστορίας είναι ο Φάνης, αδελφός της Δήμητρας και πρώην άνδρας της Φιλιάς, εκτελεσμένος από τους κυβερνητικούς στη διάρκεια του εμφύλιου.

Από την αρχή αναζωπυρώνεται ανάμεσα στις δύο γυναίκες μια αντίθεση που έχει μακριά προϊστορία

και αποτελεί τον κεντρικό άξονα του βιβλίου. Η παλιά αντιπάθεια της Δήμητρας για τη Φιλιά, στην οποία βλέπει μια προδότρια του αγώνα και του εκτελεσμένου αδελφού της, αλλά και μια κοινωνικά παρακατιανή, έρχεται να ενισχύσει και να λουστράρει ιδεολογικά το ιδιοτελές κίνητρό της, που είναι να κάνει τη Φιλιά να παραιτηθεί από το μερίδιο του γιου της (καρπού από το γάμο με τον Φάνη) στο σπίτι. Η Φιλιά, από την άλλη μεριά, κρύβει ολοφάνερα κάποιο μυστικό που την κάνει να αισθάνεται απώθηση για το παρελθόν και για την οικογένεια του πρώην άνδρα της. Η τελική αποκάλυψη αυτού του μυστικού θα ξεσκεπάσει (τουλάχιστον αυτή είναι η πρόθεση του συγγραφέα) τις αυταπάτες της Δήμητρας και θα μεταθέσει τη φθορά των οραμάτων του Κινήματος πολύ πιο πίσω στο παρελθόν.

Κι εδώ επίσης, όπως στην «Αντιποίηση αρχής», ο αφηγητής αποκαλύπτει ο ίδιος, άθελά του, την εσωτερική του σήψη, η ειλικρίνειά του υποσκάπτεται από την ίδια τη γλώσσα του. Η κατάρρευση των ιδεολογικών ερεισμάτων της Δήμητρας έχει συντελεσθεί πολύ πριν αποκαλυφθεί το μυστικό της Φιλιάς: η Δήμητρα μας έχει δείξει από μόνη της ότι τα ιδεολογήματά της είναι κουρελόπανα, με τα οποία πασκίζει να σκεπάσει την ψυχική της γύμνια. Αναρωτιέται λοιπόν κανείς τι προσθέτει σ' αυτή τη μεγάλη νουβέλα το εύρημα του μυστικού της Φιλιάς.

Προσωπικά νομίζουμε ότι δεν προσθέτει τίποτα. Αντίθετα, μάλιστα, αδυνατίζει το τελικό αποτέλεσμα. Το μυστικό, όταν αποκαλύπτεται, είναι πολύ κατώτερο σε δραματικότητα από τις προσδοκίες που καλλιεργεί στον αναγνώστη ο συγγραφέας και, αναπόφευκτα, η δραματική κορύφωση μένει στις προθέσεις του τελευταίου. Ίσως με τον ηθικό κώδικα (αλλά και με τις λογοτεχνικές συμβάσεις) που ίσχυαν πριν από τριάντα χρόνια το εύρημα του Κοτζιά ν' αναστάτωνε τον τοτινό αναγνώστη. Αλλά, βέβαια, το βιβλίο απευθύνεται σ' έναν αναγνώστη της σημερινής εποχής, όπου (για ν' αρκεστούμε σ' ένα παράδειγμα) στη Νικαράγουα μια από τις υπουργούς των Σαντινίστας θεωρείται ηρωίδα επειδή έκανε, στην περίοδο του καθεστώτος Σομόσα, κάτι παρόμοιο με τη Φιλιά, αλλά πολύ πιο προχωρημένο... Ίσως έχουμε να κάνουμε κι εδώ μ' ένα φαινόμενο που έχουμε επισημάνει επανειλημμένα απ' αυτή τη στήλη: την αδυναμία της ελληνικής λογοτεχνίας να προσεγγίσει την κρίσιμη περίοδο 1940-1949 μ' ένα καινούργιο αξιολογικό κώδικα.

Ακριβώς αυτός ο προσανατολισμός της σύγκρουσης Δήμητρας-Φιλιάς στην αποκάλυψη ενός ανομολόγητου μυστικού αφαιρεί, ώρες-ώρες, από τον αυτοαποκαλυπτικό λόγο της Δήμητρας τη φυσικότητα και την πειστικότητα: καθώς το φανέρωμα του μυστικού *πρέπει* να περιγραφεί από την ίδια τη Δήμητρα, που *πρέπει* να το αγνοεί ως την τελευταία στιγμή, ο αναγνώστης πληροφορείται μέσω της Δήμητρας πολύ περισσότερα απ' όσα θα μπορούσε να κρύψει από τον εαυτό της ακόμα κι η πιο εθελότυφλη συνείδηση. Έτσι, η πορεία προς την τελική κορύφωση φαίνεται μερικές φορές εκβιασμένη από έναν από μηχανής θεό: τον συγγραφέα.

Συμπερασματικά, ο «Ιαγουάρος» είναι ένα πολύ ενδιαφέρον και φιλόδοξο, αλλά άνισο βιβλίο, που κινείται στα χνάρια της «Αντιποίησης», χωρίς όμως να τη φτάνει σε αρτιότητα. Θα πρέπει όμως να τονίσουμε κι εδώ το αριστοτεχνικό και επίπονο δούλεμα της γλώσσας, του ιδιόλεκτου ενός ορισμένου τύπου ανθρώπου μέσα στη νεοελληνική κοινωνία, καθώς και το αποτέλεσμα αυτής της επεξεργασίας, που δεν είναι μια απλή αναπαραγωγή, αλλά μια πραγματική ακτινογραφία αυτής της γλώσσας. Ο Αλέξανδρος Κοτζιάς παραμένει ένας από τους πιο πρωτότυπους και διεισδυτικούς συγγραφείς της μεταπολεμικής λογοτεχνίας μας.

Ευγενία Φακίνου:

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΑΣΙΝΗ

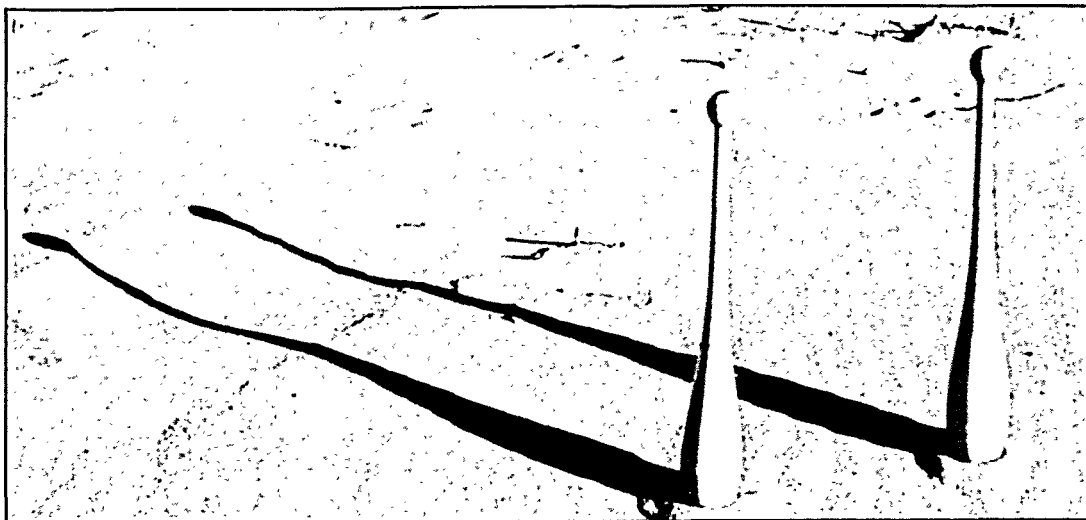
Μυθιστόρημα

Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1987, Σελ. 167.

Τα «παραμύθια για μεγάλους» είναι ένα ξεχωριστό και πολύ ενδιαφέρον λογοτεχνικό είδος. Χρησιμοποιώντας σταθερά μοτίβα, απλές αφηγηματικές φόρμες και υποβλητικές αρχετυπικές εικόνες, επιζητούν να μεταδώσουν στον «ενήλικο» αναγνώστη ιδέες και μηνύματα που, αν εκφράζονταν αλλιώς, ίσως να φαίνονταν υπερβολικά ασαφείς, περιπλοκές και άνευρες. Εδώ, βέβαια, παραμονεύει ο κίνδυνος του διδακτισμού, αφού από την ίδια του τη φύση κάθε παραμύθι κουβαλάει μέσα του κάποιο επιμύθιο, κάποιο δίδαγμα. Ο ικανός συγγραφέας ξεπερνάει αυτό τον κίνδυνο αντισταθμίζοντας τη σοβαροπρέπεια του διδάγματος με το χιούμορ και την (αυτο)ειρωνεία ή σχετικοποιώντας το μήνυμά του με κάποιες νότες επιφύλαξης, μ' ένα «ίσως να 'ναι κι έτσι».

Η Ευγενία Φακίνου ξεκίνησε ν' αφηγηθεί σαν παραμύθι μια πολύ, πολύ σοβαρή ιστορία: την προσπάθεια μιας γυναίκας με καταπιεσμένη προσωπικότητα ν' αφουγκραστεί επιτέλους τη φωνή της ψυχής της και να ζηήσει τα όνειρά της. Ξεδιπλώνοντας το πλούσιο αφηγηματικό της ταλέντο, η συγγραφέας περιγράφει ζωντανά τη φυγή της ηρωίδας της από την καθημερινότητα, και την πορεία που την οδηγεί στην ανανέωση της σχέσης της με τον κόσμο, στην αποκατάσταση της επαφής με τα όνειρά της. Τα αφηγηματικά ευρήματα που εφαρμόζει για να δώσει ένταση και ατμόσφαιρα στην ιστορία της είναι πολύ πετυχημένα: η περιπλάνηση της αγιογράφου Ιωάννας σε χώρους όπως ο Μυστράς και η Μάνη, η εγκατάστασή της σ' ένα απόμερο κι εγκαταλειμμένο αρχοντικό κάπου στον ανατολικό Κίσαβο, η σύγκρουσή της με τον κόσμο των «νορμάλ» ανθρώπων, η απρόβλεπτη γνωριμία και σχέση της μ' έναν ονειροπόλο έφηβο, η έκρηξη που προκαλείται έτσι. Όλα αυτά κάνουν το μυθιστόρημα να κυλάει ομαλά, αναζωπυρώνουν κάθε τόσο το ενδιαφέρον του αναγνώστη και δίνουν στην αφήγηση τη γοητεία και την υποβλητικότητα του παραμυθιού. Οι σκηνές που εκτυλίσσονται στο παλιό αρχοντικό ισορροπούν έξοχα ανάμεσα στην ονειρτικότητα, αφενός, και το ψηλάφισμα μιας καινούργιας, απόλυτα υλικής πραγματικότητας από την Ιωάννα, αφετέρου. Έτσι λοιπόν, αν η συγγραφέας δεν έδειχνε κάποια αμηχανία στο τέλος (όπου η δραματική ένταση πέφτει απότομα και η κρίση εκτονώνεται με τρόπο υπερβολικά πεζό για ένα βιβλίο αυτού του είδους), θα είχαμε να κάνουμε μ' ένα έργο άψογα αρχιτεκτονημένο κι ελαφροτυλιγμένο σε μια σαγηνευτική ατμόσφαιρα.

Λείπει όμως από το μυθιστόρημα της Φακίνου εκείνη η εσώτερη υφολογική ισορροπία, εκείνη η ανώτερη μορφή δικαιοσύνης που αναφέραμε στην αρχή, εκείνο το στοιχείο που θα έδινε πειστικότητα και βάθος στις αναζητήσεις, στις αξίες και στις επιλογές της ηρωίδας (και, μέσω αυτής, της συγγραφέως): το χιούμορ. Χωρίς αυτό, η εξέγερση της Ιωάννας, η αναζήτηση του εαυτού της, η επαφή της με τους κατοίκους του χωριού Άγιος Βλάσης, η γνωριμία της με τον νεαρό Ασημάκη αποκτούν ώρες-ώρες μια σοβαροφάνεια αφόρητη για ένα τέτοιο αφήγημα, κινούνται σε μονόδρομους με γνωστή κατάληξη, ξεπέφτουν αρκετά συχνά στον διδακτισμό και στην εκζήτηση: από τη μια μεριά το εξεγερμένο άτομο, που γυρεύει τα όνειρά του (μ' αυτή τη λέξη, «όνειρα», αρχίζει και τελειώνει η περιπλάνηση της Ιωάννας), από την άλλη ασήμαντα, μοχθηρά, αποχαυνωμένα, ρουτινιόβρωτα πλάσματα. Από τη μια λεπτές πινελιές και πλούσια σ' αποχρώσεις χρώματα, για να περιγραφεί ο εσώτερος κόσμος της ηρωίδας, από την άλλη αδρές γραμμές,

για να δοθεί σχηματικά το περίγραμμα των άλλων. Οι δύο κόσμοι δεν είναι μόνον αντίθετοι, αλλά και ασύμβατοι, ουσιαστικά δεν μπορούν να χωρέσουν στην ίδια ιστορία. Η συγγραφέας επιβάλλει στον αναγνώστη την αξιολόγηση της ηρωίδας της με μέσα «αθέμιτα», προβάλλοντας αποκλειστικά καθετί που ενανθρωπίζει την Ιωάννα και καθετί που κάνει τους άλλους καρικατούρες ανθρώπων. Ο αναγνώστης δεν έχει περιθώρια ν' αποφασίσει με τίνος το μέρος είναι: η Ιωάννα είναι ένα τριδιάστατο ον που κινείται μπροστά σ' ένα φόντο από χαλκομανίες. Η τελική σύγκρουση ανάμεσα στους δύο κόσμους, παρόλο που είναι από τη φύση της κωμικοτραγική (ακριβώς επειδή οι δύο αυτοί κόσμοι δεν μπορούν ουσιαστικά να συναντηθούν), αντιμετωπίζεται από τη συγγραφέα με απόλυτη σοβαρότητα. Το ίδιο και η τελική φάση της εκτόνωσης (που, καθώς η ηρωίδα σώζεται χάρη στη μεσολάβηση εκείνων ακριβώς που προσπαθούσε ν' αποφύγει, θα έπρεπε κανονικά να έχει κάτι το τραγελαφικό και μάλιστα ν' απομυθοποιεί την εξέγερση της Ιωάννας).

Η ετεροβαρής σχέση της συγγραφέως με την ηρωίδα της, αφενός, και με τον περίγυρο της ηρωίδας, αφετέρου, μας αναγκάζει να κρίνουμε την Ιωάννα όχι ως ηρωίδα ενός «παραμυθιού», ως σύμβολο κάποιων ανθρωπίνων παθών και αγωνιών, αλλά ως πρόσωπο

ενός μυθιστορήματος με «ρεαλιστικές» προδιαγραφές, ως απόλυτα εξαιτούμενο κι εξειδικευμένο χαρακτήρα, που και τα όνειρά του, οι επιθυμίες του, έχουν μια ιδιαίτερη χροιά.

Τι ακριβώς θέλει, λοιπόν, η Ιωάννα όταν προσπαθεί να «Ξαναδεί όνειρα»; Θέλει να πετύχει την αυτοέκφρασή της. Είναι ζωγράφος, αλλά η επαγγελματική της απασχόληση δε έχει δημιουργικό χαρακτήρα, περιορίζεται στην αντιγραφή εικόνων. Η εξεγερμένη Ιωάννα, λοιπόν, θέλει να ζωγραφίσει πηγαία, να χύσει την ψυχή της στους πίνακές της. «Προσπάθεια αυτοέκφρασης», «Το σύστημα δεν μ' αφήνει να εκφραστώ». Πόσες φορές δεν ακούμε τα τελευταία χρόνια φράσεις σαν κι αυτές, απ' όλες τις κατευθύνσεις... Τελικά έχουν γίνει φράσεις τόσο πληθωρισμένες και στερεότυπες, ώστε αντί να δηλώνουν την ανάγκη για αυτοέκφραση δηλώνουν μάλλον την άρνηση αυτής της ανάγκης, την υποταγή της στον τυποποιημένο συνθηματικό λόγο. Αναπόφευκτα, λοιπόν, η «ανάγκη αυτοέκφρασης» δεν έχει από μόνη της την απαραίτητη δραματικότητα κι αιχμηρότητα για ν' αξιοποιηθεί λογοτεχνικά, είναι υπερβολικά γενική κι ευεπίφορη στην καταχρηστική επίκλησή της. Για ν' αποτελέσει λογοτεχνικό μοτίβο, πρέπει να τοποθετηθεί σε κάποια προοπτική, να συναρτηθεί μ' ένα ολόκληρο σύμπαν από αξίες, ανάγκες, επιθυμίες κι οραματισμούς,

να δημιουργήσει καινούργιες γέφυρες με τον κόσμο και τους ανθρώπους.

Όμως στη «Μεγάλη Πράσινη» η εξέγερση της ηρωίδας την οδηγεί μακριά από τους ανθρώπους — όχι από συγκεκριμένους ανθρώπους, αλλά από τους ανθρώπους γενικά. Η πεισματική άρνησή της ν' ανοίξει το στόμα της, αλλά και ν' αντισταθεί σ' οτιδήποτε της κάνουν οι άνθρωποι που την πλησιάζουν στο οδοιπορικό της, υπογραμμίζουν την αναχώρησή της απ' αυτό τον κόσμο, την πλήρη διάρρηξη των σχέσεών της μαζί του. Ούτε ο «δούκας» στον Μυστρά, ούτε η κυρά-Νόνη, ούτε ακόμα κι ο Ασημάκης αφήνουν ίχνη πάνω της. Η Ιωάννα αδιαφορεί για την παρουσία τους, όπως αδιαφορεί και για την απουσία τους, παρόλο που κι αυτοί είναι, καθένας με τον τρόπο του, περιθωριακοί τύποι.

Η Ιωάννα είναι αυτιστική.

Μόνο με τα άψυχα πράγματα που την περιβάλλουν αναπτύσσει πραγματικές, οικείες σχέσεις (που η συγγραφέας τις περιγράφει, όπως είπαμε στην αρχή, με μεγάλη δεξιότητα). Ασφαλώς η ανανέωση των αισθήσεων του «πολιτισμένου» ανθρώπου περνάει μέσα από την αποκατάσταση της άμεσης, σωματικής επαφής με τα υλικά αντικείμενα του κόσμου του. Αλλά δεν μπορεί να σταματήσει εκεί. Ο Μπέργκμαν, στις «Σκηνές από ένα γάμο», βάζει μια γυναίκα να επισκέπτεται ένα ψυχολόγο και να του λέει ότι όταν αγγίζει ένα τραπέζι, δεν μπορεί να νιώσει ότι αγγίζει ένα τραπέζι. Αλλά ο λόγος που καταφεύγει στον ψυχολόγο είναι ότι θέλει ν' αποκαταστήσει την επαφή της με τους ανθρώπους, όχι με το τραπέζι. Η Ιωάννα, αντίθετα, περιγράφεται αυτάρκης κι ολοκληρωμένη στη σχέση της με το άδειο αρχοντικό και τους πίνακές της.

Πόσο πειστική μπορεί να είναι μια τέτοια αυτάρκεια; Ποιες αξίες εισηγείται μια ηρωίδα «παραμυθιού» που βρίσκει την «αυτοέκφρασή» της μόνο στον κόσμο των ανέκφραστων αντικειμένων; Τι όνειρα είναι αυτά που δεν περιέχουν, έστω υπαινικτικά, τον καημό της ένωσης με τους ανθρώπους, της εσώτερης επικοινωνίας με πλάσματα όπου δεν προβάλλει κανείς απλώς τα δικά του συναισθήματα, αλλά ψηλαφεί το σκίτημα της ζωής πίσω απ' αυτό που λέγεται «έκφραση»;

Δημοσθένης Κούρτοβικ

ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΣΕΙΣ

Στο 2ο τεύχος του τριμηνιαίου περιοδικού Lychinari, που εκδίδεται στο Άμστερνταμ (και σε ολλανδική γλώσσα) από το Ίδρυμα Αδαμάντιος Κοραΐς (Stichting Adamantios Korais), δημοσιεύονται εκτεταμένα αποσπάσματα από συνέντευξη που έδωσε ο Κώστας Ταχτοής στη βελγική τηλεόραση και που μεταδόθηκε τον Νοέμβριο του 1986. Εκεί ο συγγραφέας του «Τρίτου στεφανιού» λέει ανάμεσα στ' άλλα:

«Όποιον κι αν πάρεις... σχηματίζεις την ιδέα ότι όλοι οι συγγραφείς, τα ελληνικά μυθιστορήματα που είχα διαβάσει, έδειχναν ψεύτικα, όχι γνήσια [vals klonken, niet echt]. Με μοναδική εξαίρεση ίσως μερικά διηγήματα, όπως του Παπαδιαμάντη και του Βουτυρά. Όλα τ' άλλα μου φαινόταν ψεύτικα [klonken me vals in de oren]: υπερβολικά ηρωικά και τραγικά, χωρίς χιούμορ, χωρίς κάποια αίσθηση του χιούμορ, χωρίς ισορροπία».

Ξαφνικά όμως, με το που γράφτηκε το «Τρίτο στεφάνι», εγένετο φως! Να τι λέει παρακάτω ο Κώστας Ταχτοής:

«Σαν Έλληνας που είμαι, νομίζω ότι έκανα ό,τι μπορούσα για να γράψω ένα ελληνικό μυθιστόρημα που έχει ενδιαφέρον και γι' ανθρώπους που μιλούν άλλη γλώσσα, που ανήκουν σ' άλλη κουλτούρα. Βρίσκω ότι, δέκα χρόνια πριν από τον Μάρκες,

έγραψα ένα μυθιστόρημα ισάξιο με το *Εκατό χρόνια μοναξιάς* — ένα βιβλίο που μόνον από μια λατινοαμερικανική χώρα μπορούσε να βγει· εγώ έγραψα ένα ισάξιο βιβλίο, που μόνον από την Ελλάδα μπορούσε να βγει. Ίσως να περιαυτολογώ κάπως, αλλά πιστεύω ακλόνητα πως αυτή είναι η αλήθεια».

Δηλαδή: «Είμαι προπονηταράς», που θα φώναζε και ο κ. Αλέφαντος. Αλλά με δύο σημαντικές διαφορές: Ο κ. Αλέφαντος δεν έβγαλε την κορόνα του έχοντας πρώτα διακηρύξει ότι όλοι οι πριν από αυτόν προπονητές ήταν απλώς οδοντόκρεμες. Και, δεύτερον, όσα είπε τα βροντοφώναξε ελληνιστί, μέσα στο στάδιο· δεν τα ψιθύρισε... ολλανδιστί στις μακρινές Κάτω Χώρες.

...

Στο 1ο τεύχος του καινούργιου (και ελπιδοφόρου) περιοδικού ΥΠΟΣΤΕΓΟ, που βγαίνει στην Καβάλα, ο Μένης Κουμανταρέας γράφει «Το ημερολόγιο της "Φανέλας με το εννιά"». Στην καταχώριση «Γενάρης '87» σημειώνει, ανάμεσα στ' άλλα:

«Κριτική στον "Σχολιαστή". Κατά τον γράφοντα, έχασα το τρένο να δω βαθύτερα έναν κοινωνικό χώρο με τόσο ενδιαφέρον όπως το ποδόσφαιρο. Σημείωση: ο ίδιος κριτικός μου έχει πει προφορικά: "τι ωραίες αυτές οι μοναχικές βόλτες του Μπιλ στη Σαλονίκη και στο Βόλο!". "Το γράφεις αυτό;" τον είχα ρωτήσει. "Όχι", μου λέει, "δεν χωρούσε στο πλαίσιο της κριτικής"».

Προφανώς, ο Μένης Κουμανταρέας είναι τόσο χολωμένος από την «παράλειψή» μου να παϊνέψω τις βόλτες του Μπιλ στη Σαλονίκη και στην Αθήνα, ώστε δεν του κάνει καρδιά ν' αναφέρει ούτε καν τ' όνομα του «γράφοντος», παρόλο που το «Ημερολόγιο» βρίσκεται από ονόματα (και παρόλο που, ας το πω κι αυτό, τον συνδέει με τον «γράφοντα» φίλα τρισήμιση χρόνων). Αλλά η χολή είναι κακός σύμβουλος. Αλλιώς ο Μένης Κουμανταρέας, άνθρωπος με μεγάλη πνευματική ευρυχωρία, θα συμφωνούσε ότι οι καλές επιμέρους στιγμές ενός βιβλίου δεν αντισταθμίζουν την κακή του σύλληψη ή τη μη πειστική του ανέλιξη. Πρέπει να επισημαίνονται, προκειμένου για ένα καινούργιο συγγραφέα, αλλά δεν είναι δυνατό να βαρύνουν τόσο στην κριτική αποτίμηση ενός ώριμου έργου, γραμμένου από ένα δόκιμο και αναγνωρισμένο συγγραφέα, όπως είναι φυσικά ο Μένης Κουμανταρέας. Αυτό ακριβώς το νόημα είχε η απάντησή μου ότι «δεν χωρούσε στο πλαίσιο της κριτικής», πράγμα που θα έπρεπε να είχε καταλάβει ο αποδέκτης της.

Ελπίζω ότι ο Μένης Κουμανταρέας εννοεί αυτό που γράφει στην αρχή του «Ημερολογίου», ότι δηλαδή «Περισσότερο από τις ευνοϊκές [κριτικές], σημειώνω τις αρνητικές. Αυτές είναι που χρησιμεύουν μακροπρόθεσμα». Τους επαίνους για την αφηγηματική του τέχνη κανονικά δεν θα έπρεπε να τους χρειάζεται πια. Δόξα τω Θεώ, είχε πολύ καλύτερη μοίρα από τον ήρωά του, τον Μπιλ...

Δ.Κ.

ΠΡΟΘΗΚΕΣ ΚΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ, συναντήσεις κι εντυπώσεις, τα διεθνή φεστιβάλ κινηματογράφου όλο και περισσότερο εγκαταλείπουν την προσπάθεια «ανακάλυψης» νέων ηπείρων του σινεμά, καινούργιων εικόνων ή δημιουργιών, που είτε καθυστερούν, είτε δεν πρόκειται να φτάσουν. Απ' την άλλη, επιχειρούν να συγκεντρώσουν στο πρόγραμμά τους ταινίες που εύκολα διακρίνονται για το τοπικό «χρώμα» και τις εθνικές τους ιδιαιτερότητες — κι η φετινή Μόστρα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Μοιάζουν, ωστόσο, και με προσκλητήριο ανθρώπων που προσθέτοντας με το έργο τους στην κινηματογραφική μυθολογία, έγιναν οι ίδιοι μέρος της. Κάθε κενό φαντάζει πια δυσαναπλήρωτο, κάθε απουσία στοιχίζει τριπλά. Ο θάνατος του Τζιων Χιούστον, την παραμονή της έναρξης του φεστιβάλ, ήταν μαζί ματαιώση και αποχαιρετισμός. Την επομένη βραδιά δεν θα έδινε «παρών», θα χαμογελούσε μόνο στις φωτογραφίες των εφημερίδων, ένας ακόμα ανάμεσα στους «Νεκρούς». Ο τίτλος και το θέμα της τελευταίας του ταινίας έλκουν την καταγωγή τους από ένα διήγημα του Τζέιμς Τζόις. Σ' ένα ντοκουμαντέρ, παρακολουθούμε τα γυρίσματα, τη διδασκαλία των ηθοποιών, την ήρεμη αποφασιστικότητα του Χιούστον, το ζεστό χαμόγελο, τον ακούραστο λάτρη της τέχνης του, να κινείται με την φιάλη του οξυγόνου και τα σωληνάκια και την μικρόσωμη κοπέλα δίπλα του.

Απούσα κι η Αντζέλικα, κόρη του και πρωταγωνίστρια. Απόντες ο Ερίκ Ρομέρ (με τον «φίλο της φίλης μου», επίσης εκτός συναγωνισμού) κι ο Στάνλεϊ Κιούμπρικ που δεν έστειλε ούτε το «φουλ μέταλ τζάκετ». Παρών ο Τζόζεφ Μάνκιεβιτς, για την ρετροσπεκτίβα των ταινιών του («Γράμμα σε 3 γυναίκες» — «Όλα για την Εύα» — «Ξυπόλητη κόμισσα» — «Ξαφνικά πέρυσι το καλοκαίρι» — «Ιούλιος Καίσαρ» και η τετράωρη «Κλεοπάτρα» του μεγάλου κόστους και θεάματος, της δόξας του Χόλλυγουντ), κι ο Μπράιαν ντε Πάλμα με τους «Αδιάφθορους».

Τα καλά φίλμ, δηλώνει, περιέχουν πολύ αίμα, μα ο Αλ Καπόνε του (Ρόμπερτ ντε Νίρο) δεν βρίσκεται εκεί για να τ' ακούσει.

Απών ο Ερμάνο Όλμι που αφιερώνει το βραβευμένο «Χρόνια πολλά στην κυρία» σ' όσους αναγνωρίζουν το νόημα της προσωπικής ελευθερίας κι ο Ένιο Μορικόνε, που έχει συνθέσει μουσική για τέσσερις ταινίες της διοργάνωσης. Παρών ο Συλβάνο Αγκόστι: «Το μεγάλο κοινό θα παραμείνει μεγάλο κι εμένα δεν μ' ενδιαφέρει. Ας βλέπει καλύτερα τηλεόραση». Ή ακόμα για τις ερωτικές ιστορίες που συνθέτουν το φιλμ του «Συνοικία»: «όταν οι άνθρωποι χωρίζουν, σημαίνει πως δεν αγαπήθηκαν αρκετά». Σμίξιμο και απομάκρυνση, δύο όψεις του ίδιου σοκ, σαν αυτό που νιώθεις όταν τα φανταστικά πρόσωπα των εξαιρετικών καταστάσεων ή οι ευνοούμενοι των συμπτώσεων, περνούν ξαφνικά δίπλα σου.

Παρούσα η κινηματογραφική «περεστρόικα» με τον Ογκορόννικοφ («Ο αλήτης») και τον Αμπρασίνοτοφ («Επικίνδυνο παιχνίδι»), απούσα η νέα πρόταση. Η Βίρνα Λίζι απονέμει τα βραβεία, μα οι υπόλοιπες Ιταλίδες πρωταγωνίστριες της γενιάς της δεν επισκέφθηκαν φέτος το Λίντο. Παρών ο Σαρλ Βανέλ, με την 161η του ταινία, γεννημένος σχεδόν μαζί με το σινεμά, στα τέλη του περασμένου αιώνα, κι οι Αμερικανίδες Κάθλιν Τέρνερ, Σούζαν Σάραντον, Κάντις Μπέργκεν. Η τελευταία συνοδεύει τον Λουί Μαλ και τους μικρούς πρωταγωνιστές του («Για σας παιδιά») μέχρι το Χρυσό Λιοντάρι. Παρών κι ο Τζέιμς Άιβορν («Μωρίς») που μοιράζεται με τον Όλμι το αργυρό, παρών κι ο Ρόντι, προηγούμενος διευθυντής του φεστιβάλ, που ξαναγύρισε στην κριτική και τη δημοσιογραφία και κάνει αντιπολίτευση στον διάδοχό του Μπιράγκι.

Διδασκαλία πριν το γύρισμα σκηνής του «Χρόνια πολλά στην κυρία». Ο Ερμάνο Όλμι, δεξιά.

440 ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ «ΝΕΚΡΩΝ»

«Οι νεκροί», από τον Τζον Χιούστον.

Απούσα η έκπληξη κι η λαμπρότητα, η φρεσκάδα κι ο ενθουσιασμός των μεταμεσονύκτιων προβολών που φέτος καταργήθηκαν. Παρούσα η «Ταινεταιιά» που γιορτάζει τα πενήντα χρόνια της κι η Μέριλυν σε γιγαντοαφίσες γνωστού περιοδικού, ν' ακουμπάει νωχελικά σε τραπέζακι του Σαν Μάρκο. Οι «Ατσίδες

με τα μπλε» κτυπάνε τις καμπάνες, ο Φρεντ Αστέρ γονδολιέρης βγάζει βόλτα την Τζίντζερ Ρότζερς κι ο Σούπερμαν αναδύεται απ' τα θολά νερά των καναλιών. Τουλάχιστον, έχει βρεθεί τρόπος να έρχονται όλοι στο ραντεβού.

Ανδρέας Τύρος

Από τη «Σιέρα Λεόνε» στο περίθωριο του γερμανικού θαύματος. Άλλη μια παρουσία, του Ούβε Σρένγκερ.

Ο ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΥ ΝΑΝΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ

Σκιές έπεφταν καπνοί ανέβαιναν
ένας άλλος καιρός υπήρχε
σε ρολόγια που ζούσαν μαζί μας
ιστορίες μιας άλλης ζωής
μετρώντας πόσα χάσαμε πόσα κερδίσαμε
σε ημέρες θανάτων.

Οι στίχοι αυτοί του αγαπητού φίλου, ποιητή και εκδότη, Νίκου Καρύδη. Μεσολάβησε δυστυχώς ο θάνατός του, απροσδόκητος και τραγικός, σε μια στιγμή που τον χρειάζονταν ακόμα τόσο τα ελληνικά γράμματα στη διπλή του ιδιότητα. Με κάποιο τρόπο υπήρξε κι αυτός ένα πρόσωπο κάπως «καβαφικό»:

Σου γράφω πάλι σήμερα
μήνας Απρίλιος αγνώστου έτους
έτσι για να μιλήσουμε μόνο
—φλυαρίες πες
(άσε τα λόγια τα μεγάλα για τους μεγάλους)
για κείνα τα αδιάφορα τα ασημαντα τα απλά
τα περασμένα
που εποχές ολόκληρες πιστεύαμε ότι
όριζαν βασάνιζαν ή άγιαζαν τη ζωή μας.

Αυτοί οι στίχοι απ' το τελευταίο του βιβλίο «Καπνός αι ημέραι μου» του 1982, δίνουν το μέτρο, τον τόνο, και το επίπεδο της ποίησής του. Το συγκρατημένο, το χαμηλόφωνο, το νοσταλγικό, είναι σφραγίδες όλων των ποιημάτων του. Είχε συναισθηση των ορίων του ύφους και δεν δοκίμαζε να τα ξεπεράσει. Εκεί μέσα που κινήθηκε, λειτούργησε με άπταιστο γούστο. Πουθενά δεν χαλαρώνει η έκφραση, ούτε πέφτει σ' ευκολίες του συναισθηματικού τύπου, παρόλο που χειρίζεται από πολύ κοντά «τ' ανθρώπινα» λεγόμενα θέματα. Ο λυρισμός του είναι στεγνός και λιγδολόγος, πολύ μοντερνιστικός. Περιορίζεται στην «δήλωση» και την «φράση» που λειτουργεί πάντοτε ρεαλιστικά, δηλαδή κοντά στην κοινή και καθημερινή χρήση και έννοια των λέξεων. Αυτός που δημοσίευε τους Υπερρεαλιστές δεν δοκίμαζε να κάνει τις εκθαμβωτικές τους φωταψίες. Περιγράφει τα χάσματα τις αμφιβολίες, τα λάθη της μνήμης και της συνείδησης, πράμα που λείπει σχεδόν τελείως στο χώρο των ελληνικών γραμμάτων, που η μεγαλύτερη αρετή τους δεν είναι ασφαλώς η μελέτη του εσωτερικού ανθρώπου, η παρατήρηση, η ενδοσκοπήση, κι ως υπάρχουν έργα με τέτοιους τίτλους. Πρόκειται μάλλον για στοχαστικά έργα, με σκέψεις, κι όχι με τους καρπούς της εσωτερικής παρατήρησης. Η εσωτερική ατομική και προσωπική ομολογία, η εκμυστήρευση, δεν πάνε με τη ρητορεία μας την παραδοσιακή — εκτός αν γίνουν ψευδο-εκμυστηρεύσεις του καβαφικού τύπου που απλώς είναι τεχνάσματα για το χτίσιμο ποιημάτων διδύλου «προσωπικών». Τα ιδιαιτικά του ποιήματα από την άλλη — είναι σαν να μιλάνε πάλι «πρόσωπα», μα σπάνια ο ίδιος ο ποιητής με τη φωνή μιας εξομολόγησης, παρόλο που θα το περίμενε κανείς από έναν μαθητή του Μπωντελαίρ. Ίσως να έφταιγε το κρυφό και ανορθόδοξο της ομοφυλοφιλίας. Μα ίσως και να έφταιγε το ρητορικό σχήμα, της ελληνικής γλώσσας, που άργησε να σπάσει. Οι τόνοι των ποιημάτων αυτών είναι ή προτρεπτικοί, ή απρόσωποι, κι όμως πού και πού κάτι προβαίνει αμυδρά:

Κάθομαι και ρεμβάζω. Επιθυμίες κι αισθήσεις
εκόμισα εις την Τέχνην - κάτι μισοειδωμένα,
πρόσωπα ή γραμμές ερώτων ατελών
κάτι αβέβαιες μνήμες.

Και πάλι μπορεί να μιλάει, όπως λίγο παρακάτω, ένας Κλέανδρος του Ιάσωνος, ποιητής της Κομμαγηνής... Οι προφυλάξεις του Καβάφη είναι άπειρες. Και είναι όλες ρητορικά σχηματισμένες έτσι ώστε να παραπλανούν τον αναγνώστη από το πολύ κυριολεκτικό ανάγνωσμα. Με τις σπάνιες αυτές εξαιρέσεις τα άλλα προσωπικά ποιήματα είναι αφηγήσεις σε τρίτο πρόσωπο. Φυσικά ο Καβάφης γνωρίζει την υποβλητική αξία της αβεβαιότητας στη γραφή. Την χρησιμοποιεί συχνά, και στον πλάγιο λόγο πολλών ποιημάτων. Μέσα από κει, βγαίνει το έργο του Νίκου Καρύδη, και μέσα από την εμπειρία του κενοῦ, του άδειου, που τόσο χαρακτηρίζει την ελληνική συνείδηση, όπως στον Καρυωτάκη:

Σα να μην ήρθαμε ποτέ σ' αυτή τη γη
σα να μένουμε ακόμα στην ανυπαρξία
(Ανδρείκελα)
ή να βυθομετρούσατε και σεις
με μια φουρκέτα τ' άδειο σας κεφάλι

Ωστόσο και πέρα από τον πολύ φιλολογικό τόνο του Καρυωτάκη — κι αυτός δεν εξομολογείται ποτέ προσωπικά αλλά πάντοτε γενικά. Η κατάθλιψη μοιάζει να συμβαίνει έξω από τη συνείδησή του. Υπάρχει, εκεί πέρα ανάμεσα στους ανθρώπους που την συμβολίζουν ή στα στοιχεία της φύσης. Καμιά πληροφορία για τον ίδιο, για τη ζωή του. Όλα ρητορικά, και συχνά στον πληθυντικό του εμείς. Η αυτοδιακωμώδηση δεν αποτεινεται παρά σε μια γενικότητα. Μέσα σ' αυτή την σχισμή εισδύει η γραφή του Νίκου Καρύδη και την ευρύνει. Σχεδόν κάθε του ποίημα είναι σαν ιδιωτικό γράμμα σε κάποιο πρόσωπο. Μια εξομολόγηση που φτάνει στα όρια της ανυπαρξίας. Μια απόπειρα να ανακοπεί η φθορά του χρόνου, η αβεβαιότητα της μνήμης. Η δυσκολία που νιώθει να υπάρξει, είναι μια δυσκολία που χαρακτηρίζει την ελληνική συνείδηση όταν κοιτάει τον εαυτό της, και δεν βλέπει τίποτα, κανέναν. Για να δει κάποιον πρέπει να κάνει μεγάλη προσπάθεια. Αλλιώς θα δει μόνο τα φαντάσματα του Μακρυγιάννη, του Σολωμού, ή του Κάλβου.

Επιστρέφω από μια ζωή
που δεν ξέρω αν γνώρισα
αν καν υπήρξε-

Η οδός Κεραμείων

χαμένοι μέσα στα όνειρα
έτοιμοι ν' αρνηθούμε ότι υπάρχουμε.
Οι νεραντζιές

Δεν θα περάσει χαμένος ο καιρός
θα υπάρχει
έστω και έτσι αβέβαια
Θα υπάρχεις

Ποια ρόδα γύριζε για μας
ποιος κόσμος υπήρχε.
Βράδιαζε

Η επανάληψη αυτή η έμμονη, με την επιμονή της στο πρόβλημα της ύπαρξης θυμίζει κάποιον που προσπαθεί να παίξει σε μια κιθάρα δίχως χορδές. Η ύπαρξη αυτή δεν είναι η αφηρημένη ύπαρξη των υπαρξιστών φιλοσόφων, αλλά μια ύπαρξη συγκεκριμένη που λείπει, που απουσιάζει, που μυστηριωδώς δεν

υλοποιήθηκε, η ύπαρξη της τρομερής εσωτερικής συνείδησης που τόσο αηδιάζει τους Έλληνες, γιατί είναι καμωμένη απ' την αρχή ως το τέλος από αβεβαιότητες, πισωδρομήματα, αμφιβολίες, αντιφάσεις, ενοχές, άγνοια, το προσωρινό και το εφήμερο, μια πάλι εσωτερική με έναν δαίμονα που αρνούμαστε, σαν κουλτούρα, την ύπαρξή του. Αυτή ακριβώς η αμφίβολη ύπαρξη, η αναζήτηση, το ερώτημα που τίθεται, είναι το υλικό από το οποίο είναι καμωμένη η σύγχρονη συνείδηση μετά τον Ντεκάρτ, και την Αναγέννηση - η Δυτική συνείδηση, που με κάποιο τρόπο μπήκε και στη Ρωσία τον 19ο αιώνα, ως ρομαντική και θρησκευτική συνείδηση, ειρωνική και μυστικιστική, αλλά σε μας δεν πέρασε καθόλου. Είναι χαρακτηριστικό ότι άμα διαβάσουμε για τις απαρχές αυτής της συνείδησης στα «θάματα και οράματα» του Μακρυγιάννη, μας πιάνει φρίκη. Όστε ο ήρωές μας ήταν ίσως τρελοί! Μα και η τρέλα τελικά τι άλλο είναι παρά μια καταιγίδα εσωτερική; Μήπως μια συλλογική τρέλα δεν έφταξε το 21; Τρομερό ερώτημα που δεν είμαστε έτοιμοι να το αντιμετωπίσουμε, παρά μόνο με τη βοήθεια προσωπικοτήτων σαν τον Ανδρέα Εμπειρίκο. (Δες άρθρο μου στη «Λέξη» για τον Α.Ε.). Συγκεκριμένα για το κείμενο, «Νεοπτόλεμος ο Β' Βασιλεύς των Ελλήνων». Όσο αρνούμαστε την ύπαρξη της εσωτερικής συνείδησης, δεν μπορούμε να φτιάξουμε σκέψη. Γιατί, μόνο αρχίζοντας από τον εαυτό μας μπορεί να προχωρήσουμε παραπέρα — και ακόμα βρισκόμαστε έξω από τον εαυτό μας. Η μοίρα ανθρώπων όπως ο Ανώνυμος ο Έλληνας της «Ελλ. Νομαρχίας», όπως ο Σολωμός, ο Κάλβος και ο Μακρυγιάννης, μας προειδοποιούν ότι δεν θα είναι εύκολο. Η συνείδηση καταδιώκεται στην Ελλάδα, από όλα τα καθεστώτα. Η συνείδηση είναι κάτι που αντιβαίνει στο ρεαλισμό της ιδέας και στον βυζαντινισμό μας. Είναι ένα σκάνδαλο. Όταν ένας Έλληνας προσπαθεί να λάβει συνείδηση του τι είναι, συχνά τρελαίνεται, όπως ο Περικλής Γιαννόπουλος, ή ο Καρυωτάκης, μα πάντοτε ντυμένος με ξένα ρούχα, όχι τα δικά του.

... εγώ φαντάζομαι δοκώ ότι εμπροστά μου στέκεις...
και κρῶζ κρῶζ κι' ου λαλείς ταρασσείς την ψυχὴν μου
απὸ στενοχωρίας μου ἀπὸ πολλῆς μου θλίψης
ἀπλὼν κι' οὐχ ευρίσκω σε, μιλῶ σε, οὐ μιλεῖς με.
(Σπανέας, ανωνύμου, 12ος αιώνας)

... Καλὸν τον λέγεις ἄνθρωπε τις εἴσε οὐδὲν γνωρίζω
ὡς νουνεχῆς ἐλάλησας και λέγεις το καλὸν σου
ἀλλ' εἰς κενὸν τα του σκοποῦ και τα της συμβουλῆς σοι
´παγε, παρεγγώρισες, οὐκ εἰμαι ἐγὼ τον λέγεις
παντὸς γαρ ἀμαρτήματος ἐκτὸς του συνειδὸς μου
(Μιχαήλ Γλυκάς, 12ος αιώνας)

Η εμπειρία της αποξένωσης βρίσκεται κι αλλού στο κείμενο του Μιχαήλ του Γλυκά:

... Ψυχὴ μου κακορρίζε μίαν ἐφάνης ὥραν
κι ὡσεὶ σκιά διέβηκες ἐχάθης, ἐκρυβήθης
... ψυχὴ μου ὡς ἄστρον ἐλαμψες ἀνέτειλες ὡς φέγγον
... και νέφος ἀπροσδόκητον ἦλθεν ἐκάλυψε σε...

Οι στίχοι αυτοί δηλώνουν μια κάποια δυσκολία αντιμετώπισης του εαυτού και του άλλου, μια παράξενη έλλειψη επικοινωνίας, μια παραγνώριση, έναν χαμό που περισσεύει νοηματικά από τα στενά πλαίσια των αποστροφών που άλλωστε μένουν αρκετά αινιγματικά.

Ανδρέας Κάλβος

... Το πνεῦμα ὅπου μ' ἐμψύχωνε
του Θεοῦ ἦτον φύσημα,
και εἰς τον Θεὸν ἀνέβη
γῆ το κορμί μου, κι' ἐπέσεν
... ἐδῶ εἰς τον λάκκ
(Εἰς θάνατον)

... και οργίζεται το πνεῦμα
της πικρᾶς τύχης
(Εἰς δόξαν)

... του λόγου ποῖα
ποῖα εἰς ἐσέ του πνεύματος
... λείπει ἀφροδί
(Ο Φιλόπατρις)

Μόνον ακούω το φύσημα
του ανέμου, όπου περνώντας
εις τα κατάρτια ανάμεσα
και εις τα σχοινιά σχισμένος
βιαίως σφυρίζει

Εδώ ο ρυθμός, οι λέξεις, η εικόνα, σχηματίζουν ένα σύνολο που αποδίδει μια αίσθηση ασυνήθιστη και για τον παραδοσιακό λυρισμό. Είναι μια εικόνα τραβηγμένη παραπάνω απ' ότι γίνεται κανονικά δημιουργώντας ένα στιλ μανιερίστικο που θυμίζει τα παραμορφωμένα σώματα του Γκρέκο.

Μπορούμε άραγε να πούμε ότι το ύψος αυτό το αμίμητο, αποτελεί το πνεύμα, το υπερβατικό χιούμορ του Κάλβου, το χιούμορ ενός κρεμασμένου; Το υλικό είναι συμβατικό και ρομαντικά εθνικό, με τις κλασικές του απηχήσεις, και τις ομηρικές παρομοιώσεις. Όμως οι πινδαρικές μετατοπίσεις λέξεων, φράσεων, εννοιών, είναι άγνωστες στην μεταβυζαντινή μας λογοτεχνία. Τα θέματα πάντοτε σοβαρά υψηλά, αλλά ειπωμένα με παράδοξο τρόπο:

Πού είναι τώρα τα σύμμετρα
πετρόεντα φωνήεντα
καστάλιε κύκνε

στροφή που αποτελείται μεν στον Βύρωνα, αλλά όμως χαρακτηρίζει πολύ περισσότερο τον ίδιο.

Ιδού της μουσοτρόφου
Ευρώπης τα υπερέχοντα
έθνη...

Μια κάποια ειρωνεία δεν κρύβεται τάχατες πίσω από αυτόν τον απίθανο τρόπο του λέγειν;

Στέφανον αιωνίων
κλάδων αφθάρτων, λάμποντα
όχι διά τους κροτούντας
ποιητάς το μονόχορδον
της κολακείας

Μήπως λοιπόν το πνεύμα του Κάλβου δεν είναι κι αυτό ούτε μονόχορδο — όπως των άλλων ποιητών — ούτε κολακευτικό, αλλά και σκωπτικό, με ένα σοβαροφανές κρυμμένο χιούμορ; Ένα χιούμορ που αντιστρατεύεται την υψηλή ρητορεία;

Και μιλώντας για ρητορεία — ειπώθηκε τελευταία ότι ο υπερρεαλισμός ρητορεύει, χρησιμοποιώντας αποστροφές, εμφάσεις, προσαγές, κλητικές. Τέτοια ρητορικά σχήματα είναι από αυτά που συνήθως τα ονομάζουμε στόμφο, δηλαδή ρητορεία με την κακή έννοια σαν να επρόκειτο για κάποια φτηνή γραφή. Η έμφαση τα υπερθετικά οι αποστροφές είναι το χαρακτηριστικό μιας παλιότερης γραφής. Ύστερα από τον Μπωντελαίρ, τον Ρεμπώ, τον Λωτρεαμόν, κανένας υπερρεαλιστής δεν χειρίστηκε χωρίς μια δόση ειρωνείας τέτοια σχήματα λόγου.

Η ποίηση όταν γίνεται ιδεολογική, ασφαλώς ρητορεύει φτηνά και χρησιμοποιεί κλισέ. Τριμμένες εκφράσεις, συνθήματα. Όμως κάθε φορά που διδάσκει ένας υπερρεαλιστής, αν είναι άξιος του ονόματος, θα το κάνει με κάποια αυτοσυνειδητή. Ούτε θα χρησιμοποιήσει με κοινό τρόπο τρίδιπλα επίθετα — στα οποία μας συνήθισε η σχολή των δημοτικιστών. Πάντοτε θα υπάρχει το στοιχείο της αντι-παράθεσης με κάτι, μια υπονόμευση του κοινού τρόπου του λέγειν που αποτελεί το χιούμορ του Υπερρεαλισμού.

Ας πάρουμε για παράδειγμα πρώτα τις επικλήσεις και τις αποστροφές στον «Μπολιβάρ» του Εγγονόπουλου. Πρόκειται για ειρωνικές μιμήσεις της κλασικής ρητορείας, που κατ'αρχήν αποσκοπεί να ξεγίσει και να ξεφάνισουν τον αναγνώστη που τις ακούει για πρώτη φορά. Είναι μια αντιστροφή των κλασικών σχημάτων με παρομοιώσεις απίθανες, τραβηγμένες από τα μαλλιά, ανάμεσα σε απομακρυσμένα νοηματικά στοιχεία. Το άσχετο των συστατικών των σχημάτων αυτών είναι απλή ρητορεία, αλλά μια ενδοκειμενική της απόχρωση που δίνει έναν τόνο αλλοπρόσαλο και συχνά απροσδόκητο και σαρκαστικό, στο σχήμα. Όποιος διαβάσει τέτοια σχήματα κυριολεκτικά είναι αφελής. Δεν έχει καταλάβει τίποτα από τα κείμενα που «μελετάει»... Από το «πνεύμα» τους...

όταν γλυκύ του έαρως
φυσάει το πνεύμα.
(Ο Ωκεανός)

... φιλούσιν
οι Μούσαι χείρα αμίαντον
και υψηλόν πνεύμα.
(Η Βρετανική Μούσα)

Ότι, αν φθαρτόν το σώμα
πέσει, και τ' άυλον πνεύμα
των αγαθών και η φήμη
νικήσουν ως η αλήθεια
το αένναον μέλλον
(Η Βρετανική Μούσα)

Ίρις λάμπει και αβίαστος
με τα ζεφύρια πνεύματα
φεύγει....
(Εις Ψαρά)

Ελεύθερα αχαλίνωτα
μέσα εις τ' αμπέλια τρέχουν
τ' άλογα, και εις την ρόχην τους
το πνεύμα των ανέμων
κάθεται μόνον.

Το πνεύμα ταραγμένον
των εχθρών της πατρίδος μου
ας πλάσσει φοβερούς
γίγαντες, και ας φαντάζεται
παντού μαχαίρας.

Ιδού ανά δεκάδας
πετάνουν και των Ελλήνων
τα πνεύματα ελαφρά
αστράπτουν οι ακτίνες
του πρώτου ηλίου.
(Εις Σούλι)

Το πνεύμα μου σκοτίζεται
(Το Φάσμα)

Έως σήμερον σε ωφέλησεν
του νοδός η θεόπνευστος
φλόγα, και τα μεγάλα
ανέλπιστα αναρίθμητα
έργα, και η δύναμις
(Το Φάσμα)

μα/φύσημα, αναπνοή. Πίσω από αυτές τις επιμέρους σημασίες στέκεται το πνεύμα/νους το μεταφυσικό πνεύμα θεόθεν σταλμένο. Πάντως, όπως και στον Σολωμό το «πνεύμα» του Κάλβου είναι χριστιανο-πλατωνικό το ίδιο με το «πνεύμα» του θεού επάνω από τα ύδατα της Παλιάς Διαθήκης, που όμως καταμερίζεται σε ειδικές περιπτώσεις, κι εξατομικεύεται, ως φύση, σύμβολο και αλληγορία.

Ο Κάλβος είναι ένας ποιητής μπαρόκ, που χειρίζεται τη γλώσσα με ιδιοτυπία. Οι λεγόμενες υπερρεαλιστικές του εικόνες, δεν προέρχονται από άγνοια της γλώσσας όσο από ηθελωμένη διαστρέβλωση για ποιητικούς σκοπούς. Το ίδιο και ο ιδιότυπος ρυθμός και η μορφή των στροφών του καταλήγουν να μας δίνουν μια πνευματική υπόσταση.

Όταν γράφει «η νύχτα κόπτει τας βρύσεις»,
θλίβει ο καπνός το διάστημα
γαλάζιον των αέρων...
τα συνήθη χωράφια...
η γνώμη ρέει...
Όμως διά ποιον οι δούλοι
πίνωσι τον αέρα;
Κρέμονται υπό τους πόδας του
πάντα τα έθνη, ως κρέμεται
βροχή έτι εναέριος
των οσίων τα πνεύματα
ως αργυρέα ομίχλη...
Φαίνεται εις τον ορίζοντα
ωσάν χαράς ιδέα...

Πρόσσεχε τώρα ως άνεμος
σφοδρός μέσα εις τα δάση
ο αλαλαγμός σγκώνεται...

Οι λέξεις παρατεταγμένες με ιδιοτροπία, αποδίδουν κάτι πολύ διαφορετικό από το συνηθισμένο ρητορικό σχήμα εκείνων που χειρίζονται τα κλασικά νεοελληνικά μέτρα. Και μάλιστα έχει πού και πού μια αμεσότητα ο λόγος του που θα φανεί μόνο πολύ αργότερα στον λεγόμενο ελεύθερο στίχο.

Ίσως (αν δεν με τρέφει
ματαία ελπίς) ευρίσκεται
μετά τον θάνατόν μου
γλυκυτέρα ζωή
και με προσμένει.

Το υπερβατικό στοιχείο στον Κάλβο
Μια δύναμις ουράνιος
εις την ψυχήν σας δίδει
πτερά ελαφρά, και υψώνει
λαμπρόν το μέτωπόν σας
υπέρ την νύκτα.

Οι λεξικές ανακατατάξεις δεν παίζουν τον ίδιο ρόλο με τις αντιστροφές χάριν του μέτρου στους δημοτικιστές.

Είναι φανερό από τη χρήση της λέξης «πνεύμα» στον Κάλβο, ότι η έννοια κυμαίνεται ανάμεσα σε τρεις σημασίες της λέξης: το πνεύμα/ψυχή το αφηρημένο πνεύμα/σύμβολο, και το πνεύ-